

คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

นางสาวอารีญา บุญล้ำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

MON-KHMER LOANWORDS IN NORTHERN THAI DIALECT

Miss Areeya Boonlum

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คำยืมภาษาตระกูลมอญเขมร-ในภาษาไทยถิ่นเหนือ
โดย	นางสาวอารีญา บุญล้ำ
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อ. ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อ. ดร.วิภาส โปธิแพทย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

.....กรรมการ

(อ. ดร.ดาวเรือง วิทยารัฐ)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง)

อารียา บุญล่ำ : คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ (MON-KHMER LOANWORDS IN NORTHERN THAI DIALECT) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ศ. ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ, 248 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุที่มาและศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยศึกษาจากข้อมูลลายลักษณ์ ได้แก่ จารึกล้านนาที่จารเป็นภาษาไทยวน พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นเหนือ และตัวบทวรรณคดีล้านนา

ผลการศึกษาพบว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือทั้งหมด 594 คำ เป็นคำยืมจากภาษาเขมร 536 คำ คิดเป็นร้อยละ 90.24 เป็นคำยืมจากภาษามอญ 18 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.03 เป็นคำยืมจากภาษาลัว 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.50 และเป็นคำยืมจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้อีก 37 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.23 สัดส่วนคำยืมจากภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือจำนวนมากเช่นนี้เกิดจากอาณาจักรล้านนารับอิทธิพลด้านอักษรศาสตร์แบบเขมรโบราณผ่านอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรอยุธยา

คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือแบ่งระดับความมั่นใจของข้อสันนิษฐานได้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน) 546 คำ คิดเป็นร้อยละ 91.92 ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม) 38 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.40 ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม) 5 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.84 และระดับ 1 (พบหลักฐานการยืมน้อยมาก) 5 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.84

การเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ศึกษาเฉพาะคำยืมที่มีข้อสันนิษฐานระดับ 4 และระดับ 3 และศึกษาคำศัพท์จากรูปเขียนและเสียงที่สะท้อนผ่านรูปเขียน ผลการวิจัยพบทั้งคำยืมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและคำยืมที่มีการเปลี่ยนแปลง กรณีคำยืมที่มีการเปลี่ยนแปลงพบรูปแปรจำนวนมากของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำโครงสร้าง Cr- และในคำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้นกักเพดานแข็งควบกล้ำกับพยัญชนะนาสิก พยัญชนะเหลว หรือพยัญชนะรัว สำหรับการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้ายพบในคำศัพท์ที่มีเสียง -c -ŋ -s -r -l นอกจากนี้ยังพบการเพิ่มรูปวรรณยุกต์ในคำศัพท์ที่ปรากฏในโคลง

การศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือสนับสนุนข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ว่ากลุ่มชนที่พูดภาษาไทยและกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรได้มีการติดต่อสัมพันธ์ส่งทอดทั้งภาษาและวัฒนธรรมในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยอย่างซับซ้อนเป็นระยะเวลาานาน

ภาควิชา	ภาษาไทย	ลายมือชื่อ.....
สาขาวิชา	ภาษาไทย	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก.....
ปีการศึกษา	2559	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม.....

#5680169522 : MAJOR THAI

KEYWORDS: LOANWORD/ NORTHERN THAI DIALECT/ MON-KHMER LANGUAGE/ LANNA

AREEYA BOONLUM: MON-KHMER LOANWORDS IN NORTHERN THAI DIALECT.

ADVISOR: KLAIRUNG AMRATISHA, Ph.D., CO-ADVISOR: PROF.THERAPHAN

LUANGTHONGKUM, Ph.D., 248 pp.

This thesis aims to identify Mon-Khmer loanwords in Northern Thai dialect and to study the changes in these loanwords. Research data are collected from Lanna's written documents composed of inscriptions inscribed in Yuan language, Northern Thai dialect dictionaries, as well as literary texts.

It is found that there are 594 Mon-Khmer loanwords in Northern Thai dialect. 536 words (90.24%) have been borrowed from Khmer, 18 words (3.03%) from Mon, 3 words (0.50%) from Lawa, and 37 words (6.23%) from Mon-Khmer cognates which the exact donor language cannot be identified. The large proportion of Khmer loanwords in Northern Thai dialect is a result of the influence of Old Khmer writing tradition which had been passed to Lanna through Sukhothai and Ayutthaya Kingdoms.

The result also shows that there are 4 degrees of certainty when identifying Mon-Khmer loanwords in northern Thai dialect. 546 words (91.92%) are 'clearly borrowed' (degree 4), 38 words (6.40%) are 'probably borrowed' (degree 3), 5 words (0.84%) are 'perhaps borrowed' (degree 2) and 5 words (0.84%) are 'very little evidence for borrowing' (degree 1).

The study of changes in Mon-Khmer loanwords in northern Thai dialect is done only in loanwords identified as degree 4 and 3, and from orthographic forms and sounds reflected by the orthographic forms. It is found that there are words with no change and words with changes. There are various orthographic forms of borrowed words with Cr- initial clusters as well as words borrowed from palatal stop with nasals or liquids initial clusters. Adaptations in borrowed words with -c -ɲ -s -r -l finals are also found. Addition of tone marks is found when borrowed words appear in *Khlong* verses.

The findings of this study support historical and archeological evidences showing that in the area of northern Thailand, Tai and Mon-Khmer speaking groups had been in contact, linguistically and culturally, for a long time.

Department: Thai

Student's Signature

Field of Study: Thai

Advisor's Signature

Academic Year: 2016

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัยตั้งแต่ระดับปริญญาตรีซึ่งคอยกรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เสมอมา ทั้งยังเป็นผู้สอนวิชาภาษาเขมรแก่ผู้วิจัย ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยกระทั่งพัฒนาเป็นงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาสหศาสตร์อันเป็นประโยชน์ยิ่งในการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ รวมทั้งวิชาภาษาศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับมุมมองเกี่ยวกับภาษาที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น หากขาดศาสตร์ดังกล่าว งานวิจัยนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้

ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อที่ตนเองสนใจ ทั้งกรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยด้วยความเมตตา ความกรุณานี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วิภาส โปธิแพทย์ อาจารย์ ดร.ดาวเรือง วิทยารัฐ และ อาจารย์ รศ.ดร.สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง ผู้เป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้กรุณาให้แนวคิดต่างๆ ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและคณาจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ผศ.ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ ผู้สอนวิชาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ และดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล ผู้ให้ความรู้ด้านศัพท์มูลวิทยา อักษรธรรมล้านนา และหลักการปริวรรตอักษรต่างๆ ศาสตร์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับคำยืม

ผู้วิจัยสำนึกคุณ “โครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย” ที่กรุณามอบทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย ทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โครงการดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยพยายามเพื่อเข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยซาบซึ้งในคำแนะนำของครูแนะแนวและครูหมวดภาษาไทย โรงเรียนอนุบาลเชียงราย และโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม ที่เมตตาคอยสนับสนุนให้ผู้วิจัยศึกษาด้านภาษาไทยเรื่อยมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์และผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ทั้งท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาเฉพาะตนและ ท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาผ่านตำรารูปแบบต่างๆ นับตั้งแต่ผู้วิจัยเริ่มเข้าศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในวิทยาการของทุกท่าน เนื่องจากองค์ความรู้ทั้งหลายมิใช่สิ่งที่ได้มาโดยง่าย หากปราศจากความรู้ดังกล่าว งานวิจัยนี้คงไม่อาจเกิดขึ้นได้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาภาษาไทย เจ้าหน้าที่คณะอักษรศาสตร์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่คอยอำนวยความสะดวกช่วยเหลือต่างๆ ขอขอบคุณเพื่อนพ้องพี่น้องร่วมสถาบันทุกคน โดยเฉพาะมิตรผู้น่ารัก ชุมพฤษ์กร จีระวรกิจ และ พิชญา เชี่ยวภาษา ผู้คอยช่วยเหลือ แนะนำ เป็นกำลังใจ และร่วมแบ่งปันทุกความสุขกับผู้วิจัยเสมอ ผู้วิจัยขอเก็บไม้ตรีนี้เป็นความประทับใจไปชั่วชีวิต

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ ผู้ให้กำเนิด ผู้มอบความรักความอบอุ่นและอบรมเลี้ยงดู สนับสนุนส่งเสริมผู้วิจัยทุกด้านอย่างสุดความสามารถ ขอขอบพระคุณพี่ชายที่คอยช่วยเหลือดูแลผู้วิจัยเสมอมา อีกทั้งคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายและญาติพี่น้องมิตรสหายทุกคนที่มีส่วนสนับสนุนทำให้การศึกษาของผู้วิจัยบรรลุผล

คุณประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ดวงวิญญาณบรรพชนทั้งปวง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	11
1.8 นิยามศัพท์.....	12
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	14
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา.....	14
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคำยืม.....	15
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคำยืม.....	17
2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษา.....	20
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.2.1 การศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทย.....	22
2.2.2 การศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่น.....	26

2.3 ลักษณะภาษาตระกูลมอญ-เขมร.....	29
2.3.1 ภาษาสาขาเขมรอีก.....	30
2.3.2 ภาษาสาขาขมุอีก.....	34
2.3.3 ภาษาสาขามอญอีก.....	35
2.3.4 ภาษาสาขาปะลองอีก.....	38
2.3.5 ระบบเสียงในภาษาตระกูลมอญ-เขมร.....	40
2.3.6 การสร้างคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร.....	45
2.3.7 ระบบเขียนในภาษาตระกูลมอญ-เขมร.....	46
2.4 ลักษณะภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	47
บทที่ 3 ระเบียบวิธีและขั้นตอนการตรวจสอบวิเคราะห์คำยืม.....	54
3.1 หลักการพิจารณาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	54
3.2 ขั้นตอนการตรวจสอบคำยืม.....	55
3.3 หลักการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	57
3.3.1 การปริวรรตภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	57
3.3.2 การถ่ายถอดเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	60
3.3.3 การปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษามอญและภาษาเขมร.....	65
3.4 อักษรย่อและการอ้างอิงที่ใช้ในรายงานผลการวิจัย.....	66
3.4.1 อักษรย่อรายชื่อภาษา.....	66
3.4.2 อักษรย่อรายชื่อแหล่งข้อมูล.....	67
3.4.2.1 อักษรย่อเอกสารภาษาไทยถิ่นเหนือและเอกสารจารึกล้านนา.....	67
3.4.2.2 อักษรย่อรายการเอกสารอ้างอิงภาษาอื่นๆ.....	68
บทที่ 4 ข้อสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	70
4.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร.....	70
4.1.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน).....	70
4.1.2 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม).....	76

4.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ.....	79
4.2.1 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน).....	79
4.2.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม).....	82
4.2.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม).....	85
4.3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า.....	87
4.2.3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน).....	87
4.2.3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม).....	90
4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้.....	91
4.4.1 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน).....	92
4.4.2 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม).....	95
4.4.3 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม).....	96
4.4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 1 (พบหลักฐานการยืมน้อยมาก).....	97
บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	100
5.1 คำยืมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง.....	100
5.2 คำยืมที่มีการเปลี่ยนแปลง.....	102
5.2.1 คำยืมกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียน.....	102
5.2.1.1 การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น.....	102
5.2.1.2 การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้าย.....	105
5.2.1.3 การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์.....	107
5.2.2 คำยืมกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายและไวยากรณ์.....	108
บทที่ 6 บทสรุป.....	109
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	109
6.2 อภิปรายผล.....	111

6.3 ข้อเสนอแนะ.....	117
รายการอ้างอิง.....	118
ภาคผนวก.....	128
ภาคผนวก ก รายการจารึกที่ใช้ศึกษา.....	128
ภาคผนวก ข รายการคำยืม.....	141
ภาคผนวก ข 1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร.....	143
ภาคผนวก ข 2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ.....	229
ภาคผนวก ข 3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า.....	235
ภาคผนวก ข 4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ซึ่งไม่อาจระบุที่มา.....	236
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	248

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 สาขาของภาษาในตระกูลย่อยมอญ-เขมรและบริเวณที่พบ.....	29
ตารางที่ 2 ยุคสมัยของภาษาเขมร.....	31
ตารางที่ 3 ยุคสมัยของภาษามอญ.....	36
ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบเสียงปฏิกาคพยัญชนะต้นในภาษาตระกูลมอญ-เขมร.....	44
ตารางที่ 5 ตัวอย่างการเปรียบเทียบเสียงกับรูปเขียนในภาษาไทยดั้งเดิม ภาษาไทยถิ่นเหนือ และ ภาษาไทยมาตรฐาน.....	49
ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการปริวรรตและการถ่ายถอดเสียงพยัญชนะต้นกักที่ปุ่มเหงือก *ʔd-, *t- *th ,*d- และเสียงพยัญชนะที่ปฏิกาคกับเสียงในภาษาตระกูลไท ภาษาตระกูลมอญ-เขมร และภาษาบาลี-สันสกฤต.....	59
ตารางที่ 7 การถ่ายถอดและปริวรรตกลุ่มอักษรสูงในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	61
ตารางที่ 8 การถ่ายถอดและปริวรรตกลุ่มอักษรต่ำในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	62
ตารางที่ 9 การถ่ายถอดและปริวรรตกลุ่มอักษรกลางในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	63
ตารางที่ 10 การถ่ายถอดเสียงและปริวรรตรูปสระเดี่ยวภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	64
ตารางที่ 11 การถ่ายถอดเสียงและปริวรรตรูปสระประสมภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	64
ตารางที่ 12 กล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบัน.....	65

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แผนที่สาขาย่อยในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก.....	6
ภาพที่ 2 เส้นทางการแยกตัวของภาษาเขมรปัจจุบันถิ่นต่างๆ จากภาษาเขมรสมัยกลาง.....	51
ภาพที่ 3 สัดส่วนภาษาที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	109
ภาพที่ 4 สัดส่วนร้อยละของระดับความมั่นใจข้อสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรใน ภาษาไทยถิ่นเหนือ.....	110

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) แ่งพื้นที่ทางภาษาและวัฒนธรรมเกิดจากการหลอมรวมความหลากหลายต่อเนื่องนับพันปีจนมีลักษณะเฉพาะ พื้นที่ดังกล่าวครอบคลุมบริเวณกว้างระหว่างละติจูดที่ 30 องศาเหนือกับละติจูดที่ 15 องศาใต้ และลองจิจูดที่ 90-140 องศาตะวันออก กินพื้นที่ประเทศจีนตอนใต้ตั้งแต่แม่น้ำแยงซีลงมาจนถึงด้านตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย เขตประเทศภูฏาน เนปาล พม่า ลาว ไทย เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ รวมถึงหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ ทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังแบ่งตามภูมิศาสตร์เป็น 2 ส่วน คือ ภาคพื้นทวีป และภาคพื้นสมุทร ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของบริเวณภาคพื้นทวีปค่อนข้างเอื้อต่อการคมนาคมทำให้เกิดการสัมผัสภาษาและการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมมากกว่าภาคพื้นสมุทร จึงเป็นที่มาของลักษณะร่วมทางภาษาและวัฒนธรรมบนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ 2557 ก)

แมทธิซอฟฟ์ (Matisoff 2001: 295-96) ระบุถึงภาษาในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่ามีอยู่ราว 500-600 ภาษา เมื่อจัดกลุ่มตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย (Genetic relationship) พบว่าอยู่ใน 5 ตระกูลภาษาใหญ่ ดังนี้

(1) ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) มีจำนวนราว 150 ภาษา แบ่งเป็นภาษาตระกูลย่อย 2 ตระกูล ได้แก่ ภาษาตระกูลย่อยมุนดา (Munda) และภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมร (Mon-Khmer)

(2) ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) มีจำนวนราว 250-300 ภาษา แบ่งเป็นสาขาภาษาจีน (Sinitic) และสาขาภาษาพม่า-ทิเบต (Tibeto-Burman)

(3) ภาษาตระกูลไท-กะได (Tai-Kadai) มีราว 40 ภาษา เป็นกลุ่มไท (Tai) 3 สาขาย่อย ได้แก่ สาขาไทเหนือ (Northern Tai) สาขาไทกลาง (Central Tai) และสาขาไทตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) และกลุ่มกะได (Kadai)/ ขร้า (Kra)

(4) ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (Hmong-Mien) มีราว 40 ภาษา แบ่งได้ 2 สาขา ได้แก่ สาขาภาษาม้ง (Hmongic) และสาขาภาษาเมี่ยน (Mienic)

(5) ภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน (Austronesian) มีราว 1,000 ภาษา ใช้ในโอเชียเนีย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบสาขามาเลย์ (Malay) และจาม (Cham)

ประเทศไทยอยู่บนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีความเป็นพหุลักษณะทางภาษา และวัฒนธรรมสูง ทั้งยังพบภาษาต่างๆ ครอบคลุมทั้ง 5 ตระกูลดังกล่าว บนภาคพื้นทวีปมีเพียงประเทศไทย และประเทศเวียดนามเท่านั้นที่พบภาษาครบทุกตระกูล ฉะนั้นเมื่อผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลาย ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันจึงทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กันอย่างซับซ้อน โดยเฉพาะด้านภาษามีการ แลกเปลี่ยนยืมสลับกันไปมาเสมอ (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ 2557 ก)

เมื่อผู้พูดต่างภาษาติดต่อสัมพันธ์ในพื้นที่และเวลาเดียวกันโดยผู้พูดส่วนใหญ่ใช้ภาษาสื่อสาร มากกว่าหนึ่งภาษา ปรากฏการณ์นี้คือ **การสัมผัสภาษา** (language contact) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ ภาษาเปลี่ยนแปลง กระบวนการที่พบได้โดยทั่วไป คือ การเกิดลักษณะใหม่ที่ได้จากการยืมภาษาอื่น เข้ามาในภาษาตน เรียกกระบวนการดังกล่าวว่า การยืม (borrowing) คำศัพท์ที่ถูกยืมเข้ามาทั้งรูป และความหมายเรียกว่า **คำยืม** (loanword/ lexical borrowing) ภาษาซึ่งเป็นที่มาของคำยืมเรียกว่า ภาษาผู้ให้ (donor language) ส่วนภาษาที่เป็นฝ่ายยืมเรียกว่า ภาษาผู้รับ (recipient language) คำยืมมักจะเป็นคำศัพท์ (word/ lexeme) เสมอ โดยปกติในภาษาผู้รับไม่สามารถวิเคราะห์แยกได้ แม้ว่าในภาษาผู้ให้อาจมีลักษณะเป็นหน่วยที่ซับซ้อนกว่าคำศัพท์ก็ตาม นอกจากนั้นหากระบบเสียง ระบบคำ หรือระบบประโยคของภาษาผู้ให้ไม่สอดคล้องกับของภาษาผู้รับ ในภาษาผู้รับเองก็อาจปรับ ให้คำยืมนั้นกลมกลืนกับภาษาตน สำหรับการศึกษาที่มาและการเปลี่ยนแปลงของคำยืม นิยมศึกษา ด้วยแนวทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ (Campbell 1998; Crystal 2008: 286-87; Haspelmath 2009; Thomason 2001)

ภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai Dialect) เป็นภาษาที่ใช้ในภาคเหนือของประเทศไทย (Brown 2007; กรรณิการ์ วัฒนเกษม 2555) เป็นภาษาในตระกูลไท สาขาไทตะวันตกเฉียงใต้ (Hudak 2008) อาจเรียกว่า ภาษาล้านนา เนื่องจากใช้อย่างแพร่หลายในสมัยอาณาจักรล้านนา (อุดม รุ่งเรือง ศรี 2534) หรือเรียกว่า ภาษายวน (Yuan) ภาษาโยน หรือภาษาโยน อันเป็นชื่อที่ชนเผ่าอื่นเรียกผู้คน ในแคว้นโยนกซึ่งเป็นแคว้นดั้งเดิมของชนเผ่าไทในเมืองเชียงแสนก่อนการสถาปนาอาณาจักรล้านนา นอกจากนี้ภาษาไทยถิ่นเหนือยังรู้จักในชื่อ ‘คำเมือง’ พ้องกับที่ผู้พูดเรียกตนเองว่า ‘คนเมือง’ (กรรณิการ์ วัฒนเกษม 2555: 7) ปัจจุบันภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พูดกันในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และยังพบในอำเภอเส้าไห้ จังหวัด สระบุรี, อำเภอคูบัว จังหวัดราชบุรี และอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นกลุ่มที่อาจอพยพมาจากเมืองโยนกเชียงแสน เมื่อใช้อยู่นอกเขตภาคเหนือจะเรียกว่า ภาษายวน หรือภาษาลาวยวน (Schliesinger 2001 b: 184; สมทรง บุรุษพัฒน์ 2543: 27)

ภาษาไทยถิ่นเหนือมีประวัติศาสตร์ไม่ต่ำกว่า 750 ปี นับตั้งแต่แคว้นโยนกบริเวณที่ราบลุ่ม แม่น้ำหลายสายซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำโขงตอนกลาง โดยเฉพาะแม่น้ำกกในจังหวัดเชียงราย เชื่อกันว่าเป็น รัฐเก่าแก่ของชนเผ่าไทซึ่งเคลื่อนย้ายจากประเทศจีนทางตอนใต้เข้ามาตั้งรกรากในเขตประเทศไทย

กระทั่งพระยามังรายผู้สถาปนาอาณาจักรล้านนา ใน พ.ศ. 1839 ตามตำนานก็สืบเชื้อสายจากกษัตริย์โยนกเป็นลำดับที่ 25 (Penth 2000: 38-43; Schliesinger 2001 a: 40-42; สรัสวดี อ๋องสกุล 2551: 41-45; อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: ก-ข) นักประวัติศาสตร์เห็นตรงกันว่าเมื่อแรกก่อตั้งอาณาจักร ขาวยวนไม่ได้อยู่อาศัยโดดเดี่ยว แต่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ก่อนหน้าหลายเผ่า

ฮันส์ เพนธ์ (Penth, 2000: 14-22) นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีล้านนา ตั้งข้อสังเกตว่าบริเวณภาคเหนือพบผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) กลุ่มสำคัญ 4 กลุ่มพิจารณาจากลักษณะผิวพรรณ ภาษาพูด การดำรงชีวิต และวัฒนธรรมหลายอย่างคล้ายคลึงกัน ได้แก่ (1) **ชาวมอญ** (Mon) จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์พบว่า เป็นชนที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองในอาณาจักรทริภุชชัย ปัจจุบันยังพบชาวมอญในภาคเหนือ เช่น จังหวัดลำพูน (2) **ชาวมลลปรี** (Mrabri, Mlabri, Yumbri มักถูกชาวบ้านเรียกผิดว่า “ผีตอเหลือง” ด้วยความไม่รู้หรือความกลัวว่าเป็นผีหรือยักษ์) ปัจจุบันเป็นกลุ่มชนในจังหวัดแพร่และน่านที่ยังคงดำรงชีวิตในแบบมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แม้ยังไม่แน่ชัดว่าอาจอพยพเข้ามาจากประเทศลาวหรืออาจเป็นกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากผู้คนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ก็ได้ (3) **ชาวข่า** (Khā) หรือ **ชาวถิ่น** (Thin/ Htin) “ข่า” หมายถึง ข่า ทาส เป็นคำที่คนลาวทั่วไปใช้เรียกชาวขมุ (Khmu) หรือชนกลุ่มน้อยผู้พูดตระกูลภาษามอญ-เขมร ขณะที่ชาวบ้านและทางการของไทยก็เรียกชาวขมุ (Mal) ว่า “ลัวะ” และเรียกชาวไพร (Prai) ว่า “ถิ่น” ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด ทั้งเนื่องจากชาวขมุ ชาวขมุ และชาวไพร มีภาษาและการดำรงชีวิตใกล้เคียงกัน คือ มีวัฒนธรรมล่าสัตว์ เก็บเกี่ยว เพาะปลูกอย่างง่าย และมีความเป็นไปได้ว่าอาจเป็นทายาทของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ (4) **ชาวละว้า** (Lawā) หรือ **ลัวะ** (Lua) “ละว้า” คือกลุ่มชนที่เรียกตนเองว่า “ละเวือะ” (Laviəʔ) ในภาษาท้องถิ่นมักจะเรียกชนกลุ่มดังกล่าวว่า “ลัวะ” ซึ่งเป็นคำศัพท์พื้นเมืองสำหรับเรียกผู้คนที่มักอาศัยอยู่บนที่สูงและดูจะเกี่ยวข้องกับญาติกับกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมสูงกว่าอย่างชาวมอญ ชาวละว้ามีวัฒนธรรมคล้ายกับกลุ่มมลลปรี ขมุ ขมุ-ไพร นอกจากนั้นยังมีวิทยาการเกี่ยวกับเครื่องเหล็กอีกด้วย เมื่อพิจารณาชนกลุ่มสำคัญในภาคเหนือ 4 กลุ่ม ต่างก็เป็นผู้พูดภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมร ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายและความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมร่วมกัน (สุริยา รัตนกุล 2543: 75; สุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2536: (9)-(10))

ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของขาวยวนและวัฒนธรรมกลุ่มมอญ-เขมรในดินแดนที่เป็นอาณาจักรล้านนานั้นได้ถูกกล่าวถึงตั้งแต่ประวัติศาสตร์ยุคตำนานก่อนการสถาปนาอาณาจักรล้านนา (ค.ศ. 1300-1800) และยังมีบทบาทต่อเนื่องในสมัยประวัติศาสตร์ล้านนาอีกด้วย

ในตำนานพื้นเมือง เช่น ตำนานพระธาตุดอยตุง ตำนานเมืองเชียงแสน ตำนานพื้นเมืองพะเยา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ระบุว่า ชาวลัวะ เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานก่อนชุมชนอื่น เดิมอยู่ตามที่ราบลุ่มเชียงใหม่-ลำพูน บริเวณแม่น้ำปิง มีดอยสุเทพเป็นที่สถิตของผีบรรพบุรุษ ชาวลัวะนับถือผีและอินทขิล (เสาสะตือเมือง) เรียกผู้นำว่า *ขุน* หรือ *สะมาง* ผู้นำคนสำคัญคือ ขุนหลวงวิลังคะ ผู้ทำสงครามกับ

พระนางจามเทวีและได้พ่ายแพ้แก่รัฐหริภุญชัย ต่อมาชาวลัวะจึงต้องไปอาศัยตามภูเขา เช่น ดอยตุง จังหวัดเชียงราย และดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ชาวลัวะมีสัมพันธ์อันดีกับชาวยวน มักติดต่อก้าขายกันกระทั่งมีบทบาทด้านการเมือง พบจากตำนานที่ระบุว่าพระยามังรายได้ส่งข้ารับใช้คนสนิทซึ่งเป็นชาวลัวะไปเป็นไส้ศึกในอาณาจักรหริภุญชัย ทำให้พระยามังรายสามารถรบเอาชนะรัฐหริภุญชัยแล้วจึงตั้งเมืองเชียงใหม่ขึ้น กล่าวกันว่าเขตเวียงเชียงใหม่เดิมเป็นเมืองของชาวลัวะจึงมีการบูชาเสาหลักเมืองและในพระราชพิธีที่กษัตริย์ล้านนาจะเสด็จเข้าเมืองก็จะให้ชาวลัวะนำขบวนเข้าไปเพื่อทำความเคารพต่อผีบรรพบุรุษของชาวลัวะด้วย (ทศพร โสดาบรรล 2546; ศรีเลา เกษพรหม 2541)

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในสมัยอาณาจักรหริภุญชัย (Haribhujaya c. 700-800) ก่อนที่จะถูกรวมเป็นอาณาจักรล้านนา รัฐหริภุญชัยเจริญอยู่บริเวณชายฝั่งตะวันตกของลำน้ำปิง จังหวัดลำพูน สันนิษฐานว่าผู้คนกลุ่มสำคัญน่าจะเป็นชาวมอญที่ใช้ภาษามอญโบราณตอนปลาย (Late Old Mon) ซึ่งอาจจะอพยพขึ้นมาจากเมืองลพบุรี (ลพบุรี) อันเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี (Dvāravatī ราว ค.ศ. 500-1000) ของชาวมอญบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ในตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ และตำนานจามเทวีวงศ์ ระบุว่าเจ้าหญิงแห่งลพบุรีหรือพระนางจามเทวีได้อพยพมาพร้อมข้าราชการช่างฝีมือ พระสงฆ์นักยถากรรมที่นำอักษรมอญโบราณ ภาษาบาลี และพระไตรปิฎกที่ผสมผสานแนวคิดแบบมหายาน พร้อมทั้งพราหมณ์ที่รักษาตำราแพทย์และโหราศาสตร์ ต่อมาวัฒนธรรมมอญได้ส่งอิทธิพลอย่างสูงต่อชาวยวนในอาณาจักรล้านนา เนื่องจากชาวยวนได้รับวัฒนธรรมของมอญที่นับว่าเจริญกว่าเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตน ทั้งรูปแบบการปกครอง ศิลปะ พุทธศาสนา โดยเฉพาะอิทธิพลต่ออักษรธรรมล้านนา ซึ่งนักวิชาการเห็นตรงกันว่าอักษรธรรมล้านนามีรูปแบบและอักษรวิจิตรคล้ายคลึงอักษรมอญโบราณอย่างมาก (Diffloth 1984: 10-11; Penth 2000: 23-59; วรรณิการ์ วัฒนเกษม 2552: 103-10; สฤชต์พิงศ์ ขุนทรง 2557; ฮันเตอร์ 2557)

นอกจากชาวลัวะและชาวมอญแล้ว ตำนานของอาณาจักรล้านนายังระบุว่าบรรพบุรุษได้สู้รบกับกลุ่มชนที่เอกสารประวัติศาสตร์ล้านนาเรียกว่า “กรอม” “ขอม” หรือ “กล่อม” ซึ่งอาจหมายถึง “ชนชาติเขมรโบราณ” เพนธ์ (Penth 2000: 24-25) อธิบายว่าหลังจากชาวมอญอาณาจักรทวารวดีย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่ลำพูนแล้ว ลพบุรีของมอญก็ตกอยู่ในอำนาจเขมรและกษัตริย์ของเขมรก็ได้ทำสงครามกับอาณาจักรหริภุญชัยอีกหลายครั้ง จึงเป็นไปได้ว่าอาจมีการสัมผัสวัฒนธรรมกันผ่านสงคราม

สร้อยดี อ่องสกุล (2551: 41-45) กล่าวถึง “กรอม” ในประวัติศาสตร์ตำนานของเมืองโยนก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำกกช่วงยุคนครรัฐก่อนตั้งอาณาจักรล้านนาว่า “มีเมืองโบราณเป็นเกาะตั้งในลำน้ำโขงชื่อสุวรรณโคตมกำเนิดจากการขยายอำนาจของ กรอม (ขอม) ต่อมาเมืองสุวรรณโคตมทำลายลงน้ำโขง ตำนานเมืองสุวรรณโคตมก็ยังกล่าวถึงการขยายตัวของกรอมออกไปสร้างเมืองอุโมงคเสลาขึ้นอีกแห่งหนึ่ง สันนิษฐานว่าเมืองอุโมงคเสลาจะอยู่บริเวณต้นแม่น้ำกก การขยายตัวของกรอมขึ้นมาตามลำน้ำโขงนี้อาจแผ่ไปถึงยูนนาน”

ศรีศักร วัลลิโภดม (2545: 148-52) แสดงความเห็นเกี่ยวกับตำนานของพระเจ้าสิงหนวัติกุมาร และตำนานประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษชาวล้านนาว่าอาจเกี่ยวข้องกับ “กล่อม” หรือ “ขอม” ดังนี้

ถ้าหากวิเคราะห์เรื่องราวตำนานในเชิงมานุษยวิทยาแล้ว จะเห็นได้ว่าบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในเขตจังหวัดเชียงรายแต่เดิมนั้นมีชนอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ต่างๆ เช่น *เผ่าลาวจก* ซึ่งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงเชิงดอยตุง มีระดับความเจริญทางเทคนิควิทยาต่ำ เพราะในตำนานยังระบุว่าใช้เครื่องมือหินอยู่ พวกนี้คงหาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่ ส่วนอีกกลุ่มเจริญกว่าคือพวกที่เรียกว่า *กล่อม* ซึ่งอาจจะหมายถึง *ขอม* ซึ่งมีความเจริญ สร้างบ้านสร้างเมืองแล้ว มีถิ่นฐานทางลุ่มน้ำโขงตอนใต้

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ดังที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวไทยวนกับกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรน่าจะมีความสัมพันธ์กันมาอย่างซับซ้อนยาวนาน การสัมผัสวัฒนธรรมเช่นนี้จึงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาษาของชาวไทยวนมีลักษณะดังภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบัน โดยเฉพาะอาจมีการหยิบยืมคำศัพท์จากภาษาตระกูลมอญ-เขมรเข้ามาใช้

อย่างไรก็ตาม เมื่อสำรวจงานวิจัยพบว่ามิงงานวิจัยเพียง 2 ชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ชิ้นที่เก่าแก่ที่สุดคืองานของ หนานอินทวิชัย ผู้จาร “ศัพท์ขอม” จำนวน 262 คำ ลงในใบลาน เมื่อ จ.ศ. 1120 (พ.ศ. 2301) จากนั้นในปี พ.ศ. 2516 สิงฆะ วรรณสัย ได้ใช้ต้นฉบับของวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา பிரวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 อุดม รุ่งเรืองศรี ได้นำมาชำระประมวลกับศัพท์จากคัมภีร์ล้านนาที่พบในปัญญาสาตกเผยแพร่เป็น “ศัพท์หมวดภาษาบาลี-ล้านนา และศัพท์ขอมในภาษาล้านนา” (บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530) งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งคือ “พจนานุกรมล้านนา-ไทย” (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534) ซึ่งระบุที่มาของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ เช่น *ขอม* (ภาษาเขมร), *ป.* (ภาษาบาลี), *ส.* (ภาษาสันสกฤต)

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีเพียงภาษา “ขอม” เท่านั้นที่เมื่อพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่อาจสันนิษฐานว่าชาวล้านนาเคยติดต่อสัมพันธ์กับชาวเขมรโบราณโดยตรง อย่างมากที่สุดปรากฏเพียงชั้นตำนาน ทั้งภูมิศาสตร์ของภาษาเขมรปัจจุบันก็อยู่ค่อนข้างห่างไกลกับภาคเหนือของประเทศไทย ไม่เพียงเท่านั้นบริเวณภาคเหนือยังคงมีผู้พูดภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมรสาขาอื่นๆ อีกจำนวนไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นภาษาสาขาปะลองอิก (Palaungic) โดยเฉพาะภาษาละว้า ภาษาสาขาขมุอิก (Khmuic) โดยเฉพาะภาษาขมุ และภาษาสาขามอญอิก (Monic) โดยเฉพาะภาษามอญซึ่งมีภูมิศาสตร์ที่ใกล้กว่าภาษาเขมร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงสาขาย่อยในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก. จาก Diffloth (2011:9)

จากข้อมูลข้างต้นจึงมีประเด็นที่น่าสงสัยว่าเหตุใดนอกจากภาษาเขมรแล้วจึงไม่มีภาษาอื่นๆ ในภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมรปรากฏเป็นคำยืมในศัพท์พจนานุกรมเลย ทั้งนี้เป็นเพราะชาวล้านนาไม่ได้รับคำศัพท์จากภาษาเหล่านั้นมาใช้ หรืออาจเป็นเพราะยังไม่มีผู้ศึกษาคำศัพท์ที่อาจเป็นคำยืมก็เป็นได้ กรณีตัวอย่างที่ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า อาจมีคำยืมจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรภาษาอื่นๆ ใช้อยู่ในภาษาไทยถิ่นเหนือด้วย คือคำว่า “มะพร้าว” รูปอักษรธรรมล้านนาปริวรรตได้ว่า <พฺล่าว> ปัจจุบันออกเสียงว่า [ป้าว] /pa:w⁴/ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2539: 537) (สามารถใช้โดยไม่มีคำว่า หมาก- หรือ มะ- นำหน้าได้)

ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 92) สืบสร้างเสียงคำว่า “มะพร้าว” ในภาษาสาขามอญกึ่งดั้งเดิม (Proto-Monic) ได้ว่า *braaw ทั้งยังพบว่าคำดังกล่าวในภาษาไทยเป็นคำที่ปฏิภาคกับภาษามอญซึ่งปรากฏอยู่ในจารึกภาษามอญโบราณตั้งแต่สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 6 ดังนี้ Dvāravati Old Mon, Haribhūñjaya Old Mon <brāw > (ผู้วิจัย - ปริวรรตเป็นอักษรไทยได้ว่า <พฺราว>)

ชอร์โท (Shorto 2006: 496) ยังได้สืบสร้าง *braaw “มะพร้าว” เป็นคำศัพท์ภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม (Proto-Mon-Khmer) พบใช้หลายภาษา เช่น ภาษามอญ ภาษาสาขาปะลองอีกภาษาสาขาเวียด-เหมื่อง และภาษาสาขานิโคบาร์ก ทั้งระบุว่าภาษาไทยกลางยืมไปเป็น /map^hráaw/ และภาษามอญยืมไปเป็นคำว่า /bla:w/ และภาษาถิ่น (Thin) เป็นคำว่า /blau/

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2557 ข: 32) ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาตระกูลไทในภาษาสาขาขมุอีก ที่พูดอยู่ในประเทศไทย พบคำ “มะพร้าว” เช่นกัน แต่ให้ข้อสังเกตไว้ด้วยว่าอาจเป็นคำภาษาตระกูล มอญ-เขมรที่ภาษาตระกูลไทยืมมาก็เป็นไปได้ เนื่องจากพบในภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายภาษา

แม้ว่า เกดนิย์ (Hudak 2008: 100) จะเก็บข้อมูลคำภาษาตระกูลไทพบคำศัพท์ที่พ้องกับ “มะพร้าว” เช่นกัน แต่ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งอยู่บริเวณประเทศไทยและ ประเทศเวียดนามตอนเหนือ แต่ไม่พบในภาษา Wuming (WM) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลไทสาขาเหนือ พูดอยู่ในบริเวณกว๋างสี ประเทศจีน และยังไม่พบว่ามีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท จึงอาจเป็นไปได้ว่า “มะพร้าว” ที่พบในภาษาไทถิ่นต่างๆ ก็อาจเป็นคำยืม

นอกจากพจนานุกรม (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ 2539; อุดม รุ่งเรืองศรี 2534) จะไม่ระบุว่า เป็นคำยืมแล้ว เอกสารของล้านนาที่ไม่นิยม บันทึกคำดังกล่าวด้วยรูปแปร * <พร้าว> แต่กลับนิยมบันทึกว่า <พล้าว> เท่านั้น และเมื่อพิจารณา การเปลี่ยนแปลงเสียงของคำดังกล่าว อาจสันนิษฐานได้ว่าภาษาไทยถิ่นเหนือน่าจะยืมคำ “มะพร้าว” มาจากแหล่งอื่น กล่าวคือในกรณีหากยืมจากรูปเขียน <พราว brāw> หรือยืมเสียง *braaw ภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันจะต้องออกเสียง /phaw⁴/ ตามกฎการเปลี่ยนแปลงเสียง *br- > ph- แต่โดยปกติผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือไม่ออกเสียงเช่นนั้น (ข้อสังเกตจากผู้วิจัยซึ่งพูดภาษาไทยถิ่นเหนือ เป็นภาษาแม่) แต่ออกเสียงเป็น /pa:w⁴/ ซึ่งปฏิภาคกับรูป <พลาว ~ พล้าว ~ พาว ~ พ้าว> แทน การออกเสียงเช่นนี้ตรงตามกฎการเปลี่ยนแปลงเสียง *bl- > pɔ- > p-

นอกจากนั้น ซิดเวลล์ (Sidwell 2013) ได้สืบสร้างคำ “มะพร้าว” ภาษาสาขาขมุอีกดั้งเดิม (Proto-Khmui) ว่า *bla:w ภาษาขมุปัจจุบันออกเสียงว่า /pla:w/ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2536: 393) น่าสังเกตว่าเสียงสืบสร้างของภาษาขมุดั้งเดิมสอดคล้องกับรูป <พลาว, พล้าว> ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ประกอบกับยังไม่พบว่าภาษาตระกูลมอญ-เขมรสาขาอื่นๆ ใช้เสียงควบกล้ำ /bl-/ ในคำศัพท์ดังกล่าว หากสันนิษฐานตามข้อมูลข้างต้น เป็นไปได้สูงว่าภาษาไทยถิ่นเหนืออาจยืมคำศัพท์ “มะพร้าว” มาจาก ภาษาสาขาขมุอีก อย่างไรก็ตามควรตรวจสอบให้แน่ชัดต่อไป

อีกกรณีที่เป็นปัญหาคือการศึกษา “ศัพท์ขอม” (บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530) การศึกษาดังกล่าวแม้จะมีประโยชน์ในแง่การชำระและรวบรวมคำศัพท์จากเอกสารจารึกของล้านนา แต่การสันนิษฐานคำศัพท์ในการศึกษาดังกล่าวมีอุปสรรค เนื่องจากมีข้อมูลภาษาเขมรจำกัดจึงทำให้ การเปรียบเทียบคำศัพท์ยังคงเป็นการเปรียบเทียบต่างสมัย ส่วนใหญ่เปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทย ถิ่นเหนือกับภาษาเขมรปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้สันนิษฐานคลาดเคลื่อน อีกทั้งผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์หลาย คำเป็นคำร่วมเชื้อสาย (cognate) ของภาษาตระกูลมอญ-เขมร กล่าวคือคำศัพท์ดังกล่าวไม่ได้ใช้ เฉพาะภาษาเขมรเท่านั้นแต่ยังพบใช้ในภาษาอื่นๆ ที่มีบรรพบุรุษเดียวกันอีกหลายภาษา ตัวอย่างเช่น

“คอ” ขอม. <เกาะ> (บำเพ็ญ ระวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530: 123)

Proto-Mon-Khmer *kw? (Shorto 2006: 170)

Proto-Monic *kw? Old-Mon <ko’> (Diffloth 1984: 95)

“ผม” ขอม. <สก> (บำเพ็ญ ระวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530: 136)

Proto-Mon-Khmer *suk (Shorto 2006: 73)

Proto-Monic *sok Old Mon <sok> (Diffloth 1984: 97)

จะเห็นว่า <เกาะ> และ <สก> ซึ่งระบุเป็น “ศัพท์ขอม” เป็นคำศัพท์ที่สามารถสืบสร้างเสียงได้ถึงระดับภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม (Proto-Mon-Khmer) แนวโน้มที่จะเป็นคำยืมภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมรจึงเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันแนวโน้มที่จะเป็นคำยืมภาษาเขมรก็ลดลง พิจารณาจากภาษาสาขามอญอีกซึ่งมีเสียงและรูปเขียนที่ใกล้เคียงกับคำตัวอย่างเช่นเดียวกัน ดังนั้นการสันนิษฐานโดยเทียบคำเขมรปัจจุบันแล้วตัดสินว่าคำดังกล่าวเป็นคำยืมจาก “ศัพท์ขอม” จึงอาจเป็นข้อกังขา จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานที่หนักแน่นมาประกอบเพื่อให้การระบุที่มาแม่นยำขึ้น กรณีนี้แสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนืออาจมีเส้นทางที่ค่อนข้างซับซ้อน ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงในแง่ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ไปแล้วว่าผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาคเหนือของประเทศไทย มีความสัมพันธ์กันยาวนานทับซ้อนหลายมิติ ทั้งเชิงเครือญาติเชื้อสายและเชิงวัฒนธรรม

นอกเหนือจากกรณีตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกเป็นข้อสังเกต ยังมีคำศัพท์อีกจำนวนมากที่พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นเหนือระบุว่า เป็นคำยืมภาษาเขมร (ขอม.) ซึ่งอาจมีปัญหาคู่กับกรณีตัวอย่างก็เป็นได้ อีกทั้งการศึกษาในงานวิจัยก่อนหน้านี้ยังไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามได้ครอบคลุมว่ามีการยืมคำจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรเข้ามาในภาษาไทยถิ่นเหนือจริงหรือไม่ จำนวนเท่าใด และมีลักษณะอย่างไร หากศึกษาวิจัยและตอบคำถามดังกล่าวได้ก็อาจช่วยสนับสนุนข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ได้ว่าชนชาติที่พูดภาษาต่างๆ ที่กล่าวมา มีการติดต่อสัมพันธ์กันจริง ได้ปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม และเกิดการสัมผัสภาษาจนเป็นที่มาของคำยืมที่ยังคงตกทอดมาถึงภาษาปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งค้นคว้า รวบรวม และตรวจสอบสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือ ด้วยแนวทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ เพื่อให้การระบุที่มาของคำยืมครอบคลุมหนักแน่นมากที่สุดเท่าที่ข้อมูลในปัจจุบันเอื้ออำนวย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ระบุที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

1.2.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านไวยากรณ์ ด้านความหมาย และด้านอักขรวิธีของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมร ภาษามอญ ภาษาขมุ และภาษาละว้า

1.3.2 คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของคำดั้งเดิมในภาษาผู้ให้ ทั้งด้านเสียง ด้านไวยากรณ์ และด้านความหมาย และคำยืมจากภาษามอญ และภาษาเขมรซึ่งเป็นภาษาที่มีระบบการเขียนจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านอักษรวิธีด้วย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ระบบเขียนและระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือมีข้อแตกต่างจากระบบของภาษาไทยปัจจุบัน ภาษาไทยถิ่นเหนือมีอักษรวิธีใกล้เคียงกับอักษรวิธีภาษามอญโบราณและภาษาเขมรโบราณ การบันทึกคำศัพท์จึงอาจรักษาอักษรวิธีดั้งเดิมและสะท้อนลักษณะเสียงในอดีตได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือจากข้อมูลเอกสารเท่านั้น กล่าวคือ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากงานวิจัยก่อนหน้าซึ่งมีการศึกษาปริวรรตไว้แล้ว จากศัพทานุกรมต่างๆ และจากเอกสารจารึกล้านนาที่บันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ 8 รายการ ดังต่อไปนี้

- 1) ศัพท์ขอมในภาษาล้านนา (บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530)
- 2) พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534)
- 3) พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ
(ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2539)
- 4) พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน
(อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ 2539)
- 5) จารึกล้านนา ภาค 1 (มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน 2534)
- 6) จารึกล้านนา ภาค 2 (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร 2551)
- 7) ไคลงนิราศทริภุญชัย (ประเสริฐ ฤ น นคร 2546)
- 8) ไคลงเรื่องมังทรารบเชียงใหม่ (สิงฆะ วรรณสัย 2522)

ด้านการตรวจสอบคำยืม นอกจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม (Proto-Mon-Khmer) ผู้วิจัยเลือกสาขาย่อยของภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่มีความเป็นไปได้ว่าอาจมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับภาษาไทยถิ่นเหนือ มีตัวแทนจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรสาขาย่อย 4 สาขา ได้แก่

- 1) สาขามอญอิก (Monic) ตรวจสอบกับภาษามอญ (Mon)
- 2) สาขาเขมรอิก (Khmeric) ตรวจสอบกับภาษาเขมร (Khmer)
- 3) สาขาขมุอิก (Khmuic) ตรวจสอบกับภาษาขมุ (Khmu)
- 4) สาขาปะลองอิก (Palaungic) ตรวจสอบกับภาษาละว้า (Lawa)

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ทบทวนวรรณกรรม

1.5.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภาษาตระกูลมอญ-เขมรและลักษณะภาษาไทยถิ่นเหนือที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และตรวจสอบคำยืม

1.5.3 รวบรวมคำศัพท์ที่พจนานุกรมหรืองานวิจัยภาษาไทยถิ่นเหนือระบุว่าเป็นคำยืม และคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีลักษณะเข้าข่ายว่าอาจเป็นคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมร

1.5.4 ตรวจสอบคำศัพท์ที่รวบรวมไว้ หลักการตรวจสอบดูเพิ่มเติมใน *บทที่ 3 ระเบียบวิธีและขั้นตอนการตรวจสอบคำยืม*

1.5.5 วิเคราะห์ข้อมูลคำยืมและสันนิษฐานคำยืม

1.5.6 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านไวยากรณ์ ด้านความหมาย และด้านอักขรวิธีของคำยืมเมื่อยืมเข้าไปในภาษาไทยถิ่นเหนือ

1.5.7 สรุปและอภิปรายผล

1.5.8 เขียนรายงานการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบที่มาของคำยืมและการเปลี่ยนแปลงของคำยืมจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

1.6.2 ช่วยสนับสนุนข้อมูลด้านประวัติศาสตร์หรือด้านโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาคเหนือของประเทศไทย

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษามอญ และภาษาเขมร เป็นภาษาที่มีการบันทึกเป็นตัวอักษร ดังนั้นเพื่อให้เป็นระบบเดียวกันผู้วิจัยจะใช้การปริวรรตจากเอกสารของภาษาไทยถิ่นเหนือ (ล้านนา) ภาษามอญ และภาษาเขมร เทียบเป็นระบบอักษรโรมันหรืออักษรไทย และแสดงสัญลักษณ์เสียงด้วยสัทอักษรสากล (หลักการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงในคำยืมดูที่ บทที่ 3 ลักษณะภาษาตระกูลมอญ-เขมรและลักษณะภาษาไทยถิ่นเหนือ หัวข้อที่ 3.4 หลักการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาไทยถิ่นเหนือ)

ข้อตกลงการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงในงานวิจัย ข้อความในเครื่องหมายต่อไปนี้หมายถึง

- < > รูปเขียนปริวรรต
- [] คำอ่านของรูปปริวรรตซึ่งผู้เชี่ยวชาญแปลไว้
- // การถ่ายถอดเสียงเป็นสัทอักษรสากล
- * เสียงที่สืบสร้างได้ในภาษาดั้งเดิม
- ‘ ’ คำแปลหรือความหมาย
- () แหล่งข้อมูลคำศัพท์

ข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้ศึกษา

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มาจาก *ศัพท์ขอมในภาษาล้านนา* (บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530) เป็นการสะกดตามข้อมูลที่ปรากฏทุกประการ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวสะกดเป็นตัวอักษรไทยโดยไม่ได้กำกับด้วยรูปเขียนอักษรธรรมล้านนา ผู้วิจัยจึงปริวรรตเป็นอักษรโรมันตามอักษรไทยที่ปรากฏและระบุความหมายของคำศัพท์ตามที่ผู้จารกำกับไว้โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลง

สำหรับคำศัพท์ที่มาจาก *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง* (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534) และ *พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในโบราณ* (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ 2539) ผู้วิจัยจะปริวรรตคำศัพท์เป็นอักษรไทยและอักษรโรมันโดยอ้างอิงจาก ตัวอักษรธรรมล้านนา ที่ปรากฏ เนื่องจากในพจนานุกรมมีการปริวรรตเป็นอักษรไทย แต่การปริวรรตเช่นนั้นเป็นการปริวรรตเพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่รู้ภาษาไทยถิ่นเหนือเข้าใจได้ง่ายกว่าการปริวรรตตามตัวอักษร เช่น <กทิ> /ka²-ti⁴/ พจนานุกรมปริวรรตว่า *กะทิ* (อุดม รุ่งเรืองศรี: 4) เพื่อให้ตรงกับคำศัพท์ที่พบใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน แต่ในอักษรวิธีของอักษรธรรมล้านนาคำศัพท์ดังกล่าวไม่มีการกำกับรูปปริวรรตนี้ เนื่องจากพยัญชนะตัวเต็มทุกตัวสามารถปรากฏเป็นพยางค์ได้โดยมีเสียงสระ /a/ กำกับ เช่น <ก> อ่านว่า /ka²/ ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้รูปเขียนตามอักษรธรรมล้านนาเพื่อให้เป็นระบบเดียวกับข้อมูลจากจารึกล้านนา

1.8 นิยามศัพท์

คำยืม (loanword) หมายถึง คำศัพท์ที่รับจากภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาใดๆ โดยรับมาใช้ทั้งรูปเสียง (form) และความหมาย (meaning) คำศัพท์ดังกล่าวอาจมีการกลมกลืนหรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาผู้รับ

ตระกูลภาษา (language family) หมายถึง กลุ่มภาษาตามหลักทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติ สันนิษฐานว่ามีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสาย กล่าวคือเป็นกลุ่มภาษาที่เคยมีบรรพบุรุษร่วมกัน หรือพัฒนามาจากภาษาบรรพบุรุษเดียวกัน

ภาษาดั้งเดิม (proto-language) หมายถึง ภาษาสมมุติที่ได้จากการสืบสร้างโดยระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ ลักษณะหรือระบบของภาษาดั้งเดิมนี้อนุมานได้ว่าเป็นลักษณะในอดีตของกลุ่มภาษาปัจจุบันที่นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสืบสร้าง

การสืบสร้าง (reconstruction) หมายถึง ระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบที่ใช้ อนุมานหาระบบสมมุติของภาษาในอดีต

คำร่วมเชื้อสาย (cognate word) หมายถึง คำศัพท์ที่สันนิษฐานด้วยระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบว่ามีที่มาจากภาษาบรรพบุรุษเดียวกัน กล่าวคือ เป็นคำศัพท์ของกลุ่มภาษาที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย เป็นคำที่มีเสียงและความหมายคล้ายคลึงกันอย่างเป็นระบบ

เสียงปฏิภาค (sound correspondence) หมายถึง เสียงในภาษาต่างๆ ที่คล้ายคลึงกันอย่างเป็นระบบ โดยลักษณะความคล้ายคลึงกันอย่างเป็นระบบนี้เนื่องมาจากมีที่มาาร่วมกันทั้งด้านเสียงและความหมาย

ภาษาตระกูลไท (Tai language family) หมายถึง ภาษาตระกูลย่อยของภาษาตระกูลใหญ่ ไท-กะได (Tai-Kadai language family) พบใช้อยู่ในบริเวณภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะทางสัทวิทยาเป็นภาษาที่ใช้ระบบระดับเสียงสูงต่ำ (pitch) ในพยางค์เพื่อบ่งชี้ความหมาย หรือเรียกว่าเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ (tonal language) ภาษาตระกูลไทมีลักษณะทางวจีวิภาคเป็นภาษาคำโดด (isolating language) คือ ภาษาที่คำศัพท์ (word) 1 คำ ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ (free morpheme) 1 หน่วยคำ คำศัพท์ของภาษาตระกูลไทมักเป็นคำพยางค์เดียว และมีการสร้างคำศัพท์ใหม่ด้วยการนำหน่วยคำอิสระมาเรียงต่อกัน เช่น การประสมคำ การซ้ำคำ หรือการซ้อนคำ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของภาษาตระกูลไท โดยปกติมักเรียงประโยคแบบประธาน กริยา กรรม และคำศัพท์ไม่มีการผันหน้าที่ทางไวยากรณ์ในประโยค

ภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer language family) หมายถึง ภาษาตระกูลย่อยของภาษาตระกูลใหญ่ออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language family) ใช้ในบริเวณภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านสัทวิทยา มีลักษณะเด่น คือ หลายภาษามักเป็นภาษาลักษณะน้ำเสียง (register) กล่าวคือใช้คุณสมบัติน้ำเสียง (phonation type) เพื่อบ่งชี้ความหมายของคำ ระบบลักษณะน้ำเสียงในที่นี้อาจประกอบด้วยระดับเสียง (pitch) และคุณสมบัติน้ำเสียงแบบต่างๆ เพื่อบ่งชี้ความหมายในแต่ละพยางค์ ภาษาตระกูลมอญ-เขมรเดิมมีลักษณะทางวิจิวิพากษ์เป็นภาษาคำติดต่อกัน (agglutinative language) หรือภาษาที่มีการสร้างคำศัพท์จากหน่วยคำอิสระ (free morpheme) ซึ่งมักเป็นรากศัพท์ (root) ประกอบกับหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) ซึ่งเป็นหน่วยคำเติม (affix) โดยเฉพาะหน่วยคำเติมหน้า (prefix) และหน่วยคำเติมกลาง (infix) ด้านวากยสัมพันธ์มักจะเรียงประโยคแบบประธาน กริยา กรรม และคำศัพท์ไม่มีการผันหน้าที่ทางไวยากรณ์ในประโยค

ภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai dialect) หมายถึง ภาษายวน (Yuan) หรือเรียกชื่อตามผู้ใช้ภาษาว่า “คำเมือง” ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาตระกูลไท สาขาย่อยไทตะวันตกเฉียงใต้ (SWT) ที่ใช้ในบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมสมัยที่เป็นอาณาจักรล้านนา มีระบบเขียนของตัวเองที่นิยม 2 ระบบ ได้แก่ อักษรธรรมล้านนา และอักษรฝักขาม มักพบในเอกสารโบราณและยังคงพบใช้ในปัจจุบัน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรม 4 หัวข้อ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะภาษาตระกูลมอญ-เขมร และลักษณะภาษาไทยถิ่นเหนือ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา

นักภาษาศาสตร์ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา (language contact) ดังนี้

โธมสัน (Thomason 2001: 1-12) อธิบายว่า การสัมผัสภาษาอาจเกิดเมื่อหลายพันปีที่แล้วและเกิดขึ้นเร็วที่สุดเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สามารถพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา เพราะการสัมผัสภาษาเกิดจากมนุษย์ผู้สื่อสารต่างภาษาได้มีปฏิสัมพันธ์กัน เช่น การค้า สงคราม การแต่งงานข้ามเผ่า เป็นต้น นิยามที่ง่ายที่สุดของการสัมผัสภาษา คือ การใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาในสถานที่และเวลาเดียวกัน แต่รายละเอียดซึ่งอาจเป็นปัญหาของนิยามดังกล่าวขึ้นกับความไม่แน่นอนของพรมแดนที่แบ่งระหว่าง การเป็นภาษาถิ่นของภาษาเดียวกันกับการเป็นภาษาที่แตกต่างกันสองภาษา อีกทั้งการสัมผัสภาษายังสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องสื่อสารเฉพาะในสถานที่หรือเวลาเดียวกันเท่านั้น กรณีที่เป็นไปได้คือ ภาษาอาจสัมผัสกันผ่านการเผยแพร่คัมภีร์ทางศาสนา เช่น ภาษาละตินที่กระจายทั่วยุโรปผ่านคัมภีร์ของศาสนาคริสต์ ภาษาบาลีที่แพร่สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านคัมภีร์ของพุทธศาสนา หรือภาษาอารบิกที่เผยแพร่ผ่านคัมภีร์ของศาสนาอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันทั่วโลกยังได้สัมผัสภาษาอังกฤษผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เพลง งานเขียน และอินเทอร์เน็ต กรณีเช่นนี้เป็น การสัมผัสภาษาโดยผู้พูดไม่จำเป็นต้องใช้ภาษานั้นๆ ได้คล่องแคล่วหรือมีสถานะสองภาษา (bilingualism) อย่างเต็มรูปแบบ การสัมผัสภาษาจึงสามารถเกิดได้หลากหลายลักษณะ อย่างไรก็ตามการสัมผัสภาษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง

โธมสัน (Thomason 2001: 70-71) แบ่งความเข้มข้นของการสัมผัสภาษา 4 ระดับ

1) การสัมผัสเป็นครั้งคราว (Casual contact) คือ ผู้ยืมไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาต้นทาง (source language) อย่างคล่องแคล่ว อาจมีสถานะสองภาษาเล็กน้อยเมื่อต้องอยู่ท่ามกลางผู้พูดภาษาต้นทาง ไม่มีการยืมโครงสร้างภาษา แต่มีการยืมเฉพาะคำศัพท์ที่ไม่ใช่คำศัพท์พื้นฐาน มักยืมเฉพาะคำหลัก ส่วนใหญ่เป็นคำนาม แต่อาจยืมคำกริยา คำคุณศัพท์ หรือคำวิเศษณ์ด้วยก็ได้

2) *การสัมผัสเข้มข้นเล็กน้อย (Slightly more intense contact)* คือ ผู้ยืมมีสถานะสองภาษาแบบสามารถสื่อสารทั้งสองภาษาได้ค่อนข้างคล่องแคล่ว ในคลังคำศัพท์เริ่มมีการยืมคำไวยากรณ์ เช่น คำสันธาน คำช่วยกริยา เป็นต้น แต่ยังคงยืมคำศัพท์ที่ไม่ใช่คำพื้นฐาน อาจมีการยืมโครงสร้างภาษาเล็กน้อยแต่ไม่มีการเข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของภาษาผู้ยืม

3) *การสัมผัสค่อนข้างเข้มข้น (More intense contact)* คือ ผู้ยืมมีสถานะสองภาษามากขึ้นโดยมีทัศนคติหรือปัจจัยทางสังคมสนับสนุน มีการยืมคำทั้งศัพท์พื้นฐานและไม่ใช่ศัพท์พื้นฐาน ยืมคำไวยากรณ์มากขึ้น รวมทั้งยืมโครงสร้างทางภาษาค่อนข้างมาก ทำให้แบบลักษณ์ภาษาของผู้ยืมเริ่มเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียง หน่วยคำ หรือรูปแบบทางไวยากรณ์ เป็นต้น

4) *การสัมผัสแบบเข้มข้นมาก (Intense contact)* คือ ผู้ยืมมีสถานะสองภาษาอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้พูด โดยปัจจัยทางสังคมส่งผลต่อการยืมอย่างยิ่ง มีการยืมทั้งคำศัพท์และโครงสร้างภาษาจำนวนมาก ทำให้ภาษาผู้ยืมเปลี่ยนแปลงแบบลักษณ์ตามภาษาที่ยืมมา เช่น การสูญเสียลักษณะระบบเสียงในภาษาดั้งเดิมของตน การเปลี่ยนโครงสร้างคำ การเปลี่ยนลำดับคำในประโยค เป็นต้น

คริสตัล (Crystal, 2008: 107-108) กล่าวถึงการสัมผัสภาษาว่า เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในทางภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดความต่อเนื่องกันทางภูมิศาสตร์หรือความใกล้ชิดกันทางสังคม ทำให้ส่งอิทธิพลซึ่งกันระหว่างภาษาหรือภาษาถิ่น ผลของสถานการณ์นี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา เช่น การเพิ่มขึ้นของคำยืม (loanword) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเสียงและไวยากรณ์ มีการผสมรูปแบบภาษา เช่น ภาษาครีโอล (creole) และภาษาพิดจิน (pidgin) รวมทั้งมีการเพิ่มขึ้นของสถานะสองภาษา (bilingualism) รูปแบบต่างๆ

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545: 93) อธิบายไว้ว่าบริเวณที่ผู้พูดหลายภาษาอยู่ใกล้กันเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า เขตภาษา (linguistic area) ผู้ที่สามารถพูดได้หลายภาษามักใช้ภาษาปะปนกันหรือสลับกัน เมื่อภาษาได้สัมผัสกันเป็นเวลานานทำให้มีการยืมลักษณะต่างๆ ในภาษา กลายเป็นภาษาที่คล้ายคลึงกันเรียกว่า ปรากฏการณ์การลู่เข้าของภาษา (linguistic convergence) ตรงกันข้ามกับการลู่ออกของภาษา (linguistic divergence)

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคำยืม (loanword) นักภาษาศาสตร์ได้อธิบายแนวคิดไว้ ดังนี้

ทราสก์ (Trask 1996: 18) ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า กระบวนการที่เรียกว่า *การยืม* (borrowing) นั้นน่าฉงน เนื่องจากภาษาที่ให้ยืมไม่ได้สูญเสียลักษณะนั้นไปและภาษาผู้ยืมเองก็ไม่ได้ตั้งใจจะใช้คืน สำหรับกระบวนการดังกล่าวคำเรียกที่น่าจะดีกว่าคือ *การคัดลอก* (copying) แต่ทั้งนี้ *การยืม* ก็เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในความหมายนี้มานานแล้ว คำศัพท์ที่ถูกยืมจึงเรียกว่า *คำยืม* (loan word)

แคมป์เบล (Campbell 1998: 57) ให้พรศนะว่า “It is common for one language to take words from another language and make them part of its own vocabulary: these are called *loanwords* and the process is called *linguistic borrowing*” กล่าวคือเมื่อภาษาหนึ่งได้นำคำจากอีกภาษาเข้ามาใช้เป็นคำศัพท์ในภาษาตน คำศัพท์เหล่านั้นเรียกว่า *คำยืม* และกระบวนการดังกล่าวเรียกว่า *การยืม* แคมป์เบลอธิบายว่า *การยืม* มีความหมายกว้างกว่า *คำยืม* เพราะอาจหมายถึงการยืมลักษณะอื่นด้วย เช่น เสียง หน่วยคำ วากยสัมพันธ์ ความหมาย เป็นต้น

คริสตัล (Crystal 2008: 286) นิยามว่า “**loanwords** (where both form and meaning are borrowed, or ‘assimilated’, with some adaptation to the phonological system of the new language)” กล่าวคือ *คำยืม* เป็นการยืมทั้งรูปและความหมายเข้าไปในภาษา หรืออาจมีการกลมกลืนโดยการปรับให้เข้ากับระบบเสียง (phonological system) ของภาษาผู้ยืม

ฮัสเปลแมธ (Haspelmath 2009: 36-37) ระบุว่า “Loanword (lexical borrowing) is here defined as a word that at some point in the history of a language entered its lexicon as a result of borrowing (or transfer or copying)” กล่าวคือ *คำยืม* หมายถึง คำศัพท์ที่เป็นผลจากการยืม ถ่ายทอด หรือคัดลอกเข้าไปอยู่ในคลังศัพท์ในภาษาหนึ่งๆ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งของประวัติภาษา ฮัสเปลแมธระบุว่าภาษาที่ถูกยืมคำไปจะเรียกว่า *ภาษาผู้ให้* (donor language/ source language/ model language) ส่วนภาษาที่ยืมคำเข้าไปจะเรียกว่า *ภาษาผู้รับ* (recipient language/ borrowing language/ replica language) คำยืมจะต้องมีสถานะเป็นคำ (word) หรือหน่วยศัพท์ (lexeme) เสมอ โดยทั่วไปจะเป็นหน่วยที่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ (unanalyzable units) ในภาษาผู้รับ แม้ว่าในภาษาผู้ให้จะเป็นหน่วยที่ซับซ้อนกว่าก็ตาม

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545: 98) ระบุความแตกต่างระหว่าง “คำยืม” กับ “คำปน” ว่าคำยืมมักมีการปรับให้ลักษณะกลมกลืนเข้ากับภาษาของผู้ยืมและมักถูกบรรจุในพจนานุกรม ขณะที่คำปนเป็นคำภาษาต่างประเทศที่แม้จะเป็นที่นิยมใช้ แต่หากสังคมของผู้พูดยังไม่ยอมรับให้อยู่ในภาษาก็จะนับเป็นเพียงคำปนเท่านั้น เช่น คำว่า เปเปอร์ (paper) ซีเรียส (serious) ไอเดีย (idea) เป็นต้น

วิลเลียมส์ กิ่งคำ (2550: 7-11) อธิบายว่า *การยืม* เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง การยืมอาจมาจากหลายปัจจัย เช่น เจ้าของภาษามีความสัมพันธ์กันทางเชื้อชาติ ประวัติศาสตร์ การติดต่อค้าขาย ศาสนา ความเจริญทางการศึกษา ความเจริญด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคำยืม

นักภาษาศาสตร์ระบุการสังเกตคำยืม ดังนี้

ไอเคนวัลด์ และ ดิกสัน (Aikhenvald & Dixon 2001: 1-12) ได้อธิบายแนวคิดไว้ว่า ภาษา 2 ภาษาอาจมีความคล้ายคลึงกันได้ด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่

1) *ลักษณะสากลของภาษาหรือแนวโน้มความเป็นไปได้ (universal properties or tendencies)* หมายถึง ลักษณะที่มีในภาษามนุษย์ทุกภาษาหรือมีในภาษาส่วนใหญ่ เช่น ทุกๆ ภาษาจะมีตัวบ่งการปฏิเสธอนุพากย์ (a marker of clausal negation) หรือในหลายภาษามักมีคำกริยา ‘blow – เป่า’ ที่ประกอบด้วยพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะกักที่ริมฝีปาก (bilabial stop) มักมีกลุ่มลม (aspiration) และมักประกอบด้วยสระหลังสูง (high back vowel)

2) *ความบังเอิญ (chance)* บางครั้งภาษาที่ไม่เคยปฏิสัมพันธ์กัน 2 ภาษาอาจมีรูปและความหมายของคำเหมือนกันโดยบังเอิญ เช่น คำว่า *dog* ในภาษามบาบาร์ม (Mbabaram) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองของทวีปออสเตรเลียมีเสียงและความหมายเหมือนคำว่า *dog* ‘สุนัข’ ในภาษาอังกฤษ แต่เมื่อสืบค้นประวัติของคำพบว่าทั้งสองคำเป็นคำที่พัฒนามาจากคำดั้งเดิมคนละรูปแบบกัน

3) *การยืมหรือการแพร่กระจาย (borrowing or diffusion)* เมื่อสองภาษามาสัมผัสกัน มักมีแนวโน้มที่จะยืมลักษณะของกันและกัน โดยเฉพาะในระดับที่ผู้พูดจำนวนมากของภาษาหนึ่งสามารถพูดอีกภาษาหนึ่งได้ ภาษาทั้งสองก็มีความเป็นไปได้ว่าจะค่อยๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และการยืมที่อาจเป็นไปได้อีกรูปแบบหนึ่ง คือ ภาษาที่คล้ายกันสองภาษาไม่ได้ยืมลักษณะของกันและกัน แต่ได้ยืมลักษณะดังกล่าวมาจากภาษาที่สาม

4) *การรักษาลักษณะของบรรพบุรุษ (genetic retention)* กรณีที่ภาษา 2 ภาษาเป็นภาษาที่มีบรรพบุรุษเดียวกันย่อมมีความเป็นไปได้ว่าทั้งสองภาษาอาจจะรักษาลักษณะดั้งเดิมของบรรพบุรุษเอาไว้ในทั้งสองภาษาโดยไม่มีการยืมกันแต่อย่างใด

5) *การพัฒนาแบบคู่ขนาน (parallel development)* ภาษาสองภาษาอาจคล้ายกันได้เนื่องจากมีพลวัตภายในภาษา (inner dynamic) ที่เหมือนกัน เช่น ภาษากรีกและภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาตระกูลอินโดยูโรเปียน ต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงระบบเสียงภายในภาษาของตน กล่าวคือ มีการแยกเสียง (dissimilation) ในพยัญชนะกักมีกลุ่มลม (aspirated stop) แต่ทั้งสองภาษามีการเปลี่ยนแปลงที่เหมือนกันภายหลังการแยกตัวจากภาษาบรรพบุรุษเป็นเวลานานแล้วโดยไม่ได้ยืมลักษณะซึ่งกันและกัน

แคมป์เบล (Campbell 1998: 64-69) อธิบายหลักสังเกตคำยืมว่ามีข้อพิจารณา ได้แก่

1) *ร่องรอยด้านระบบเสียง (phonology clues)* นับเป็นเกณฑ์ที่สามารถใช้ระบุคำยืมได้ค่อนข้างมีน้ำหนักกว่าเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น กล่าวคือ คำศัพท์ใดมีเสียงที่ไม่มีในระบบเสียงของภาษาต้นย่อมมีแนวโน้มว่าจะเป็นคำยืม อาจพิจารณาประวัติของระบบเสียงในภาษาประกอบ เนื่องจากบางครั้งอาจมีข้อมูลเกี่ยวกับเสียงของภาษาผู้ให้แฝงอยู่ในคำยืมด้วย

2) *ความซับซ้อนของระบบคำ (morphology complexity)* กล่าวคือ ส่วนมากคำยืมมักถูกวิเคราะห์ในภาษาผู้รับว่าเป็น 1 หน่วยคำ (morpheme) ขณะที่คำดังกล่าวในภาษาผู้ให้มักจะประกอบด้วยหลายหน่วยคำ เช่น vinegar ‘น้ำส้มสายชู’ ภาษาอังกฤษยืมจากภาษาฝรั่งเศสว่า *vinaigre* ประกอบจาก 2 หน่วยคำคือ *vin* ‘wine – เหล้าองุ่น’ + *aigre* ‘sour – เปรี้ยว’ เป็นต้น

3) *ร่องรอยจากคำร่วมเชื้อสาย (clues from cognates)* เมื่อสงสัยว่าคำใดๆ ในภาษาอาจเป็นคำยืม หลังจากตรวจสอบแล้วหากพบว่าคำดังกล่าวมีเสียงปฏิภาค (regular sound correspondence) กับคำในหลายภาษาที่เป็นภาษาร่วมตระกูลของภาษาตระกูลใดตระกูลหนึ่ง แต่พบในภาษาตระกูลอื่นเพียงภาษาเดียวหรือบางภาษาเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าคำดังกล่าวเป็นคำที่ยืมมาจากคำร่วมเชื้อสายของภาษาใดภาษาหนึ่งในตระกูลที่รูปแบบเสียงของคำนั้นสัมพันธ์ด้วย

4) *ร่องรอยด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ (geographical and ecological clues)* นับว่าเป็นข้อสังเกตที่เหมาะสมสำหรับการระบุที่มาของคำยืมในหมวดพืชและสัตว์ เนื่องจากพืชและสัตว์แต่ละชนิดสามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพอากาศที่แตกต่างกัน อาทิ เขตร้อนชื้น เขตอบอุ่น ตัวอย่างเช่น คำภาษาอังกฤษ zebra ‘ม้าลาย’ เป็นสัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดในทวีปแอฟริกา จึงมีแนวโน้มว่าคำนี้จะยืมมาจากภาษาในแอฟริกามากกว่าภาษาที่พูดอยู่ในทวีปอื่นๆ โดยอาจยืมผ่านภาษาอื่นในทวีปยุโรปที่ได้มีการติดต่อกับผู้คนในทวีปแอฟริกาก็เป็นได้ สำหรับคำดังกล่าวพบว่ายืมจากภาษาคองโก โดยผ่านภาษาฝรั่งเศสอีกทอดหนึ่ง

5) *ร่องรอยด้านความหมายอื่นๆ (other semantic clues)* เป็นการอนุมานที่มีน้ำหนักค่อนข้างอ่อน ใช้เป็นเกณฑ์ลำดับสุดท้าย แต่มีประโยชน์เมื่อมีคำในวงความหมายสามารถพิจารณาได้ ตัวอย่าง คำในภาษาอังกฤษ *squaw* ‘หญิงอินเดียนแดง’, *papoose* ‘ทารกอินเดียนแดง’ และ *tomahawk* ‘บ้านของอินเดียนแดง’ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับชาวอินเดียนแดงหรือชาวอเมริกันพื้นเมือง จึงมีความเป็นไปได้ว่าอาจยืมมาจากภาษาใดภาษาหนึ่งในกลุ่มภาษาของชาวอินเดียนแดง สำหรับตัวอย่างดังกล่าวมาจากภาษาอัลโกควียน (Algoquian) ซึ่งเป็นภาษาของชาวอินเดียนแดงกลุ่มหนึ่ง

ฮัสเปลแมธ และ ทัดมอร์ (Haspelmath & Tadmor 2009: 12-13) กล่าวถึงข้อสังเกต ความวิเคราะห์แยกได้ (analyzability) ของคำศัพท์ หากคำศัพท์ใดที่ผู้พูดภาษาสามารถวิเคราะห์เป็น องค์ประกอบหน่วยคำได้ คำศัพท์นั้นมักเป็นไปได้ว่าจะมาจากการสร้างคำของผู้พูดในภาษานั้นๆ เอง มากกว่าการยืมมาจากภาษาอื่น ในทางกลับกันหากคำศัพท์ใดที่ผู้พูดภาษาไม่สามารถวิเคราะห์แยกได้ แบบหน่วยคำต่อหน่วยคำก็มักเป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม ระดับของการวิเคราะห์คำศัพท์มี 5 ระดับ ได้แก่

- (1) ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ (unanalyzable)
- (2) สามารถวิเคราะห์ได้เพียงบางส่วน (semi-analyzable)
- (3) สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นรูปแผลง (analyzable derived)
- (4) สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นคำประสม (analyzable compound)
- (5) สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นวลี (analyzable phrasal)

ฮัสเปลแมธ และ ทัดมอร์ ยังระบุว่า “We define a loanword as a lexeme that has been transferred from one lect into another and is used as a word (rather than as an affix, for example)” กล่าวได้ว่า **คำยืม** (loanword) เป็นคำที่ถ่ายทอดจากภาษาใดๆ เข้ามายัง อีกภาษาหนึ่งและใช้เป็นคำที่มีความหมายสมบูรณ์ในภาษาผู้รับ เช่น มักจะไม่ใช้เป็นหน่วยคำเติม (affix) ซึ่งจะต้องประกอบกับหน่วยคำอื่นๆ เพื่อให้เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายสมบูรณ์

ทั้งนี้ คำศัพท์บางคำก็อาจเป็นคำยืมที่เก่าแก่มากจนผู้พูดภาษาเองไม่สามารถบ่งชี้ได้ ดังนั้นระดับข้อสันนิษฐานคำยืมของ World Loanword Database ซึ่งศึกษาคำยืมของภาษาทั่วโลก จึงไม่ใช้การตัดสินคำศัพท์ว่า “ไม่ได้ยืมอย่างชัดเจน” (clearly not borrowed) เพราะไม่อาจรู้ได้ว่า คำศัพท์ดังกล่าวได้ยืมเข้ามาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์หรือไม่ ข้อสันนิษฐานที่เป็นไปได้จึงมีเพียง “ไม่มีหลักฐานการยืม” (no evidence for borrowing) นอกจากนี้ ฮัสเปลแมธ และ ทัดมอร์ ยังแบ่ง ระดับข้อสันนิษฐานการยืมออกเป็น 5 ระดับ ทว่าไม่ได้ระบุเกณฑ์ที่ชัดเจนเอาไว้ว่าแบ่งอย่างไร ดังนี้

- ระดับ 0 ไม่มีหลักฐานการยืม (no evidence for borrowing)
- ระดับ 1 พบหลักฐานการยืมน้อยมาก (very little evidence for borrowing)
- ระดับ 2 อาจเป็นคำยืม (perhaps borrowed)
- ระดับ 3 เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม (probably borrowed)
- ระดับ 4 เป็นคำยืมอย่างชัดเจน (clearly borrowed)

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษา

นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในภาษา (phonological/sound change) ที่มักเกี่ยวข้องกับการยืมคำ ดังนี้

แคมป์เบล (Campbell 1998: 16-42) อธิบายความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาว่าความรู้ความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษามีบทบาทสำคัญต่อการสืบสร้างภาษาดั้งเดิม การตัดสินว่าภาษาใดมีความสัมพันธ์กับภาษาใด รวมถึงเป็นพื้นฐานสำหรับการระบุคำยืม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาเพื่อศึกษาภาษาเชิงประวัติและเปรียบเทียบ

การเปลี่ยนแปลงเสียงเชิงสัทวิทยา (phonemic change) หรือการเปลี่ยนแปลงระบบเสียงแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การรวมเสียง (merger) และ การแยกเสียง (split)

การรวมเสียง (merger) หมายถึง เสียงที่แตกต่างกันตั้งแต่ 2 เสียงได้รวมกันเป็นเสียงเดียว ทำให้จำนวนหน่วยเสียง (phoneme) ในภาษาลดลง การรวมเสียงมี 2 กรณี คือ กรณี (A, B > B) ตัวอย่าง ในภาษาสเปนมีการรวมเสียง lj, j > j จึงทำให้คำว่า halla /alja/ ‘find’ มีเสียงพ้องกับคำว่า haya /aja/ ‘have’ โดยทั้งสองคำออกเสียงเหมือนกันว่า /aja/ ส่วนอีกกรณีคือ (A, B > C) ตัวอย่าง ภาษาสันสกฤตมีการรวมเสียง e, o > a เปรียบเทียบจากคำรวมเชื้อสายภาษาอินโด-ยูโรเปียนดั้งเดิม ภาษาสันสกฤต และภาษาละติน เช่น

	Proto-Indo-European	Latin	Sanskrit
‘tooth’	*dent-	dent-	danta
‘two’	*dwo	duo	dva

การแยกเสียง (Split) หมายถึง เสียงที่เหมือนกันได้กลายเป็นเสียงที่ต่างกัน ทำให้หน่วยเสียงในภาษาเพิ่มขึ้นแบบกรณี (A > B, C) การแยกเสียงนี้เป็นผลต่อเนื่องมาจากการรวมเสียง ดังที่ว่า ‘splits follow mergers’ เมื่อหน่วยเสียงที่ต่างกันมารวมกันจึงต้องแยกความหมายด้วยลักษณะอื่นๆ

ตัวอย่าง กรณีการศึกษาของเกตนีย์ (Gedney 1972: 4) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบเสียงครั้งใหญ่ของภาษาท้าวบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า “In tonal languages such as those of the Tai family, these sound changes involved splits in the tonal system, with splits conditioned by the phonetic nature of initial consonants of the syllables. In non-tonal languages such as those of the Mon-Khmer family, vowel system underwent splits likewise conditioned by initial consonants.” กล่าวคือ ภาษาที่มีวรรณยุกต์เช่นภาษาตระกูลไท

ได้เกิดการแยกเสียงในหน่วยเสียงวรรณยุกต์ซึ่งเป็นผลเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น (ทำให้วรรณยุกต์เพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ในภาษาไทยดั้งเดิมเพียง 3 หน่วยเสียง) ขณะที่ภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษาตระกูลมอญ-เขมรก็ได้เกิดการแยกเสียงในระบบสระ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นเช่นกัน (ทำให้เสียงสระเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นจำนวนมาก)

การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นที่พบมากคือ **fortition** ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เสียงแข็งขึ้น มีคุณสมบัติเป็นพยัญชนะมากขึ้น มีคุณสมบัติเป็นสระน้อยลง เรียงตามลำดับความเป็นสระ ดังนี้ พยัญชนะเหลว (liquid) > พยัญชนะเสียดแทรก (fricative) > พยัญชนะกึ่งเสียดแทรก (affricate) > พยัญชนะกัก (stop) ทั้งอาจเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะก้อง (voiced) ไปเป็นพยัญชนะไม่ก้อง (voiceless) หรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการลดความก้อง (devoicing) (Crystal 2008: 197) ตัวอย่างเช่น g, d, b > kh, th, ph > k, t, p หรือ v, z > f, s เป็นต้น

ตรงข้ามกับ **lenition** ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้เสียงอ่อนลง มีคุณสมบัติเป็นพยัญชนะลดลง มีคุณสมบัติเป็นสระมากขึ้น ดังนี้ พยัญชนะกัก > พยัญชนะกึ่งเสียดแทรก > พยัญชนะเสียดแทรก > พยัญชนะเหลว หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะไม่ก้องเป็นพยัญชนะก้อง เรียกว่ากระบวนการเพิ่มความก้อง (voicing) (Crystal 2008: 274) เช่น hm, hn, ?j > m, n, j เป็นต้น

การศึกษาระบบเสียงเพื่อสันนิษฐานคำยืมจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทั้งระบบเสียงดั้งเดิมและเส้นทางการเปลี่ยนแปลงของเสียง รวมทั้งระบบเสียงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากเสียงในภาษาเป็นร่องรอยที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในภาษาที่ไม่มีตัวอักษรบันทึก เมื่อประกอบกับร่องรอยด้านอื่นๆ น่าจะทำให้ข้อสันนิษฐานคำยืมมีความแม่นยำขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย สรุปได้ว่า การสัมผัสภาษาไม่ว่าจะสัมผัสกันในลักษณะใดมักส่งผลให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมักมีการยืมลักษณะต่างๆ ระหว่างภาษา โดยเฉพาะ คำยืม เป็นลักษณะที่มักพบทั่วไปเมื่อเกิดการสัมผัสภาษา ในงานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะคำยืมที่เป็นการยืมแบบทับศัพท์ (loanword) เท่านั้น กล่าวคือเป็นคำที่ยืมเสียงและความหมายจากภาษาอื่นเข้ามาใช้ ทั้งนี้คำยืมอาจมีการปรับเพื่อให้กลมกลืนกับระบบในภาษาของผู้ยืม สำหรับหลักการตรวจสอบคำยืมผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้ข้อสังเกตหลายด้านประกอบกัน โดยใช้พื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษามาพิจารณา บางครั้งจึงไม่อาจสรุปได้ว่าคำที่คล้ายคลึงกันใน 2 ภาษาเป็นคำยืม เมื่อพิจารณาว่าความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างภาษาเกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุใด มีความเป็นไปได้หรือไม่ว่าจะมีการยืมระหว่างกัน รวมทั้งร่องรอยด้านต่างๆ ในประวัติภาษามีข้อมูลเพียงพอที่จะระบุว่าเป็นคำยืมหรือไม่ วิธีการดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางหลักในการศึกษา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 การศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยพบงานวิจัยจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับคำยืมภาษาเขมร ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับคำยืมภาษามอญพบเพียง 1 ชิ้น

การศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมีผู้วิจัยไว้หลายท่าน เช่น กาญจนา นาคสกุล (2502) ฉำ ทองคำวรรณ (2520) กรรณิการ์ ชินะโชติ (2522) ประยูร ทรงศิลป์ (2526) กตัญญู ชูชื่น (2543) ประสงค์ ทองประ (2546) อนันต์ อารีพงศ์ (2548) และ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550) เป็นต้น งานวิจัยส่วนใหญ่มีแนวทางเพื่อศึกษาลักษณะภาษาเขมรในภาษาไทยและรวบรวมคำยืมภาษาเขมร โดยเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบัน วันทนี ม่วงบุญ (2532) และ ศานติ ภัคดีคำ (2549) รวบรวมคำยืมภาษาเขมรโดยมีการเปรียบเทียบกับภาษาเขมรสมัยโบราณด้วย

สำหรับงานวิจัยที่จะนำมาทบทวนเป็นงานที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมกับแบบภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ กล่าวคือ คำนี้ถึงการศึกษาคำยืมให้มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างภาษาเขมรกับภาษาไทย เปรียบเทียบกับลักษณะของภาษาอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง เช่น ภาษาตระกูลไท และภาษาตระกูลมอญ-เขมร งานวิจัยดังกล่าว ได้แก่

อุไรศรี วรตะริน (2553) ศึกษา **ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย** มีขอบเขตการศึกษา ได้แก่ 1) การศึกษาคำยืมคำศัพท์ 2) การศึกษาการยืมระบบการแผลงคำ และ 3) การศึกษาการยืมคำไวยากรณ์และโครงสร้างไวยากรณ์ และเก็บข้อมูลจากเอกสารไทยสมัยต่างๆ แล้วเปรียบเทียบระบบเสียงและวงศัพท์กับภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมรเพื่อหาที่มาของคำ ผู้วิจัยเห็นว่าระเบียบวิธีวิจัยและผลการวิจัยในการศึกษาชิ้นนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สามารถนำไปปรับใช้กับการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือได้ วิธีการตรวจสอบคำยืมที่ใช้มีดังนี้

1) คำศัพท์ที่พบปรากฏในจารึกภาษาเขมรโบราณ อายุระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 7-11 จะถือว่าคำศัพท์นั้นเป็นคำภาษาเขมรเพราะสมัยที่ไทยเริ่มติดต่อกับเขมรอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11 ซึ่งเป็นช่วงที่คนไทยเริ่มปรากฏในแหลมอินโดจีนตอนกลางหนาแน่นขึ้น จึงเป็นไปได้ที่ภาษาเขมรจะยืมคำศัพท์ดังกล่าวไปจากภาษาไทย

2) ถ้าคำที่สงสัยว่าจะเป็นคำเขมรปรากฏในเอกสารภาษาเขมรหลังคริสต์ศตวรรษที่ 11 ต้องสืบค้นเพิ่มเติมเนื่องจากไทยและเขมรเริ่มติดต่อกันแล้ว อาจเป็นไปได้ที่ภาษาเขมรจะยืมคำศัพท์ไปจากภาษาไทย จึงต้องตรวจสอบโดยเทียบระบบเสียงและระบบหน่วยคำกับภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมร เช่น ภาษามอญ ภาษาบาห์นาร์ เป็นต้น หากคำดังกล่าวปรากฏในภาษาตระกูลมอญ-เขมรก็อาจนับว่าเป็นคำยืมภาษาเขมรได้ ทั้งนี้ต้องตรวจสอบกับภาษาอื่นในภาษาตระกูลไทด้วย

3) การระบุที่มาของคำแผลงที่มีความหมายเน้นย้ำจะต้องเทียบทั้งภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมร หากรากศัพท์ของคำแผลงเป็นภาษาเขมร คำดังกล่าวก็อาจยืมมาจากภาษาเขมร หากรากศัพท์เป็นคำภาษาไทยก็อาจเป็นคำแผลงที่ภาษาไทยสร้างขึ้นโดยวิธีแผลงคำภาษาเขมร

4) ชื่อต้นไม้ พืช ผัก หรือสัตว์ ที่มีเสียง /k/ หรือ /t/ จะต้องตรวจสอบเปรียบเทียบกับคำด้วยวงศัพท์ของหลายๆ ภาษาเพราะคำดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งคำเขมรและคำไทย

อย่างไรก็ตาม หากมีคำศัพท์ที่ปรากฏทั้งภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมร อาจไม่สามารถระบุที่มาแน่นอนได้ ตัวอย่าง คำว่า ‘พริ้ว’ **bra² /phrá/** ซึ่งพบในภาษาตระกูลไท ขณะเดียวกันก็พบในภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น ภาษาเขมร /mra/ ภาษามอญ /vrā/ เป็นต้น

อุไรศรี วรศริน ได้ชี้ข้อควรตระหนักในงานวิจัยก่อนหน้าว่า รวบรวมข้อมูลน้อยเกินไป การเก็บข้อมูลเฉพาะพจนานุกรมเขมรและพจนานุกรมไทยอาจไม่เพียงพอ ควรเก็บจากข้อมูลเอกสารโดยตรงด้วยเพื่อลดข้อผิดพลาด และหากมองข้ามการเปลี่ยนแปลงของเสียงในภาษาเขมรยุคต่างๆ ก็อาจทำให้วิเคราะห์คำเดียวกันผิดพลาด ดังนั้นควรเปรียบเทียบกับคำที่ใช้ในภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมรควบคู่กัน อีกทั้งควรตระหนักว่าเป็นไปได้ที่ภาษาไทยจะยืมคำภาษาเขมรมาทั้งรากศัพท์และคำแผลงมาจำนวนมาก แต่ไม่ได้ยืมวิธีการแผลงคำมาใช้ และเป็นไปได้ว่าภาษาเขมรก็อาจยืมรากศัพท์จากภาษาไทยไปสร้างคำแผลงในภาษาเขมรเช่นกัน

ผลการวิจัยนำเสนอด้วยรูปเขียนอักษรเขมร รูปเขียนอักษรไทย รูปปริวรรตอักษรโรมัน และแสดงการออกเสียงด้วยสัทอักษรสากล ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยมีการยืมคำ ระบบการแผลงคำ ไวยากรณ์และโครงสร้างไวยากรณ์จากภาษาเขมร การยืมคำมีทั้งแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและแบบที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเสียง การเปลี่ยนแปลงเสียงจะมีการปรับคำสองพยางค์ของภาษาเขมรและมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยเสียง เช่น เสียงพยัญชนะท้าย นอกจากนี้งานวิจัยยังจัดคำยืมภาษาเขมรเป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำยืมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำยืมในวรรณกรรม และคำยืมที่ใช้ในคำราชาศัพท์

ฮัฟฟ์แมน (Huffman 1986) ศึกษา **Khmer loanwords in Thai** โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างภาษาเขมรกับภาษาไทย กล่าวคือประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันยาวนาน ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 8-12 ซึ่งกลุ่มชนชาติไทได้เข้ามาอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วมีการติดต่อสัมพันธ์กับอารยธรรมเขมรในยุคนั้น มีการยืมวัฒนธรรมเขมรเป็นจำนวนมาก เมื่ออาณาจักรพระนครของชาวเขมรโบราณล่มสลายจากการรุกรานของชาวยุทธในคริสต์ศตวรรษที่ 15 วัฒนธรรมในเขมรก็เสื่อมลงแต่กลับสืบทอดในอาณาจักรอยุธยาแทน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ราวคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ชาวเขมรก็ได้ยืมวัฒนธรรมของตนเองกลับไป (borrow back) ทั้งศาสนา รูปแบบศิลปะ รวมทั้งด้านอักษรศาสตร์ที่ผ่านการดัดแปลงจากอิทธิพลของไทยเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยจึงมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันจำนวนมาก ฮัฟฟ์แมนจึงเสนอหลักการระบุคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ดังนี้

1) หลักฐานด้านหน่วยคำวิทยาเชิงเปรียบเทียบ (comparative morphology) เนื่องจากภาษาเขมรเป็นภาษาที่มักสร้างคำด้วยวิธีการแผลงคำโดยใช้หน่วยคำเติมหน้า (prefix) และหน่วยคำเติมกลาง (infix) ขณะที่ภาษาไทยโดยปกติจะไม่สร้างคำด้วยวิธีแผลงคำ แต่จะสร้างคำด้วยวิธีนำหน่วยคำอิสระ (free morpheme) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดี่ยวมาเรียงซ้ำ ซ้อน หรือประสมกัน ดังนั้นเมื่อมีชุดคำที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าประกอบด้วยหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น หน่วยคำเติมหน้าหรือหน่วยคำเติมกลาง แม้ว่าในภาษาไทยจะพบใช้ทั้งรากศัพท์และรูปแผลง (derivative form) ก็ตาม คำศัพท์เหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นภาษาเขมร ตัวอย่าง

- หน่วยคำเติมหน้าที่ทำให้กลายเป็นคำกริยาการิต (causative prefix) /p-/ เช่น

kaət ‘be born’ > pkaət ‘to create’

dac ‘severed’ > pdac ‘to sever’

- หน่วยคำเติมกลางที่ทำให้กลายเป็นคำนาม (nominalizing infix) /-VN-/ เช่น

kdaw ‘hot’ > kamdaw ‘heat’

kaləŋ ‘strong’ > kamləŋ ‘strength’

กรณีข้างต้นอาจซับซ้อนมากขึ้นหากภาษาไทยยืมทั้งรูปพื้นฐานและรูปแผลงเข้ามาจำนวนมากจนสามารถวิเคราะห์ได้โดยใช้แนวเทียบ (analogy) ทว่ามีข้อสังเกตคือรูปคำรากศัพท์และคำแผลงในภาษาไทยมักจะมีหน้าที่ในประโยคหรือมีความหมายไม่แน่นอน เนื่องจากภาษาไทยไม่มีระบบหน่วยคำเติมแบบภาษาเขมร รูปคำจึงไม่สัมพันธ์กันเป็นระบบ กรณีเช่นนี้สามารถชี้ให้เห็นว่ากลุ่มคำดังกล่าวน่าจะเป็นคำยืมจากภาษาเขมร ดังตัวอย่าง

Khmer craən ‘much, many’ > camran ‘increase’

Thai carəən ‘to progress’ > camrəən ‘to progress’

Khmer daə ‘to walk’ > damnaə ‘trip, process’

Thai dəən ‘to walk’ > damnəən ‘to proceed (royal)’

ข้อสังเกตด้านหน่วยคำวิทยาอีกประการหนึ่งคือหากคำศัพท์ใดเป็นคำยืมภาษาเขมร ก็มักจะมีรากศัพท์ที่มีเฉพาะในภาษาเขมรแต่ไม่ปรากฏรากในภาษาไทย หรือในทางกลับกันก็อาจมีรูปแผลงที่มีเฉพาะในภาษาเขมรเท่านั้น กรณีนี้ฮัฟฟ์แมน (Huffman 1986) ให้ข้อสังเกตไว้ว่าภาษาเขมรอายืมคำศัพท์จากภาษาไทยไปแล้วสร้างคำขึ้นด้วยการแผลงคำในภาษาเขมรเองก็เป็นได้

2) หลักฐานด้านอักษรวิธี (orthographic evidence) อักษรวิธีเป็นประโยชน์ในกรณีที่ภาษาไทยออกเสียงไม่ตรงกับรูปเขียน ในขณะที่ภาษาเขมรยังคงออกเสียงตรงกับรูปเขียนเดิม เช่น

Khmer srec /srac/ ‘finished’ Thai srec /sèt/ ‘finished’

Khmer beñ /piñ/ ‘full’ Thai beñ /phen/ ‘full (moon)’

Khmer samrual /səmrul/ ‘to ease’ Thai sāmruai /sāmruan/ ‘cheerful’

3) หลักฐานด้านเสียงสระ ฮัฟฟ์แมน (Huffman 1986) กล่าวว่า คำในภาษาเขมรที่มีเสียงสระประสม (diphthong) /ie/ /ia/ และ/ua/ ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีที่มาจากภาษาไทย เช่น

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
liəŋ ‘yellow’	เหลือง ‘yellow’
siəŋ ‘voice’	เสียง ‘voice’
cuəy ‘to help’	ช่วย ‘to help’

ฮัฟฟ์แมนยังให้ข้อมูลว่ามีคำพยางค์เดียวจำนวนมากที่ปรากฏทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร เช่น คำไวยากรณ์ คำลักษณนาม คำกริยา ซึ่งคำเหล่านั้นต่างก็เป็นคำที่มีเสียงเข้ากับระบบเสียงของทั้งสองภาษาใกล้เคียงกันจึงอาจสรุปได้ยาก กรณีที่เป็นคำลักษณนามอาจเป็นไปได้ว่าเป็นคำที่ภาษาเขมรยืมจากภาษาไทย เนื่องจากภาษาตระกูลไทมีระบบลักษณนามชัดเจนกว่าภาษาตระกูลมอญ-เขมร

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาคำยืมภาษามอญในภาษาไทยโดยเฉพาะ ผู้วิจัยพบการศึกษาของ วัฒนา บุรกลีกร (2541) เพียงชิ้นเดียว คือ **รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ** เป็นการศึกษาด้วยการรวบรวมคำเป็นศัพทานุกรม จากพจนานุกรมมอญ-อังกฤษ จำนวน 697 คำ และคำจากภาษาไทยที่มีเสียงและความหมายเหมือน จากนั้นเปรียบเทียบเสียง รูปเขียน และความหมายของทั้งภาษามอญและภาษาไทย งานวิจัยชิ้นนี้มีประโยชน์ในแง่ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ภาษาของชนชาติมอญในประเทศไทย รวมทั้งการรวบรวมคำศัพท์ภาษามอญที่อาจสัมพันธ์กับคำศัพท์ภาษาไทยไว้จำนวนมาก ทว่าในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความหมาย วัฒนา บุรกลีกร เปรียบเทียบเฉพาะกับพจนานุกรมภาษามอญปัจจุบันเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าเสียดายที่ไม่ได้ศึกษาโดยการเปรียบเทียบตามยุคสมัยของภาษามอญด้วย เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างภาษามอญกับภาษาไทยก็นับเป็นประวัติศาสตร์ที่มีมายาวนาน การเปรียบเทียบโดยใช้ข้อมูลภาษาปัจจุบันเพียงอย่างเดียวอาจทำให้การระบุที่มาของคำคลาดเคลื่อน

นอกจากนั้น วัฒนา บุรกลีกร ยังพบว่ามีความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษามอญ-ภาษาไทยที่ใช้ตรงกันจำนวน 173 คำ โดยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาเขมรปัจจุบัน แม้จะมีการกล่าวว่าภาษามอญและภาษาเขมรอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกันก็ตาม แต่การวิเคราะห์ยังไม่ได้เปรียบเทียบกับระบบเสียงหรือคำศัพท์ดั้งเดิมในภาษาตระกูลมอญ-เขมร หรือเทียบกับภาษาอื่นๆ ที่อยู่ในตระกูลมอญ-เขมร แต่กลับวิเคราะห์ว่าคำศัพท์เหล่านั้นเป็นคำยืมภาษามอญผ่านภาษาเขมร ในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหลักฐานสนับสนุนการวิเคราะห์ดังกล่าวยังไม่น่าเชื่อถือ ควรศึกษาเชิงประวัติและเปรียบเทียบเพิ่มเติม ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าการศึกษาข้ามสมัยและข้ามภาษาจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาคำยืม

2.2.2 การศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่น

งานวิจัยเกี่ยวกับคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นต่างๆ มีจำนวนน้อย พบบางงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ พบบางงานวิจัยเพียง 1 ชิ้น คือ **ศัพท์หมวด ภาษาบาลี-ล้านนา และศัพท์ขอมในภาษาล้านนา** ของ บำเพ็ญ ระวิน และ อุดม รุ่งเรืองศรี (2530) เป็นการรวมและชำระงานของ สิงฆะ วรรณสัย ในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งได้ปริวรรตคำศัพท์จากใบลานอักษรล้านนา ต้นฉบับของวัดศรีโคมคำ (พระเจ้าตนหลวง) จังหวัดพะเยา จำนวน 262 คำ ในต้นฉบับมีหนานอินทวิชัยเป็นผู้จาร เมื่อ จ.ศ. 1120 (พ.ศ. 2301) ในงานวิจัยนี้ได้เทียบคำศัพท์ที่ปริวรรตกับคำศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลอันจำกัด ผู้วิจัยเห็นว่าหลายกรณีวิเคราะห์คลาดเคลื่อน ตัวอย่างเช่น

ศัพท์เดิม	คำแปลเดิม	สันนิษฐาน
ชวิก	ดอกบัว	น่าจะเป็น ฦก ซึ่งเขียนเป็น ชุก (ดอกบัว) ฦก (ชุก) บัว, บัวหลวง, ฦกกรหม (ชุกกรอหม) บัวหลวงแดง, บัวแดง ฦกส (ชุกซอ) บัวหลวงขาว, บัวขาว
ทิง	แม่น้ำ	สทิง (ชติง) ลำน้ำ, แม่น้ำ ทนเล (ต้วนเล) แม่น้ำใหญ่, มหานที ทิก (ตีก) น้ำ

จะเห็นว่าคำศัพท์เดิมที่ปริวรรตว่า **ชวิก** ‘ดอกบัว’ บำเพ็ญ ระวิน และ อุดม รุ่งเรืองศรี วิเคราะห์ว่าน่าจะมาจากคำว่า ฦก ซึ่งเป็นคำที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาเขมรปัจจุบัน แต่เมื่อตรวจสอบกับภาษาเขมรโบราณพบคำว่า **jvik, jvak** แปลว่า ดอกบัว เทียบได้กับรูปที่ปริวรรตแต่เดิมชวิก เช่นเดียวกับกรณีคำว่า **ทิง** ‘แม่น้ำ’ ซึ่งพบในภาษาเขมรโบราณว่า **cdiñ, chdiñ** เทียบรูปเขียนได้ว่า จทิง, ฉทิง แปลว่า แม่น้ำ เช่นกัน

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่ารูปศัพท์เดิมเมื่อพิจารณาจากช่วงเวลาที่ยาว 200 ปีที่แล้ว มีแนวโน้มว่าน่าจะยืมคำศัพท์ที่เก่าแก่กว่าภาษาเขมรปัจจุบัน และน่าจะใกล้เคียงภาษาเขมรโบราณมากกว่าคำศัพท์ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ไว้ กรณีนี้ไม่น่าจะเกิดจากความเข้าใจผิดหรือการจารพลาดของผู้จาร นอกจากนั้นหากการปริวรรตต้นฉบับเดิมถูกต้อง คำศัพท์ดังกล่าวก็ยังอาจสะท้อนรูปเขียนและเสียงของคำศัพท์โบราณได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในแง่เป็นฐานข้อมูลคำศัพท์เพื่อนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ใหม่โดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบต่อไป

สำหรับการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ พบงานวิจัย 2 ชิ้น ได้แก่ **ภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้** ของ มนตรี ศรีบุษรา (2528) เป็นการเก็บรวบรวมคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ที่สันนิษฐานว่าเป็นคำยืมภาษาเขมรโดยนำมาเทียบกับคำภาษาเขมรปัจจุบัน ส่วนงานวิจัยอีกชิ้น คือ **คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้** ของ เปรมินทร์ คาระวี (2539) เป็นงานที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาทบทวนเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

เปรมินทร์ คาระวี ศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ โดยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วรรณกรรมภาคใต้ การละเล่นพื้นเมือง (ตะลุง โนรา เพลงบอก) ชื่อพืช ชื่อสัตว์ ชื่อสถานที่ในภาคใต้ และข้อมูลจากผู้ออกภาษาไทยถิ่นใต้ จากนั้นวิเคราะห์ลักษณะการยืมโดยเทียบเสียงและความหมายกับคำศัพท์ภาษาเขมรทั้งสมัยโบราณและสมัยปัจจุบัน ทั้งยังนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะการยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทยมาตรฐาน

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ เปรมินทร์ คาระวี ที่ให้ความสำคัญกับยุคสมัยของการยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ มีการสร้างกรอบข้อสันนิษฐานเวลาและทิศทางการยืมเป็นแผนผังค่อนข้างละเอียด คำนึงถึงการยืมภาษาเขมรในช่วงเวลาต่างๆ ของภาษาเขมร รวมทั้งการยืมภาษาเขมรผ่านภาษาอื่นๆ เช่น การยืมผ่านภาษาไทยมาตรฐาน แต่จุดที่ผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะยังเป็นข้อบกพร่อง คือ แผนผังทิศทางการยืมคำภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ยังไม่ได้ระบุถึงการยืมกลับ (back borrowing) ซึ่งเป็นทิศทางการยืมที่อาจเป็นไปได้เนื่องจากชนชาติเขมรกับชนชาติไทยน่าจะติดต่อสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ในบริเวณภาคใต้ เช่น อาจมีกรณีที่ภาษาไทยถิ่นใต้ยืมคำศัพท์จากภาษาเขมรโบราณ เมื่อยืมคำมาแล้วก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเสียงหรือความหมายให้เข้ากับภาษาไทยถิ่นใต้ ขณะเดียวกันคำศัพท์ดังกล่าวอาจสูญหายไปจากภาษาเขมร แต่ในเวลาต่อมาชาวเขมรได้ยืมคำศัพท์ภาษาเขมรที่ถูกดัดแปลงแล้วในภาษาไทยถิ่นใต้นั้นเองกลับไปใช้ในภาษาตน ปรากฏการณ์เช่นนี้พบกรณีคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมาตรฐานด้วย ดังนั้นหากเพิ่มเติมทิศทางการเป็นไปได้ดังกล่าวน่าจะช่วยให้แผนผังสมบูรณ์ขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า เปรมินทร์ คาระวี ยังไม่ได้ตรวจสอบคำยืมกับภาษาตระกูลมอญ-เขมร และภาษาตระกูลอื่นๆ ในขณะที่พื้นที่ภาคใต้มีกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรสาขาอื่นจำนวนมากไม่น้อย อาจเป็นไปได้ว่ามีคำศัพท์จากภาษาอื่นที่ภาษาไทยถิ่นใต้ยืมผ่านภาษาเขมร หรือทั้งภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาเขมรต่างยืมภาษาอื่นโดยไม่ผ่านกัน หรือกระทั่งเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

จากผลการวิจัย พบว่ามีคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้จำนวน 1,320 คำ มีคำยืมที่ตรงกับคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมาตรฐาน 573 คำ มีคำยืมที่ปรากฏเฉพาะภาษาไทยถิ่นใต้ 394 คำ อีกทั้งพบว่ามีคำที่สามารถสืบค้นคำศัพท์ภาษาเขมรโบราณมาสนับสนุน 39.63% ขณะที่อีก 60.37% ไม่สามารถค้นคำศัพท์เขมรโบราณมาสนับสนุนได้ มีคำศัพท์ที่สันนิษฐานสมัยการยืมได้ 29.32% ส่วนอีก 70.68 % ไม่สามารถสันนิษฐานสมัยการยืมได้

ผู้วิจัยเห็นว่าผลการศึกษาดังกล่าวประการหนึ่งอาจเกิดจากข้อมูลในแต่ละภาษาไม่เอื้ออำนวยหรืออาจเป็นเพราะการตรวจสอบและกรอบการสันนิษฐานที่ยังไม่ครอบคลุมก็เป็นได้ อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะภาษาไทยถิ่นใต้ปัจจุบันไม่มีตัวอักษรหรือระบบเขียน จึงน่าเสียดายที่ศึกษาได้เพียงการวิเคราะห์จากความสัมพันธ์ทางเสียงและความหมายเท่านั้น นอกจากนี้เสียงพูดของภาษาไทยถิ่นใต้ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและแปรไปตามถิ่นต่างๆ ทำให้การตรวจสอบยากขึ้น

อนึ่ง ผลการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของเสียงและความสัมพันธ์ของความหมายในคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ที่ เปรมีนทร์ คาระวี ได้วิเคราะห์อย่างละเอียดทั้งเกณฑ์ด้านโครงสร้างคำและเกณฑ์ความสัมพันธ์ด้านเสียงที่ประกอบขึ้นเป็นคำ รวมทั้งการเปรียบเทียบลักษณะเหมือนต่างระหว่างคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้และคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยเห็นว่า มีประโยชน์สามารถนำไปประกอบการวิเคราะห์คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือได้

สำหรับการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นอีสาน พบงานวิจัยชิ้นเดียวคือ **คำยืมในจารึกอีสาน** ของ พระมหาสุเทพ พรหมเลิศ (2542) เป็นการรวบรวมข้อมูลจารึกอีสานตั้งแต่ พ.ศ. 1992 ถึง พ.ศ. 2466 จำนวน 87 หลัก ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเสียง โครงสร้างพยางค์ อักษรวิธิต่างๆ ลักษณะตำแหน่งและหน้าที่ของคำและความหมาย ศึกษาเฉพาะคำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตและภาษาเขมรเท่านั้น ทั้งนี้ผู้ศึกษาระบุไว้ว่าจะไม่ศึกษาคำยืมภาษามอญ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาส่วย เนื่องจากมีจำนวนน้อย ด้านแนวทางการวิจัยใช้การศึกษาคำยืมในจารึกตามแนวทางของ วันทนี ม่วงบุญ (2532) ที่ศึกษาคำยืมในจารึกสุโขทัย

ผลการวิจัยพบคำยืมภาษาเขมรในจารึกอีสาน 83 คำ งานวิจัยชิ้นนี้มีประโยชน์ในแง่การเป็นแหล่งข้อมูลคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในจารึก ส่วนข้อที่ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่ครอบคลุมคือ การละเลยคำยืมจากตระกูลมอญ-เขมรอื่นๆ เช่น ภาษามอญ ซึ่งพบจารึกในภาคอีสานด้วยเช่นกัน รวมถึงภาษาส่วย (ภาษากวย) ที่พูดอยู่ในภาคอีสานตอนใต้ อีกทั้งข้อสำคัญคืออิทธิพลจากภาษาล้านนาซึ่งเป็นที่มาของอักษรธรรมอีสาน กรรณิการ์ วิมลเกษม (2552: 257) ระบุว่า ที่มาของอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรที่พัฒนามาจากอักษรธรรมล้านนา โดยอักษรธรรมอีสานรับผ่านอาณาจักรล้านช้างอีกทอดหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่าคำศัพท์รวมถึงคำยืมบางคำอาจยืมผ่านภาษาในอาณาจักรล้านนาหรือล้านช้างก็เป็นได้

จากการทบทวนงานวิจัยจะเห็นว่าการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยและภาษาไทยถิ่นยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาคำยืมภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมรนอกเหนือจากคำยืมภาษาเขมรและคำยืมภาษามอญ ผู้วิจัยเห็นว่าในอนาคตหากมีผู้ศึกษาหัวข้อดังกล่าวด้วยวิธีทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบน่าจะทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับคำยืมในภาษาไทยสมบูรณ์ขึ้น

2.3 ลักษณะภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer language family) คือ ตระกูลภาษาย่อยในตระกูลภาษาใหญ่ออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกพบกระจายในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ด้านตะวันออกของประเทศอินเดีย แลบบมหาสมุทรอินเดีย จนถึงตอนใต้ของประเทศจีน ภาษากลุ่มนี้คล้ายคลึงกันทั้งเสียงและคำศัพท์เนื่องจากมีภาษาต้นกำเนิด (proto language) เดียวกัน (สุริยา รัตนกุล 2543: 12) แม้ว่าถิ่นกำเนิดของภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกยังคงเป็นที่ถกเถียงว่ามีความเป็นไปได้ 3 ทาง คือ บริเวณอ่าวเบงกอล บริเวณตอนใต้ของจีน หรือบริเวณศูนย์กลางของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Sidwell 2009: 63) อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกแบ่งเป็น 2 ตระกูลย่อย ได้แก่ ตระกูลย่อยมุนดา (Munda) และตระกูลย่อยมอญ-เขมร (Mon-Khmer) (Diffloth & Zide 2003: 177)

โครงการ Ethnologue (Lewis et al. 2016 a) ระบุว่าภาษาในตระกูลย่อยมุนดา 23 ภาษา ใช้ในภาคกลางและตะวันออกของประเทศอินเดีย ได้แก่ รัฐเบงกอล โอริสสา พินาร์ และอันธรประเทศ (Sidwell 2009: 3) ขณะที่จำนวนภาษาในตระกูลย่อยมอญ-เขมรมีถึง 147 ภาษา ใช้ในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก ทั้งยังแบ่งได้เป็น 11 สาขา ได้แก่ สาขาอัสเลียน สาขาบาห์นาริก สาขากะตูกิก สาขากาสิ สาขาเขมรริก สาขาขมุ๊ก สาขาอมอญิก สาขานิโคบาร์ริก สาขาปะลองอิก สาขาเพียร์ริก และสาขาเวียตอิก (Diffloth & Zide 2003: 178-79) ดูการกระจายของภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่พบอยู่บริเวณต่างๆ ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สาขาของภาษาในตระกูลย่อยมอญ-เขมรและบริเวณที่พบ (ดัดแปลงจาก Sidwell 2009: 3)

ลำดับ	สาขา (Branch)	บริเวณหลักที่พบ
1	สาขาอัสเลียน (Aslian)	คาบสมุทรมลายู
2	สาขาบาห์นาริก (Bahnaric)	ตอนกลางของแหลมอินโดจีน
3	สาขากะตูกิก (Katuic)	ตอนกลางของแหลมอินโดจีน
4	สาขากาสิ (Khasian/ Khasic)	รัฐเมฆาลัย ประเทศอินเดีย
5	สาขาเขมรริก (Khmeric)	ประเทศกัมพูชาและบริเวณใกล้เคียง
6	สาขาขมุ๊ก (Khmuic)	ตอนเหนือของประเทศลาว
7	สาขาอมอญิก (Monic)	ตอนใต้ของประเทศพม่า และตอนกลางของประเทศไทย
8	สาขานิโคบาร์ริก (Nicobaric)	หมู่เกาะนิโคบาร์ในมหาสมุทรอินเดีย
9	สาขาปะลองอิก (Palaungic)	รัฐฉาน ประเทศพม่า
10	สาขาเพียร์ริก (Pearic)	ประเทศกัมพูชาและประเทศไทย
11	สาขาเวียตอิก (Vietic)	ประเทศเวียดนามและตอนกลางของประเทศลาว

สำหรับงานวิจัยภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ประวัติเฉพาะภาษาสาขาที่เกี่ยวข้องดังข้อสังเกตที่กล่าวในหัวข้อ 1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา และ 1.4 ขอบเขตของการวิจัย กล่าวคือผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเฉพาะภาษาตระกูลมอญ-เขมร 4 สาขา ได้แก่ สาขาเขมรอกิก สาขาขมุอิก สาขามอญอิก และสาขาปะลองอิก ดังต่อไปนี้

2.3.1 ภาษาสาขาเขมรอกิก

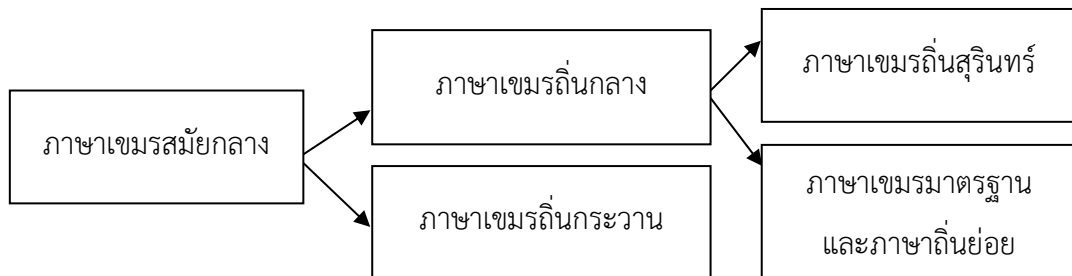
ภาษาสาขาเขมรอกิกมีสมาชิกเพียง 1 ภาษา คือ ภาษาเขมร (Khmer) ปัจจุบันมีจำนวน ผู้ใช้ทั่วโลกประมาณ 15 ล้านคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาเขมรกลาง (Central Khmer) ภาษาเขมรเหนือ (Northern Khmer) และภาษาเขมรตะวันตก (Western Khmer) (Ferlus 1992; Lewis et al. 2016 b; Lewis et al. 2016 c; Sidwell 2009: 107)

ภาษาเขมรกลาง มีผู้ใช้มากที่สุดเนื่องจากเป็นภาษาประจำชาติของประเทศกัมพูชา มีผู้พูดอยู่ในประเทศกัมพูชาประมาณ 13 ล้านคน อาจแบ่งเป็นภาษาถิ่นย่อยๆ เช่น ภาษาเขมรถิ่นพนมเปญ ภาษาเขมรถิ่นพระตะบอง ฯลฯ รวมถึงภาษาเขมรถิ่นใต้ซึ่งมีผู้พูดในประเทศเวียดนามตอนใต้อีกราว 1 ล้านคน (Lewis et al. 2016 b; Wayland 1998)

ภาษาเขมรเหนือ หมายถึง ภาษาเขมรถิ่นที่พูดอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย เช่น จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และ นครราชสีมา มีเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา มักเรียกว่า *ภาษาเขมรสุรินทร์* หรือ *ภาษาเขมรสูง* ตามสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบสูงและอยู่ทางทิศเหนือของประเทศกัมพูชา ระบบเสียงและระบบคำของภาษาเขมรเหนือต่างจากภาษาเขมรมาตรฐาน ทั้งในแง่การคงลักษณะเก่าและการเกิดลักษณะใหม่จากการสัมผัสภาษาไทย ปัจจุบันมีผู้พูดราว 1.4 ล้านคน (Bauer 1986; Bernon 1988; Lewis et al. 2016 c; Prakorb Phon-Ngam 1993; Premsirat 1994; Sidwell 2009: 207; Thomas & W. 1987-1988; สุริยา รัตนกุล 2543: 132-34)

ภาษาเขมรตะวันตก หรือ *ภาษาเขมรกระวาน* พบใช้อยู่ตามเทือกเขากระวาน (ภาษาไทยเรียก เทือกเขาบรรทัด) ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศกัมพูชาซึ่งมีแนวเชื่อมต่อกับจังหวัดจันทบุรีและตราดของประเทศไทย ภาษาเขมรกลุ่มนี้อาจเป็นตัวแทนของภาษาเขมรที่เก่าแก่ เนื่องจากมีลักษณะเด่นที่ยังคงรักษาระบบลักษณะน้ำเสียง (register) ซึ่งเกิดจากการสูญเสียความก้อง (devoicing) ของพยัญชนะต้น ขณะที่ภาษาเขมรถิ่นอื่นๆ ระบบนี้ได้หายไปและเปลี่ยนแปลงเป็นระบบสระซับซ้อนแทน (Sidwell 2009; Wayland & Jongman 2001: 107)

แฟร์ลุส (Ferlus 1992) ได้ศึกษาสัทศาสตร์ภาษาเขมรเชิงประวัติโดยอนุมานจากภาษาเขมรปัจจุบัน สันนิษฐานว่าภาษาเขมรปัจจุบันอาจพัฒนาแยกกันตั้งแต่ภาษาเขมรสมัยกลาง (คริสต์ศตวรรษที่ 14-18) โดยเฉพาะหลังจากการล่มสลายของอาณาจักรพระนคร ชาวเขมรได้อพยพแยกกลุ่มไปอยู่ตามถิ่นต่างๆ จนทำให้ภาษาเขมรมีลักษณะแตกต่างกันเป็นภาษาถิ่น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางการแยกตัวของภาษาเขมรปัจจุบันถิ่นต่างๆ จากภาษาเขมรสมัยกลาง จาก (Ferlus, 1992: 58)

นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่แบ่งสมัยของภาษาเขมรโดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับข้อมูลทางโบราณคดี ซิดเวลล์ (Sidwell 2009: 107) ซึ่งรวบรวมพัฒนาการการศึกษาภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ได้แบ่งภาษาเขมรออกเป็น 5 สมัย ดังตารางที่ 2 ทั้งนี้สำหรับข้อมูลประวัติศาสตร์และโบราณคดีในตารางที่ 2 ผู้วิจัยรวบรวมเพื่ออธิบายเพิ่มเติมจากตารางของซิดเวลล์

ตารางที่ 2 ยุคสมัยของภาษาเขมร (ดัดแปลงจาก Sidwell 2009: 107)

ยุคสมัยของภาษาเขมร	ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
1. ภาษาเขมรดั้งเดิม (Pre- or Proto-Khmer) ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 7	<p>สมัยนี้ยังไม่พบหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาเขมรแต่พบหลักฐานทางโบราณคดีในถ้ำลางสเปียน จังหวัดพระตะบอง บ่งชี้ว่ามีมนุษย์อาศัยในเขตประเทศกัมพูชาตั้งแต่ช่วงยุคหินเก่า (ประมาณ 8,000 ปีก่อนปัจจุบัน) (Stark 2004: 92)</p> <p>นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีได้ศึกษาค้นพบกลุ่มเมืองโบราณบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงต้นคริสตกาล ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนามตอนใต้ สอดคล้องกับเอกสารจีนในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 3 ที่เรียกแคว้นดังกล่าวว่า ฟูนัน (Funan 100-550 C.E.) (Higham 2004: 113; Stark 2004: 98) ชื่อที่แท้จริงนั้นไม่มีผู้ใดทราบ ทว่าภาษาจีนโบราณออกเสียงคำนี้ว่า ‘บุยหน่า’ ซึ่งอาจเพี้ยนมาจากภาษาเขมรโบราณว่า</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ) ยุคสมัยภาษาเขมร (ดัดแปลงจาก Sidwell 2009: 107)

	<p>วุ่น หรือ พุ่น ‘ภูเขา’ (O’rielly 2007: 92; ฮอลล์ 2526: 31-32) พูนัน เป็นรัฐที่รับอิทธิพลอินเดียมาผสมกับวัฒนธรรมพื้นเมือง เป็นเมืองท่า และศูนย์กลางการค้าทางทะเลนานาชาติ มีชนกลุ่มสำคัญที่ผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก อาทิ ภาษามอญ ภาษาเขมร ทั้งยังติดต่อกับผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน เช่น จาม ชาว มาเลย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่เหลือเพียงจารึกภาษาสันสกฤตจำนวนเล็กน้อย (Higham 2004 a: 114; O’rielly 2007: 94-95; Stark 2006: 148)</p>
<p>2. ภาษาเขมรโบราณ สมัยก่อนพระนคร (Pre-Angkorian Old Khmer) คริสต์ศตวรรษที่ 7-9</p>	<p>สมัยนี้ฐานอำนาจการปกครองย้ายจากปากแม่น้ำโขงลึกเข้าไปในแผ่นดิน รัฐดังกล่าวเริ่มเป็นอิสระจากรัฐพูนัน เพราะรัฐพูนันอ่อนแอลงเนื่องจากเส้นทางการค้าทางทะเลเปลี่ยนศูนย์กลางไปอยู่ที่อาณาจักรศรีวิชัยทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา (Stark 2004: 100) รัฐแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางนี้ในเอกสารจีนเรียกว่า เจนละ (Chenla 550-800 C.E.) มีชื่อตามตำนานคือ <i>กัมพูชา</i> หรือ <i>กัมโพช</i> กลุ่มชนสำคัญสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มผู้พูดภาษาเขมร เนื่องจากพบจารึกสมัยดังกล่าวจำนวนมากที่จารึกเป็นภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรโบราณ มีภาษามอญและภาษาจามปะปน ทั้งยังอาจได้รับอิทธิพลภาษากลุ่มมลายูจากราชวงศ์ไศเลนทร์ที่กำลังรุ่งเรืองบริเวณเกาะชวา เกาะสุมาตรา และคาบสมุทรมลายูด้วย (Higham 2004 b: 74; Mishra 2008: 81-82; O’rielly 2007: 111; แชนด์เลอร์ 2546: 33; ฮอลล์ 2526: 40)</p>
<p>3. ภาษาเขมรโบราณ สมัยพระนคร (Angkorian Old Khmer) คริสต์ศตวรรษที่ 9 ถึง กลางคริสต์ศตวรรษที่ 14</p>	<p>สมัยนี้มีศูนย์กลางอยู่บริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทยซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐซึ่งรู้จักกันในชื่อ พระนคร (Angkor) ที่เจริญขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 9 และได้ขยายอำนาจเป็น กัมพูชเทศ ซึ่งนับว่าเป็นยุคที่รุ่งเรืองสูงสุดในประวัติศาสตร์เขมร โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 11-13 ขอบเขตอำนาจครอบคลุมกว้างขวางไปจนถึงบริเวณภาคกลางของประเทศไทย บางส่วนของประเทศลาว และประเทศเวียดนาม มีร่องรอยทั้งจารึกภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวเรียกได้ว่าเป็นแบบเขมรจารีต (Nurfadzilah 2008: 233-35; Stark 2004: 101-11; Stark 2006: 156; แชนด์เลอร์ 2546: 42-79)</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ) ยุคสมัยภาษาเขมร (ดัดแปลงจาก Sidwell 2009: 107)

<p>4. ภาษาเขมรสมัยกลาง (Middle Khmer) กลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18</p>	<p>สมัยนี้เป็นยุคที่อาณาจักรพระนครระส่ำระสายจากสงครามและการขัดแย้งแย่งชิงอำนาจระหว่างชนชั้นปกครอง หลังสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อาณาจักรพระนครก็เริ่มเสื่อมลง รัฐรอบข้างต่างแยกตัวเป็นอิสระ ทั้งจามปา สุโขทัย และในที่สุดรัฐอยุธยาของสยามก็ตีเมืองพระนครแตกใน ค.ศ. 1431 มีการกวาดต้อนพลเมืองสำคัญรวมทั้งสมบัติทางวัฒนธรรมกลับกรุงศรีอยุธยาจำนวนมาก วัฒนธรรมเขมรจึงสืบทอดต่อไปโดยผู้คนในอาณาจักรอยุธยา เมื่อสงครามทำให้ผู้คนชาวเขมรอพยพหลายครั้ง ชาวเขมรจึงไม่อาจรวมตัวกันได้ยิ่งใหญ่เช่นเคย ทั้งตกอยู่ใต้การแทรกแซงระหว่างสยามและเวียดนาม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาเขมรค่อนข้างมาก (Nurfadzilah 2008: 235; Stark 2004: 159; แชนด์เลอร์ 2546: 114-78)</p>
<p>5. ภาษาเขมรปัจจุบัน (Modern Khmer) คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงปัจจุบัน</p>	<p>สมัยนี้มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่กรุงพนมเปญโดยมีทั้งรัฐเวียดนามและรัฐไทยปกครองในระหว่างและหลังสงครามอาณานิคมสยามยุทซ์ ชาวเขมรมักอพยพไปเพาะปลูกอยู่ตามชนบท บางส่วนติดต่อกับสยามเมื่อกัมพูชาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ถูกแทรกแซงอย่างต่อเนื่อง ชาวจีนและเวียดนามได้เข้ามาอยู่ในรัฐกัมพูชามากขึ้น ขณะเดียวกันชาวเขมรก็เริ่มฟื้นฟูประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเขมร ทว่ารัฐอ่อนแอมาก ประกอบกับสถานการณ์สงครามโลกและสงครามเย็นที่ปะทุรุนแรง จึงทำให้ชาวเขมรต้องเผชิญความลำบากสาหัสทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กระทั่งเริ่มฟื้นตัวอีกครั้งในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 สมัยดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชาหลายด้านรวมทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนของชาวเขมรด้วย (แชนด์เลอร์ 2546: 179-382)</p>

ภาษาเขมรเป็นภาษาที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ภาษาเขมรโบราณเริ่มปรากฏในจารึกตั้งแต่สมัยอาณาจักรเจนละ เป็นไปได้ว่าภาษาเขมรอาจมีรากเหง้าในประวัติศาสตร์แถบลุ่มแม่น้ำโขงไม่น้อยกว่า 4,000 ปี (Higham 2004 c: 182) ในยุครุ่งเรืองภาษาและวัฒนธรรมเขมรส่งอิทธิพลต่อดินแดนรอบข้างอย่างกว้างขวาง ขณะที่ยุคเสื่อมถอยภาษาเขมรก็เปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ภาษาเขมรจะใช้กันมายาวนาน แต่ข้อจำกัดด้านหลักฐานทำให้ปัจจุบันการสืบสร้างภาษาเขมรดั้งเดิม (Proto-Khmer) ยังไม่เป็นระบบ ตามที่ดิฟโฟลธ (Diffloth [n.d.]: 3) ให้ข้อสังเกตว่า “Until very recently, no systematic reconstruction of linguistic

history of Khmer phonology had been attempted. Reliance on the evidence of Khmer dialects, and on comparative materials from other Mon-Khmer languages has always remained scanty or anecdotal, not systematic.”

2.3.2 ภาษาสาขามุอิก

ภาษาสาขามุอิกเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่อาจมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนเหนือของประเทศลาว โดยเฉพาะบริเวณแขวงอุดมชัยและแพร่กระจายไปทางตอนใต้ของประเทศจีน ตอนเหนือของประเทศเวียดนาม และทางตอนเหนือของประเทศไทย จากการศึกษาความสัมพันธ์ภายในภาษาสาขามุอิกพบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 5 สาขาย่อย ได้แก่ ภาษาสาขาย่อยขมุ (Khmu) ซึ่งข้อมูลทางภาษาศาสตร์ (ใช้การเปลี่ยนแปลงเสียงสระ *a: เป็นเกณฑ์) สนับสนุนว่าภาษาสาขาย่อยขมุ น่าจะแยกจากสาขาย่อยอื่นๆ เป็นเวลานานแล้วเนื่องจากมีระบบเสียงที่ต่างจากภาษาสาขาย่อยมลาบรี (Mlabri) ภาษาสาขาย่อยมัล (Mal) ภาษาสาขาย่อยพง (Phong) และภาษาสาขาย่อยซิง-มูล (Khsing-Mul) ปัจจุบันนับจำนวนภาษาทั้งหมดในสาขามุอิกได้ 13 ภาษา (Lewis et al. 2016 a; Sidwell 2009: 108-09; Sidwell 2014) สำหรับงานวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลภาษาขมุเป็นหลักเนื่องจากเป็นภาษาที่พบในประเทศไทยมากกว่าสาขาย่อยอื่นๆ และยังมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับอาณาจักรล้านนาและล้านช้างซึ่งเป็นบรรพบุรุษของผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบัน

ภาษาไทยถิ่นเหนือเรียกชาวขมุว่า “ขามุ” หรือ “ข่าหมุ” ซึ่งคำว่า “ข่า” ใช้เรียกชาวเขาเผ่าต่างๆ ทั่วไป (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: 152) ส่วนใหญ่หมายถึงพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรหรือหมายความว่า “general term of Non-Buddhist forest dwellers living outside of muang generally of Mon-Khmer stock residing in the mountains” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ 2539: 74) แต่การเรียกเช่นนี้น่าจะเกิดจากความเข้าใจผิดประกอบกับทัศนคติโบราณที่มองชาวขมุเป็นข้าหรือทาส แท้ที่จริงคำว่า “ขมุ” (Kmhmu’ / Kmhmu’ / Kahmu’) ในภาษาขมุแปลว่า ‘คน’ ใช้เป็นชื่อเรียกชาติพันธุ์เพื่อต่อต้านที่ชนเผ่าอื่นเรียกตนอย่างดูถูกหรือเข้าใจผิดว่าเป็นสัตว์ (Li 1984)

ชาวขมุส่วนมากอาศัยอยู่ในประเทศลาว บริเวณชายแดนไทย-ลาว แถบหลวงพระบาง เชียงขวาง สายะบุรี น้ำทา ห้วยทราย และพงสาลี ชาวลาวมักเรียกชาวขมุว่า “ผู้เทิง” (ผู้ที่อยู่บนที่สูง) ในประเทศไทยพบผู้พูดภาษาขมุในจังหวัดเชียงราย น่าน กาญจนบุรี และอุทัยธานีซึ่งชาวขมุกลุ่มนี้อพยพมาจากประเทศลาว ชาวขมุในประเทศไทยส่วนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเนื่องจากเพิ่งอพยพเข้ามาไม่นานนัก ในปัจจุบันมีผู้พูดภาษาขมุถิ่นต่างๆ นับจำนวนรวมทุกประเทศราว 700,000 คน (Lewis et al. 2016 d; สุริยา รัตนกุล 2543: 124-27; สุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2536)

ด้านประวัติศาสตร์ของผู้พูดภาษาขมมีหลักฐานเป็นเอกสารภาษาไทยค่อนข้างน้อย ส่วนมากมักปรากฏตามตำนานเกี่ยวกับกำเนิดชนเผ่าทางตอนเหนือของประเทศลาว โดยไม่ได้รับบุรุษรายละเอียดของชาวขมโดยตรง มักถูกกล่าวถึงโดยรวมในความหมายว่าเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร (จิตร ภูมิศักดิ์ 2540: 316-19) อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่ศึกษาด้านภาษาและวัฒนธรรมขมโดยให้ความสำคัญกับมุมมองจากเจ้าของภาษา (Damrong Tayanin and Lindell 1993; Engstrand et al. 2009; Li 1984; Premssirat 2001) แต่เนื่องจากภาษาขมเป็นภาษาที่ไม่ได้มีตัวอักษรบันทึกไว้ จึงไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับยุคสมัยของภาษา ทั้งนี้ ซิดเวลล์ (Sidwell 2014) ระบุว่าเขาอยู่ในระหว่างการสืบสร้างระบบภาษาขมดั้งเดิม (Proto-Khmu) ทั้งระบบเสียงและคำศัพท์โดยเผยแพร่การสืบสร้างไว้ในฐานข้อมูล www.sealang.net/monkhmer

2.3.3 ภาษาสาขามอญอีก

ภาษาสาขามอญอีกมีสมาชิกอยู่ 2 ภาษา ได้แก่ ภาษามอญ (Mon) และภาษาญะฮ์กูร์ (ญะฮ์กูร์ Nyah Kur) พบใช้มากทางใต้ของประเทศเมียนมาร์แถบหงสาวดี (Pagan) และมะละแหม่ง (Moulmein) ปัจจุบันมีผู้พูดภาษามอญในประเทศเมียนมาร์ราว 750,000 คน ทั้งยังพบชาวมอญในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดลำพูน กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร เป็นต้น มีผู้พูดภาษามอญในประเทศไทยราว 100,000 คน ส่วนใหญ่มักพูดสองภาษากลับคือใช้ภาษาราชการของประเทศที่อาศัยควบคู่กัน มีแนวโน้มการเปลี่ยนภาษา (language shift) ไปใช้ภาษาราชการของประเทศที่อาศัยแทน (Lewis et al. 2016 g; สุริยา รัตนกุล 2543: 110-18) สำหรับชื่อ ‘มอญ’ อาจมาจากการทำให้เป็นบาลีของคำเรียกชื่อเดิมว่า *รฺมน รฺมาน > รฺมญ รฺเมญ* เช่น รามญญเทส แปลว่ารัฐของชาวมอญซึ่งหมายถึงบริเวณเมียนมาร์ตอนใต้ หรือ *รามัญยะ* ปรากฏบนจารึกปราสาทเบงเวียนในประเทศกัมพูชา (ค.ศ. 946) หมายถึงรัฐแถบทวารวดี ภาษามอญปัจจุบันกร่อนเหลือเพียง /มอน, โมน/ ภาษาไทยถิ่นเหนือเรียกชาวมอญว่า เมง ซึ่งน่าจะเป็นการเขียนและออกเสียงปฎิภาคกับคำเดิมว่า (*รฺมญ* เช่นกัน (วัฒนา บุรกลีกร 2541: 8-9; สฤชดีพงศ์ ชุนทรง 2557)

ภาษาญะฮ์กูร์ หรือที่รู้จักในชื่อ “ชาวบน” ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 13) อธิบายว่า /*ŋaḥ kur*/ ซึ่งเป็นชื่อชนเผ่าแปลว่า “คน-ภูเขา” เป็นภาษากลุ่มเล็กๆ พบใช้ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ชัยภูมิ นครราชสีมา มีจำนวนราว 3,000 คน เป็นผู้พูดสองภาษาทั้งหมดและมีความเสี่ยงว่าจะใช้ภาษาดังกล่าวลดลง (Lewis et al. 2016 h) แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลไม่ค่อยติดต่อกับชาวมอญกลุ่มอื่นๆ แต่ภาษาญะฮ์กูร์กลับมีลักษณะสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษามอญโบราณ อาจสืบทอดภาษามอญโบราณโดยตรง การศึกษาภาษาญะฮ์กูร์ (Diffloth 1984; Luangthongkum 1984) ทำให้สามารถสืบสร้างภาษาสาขามอญอีกดั้งเดิม (Proto-Monic) นับเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการภาษาตระกูลมอญ-เขมรยิ่ง

ผู้พูดภาษาสาขามอญอีกมีความเป็นมายาวนานในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการศึกษาพบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งจารึกภาษามอญโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในแถบอินโดจีน (จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม ค.ศ. 600) ทว่าภาษามอญปัจจุบันที่พบในประเทศไทยล้วนเป็น ภาษาของชาวมอญที่อพยพมาจากประเทศเมียนมาร์เมื่อไม่นานนัก ภาษามอญในประเทศไทยจึงไม่ ค่อยแตกต่างจากที่ใช้ในรัฐมอญของเมียนมาร์ ทั้งยังไม่อาจทราบได้ว่าผู้คนเชื้อสายมอญแต่ดั้งเดิมได้ กลมกลืนวัฒนธรรมกับชนอื่นๆ มากน้อยเพียงใด ขณะที่ภาษาซึ่งอาจารย์ร่อนรอยความเก่าแก่ไว้ได้ มากกว่าภาษามอญปัจจุบันคือภาษาละโว้ (Diffloth 1984: 40-49; วัฒนา บุรกลสิกร 2541: 5-7; สุริยา รัตนกุล 2543: 110-18)

อย่างไรก็ดี ภาษามอญมีประวัติศาสตร์บันทึกไว้ราว 1,500 ปี แบ่งสมัยโดยใช้เกณฑ์ จารึกออกเป็น 3 สมัยหลัก รายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ยุคสมัยของภาษามอญ

ยุคสมัยของภาษามอญ	ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
1. ภาษามอญโบราณ (Old Mon) คริสต์ศตวรรษที่ 6-14	หลักฐานโบราณคดีอายุราว 1500-2500 ปี ระบุว่ามีมนุษย์ยุค สัริดอาศัยแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและมีพัฒนาการเชื่อมต่อกันกระทั่ง เข้าถึงยุคประวัติศาสตร์ (Stark 2001: 175-80) หลักฐานที่บ่งว่าเจ้าของ วัฒนธรรมเป็นผู้พูดภาษามอญมีอายุเก่าแก่ที่สุดประมาณ ค.ศ. 600 เป็น ช่วงที่เริ่มปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์มีแหล่งความเจริญในแถบ ตอนกลางของประเทศไทย อารยธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้ปรากฏชื่อ อาณาจักรว่า ทวารวดี (Dvaravati 400-900 C.E.) ซึ่งสลับอยู่บนเหรียญ เงินที่ขุดค้นได้ในจังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี สิงห์บุรี หลักฐาน โบราณคดีระบุว่าแถบภาคกลางของไทยน่าจะเป็นศูนย์กลางเก่าแก่ที่สุด ของอารยธรรมมอญมีเมืองแบบมอญกระจายอยู่ในหลายจังหวัด รวมทั้ง อาณาจักรสุโขทัย (สะเทิม) ในเขตประเทศเมียนมาร์ ความเจริญที่มี ร่วมกันนี้แสดงถึงการรับวัฒนธรรมอินเดียเข้ามาผสมวัฒนธรรมพื้นเมือง โดยเฉพาะการรับพุทธศาสนาเถรวาท ในยุคนี้การค้าทางทะเล นานาชาติเฟื่องฟู เป็นช่วงเจริญใกล้เคียงกับอาณาจักรศรีเกษตรของ ชาวปยูและอาณาจักรกัมพูชาของชาวเขมร (Higham 2004 d: 97-98; พงศ์เกษม สนิไทย 2533: 12-18; วัฒนา บุรกลสิกร 2541: 5-7)

ตารางที่ 3 (ต่อ) ยุคสมัยของภาษามอญ

	<p>สำหรับภาษามอญโบราณพบหลักฐาน แบ่งได้ 4 แหล่ง ได้แก่ ภาษามอญโบราณในอาณาจักรทวารวดีแถบภาคกลางของประเทศไทย (Dvaravati Old Mon: 6th - 9th century C.E.) ภาษามอญโบราณในอาณาจักรศรีจนาตะ แถบที่ราบสูงโคราชและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยจนถึงเวียงจันทร์ของลาว (Chanasa Old Mon: 9th – 11th century C.E.) ภาษามอญโบราณในอาณาจักรหริภุญชัยเขตลุ่มแม่น้ำปิง จังหวัดลำพูน เชียงใหม่ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นชาวมอญที่อพยพจาก ลวปุระ (ละโว้) ของทวารวดีหลังการขยายอำนาจของอาณาจักรกัมพูชา และอาณาจักรพุกาม (Haribhunjaya Old Mon: 9th – 12th century C.E.) ภาษามอญโบราณในอาณาจักรสุโขทัย แถบเกาะตะมา พบว่าเกี่ยวข้องกับภาษามอญที่ใช้ในหริภุญชัย เนื่องจากชาวหริภุญชัยอพยพไปสะเทิมหลายครั้งส่งทอดวัฒนธรรมมอญหริภุญชัยแก่ชาวสะเทิมและส่งอิทธิพลต่อพม่าโดยเฉพาะสมัยพระเจ้ากัณยัตติ (ครุฑ) แห่งพุกามมาถึงอาณาจักรหงสาวดี (พะโค) รวมทั้งอาณาจักรล้านนาของชาวไทย (Thaton Old Mon and Kyanzitha Old Mon: 11th – 14th) (Diffloth 1984: 5-10; Hla 1998; พงศ์เกษม สุนธิไทย 2533: 12-33; พรพรรณ เลหาศิรินาถ 2519; วัฒนา บุรกลีกร 2541: 6-8)</p>
<p>3. ภาษามอญสมัย ปัจจุบัน (Modern Mon) คริสต์ศตวรรษที่ 17- ปัจจุบัน</p>	<p>หลังจากรัฐมอญทางตอนใต้ของพม่าถูกยึดครอง ชาวมอญก็อพยพหนีสงครามมาอยู่ในสยามอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ ภาษามอญก็ได้พัฒนาจากภาษามอญสมัยกลางมาเป็นภาษามอญสมัยปัจจุบัน อาจมีความแตกต่างกันด้านวัฒนธรรมระหว่างภาษาพูดและภาษาวรรณคดีอยู่บ้าง ทว่าในระดับภาษาพูดนั้นชาวมอญแต่ละถิ่นสามารถสื่อสารกันได้ค่อนข้างเข้าใจ ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 40-49) แบ่งภาษาพูดของมอญเป็น 3 ถิ่นใหญ่ ได้แก่ มอญโร (Mon Ro) ใช้อยู่ทางเหนือและตะวันตกของอ่าวเกาะตะมา มอญราว (Mon Rao) ใช้อยู่แถบมะละแหม่งไปจนถึงทางใต้ของทวาย และอีกถิ่นคือภาษามอญในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างมอญโรกับมอญราวเนื่องจากอพยพเข้ามาอยู่ปะปนกัน</p>

ตารางที่ 3 (ต่อ) ยุคสมัยของภาษามอญ

	<p>สำหรับภาษาญะฮ์กูร์ซึ่งพบเฉพาะในไทย ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984) และธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Luangthongkum 1984) ได้ศึกษา ลักษณะภาษาและให้ข้อสังเกตว่าชาวญะฮ์กูร์อาจเป็นกลุ่มที่เรียกได้ว่าเป็นทายาทโดยตรงของชาวมอญในแถบอาณาจักรทวารวดีที่อาจตกค้างอพยพกระจัดกระจายไปอยู่ตามป่าเขาหลังอาณาจักรทวารวดีล่มสลาย ทำให้ขาดการติดต่อกับชุมชนอื่นเป็นเวลานาน ภาษาจึงเปลี่ยนแปลง ซ้ำกว่าภาษาถิ่นอื่นๆ และยังคงเก็บร่องรอยความเก่าแก่ของภาษาไว้ได้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้ภาษาญะฮ์กูร์มีลักษณะคล้ายภาษามอญโบราณมากกว่าภาษามอญสมัยปัจจุบันดังที่กล่าว ภาษาญะฮ์กูร์จึงมีประโยชน์ในแง่การเป็นจุดเชื่อมต่อเพื่อสืบสร้างภาษาสาขามอญอีกดั้งเดิม</p>
--	--

2.3.4 ภาษาสาขาปะลองอิก

สาขापะลองอิกมีสมาชิก 23 ภาษา แบ่งได้ 6 สาขาย่อย ได้แก่ สาขาย่อยอังกฤษอิก (Angkuic) สาขาย่อยละเมตอิก (Lametic) สาขาย่อยว่าอิก (Waic) สาขาย่อยตะเนา (Danau) สาขาย่อยปะหล่อง (Palaung) และสาขาย่อยเรียง (Riang) (Lewis et al. 2016 a) ส่วนใหญ่พูดอยู่ทางตอนเหนือระหว่างแม่น้ำสาละวิน (แม่น้ำคง) และแม่น้ำโขง เป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่อยู่เหนือสุดที่ยังคาบเกี่ยวพรมแดนประเทศจีนตอนใต้ ลาว ไทย และเมียนมาร์ สำหรับประเทศไทย ภาษาสาขาปะลองอิกที่พบใช้มากที่สุดมีเพียงสาขาย่อยว่าอิก ภาษาที่เป็นที่รู้จักมาตั้งแต่สมัยโบราณซึ่งอยู่ในสาขาย่อยนี้คือภาษาละว่า (Lawa) (Diffloth 1979: 4-15; สุริยา รัตนกุล 2543: 118-19)

สำหรับงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นตรวจสอบภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่น่าจะมีการติดต่อกับอาณาจักรล้านนา ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภาษาละว่า (ชื่อที่คนไทยรู้จัก) หรือภาษาละเวือะ (ชื่อที่ผู้พูดเรียกตนเอง) หรือ ภาษาลัวะ (ชื่อที่ชาวล้านนาเรียก) ปัจจุบันพบผู้พูดภาษาละว่าในจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน แบ่งเป็น 2 ถิ่น ได้แก่ ภาษาละว่าตะวันออก (ละว่าบ่อหลวง) อำเภอบ่อหลวง และอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรราว 8,000 คน ยังคงใช้ภาษาละว่าได้อย่างคล่องแคล่ว ส่วนอีกถิ่นคือภาษาละว่าตะวันตก (ละว่าอมพาย ละว่าป่าแป๋) อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชุมชนราว 8,500 คน และสามารถใช้ภาษาละว่าอย่างคล่องแคล่ว ชาวละว่าทั้งสองถิ่นมักตั้งชุมชนบนภูเขาและมีทัศนคติแง่บวกกับภาษา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้ยังพบชุมชนละว่ากระจัดกระจายตามแนวภูเขาในภาคเหนือ (Lewis et al. 2016 e; Lewis et al. 2016 f; สุริยา รัตนกุล 2543; สุริยา รัตนกุล และ ลักขณา ดาวัตินหงษ์ 2530)

ผู้พูดภาษาละว้านับว่าค่อนข้างเป็นที่รู้จักและมีความเป็นมาปรากฏในประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมบริเวณภาคเหนือของไทย ทั้งในตำนานสมัยอาณาจักรทริภุญชัยและสมัยอาณาจักรล้านนาซึ่งมีอายุอย่างต่ำราว 500 ปีมาแล้ว จากการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชาวละว้า (ศรีศักร วัลลิโภดม 2545: 317-57; อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว 2541) พบว่าชาวละว้าน่าจะเป็นชนเผ่าที่อาศัยในเขตภาคเหนือมาก่อนที่ชาวมอญและชาวไทยจะอพยพมาตั้งถิ่นฐาน เดิมชาวละว้าอาจเป็นชนกลุ่มใหญ่อาศัยบนที่ราบ เห็นได้จากผังเมืองโบราณของเชียงใหม่และเชียงรายยังคงมีเสาสะตือเมือง (อินทขิล) ของชาวละว้าตั้งอยู่ในเขตคูเมือง (เวียง) ซึ่งชาวล้านน่ายังคงให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของบรรพบุรุษชาวละว้าอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากการแย่งชิงพื้นที่ระหว่างชาวมอญทริภุญชัยกับชาวละว้าที่อยู่มาก่อน เมื่อชาวละว้าพ่ายแพ้จึงต้องพากันอพยพย้ายไปอยู่บนที่สูง ทว่าในเวลาต่อมา ยังคงเป็นชุมชนที่เข้มแข็งบนภูเขาและมีการติดต่อค้าขายกับชุมชนบนที่ราบอย่างต่อเนื่อง

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของล้านนามักกล่าวถึงชาวละว้าด้วยความสัมพันธ์อันดี ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งหลักฐานทางโบราณคดีในแถบเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรีทางตะวันตกยังพบว่าชาวละว้าน่าจะเป็นกลุ่มชนซึ่งมีศักยภาพในการซื้อเครื่องสังคโลก ทั้งที่มาจากจีนสุโขทัย และล้านนาเพื่อนำไปใช้ฝังศพตามความเชื่อ ทั้งยังพบเครื่องประดับมีค่าในหลุมศพจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนละว้าซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมีอำนาจควบคุมดูแลสินค้าประเภทของป่าอันเป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งสินค้าประเภทเครื่องมือเหล็กซึ่งช่างเหล็กชาวละว้าที่มีความชำนาญก็น่าจะแลกเปลี่ยนสินค้าฟุ่มเฟือยจากที่ราบได้ (ศรีศักร วัลลิโภดม 2545: 317-57; อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว 2541) ละว้าในประวัติศาสตร์ไทยวนดูจะมีสถานภาพเท่าเทียมกับชาวไทยวน อาจเพราะชาวละว้าอยู่มาก่อนที่ชาวไทยวนจะมาสร้างบ้านเมือง หรือเพราะชาวละว้าและชาวไทยวนได้ผสมกลมกลืนวัฒนธรรมเป็นคนกลุ่มเดียวกันแล้วก็เป็นได้ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว 2541: 56-57)

สำหรับภาษาละว้าเป็นภาษาที่ไม่มีตัวอักษรบันทึกไว้ การศึกษาลักษณะโบราณของภาษาจึงได้จากการเปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างภาษาดั้งเดิม โดยไม่ได้แบ่งยุคสมัยที่ชัดเจน ดิฟโฟลธ (Diffloth 1979) ได้ศึกษาสืบสร้างภาษาสาขาย่อยว่าอีกดั้งเดิม (Proto-Waic) ไว้ สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นประกอบกับพจนานุกรมภาษาละว้า (สุริยา รัตนกุล และ ลักษณะดาวรัตน์หงษ์ 2530) และงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาละว้า (สุริย์พร ใหญ่สง่า 2528) เพื่อตรวจสอบคำยืม

จากประวัติของภาษาตระกูลมอญ-เขมร ทั้งภาษาเขมร ภาษามอญ ภาษาขมุ และภาษาละว้า จะเห็นว่าประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของภาษาดังกล่าวเกี่ยวโยงกันทั้งในเชิงมีบรรพบุรุษร่วมกันและเชิงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การค้าขาย สงคราม การรับศิลปวิทยาการ และความเป็นมาร่วมดินแดน ประวัติของภาษาจึงเป็นข้อมูลสนับสนุนให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนของภาษาและวัฒนธรรมซึ่งจะต้องคำนึงถึงในการวิจัยเพื่อไม่ให้ละเลยลักษณะที่พิจารณาได้หลายแง่มุมข้างต้น

2.3.5 ระบบเสียงในภาษาตระกูลมอญ-เขมร

นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ (Diffloth & Zide 2003: 179-80; Shorto 2006: 1-68; สุริยา รัตนกุล 2543: 89-98) ได้อธิบายเกี่ยวกับระบบเสียง (phonology) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรว่ามีลักษณะโดดเด่นร่วมกัน ดังนี้

(1) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีลักษณะเด่นที่ส่วนใหญ่เป็นภาษาลักษณะน้ำเสียง (register language) นักภาษาศาสตร์บางคนคิดว่าลักษณะดังกล่าวอาจมีร่วมกันตั้งแต่ในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกดั้งเดิม (Proto-AA) กล่าวคือตั้งแต่ภาษาบรรพบุรุษก็ได้มีการจำแนกความหมายของคำจากลักษณะน้ำเสียง ได้แก่ ลักษณะน้ำเสียงสระครีียด (creaky vowel) ซึ่งจะแตกต่างจากลักษณะน้ำเสียงสระปกติ (clear vowel หรือ modal vowel) อย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลมอญ-เขมรเชื่อว่าในเชิงประวัติของระบบเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรระบบลักษณะน้ำเสียงอาจจะมีพัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษา โดยเฉพาะการลดความก้อง (devoicing) ของพยัญชนะต้น ซึ่งจะทำให้การบ่งชี้ความแตกต่างของเสียงพยัญชนะต้นไปอยู่ที่เสียงสระแทน ตัวอย่างภาษาที่มีระบบลักษณะน้ำเสียง เช่น ภาษาญะฮ์กูร์ ภาษามอญ ภาษาละว้า ภาษาขมุบางถิ่น ภาษาเขมรกระวาน เป็นต้น

ลักษณะน้ำเสียง (register) อ้างนิยามตามพจนานุกรมภาษาศาสตร์และสัทศาสตร์ได้ว่า “A term used in phonetics to refer to the voice quality produced by a specific physiological constitution of the larynx. ... Some phoneticians use the term in a functional way in relation to speech, to refer to types of phonation which the speaker varies in a controlled manner (as in creaky and breathy voice).” (Crystal 2008: 409) กล่าวคือ เป็นลักษณะทางสัทศาสตร์ซึ่งเกิดจากการกระทำในกล่องเสียงและเส้นเสียงเป็นรูปแบบต่างๆ ทำให้มีคุณสมบัติน้ำเสียง (phonation type) ต่างกัน เช่น เสียงหลง (falsetto) เสียงปกติ (modal) เสียงกระซิบ (whisper) เสียงครีียด (creaky) เสียงที่มีลมหายใจมาก (breathy) ฯลฯ

ภาษาลักษณะน้ำเสียง (register language) หมายถึง ภาษาที่ใช้ลักษณะน้ำเสียงเป็นองค์ประกอบสำคัญในภาษา โดยจำแนกความหมายของคำจากลักษณะน้ำเสียงที่แตกต่างกัน¹ (ผดนิทรา ธีรานนท์ 2557: 4) ลักษณะน้ำเสียงอาจเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของเสียงหลายประการ เช่น ระดับเสียงสูงต่ำ (pitch) และคุณสมบัติน้ำเสียง (phonation type) ประกอบกัน

ตัวอย่าง ภาษามอญปัจจุบันและภาษาญะฮ์กูร์มีลักษณะน้ำเสียงในสระที่ต่างกัน 2 แบบ ได้แก่ น้ำเสียงปกติ (clear voice) และน้ำเสียงต่ำทุ้ม (breathy voice) (Diffloth 1984: 52) บางตำราอาจเรียกลักษณะน้ำเสียงว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของเสียงสระ เช่น สระน้ำเสียงปกติ (clear

¹ ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ (tonal language) ใช้เฉพาะระดับเสียง (pitch) เพื่อบ่งชี้ความหมายของคำ

voice) และสระน้ำเสียงต่ำทุ่ม (breathy voice) (พระมหาจรรยา จอกสมุท 2540: ฌ) เนื่องจากลักษณะน้ำเสียงจะปรากฏได้ก็ต่อเมื่อออกเสียงสระ ระบบลักษณะน้ำเสียงนี้สัมพันธ์กับประวัติของเสียงพยัญชนะต้น กล่าวคือ พยัญชนะต้นที่ตั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้องจะสัมพันธ์กับลักษณะน้ำเสียงปกติ ขณะที่พยัญชนะต้นที่ตั้งเดิมเป็นเสียงก้องจะสัมพันธ์กับลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ่ม ดังตัวอย่างคำศัพท์ในแบบเรียนภาษามอญ (พระมหาจรรยา จอกสมุท 2540: 69) เช่น

รูปเขียน <ตุง> ออกเสียง /təŋ/ แปลว่า แซ่ (ลักษณะน้ำเสียงปกติ)

รูปเขียน <ตุง> ออกเสียง /təŋ/ แปลว่า ทน, รับ (ลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ่ม)

รูปเขียน <จิง> ออกเสียง /ceŋ/ แปลว่า ช้าง (ลักษณะน้ำเสียงปกติ)

รูปเขียน <จิง> ออกเสียง /ceŋ/ แปลว่า เย็บ (ลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ่ม)

*อักษร ต และ จ ตั้งเดิมเป็นเสียงพยัญชนะไม่ก้อง อักษร ท และ ช ตั้งเดิมเป็นเสียงพยัญชนะก้อง

นอกจากนี้ ดิฟโฟลธ (Diffloth [n.d.]: 12-18) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนในกระบวนการเกิดลักษณะน้ำเสียง (registrogenesis) ที่สำคัญในระบบเสียงภาษาเขมรซึ่งกรณีนี้สามารถเป็นตัวอย่างอธิบายการเปลี่ยนแปลงระบบเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรได้ ดิฟโฟลธใช้หลักฐานจากจารึกภาษาเขมรสมัยต่างๆ โดยเฉพาะภาษาเขมรสมัยกลาง กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การแยกเสียงสระในภาษาเขมรปัจจุบันเป็น 2 ชุด สรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เสียงก้องและเสียงไม่ก้องในภาษาดั้งเดิมแยกกันอย่างชัดเจนที่ลักษณะความก้อง ในระบบเสียงจึงไม่มีลักษณะน้ำเสียง (register) ที่สำคัญต่อการแยกความหมาย

ขั้นที่ 2 เสียงก้องและเสียงไม่ก้องในภาษาดั้งเดิมยังคงแยกกันอย่างชัดเจนที่ลักษณะความก้อง แต่เริ่มปรากฏคุณสมบัติน้ำเสียงก้องต่ำทุ่ม หรือเสียงลมหายใจหนักในเสียงสระที่ตามหลังพยัญชนะก้องในภาษาดั้งเดิม ขณะที่พยัญชนะไม่ก้องในภาษาดั้งเดิมมีคุณสมบัติในน้ำเสียงปกติในเสียงสระ

ขั้นที่ 3 เสียงก้องในภาษาดั้งเดิมสูญเสียความก้องไปและได้รวมเป็นเสียงเดียวกับเสียงไม่ก้องในภาษาดั้งเดิม แต่คุณสมบัติน้ำเสียงที่เกิดในขั้นตอนที่ 2 ยังคงอยู่ในสระที่ตามหลังพยัญชนะแต่ละชุด เพื่อแยกความหมายของคำ

ขั้นที่ 4 คุณสมบัติสระ เช่น ความสูงของเสียงสระได้รับผลกระทบจากคุณสมบัติน้ำเสียงที่แตกต่างกัน ทำให้คุณสมบัติของเสียงสระเริ่มมีความซับซ้อน

ขั้นที่ 5 ความแตกต่างด้านคุณสมบัติน้ำเสียงหายไป แต่คุณสมบัติสระที่แตกต่างกันในสระทั้ง 2 ชุดยังคงอยู่ เพื่อบ่งชี้ว่าพยัญชนะดั้งเดิมเป็นเสียงก้องหรือไม่ก้อง ซึ่งจะมีผลต่อความหมายของคำ

(2) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรเป็นภาษาที่มีเสียงสระเป็นจำนวนมาก มีระดับความสูงของลิ้นเวลาออกเสียงสระถึง 5 ระดับ ทั้งสระหน้า สระกลาง และสระหลัง รวมทั้งเสียงสระประสมอีกจำนวนมาก ลักษณะเด่นข้อนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของระบบลักษณะน้ำเสียง (register system) ซึ่งส่งอิทธิพลโดยตรงกับเสียงสระ ทำให้ระบบสระซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาที่ลักษณะน้ำเสียงได้สูญหายไป เช่น ในภาษาเขมรเหนือ และเขมรกลาง ฯลฯ

ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 52-53) กล่าวถึงระบบสระของภาษาตระกูลมอญ-เขมรไว้ว่า “Mon, and numerous other Mon-Khmer languages, notably Khmer and Lawa, have vowels which do not maintain a uniform quality throughout their duration; one can often hear, in certain Mon words, three or four distinct subsegments.” กล่าวคือ เสียงสระในภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายภาษามีลักษณะไม่คงที่ตลอดระยะเวลาการออกเสียง ในคำหนึ่งๆ เราอาจได้ยินเสียงสระ 1 เสียงที่มีคุณสมบัติสระแตกต่างกันถึง 3-4 คุณสมบัติติดต่อกัน เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า สระผิดเพี้ยนหรือบิดเบี้ยวไป (vowel warp) ลักษณะดังกล่าวคือสระ 1 เสียงที่ประกอบด้วยหลายคุณสมบัติ เป็นจุดเด่นของภาษาตระกูลมอญ-เขมร แตกต่างจากภาษาตระกูลไทที่มีเสียงสระประสมซับซ้อนเพียง 2 คุณสมบัติ หากพบคำศัพท์ที่มีเสียงสระประสมนอกเหนือจากสระประสมที่ปรากฏในระบบเสียงของภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่ จึงควรตรวจสอบว่าคำนั้นอาจมาจากภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ชอร์โท (Shorto 2006: 3-6) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสืบสร้างลักษณะระบบเสียงสระภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิมว่ามีสระเดี่ยวซึ่งความยาวเสียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ ให้ความหมายของคำแตกต่างกัน ได้แก่ i, ii, e, ee, a, aa, ɔ, ɔɔ, ɔ, ɔɔ, u, uu และสระประสม ได้แก่ io, uo, ai นอกจากนี้ยังให้ข้อสังเกตที่ต้องตระหนักด้วยว่ารูปเขียนโดยเฉพาะในภาษามอญโบราณและเขมรโบราณนั้นบางครั้งไม่อาจแสดงเสียงได้ครบทุกเสียง เนื่องจากรูปเขียนใช้ระบบที่รับมาจากเสียงในภาษาอินเดีย (ภาษาบาลี สันสกฤต หรือปรากฤต) และเสียงสระที่เพิ่มขึ้นมาจากอิทธิพลของคุณสมบัติน้ำเสียงบางครั้งก็ใช้อักษรตัวเดียวกัน ข้อสังเกตนี้จึงต้องระมัดระวังยิ่งหากพบรูปเขียนที่มีสระคล้ายกันแต่ไม่มีการสืบสร้างคำดั้งเดิมอาจทำให้สรุปได้ยาก

(3) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรส่วนใหญ่ไม่มีการใช้วรรณยุกต์หรือระดับเสียงสูงต่ำแยกความหมายของคำแต่ใช้ระบบลักษณะน้ำเสียงบ่งชี้ความแตกต่างทางความหมายของคำ อย่างไรก็ตามบางภาษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาษาวรรณยุกต์ก็อาจทำให้พัฒนาระบบเสียงกลายเป็นภาษาที่ใช้ระดับเสียงสูงต่ำบ่งบอกความหมายแทน หรืออีกนัยหนึ่งเปลี่ยนแปลงจากภาษาลักษณะน้ำเสียงเป็นภาษาวรรณยุกต์ เช่น ภาษาเวียดนาม ภาษาขมุบางถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ภาษาต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ เนื่องจากร่ายล้อมด้วยภาษาที่มีวรรณยุกต์ด้วย (ผฉินทรา ธีรานนท์ 2557)

(4) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรเป็นภาษาที่มีการลงเสียงหนักที่พยางค์ท้ายของคำเสมอ (fixed ultimate-syllable stress) ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะร่วมของภาษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงสร้างคำมีลักษณะแบบ CV-CVC พยางค์แรกเป็นพยางค์รอง ส่วนพยางค์หลังที่ได้รับการลงเสียงหนักเป็นพยางค์หลัก ซึ่งอาจเกิดจากการสร้างคำด้วยการเติมหน่วยคำเติมหน้า (prefix) หรือหน่วยคำเติมกลาง (infix) หรืออาจเกิดจากการกร่อนเสียงพยางค์แรกเนื่องจากการลงน้ำหนักที่พยางค์ท้ายก็เป็นได้ คำในภาษาตระกูลมอญ-เขมรจึงมีลักษณะแบบคำพยางค์ครึ่ง (sesquisyllabic word) ซึ่งมีโครงสร้างคำแบบ CV-CVC จำนวนมาก แม้จะมีคำพยางค์เดี่ยวและคำหลายพยางค์ด้วยก็ตาม ทว่าคำแบบพยางค์ครึ่งมีจำนวนมากกว่า ลักษณะดังกล่าวนี้จึงน่าจะเป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือได้ส่วนหนึ่ง

(5) เสียงพยัญชนะต้นของภาษาตระกูลมอญ-เขมรไม่มีความแตกต่างเป็นพิเศษจากภาษาตระกูลอื่น แต่เสียงพยัญชนะท้ายในภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีจำนวนมากกว่าภาษาตระกูลไท เสียงพยัญชนะท้ายที่ไม่มีในภาษาตระกูลไท ได้แก่ -c -ŋ -r -l -s -h ซึ่งน่าจะเป็นข้อสังเกตคำยืม โดยเฉพาะเมื่อปรากฏร่องรอยในภาษาเขียน เช่น สะกดด้วย จ ญ ร ล ส ห เป็นต้น

(6) ภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิมมักมีโครงสร้างพยางค์ *CCVC หรือพยัญชนะต้นควบ 2-3 เสียง ซึ่งมีรูปแบบความเป็นไปได้จำนวนมากและส่วนใหญ่ยังปรากฏร่องรอยในภาษามอญ-เขมรปัจจุบัน ลักษณะนี้ค่อนข้างแตกต่างจากภาษาตระกูลไทที่เสียงควบกล้ำบางเสียงไม่เคยมีอยู่ หรือแม้จะเคยมีอยู่แต่ก็ได้สูญไปแล้ว เช่น เสียง *mr-, *bl- ฯลฯ พยัญชนะต้นควบกล้ำที่พบในภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม ได้แก่

- พยัญชนะระเบิดไม่ก้องควบกล้ำกัน เช่น *kc ck tk kt pk kp cɓ pɔʔ ʔc
- พยัญชนะระเบิดก้องควบกล้ำกัน เช่น *gd dg gɣ dɣ jb bj
- พยัญชนะระเบิดก้องและไม่ก้องควบกล้ำกัน เช่น *kd td pd dc dp jk jt bc c
- พยัญชนะอื่นๆ ควบกล้ำกัน เช่น *rk rp rl rw rj ɳr ɳŋ sŋ sm mh lh lg ʔs

จากลักษณะเด่นข้อนี้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นข้อสังเกตว่าคำใดเป็นคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรได้ แม้ปัจจุบันลักษณะเสียงควบกล้ำจะเปลี่ยนแปลงต่างกันในภาษามอญ-เขมรแต่ละภาษา แต่เมื่อพบคำสองพยางค์ที่มีโครงสร้างแบบ CV(C)-CV(V)C ในภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งพยางค์หน้าไม่อาจหาความหมายได้ก็ควรตั้งข้อสันนิษฐานว่าอาจเป็นคำยืมซึ่งต้องนำไปตรวจสอบต่อไป

สำหรับระบบเสียงของภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่จะใช้อ้างอิงในงานวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าควรแสดงรูปแบบการปฏิภาคของเสียงเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเสียงจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม (Proto-Mon-Khmer) มาเป็นเสียงในภาษาที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ภาษา ซึ่งมีผู้รวบรวมไว้แล้ว (Shorto 2006) ผู้วิจัยจะไม่นำเสนอลักษณะปลีกย่อยอันเป็นรายละเอียดของเสียงและระบบเสียงในแต่ละภาษาที่มีจำนวนมากและซับซ้อนเพราะอาจทำให้สับสน ผู้วิจัยเลือกแสดงเฉพาะรูปแบบของ

เสียงปฏิภาคและการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมเพื่อใช้เป็นกรอบในการตรวจสอบคำยืม รายละเอียดของเสียงในคำศัพท์แต่ละคำจะระบุไว้ในผลการวิจัย ด้วยตระหนักว่าในแต่ละภาษาคำศัพท์อาจมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ต่างกัน การอธิบายรายละเอียดทุกกรณีจึงเกินความจำเป็น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงเสียงต่างๆ ผู้วิจัยอ้างอิงจาก ชอร์โท (Shorto 2006) ดิฟโฟลธ (Diffloth 1979; Diffloth 1984) และเจนเนอร์ (Jenner 2009 a; Jenner 2009 b; Jenner 2011) เป็นหลัก

สำหรับเสียงพยัญชนะต้นในโครงสร้างพยางค์ *CVC จะแสดงการเปรียบเทียบเฉพาะบางภาษาตามข้อมูลที่ชอร์โท (Shorto 2006: 52-54) ระบุไว้ เนื่องจากผู้วิจัยอ้างอิงการสืบสร้างภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิมจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวเป็นหลัก ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบเสียงปฏิภาคพยัญชนะต้นในภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Shorto 2006: 52-54)

มอญ-เขมร ดั้งเดิม	มอญ โบราณ	มอญปัจจุบัน	เขมร	ขมุ (ยวน)	ละว้า ป่อหลวง	ละว้า อมพาย
*ʔ	'	Ø1	?1	Ø1,2	?	?
*h	h	h1	h1	h1	h	h
*k	k	k1	k1	k1	k	k~c
*g	g	k2	k2	k2	k	kh~ch
*ŋ	ŋ	ŋ2	ŋ2	ŋ2	ŋ	ŋ
*c	c	c1	c1	s1	S	s
*j	j	c2	c2	c2	C	ch
*ɲ	ɲ	ɲ2	ɲ2	(n2)	ɲ	ɲ
*j	y	j2	j2	j2	J	j
*t	t	t1	d1	t1	t	t
*d	d	t2	t2	t2	t	th
*d'	ɗ	d1	t1	t1 (?)	t	th
*n	-	(n1)	n2	n2	n	n
*b	b	p2	p2	p2	p	ph
*β	β	b1	p2	p1 (?)	p	ph
*p	p	p1	b1	p1	p	p
*m	m	m2	m2	m2	m	m
*r	r	r2	r2	r2	r, ɣ	r
*l	l	l2	l2	l2	l	l
*w	w	w2	w2	w2	w (??)	w (??)
*s	s	s1	s1	h1	h	h

*หมายเหตุ ตัวเลขที่ปรากฏ หมายถึง ลักษณะน้ำเสียง (1 = ลักษณะน้ำเสียงปกติ, 2 = ลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ้ม) หรือชุดเสียงสระ ส่วนภาษามอญโบราณสัญลักษณ์ที่แสดง หมายถึง การปริวรรตเป็นระบบโรมัน

2.3.6 การสร้างคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีระบบหน่วยคำ (Morphology) ที่มีลักษณะเฉพาะ จัดอยู่ในประเภทภาษาคำติดต่อกัน (Agglutinative language) เนื่องจากมีระบบการสร้างคำจากรากศัพท์ (root) ประกอบกับหน่วยคำเติม (affix) ภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมรมีเฉพาะหน่วยคำเติมหน้า (prefix) และหน่วยคำเติมกลาง (infix) แตกต่างจากภาษาตระกูลย่อยมุนดาที่มีหน่วยคำเติมท้าย (suffix) ด้วยซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาษาตระกูลอินโดอารยัน สำหรับหน่วยคำเติมกลางในภาษาตระกูลมอญ-เขมรโดยทั่วไปมีหลากหลายรูปแบบ อาจเป็นได้ทั้งพยัญชนะกัก พยัญชนะนาสิก พยัญชนะเหลว หรือสระเดี่ยว ด้วยวิธีสร้างคำเช่นนี้อาจเป็นที่มาของโครงสร้างพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำจำนวนมากในภาษา แม้ว่าปัจจุบันภาษาตระกูลมอญ-เขมรส่วนใหญ่จะไม่นิยมสร้างคำด้วยวิธีดังกล่าวแล้วก็ตาม นั่นคือนิยมการสร้างคำแบบประสมคำและซ้อนคำตามภาษาคำโดด (Isolating language) ที่พูดอยู่ในบริเวณเดียวกัน อย่างไรก็ตามยังมีข้อมูลเสียงพ้องที่จะใช้สืบสร้างหน่วยคำเติมหน้าที่ต่างๆ ในภาษาดั้งเดิม ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดในที่นี้เพราะเป็นลักษณะปลีกย่อยที่ต้องตรวจสอบเฉพาะภาษา (Diffloth & Zide 2003: 180; สุริยา รัตนกุล 2543: 99-101)

การศึกษาเรื่องความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาเขมรโบราณและภาษามอญโบราณ (Sey 1976) พบว่านอกจากทั้งสองภาษาจะมีบรรพบุรุษร่วมกัน มีคำร่วมเชื้อสายใกล้เคียงกัน อาศัยอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนกัน รับอิทธิพลจากภายนอกในระยะเวลาไม่ต่างกัน และติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน ทั้งสองภาษายังมีวิวัฒนาการในภาษาแบบคู่ขนานอีกด้วย กล่าวคือ มีวิธีสร้างคำด้วยหน่วยเติมกลาง โดยเฉพาะ *-m-* และ *-n-* หน่วยคำเติมกลางในทั้งสองภาษาต่างแผลงหน้าที่ทางไวยากรณ์หรือแสดงความหมายของคำศัพท์ไปในทิศทางเดียวกัน ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าถึงแม้ระบบหน่วยคำของภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาตระกูลไทจะแตกต่างกัน ทว่าการจะระบุภาษาผู้ให้ของคำยืมอาจซับซ้อนเกินกว่าจะสรุปได้

อีกทั้งผู้วิจัยยังพบว่ามีการศึกษาเรื่องความเกี่ยวข้องกันระหว่างคำในภาษามอญโบราณ ภาษาเขมรโบราณ และภาษาอินโดนีเซียดั้งเดิม ปรากฏใน Pou & Jenner (1974) พบว่าโครงสร้างพยางค์ของภาษาอินโดนีเซียดั้งเดิม ภาษาเขมรดั้งเดิม และภาษามอญดั้งเดิมมีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีหน่วยคำเติมคล้ายกัน ในงานวิจัยดังกล่าวได้รวบรวมคำศัพท์จากทั้ง 3 ภาษา ได้จำนวน 65 หน่วยศัพท์ แต่ไม่มีข้อสรุปว่าภาษาดังกล่าวเกี่ยวข้องกันในเชิงการมีบรรพบุรุษร่วมกัน หรืออาจเกี่ยวข้องกันเนื่องจากในอดีตได้ติดต่อกันค้าขายทางทะเล ทำสงคราม หรือได้รับอิทธิพลภายนอกแบบคู่ขนานหรือไม่ อย่างไรก็ตามข้อมูลจากงานวิจัยดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่การช่วยคัดกรองคำศัพท์ที่ไม่อาจตัดสินว่ามาจากภาษาใดภาษาหนึ่ง ซึ่งช่วยทำให้การสันนิษฐานคำยืมรัดกุมขึ้น

2.3.7 ระบบเขียนในภาษาตระกูลมอญ-เขมร

อารยธรรมอินเดียเผยแพร่เข้ามาในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงเป็นเวลานานนับพันกว่าปี ในช่วงคริสต์ศตวรรษ 7 เป็นต้นมา ชนพื้นเมืองในแหลมอินโดจีนได้รับวิทยาการด้านอักษรศาสตร์จากอินเดียทางตอนใต้เข้ามาใช้ โดยเฉพาะตัวอักษรแบบสมัยราชวงศ์ปัลลวะมีบทบาทต่อระบบเขียนของภาษาพื้นเมืองอย่างยิ่ง ในบรรดาภาษาตระกูลมอญ-เขมร จากหลักฐานมีเพียงชุมชนที่ใช้ภาษามอญและชุมชนที่ใช้ภาษาเขมรเท่านั้นที่เริ่มบันทึกภาษาของตนด้วยตัวอักษรจากอินเดีย ทั้งนี้อาจเพราะชาวมอญและชาวเขมรในเวลานั้นต่างก็มีอำนาจการปกครองและเห็นความสำคัญของการบันทึกประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมการบันทึกเรื่องราวนี้ต่อมาส่งอิทธิพลแก่ชนชาติอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก หลังจากรับตัวอักษรของชาวอินเดียตอนใต้เข้ามาใช้อยู่ระยะหนึ่งจนสามารถบันทึกภาษาของตนเองได้ อักษรขอมโบราณและอักษรมอญโบราณก็เริ่มปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์จนมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ อักษรเขมรโบราณให้ความสำคัญกับเส้นปกบนมากจนพัฒนากลายเป็น “ศก” หรือ “หนามเตย” ขณะที่อักษรมอญโบราณลดความสำคัญของเส้นปกบนเหลือเพียงตัวอักษรโล้น ทว่าอักษรทั้งสองรูปแบบยังคงรักษาแบบแผนระบบอักษรวิธีแบบปัลลวะอย่างเคร่งครัด (กรณิการ์ วิลลเกษม 2552: 1-14; ธวัช ปุณโณทก 2553: 181-205)

อย่างไรก็ตาม ตัวอักษรสมัยปัลลวะเป็นตัวอักษรแทนเสียง (alphabet) ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แสดงลักษณะทางสัทวิทยาของภาษาสันสกฤตได้อย่างเป็นระบบระเบียบ แต่เมื่อนำระบบดังกล่าวมาใช้กับภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่มีสัทวิทยาต่างออกไป ผู้บันทึกจึงจำเป็นต้องดัดแปลงเพิ่มเติมสัญลักษณ์เพื่อแทนเสียงที่มีในภาษาให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นแม้จะไม่ครบถ้วนก็ตาม (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ 2554: 1-12; ธวัช ปุณโณทก 2553: 181-200; พงศ์เกษม สนิธิไทย 2533: 21-26)

ดิฟโฟลธ (Diffloth [n.d.]: 2-3) ชี้ข้อจำกัดเกี่ยวกับการสืบสร้างภาษาเขมรดั้งเดิมด้วยการใช้หลักฐานจารึกภาษาเขมรโบราณว่า อักษรวิธีในภาษานั้นมีธรรมเนียมของตนเองซึ่งต่างจากภาษาที่ใช้พูดสื่อสารซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการสะกดคำแบบหนึ่งๆ อาจไม่ได้สะท้อนเสียงที่ใช้จริงในภาษาจนสามารถบ่งบอกความเก่าแก่ของคำศัพท์ได้ทั้งหมด เพราะอาจเป็นเพียงการสะกดที่ยึดตามแบบแผนเดิม เช่น ภาษาเขมรใช้รูปสระ <e> ตามภาษาสันสกฤต แต่เมื่อตรวจสอบเสียงปฐภาคกลับพบว่า <e> แทนเสียงสระภาษาเขมรดั้งเดิมถึง 3 เสียง ได้แก่ *e: *e และ *o: นอกจากหลักฐานที่ชำรุดสูญหายในห้วงประวัติศาสตร์อันยาวนาน ข้อความในหลักฐานที่มีก็อาจไม่ครอบคลุมคำศัพท์ที่ใช้จริง บางจารึกมีชื่อเฉพาะจำนวนมากทั้งชื่อคนและชื่อสถานที่ ส่วนคำศัพท์ทั่วไปกลับปรากฏน้อย

ปัญหาเช่นนี้ไม่ได้พบเพียงในภาษาเขมรเท่านั้นแต่ยังพบในภาษามอญเช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาดังกล่าวก็อาจพบในระบบเขียนของภาษาไทยถิ่นเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากระบบเขียนของภาษาทั้งสองด้วย จากที่กล่าวมาจึงเป็นข้อที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงเมื่อศึกษาคำยืมผ่านร่องรอยระบบเขียน

เพราะหลักฐานจากตัวอักษรเพียงอย่างเดียวในบางครั้งไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจนแน่นอนได้ การตรวจสอบคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือจึงต้องใช้หลักฐานหลายแง่มุมประกอบกัน

อนึ่ง แม้จะกล่าววาระบบเขียนไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปทั้งหมดได้แต่หลักฐานลายลักษณ์ก็เป็นข้อมูลที่มีคุณค่าไม่อาจละเลยได้ เพราะเป็นข้อมูลที่ค่อนข้างคงที่ตายตัว ไม่ว่าจะเป็นระบบที่สม่าเสมอหรือไม่ ทว่าตัวอักษรที่บันทึกภาษาไว้นั้นย่อมต้องสะท้อนเหตุผลบางประการอยู่เบื้องหลัง เพียงแต่การตีความนำไปใช้จำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อควรระวังดังที่กล่าวไว้ ทว่าทั้งภาษามอญ ภาษาเขมร และภาษาไทยถิ่นเหนือต่างก็มีระบบเขียนที่พัฒนามาจากอักษรปัลลวะเช่นกัน น่าจะสะท้อนลักษณะเสียงในภาษาในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้สามารถปริวรรตเป็นระบบอักษรแบบเดียวกันได้ ผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยนี้ไม่ใช่ตำราเรียนเฉพาะภาษา จึงไม่มีความจำเป็นต้องแสดงตัวอักษรเขมร ตัวอักษรมอญ หรือตัวอักษรล้านนาซึ่งอาจทำให้สับสน ในทางกลับกันการปริวรรตให้อยู่ในระบบเดียวกันด้วยอักษรโรมันและอักษรไทยปัจจุบันน่าจะมีประโยชน์ต่อการค้นคว้าเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นสากลได้ง่ายกว่า

ทั้งนี้หากผู้ศึกษางานวิจัยนี้สามารถสื่อสารอ่านเขียนภาษาดังกล่าวได้ด้วยอาจช่วยให้เข้าถึงหลักฐานชั้นต้นได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อาจนำข้อมูลจากงานวิจัยไปตรวจสอบหรือต่อยอดกว้างขวางขึ้นสำหรับระบบอักษรแทนเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษามอญ และภาษาเขมร ผู้วิจัยจะอธิบายในหัวข้อหลักการปริวรรตและถอดเสียงภาษาตระกูลมอญเขมรและภาษาไทยถิ่นเหนือ (ดูหัวข้อ 3.3)

2.4 ลักษณะภาษาไทยถิ่นเหนือ

ภาษาไทยถิ่นเหนือ ปัจจุบันมีผู้ใช้ในประเทศไทยราว 600,000 คน และในประเทศลาวอีกราว 30,000 คน ส่วนมากใช้ในบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อาจแบ่งภาษาถิ่นตามจังหวัด เช่น ถิ่นเชียงใหม่ ถิ่นเชียงราย และถิ่นน่าน (Lewis et al. 2016 i) ภาษาถิ่นเหล่านี้แม้จะมีเสียงวรรณยุกต์ต่างกันแต่ก็มีการปฏิภาณของวรรณยุกต์อย่างเป็นระบบ ใช้คำศัพท์ร่วมกัน และสามารถสื่อสารกันเข้าใจ ภาษาไทยถิ่นเหนือจัดกลุ่มตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสายอยู่ในภาษาตระกูลไทสาขาไทตะวันตกเฉียงใต้ (Hudak 2008; Li 1977; Pittayaporn 2009 a; Pittayaporn 2009 b) นับเป็นภาษาไทยถิ่นหนึ่งที่มีรากเหง้าจากภาษาไทยวนซึ่งมีความรุ่งเรืองตั้งแต่อาณาจักรโยนกในอดีต (ปัจจุบันบริเวณอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) ต่อมาได้ขยายอำนาจเป็นอาณาจักรล้านนาในสมัยพญามังรายซึ่งครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 1804 สร้างเมืองเชียงรายเมื่อ พ.ศ. 1805 และสร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 1829

สันนิษฐานว่าชาวไทยวนอพยพจากทางใต้ของจีนติดกับทางเหนือของเวียดนาม คนชาติไตน่าจะเริ่มเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ปกครองในดินแดนบริเวณประเทศไทยหลังยุคเขมรโบราณเนื่องจากการกวาดต้อนคนพื้นเมืองจากบริเวณนี้ไปยังอาณาจักรเขมรโบราณจำนวนมากจึงทำให้ดินแดนดังกล่าวร้างไร้ผู้คน บรรพบุรุษชาวไทยที่มีบทบาทร่วมสมัยกับชาวไทยวนคือชาวไทยในอาณาจักรสุโขทัย สันนิษฐานว่าชาวไทยในอาณาจักรล้านน่าน่าจะใช้ตัวอักษรบันทึกภาษาไทยอย่างช้าที่สุดเมื่อ พ.ศ. 1913 ปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์จากจารึกอักษรไทยสุโขทัย บนจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน (ลพ. 38) อักษรไทยสุโขทัยมีบทบาทในอาณาจักรล้านนาเนื่องจากการเผยแพร่พุทธศาสนาประกอบกับกษัตริย์มีสัมพันธไมตรีต่อกัน (พระยามังราย พระยารำเมือง และพ่อขุนรามคำแหง) สันนิษฐานว่าช่วงเวลาก่อนหน้านั้นพระยามังรายอาจใช้อักษรที่ดัดแปลงจากอักษรมอญโบราณของอาณาจักรทริภุญชัย บันทึกประวัติศาสตร์ ทว่ายังไม่พบหลักฐานแน่ชัด

อาณาจักรล้านนาใช้อักษรธรรม (ดัดแปลงจากอักษรมอญโบราณ) สำหรับบันทึกพระธรรมเป็นภาษาบาลี และใช้อักษรฝักขาม (ดัดแปลงจากอักษรไทยสุโขทัย) สำหรับบันทึกเรื่องราวของอาณาจักรเป็นภาษาไทยวน อักษรและภาษาทั้งสองส่งอิทธิพลต่อดินแดนรอบข้างซึ่งอาณาจักรล้านนาเข้าไปติดต่อหรือปกครอง เช่น รัฐเชียงตุง (ไทเขิน) รัฐเชียงรุ่ง (ไทลื้อ) อาณาจักรล้านช้าง (ลาว) (ประเสริฐ ณ นคร 2541 ก; ประเสริฐ ณ นคร 2541 ข; ประเสริฐ ณ นคร 2541 ค) นอกจากนี้ภาษาของชาวไทยวนยังอาจสัมผัสกับภาษาจีน ภาษาตระกูลมอญ-เขมร ภาษาพม่า ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต รวมทั้งภาษาตระกูลไทถิ่นอื่นๆ ที่เป็นภาษาของพลเมืองในอาณาจักรล้านนาด้วย

ด้านประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาแง่มุมต่างๆ มีผู้ศึกษาจำนวนมาก สำหรับงานวิจัยนี้ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์นับเป็นข้อมูลเสริมเพื่อช่วยวิเคราะห์บริบทการใช้ภาษา ทว่าเนื่องจากประวัติการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยวนในอาณาจักรล้านนาอันเป็นที่มาของภาษาไทยถิ่นเหนือยังไม่มีผู้ศึกษา แม้จะพบหลักฐานจารึกล้านนาจำนวนมากทั้งยังมีผู้อ่านปริวรรตไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่พบการศึกษาด้านการแบ่งยุคสมัยเชิงภาษาศาสตร์

ภาษาไทยถิ่นเหนือมีลักษณะเด่นตามลักษณะของภาษาตระกูลไท คือ เป็นภาษาคำโดดที่มีคำพยางค์เดียวเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ คำศัพท์หนึ่งหน่วยศัพท์ประกอบจากหน่วยคำอิสระ 1 หน่วย แต่หน่วยคำมี 1 พยางค์ ไม่มีการสร้างคำศัพท์ใหม่ด้วยการเติมหน่วยคำไม่อิสระ ไม่มีการแผลงคำเพื่อเหตุผลทางไวยากรณ์ การสร้างคำศัพท์ได้จากการนำหน่วยคำอิสระมาประสม ซ้ำ หรือซ้อนกัน

ภาษาตระกูลไทเป็นภาษาวรรณยุกต์ (ในคำเป็นวรรณยุกต์ในภาษาไทยดั้งเดิมมี 3 เสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ A B C) สำหรับเสียงวรรณยุกต์ที่พบในภาษาตระกูลไทปัจจุบันโดยหลักอาจมีจำนวนตั้งแต่ 5-7 เสียง ล้วนเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น เช่น การลดความก้องของเสียง หรือการเพิ่มความก้องของเสียง (Gedney 1972)

ด้านการสืบสร้างคำศัพท์และการสืบสร้างเสียงในภาษาดั้งเดิมของภาษาตระกูลไทและภาษาไทย สาขาคะวันตกลีเจียงใต้มีผู้ศึกษาเป็นแนวทางแล้ว (Edmondson 2008; Gedney [n.d.]; Hudak 2008; Li 1977; Pittayaporn 2009 a; Pittayaporn 2009 b) ทว่าภาษาไทยถิ่นเหนือดังที่กล่าวแล้ว ว่ายังไม่มีผู้ศึกษาเชิงประวัติและเปรียบเทียบโดยเฉพาะ ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการปฏิภาณของเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือกับเสียงภาษาสกุลไทดั้งเดิม โดยพิจารณาหลักฐานจารึกล้านนา ดูตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตัวอย่างการเปรียบเทียบเสียงกับรูปเขียนในภาษาดั้งเดิม ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐาน

ความหมาย	เสียงสืบสร้าง ในภาษาไทย ดั้งเดิม	อักขรวิธี ภาษาไทย มาตรฐาน	เสียงในภาษาไทย มาตรฐานปัจจุบัน	อักขรวิธี ภาษาไทย ถิ่นเหนือ	เสียงในภาษาไทย ถิ่นเหนือปัจจุบัน
โรคท่า	*ra: ^B	<ท่า>	ha: ^{B1}	<ร่า>	ha: ^{B4}
ท่า (ฝน)	*kra: ^B	<ท่า>	ha: ^{B1}	<ท่า, ห่า>	ha: ^{B1}
อ้างอิง	Gloss No. 73 (Pittayaporn 2009 a: 326) Gloss No. 253 (Pittayaporn 2009 a: 335)			(อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: 1067) (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: 1438-39)	(กรรณิการ์ วัฒนเกษม 2552: 165-67; กรรณิการ์ วัฒนเกษม 2555: 46-47)

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ที่แปลว่า ‘โรคระบาด’ (โรคท่า) ในภาษาตระกูลไทดั้งเดิม สืบสร้างเสียงต่างจากคำที่แปลว่า ‘ลมที่พัดแรง’ (ท่าฝน) หมายความว่าในภาษาดั้งเดิมเป็นคนละ คำศัพท์กัน แต่ในภาษาไทยมาตรฐานเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและวิธีการเขียนจนสะกดแบบ เดียวและออกเสียงแบบเดียวกัน ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นเหนียวยังคงสะกดและออกเสียงคำแตกต่างกัน เสมอเพราะ <ร่า> มีความหมายเกี่ยวข้องกับโรคระบาด ส่วน <ท่า, ห่า> นอกจากแปลว่า ‘ท่าฝน’ แล้วยังหมายถึง ‘ลมที่พัดจากปากหรือกริยาพ่นลมออกจากปากอย่างแรง’ ได้ด้วย ซึ่งสามารถสะท้อน การรักษาความหมายดั้งเดิมเอาไว้

นอกจากนั้นหากพิจารณารูปแปร <ห่า> จะเห็นว่า การสะกดเช่นนี้ไม่ใช่ความผิดพลาดหรือ ความบังเอิญที่เพิ่มเติม <ร> ในคำศัพท์แต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับเป็นการเก็บรักษาร่องรอยของ เสียงในภาษาดั้งเดิมเอาไว้ กล่าวคือ ในตำแหน่งพยัญชนะต้น *r ในภาษาไทยถิ่นเหนือได้เปลี่ยนแปลง เป็นเสียง /h/ โดยยังรักษาลักษณะเสียงดั้งเดิมเอาไว้ด้วยการใช้เสียงวรรณยุกต์ของกลุ่มอักษรต่ำ ดั้งนั้นคำว่า <ร่า> จึงมีวรรณยุกต์ B4 (พยัญชนะต้นเสียงก้อง) ส่วนกรณีคำว่า <ท่า, ห่า> แม้ว่า *r กลายเป็นเสียง /h/ แล้ว แต่ในคำศัพท์นี้เลือกจะเก็บร่องรอยเสียง *k ซึ่งมีวรรณยุกต์ B1 ทั้งนี้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ก และ ห ถือเป็นอักษรในกลุ่มเดียวกันคือกลุ่มอักษรสูง

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาคำยืมในภาษาไทยถิ่นเหนือจะต้องเข้าใจทิศทางของการเปลี่ยนแปลงของเสียงในระบบเสียงอย่างแม่นยำ เพื่อจะไม่สับสนกับเสียงหรือรูปเขียนภาษาไทยมาตรฐานซึ่งมักจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแต่ก็มีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงคนละแบบ ดังนั้นเมื่อมีคำศัพท์ที่ยืมเข้ามาในระหว่างที่ภาษาพัฒนาแยกกัน คำศัพท์นั้นย่อมมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันด้วย

ฉะนั้น ผู้วิจัยจะแสดงเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเสียงที่สำคัญในภาษาไทยถิ่นเหนือเพื่อให้เห็นระบบเสียงโดยรวม การเปลี่ยนแปลงนี้เปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn 2009 a; Pittayaporn 2009 b) ประกอบกับตำราเรียนและพจนานุกรมภาษาล้านนาหรือภาษาไทยวน หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (กรรณิการ์ วิมลเกษม 2552; กรรณิการ์ วิมลเกษม 2555; เกษม ศิริรัตน์พิริยะ 2548; ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2539; อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ 2539) ทั้งนี้เนื่องจากในการศึกษาของพิทยาวัฒน์ ไม่ได้นำข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือมาเปรียบเทียบไว้ ผู้วิจัยจึงต้องเปรียบเทียบเองดังนี้

1) เสียงพยัญชนะกักก้องไม่มีลมในภาษาไทยดั้งเดิม ได้แก่ *b- *d- *j- *g- แทนด้วยรูปเขียน <พ, ท, ซ, ค> ตามลำดับ ได้เปลี่ยนแปลงเป็นเสียงไม่ก้องทั้งหมด ดังนั้นจึงไปรวมเสียงกับเสียงพยัญชนะกักไม่ก้องไม่มีลมดั้งเดิมทั้งหมด ได้แก่ *p- *t- *c- *k- ซึ่งแทนด้วยรูปเขียน <ป, ต, จ, ก> เนื่องจากพยัญชนะต้นเปลี่ยนแปลงกลายเป็นเสียงเดียวกัน ภาษาไทยถิ่นเหนือจึงแยกความหมายของคำด้วยการใช้เสียงวรรณยุกต์ที่ต่างต่างกัน โดยให้พยัญชนะกักก้องดั้งเดิมจัดเป็นกลุ่มอักษรต่ำทั้งหมด ส่วนพยัญชนะกักไม่ก้องดั้งเดิมจัดเป็นกลุ่มอักษรสูง

2) เสียงพยัญชนะกักก้องมีลม ซึ่งมาจากภาษาอื่น เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ได้แก่ /b^h- d^h- g^h-/ แทนด้วยรูปเขียน <ภ, ฒ, ฆ> ตามลำดับ ได้เปลี่ยนแปลงเป็นเสียงไม่ก้องทั้งหมด และไปรวมเสียงกับเสียงพยัญชนะกักไม่ก้องมีลมดั้งเดิมทั้งหมด ได้แก่ *p^h- *t^h- *k^h- แทนด้วย <ผ, ถ, ฆ> เมื่อพยัญชนะต้นเสียงเหมือนกันจึงแยกความหมายโดยให้กลุ่มพยัญชนะก้องดั้งเดิมผันวรรณยุกต์แบบอักษรต่ำ ส่วนพยัญชนะไม่ก้องดั้งเดิมผันแบบอักษรสูง

3) เสียงพยัญชนะนาสิกไม่ก้อง พยัญชนะเหลวไม่ก้อง พยัญชนะกึ่งสระไม่ก้องในภาษาไทยดั้งเดิม ได้แก่ *m- *n- *ŋ- *hŋ- *r- *hɭ- *hw- แทนด้วย <ม, ฬ, หย [ไม่นิยมสะกดด้วย หญ], หง, หร, หล, หว> เปลี่ยนเป็นเสียงก้องทั้งหมด รวมเสียงกับกลุ่มพยัญชนะนาสิกก้อง พยัญชนะเหลวก้อง และพยัญชนะกึ่งสระดั้งเดิม ได้แก่ *m- *n- *ŋ- *ŋ *r- *ɭ- *w- แทนด้วย <ม, น, ญ, ง, ร, ล, ว> และเนื่องจากพยัญชนะต้นมีเสียงเหมือนกัน ภาษาไทยถิ่นเหนือจึงแยกความหมายของคำด้วยการให้พยัญชนะนาสิกก้องที่มาจากนาสิกไม่ก้อง พยัญชนะเหลวก้องที่มาจากเหลวไม่ก้อง และพยัญชนะกึ่งสระก้องที่มาจากกึ่งสระไม่ก้องดั้งเดิมจัดให้เป็นกลุ่มอักษรสูง ขณะที่พยัญชนะนาสิกก้องแต่ดั้งเดิม พยัญชนะเหลวก้องแต่ดั้งเดิม และพยัญชนะกึ่งสระก้องแต่ดั้งเดิม ปัจจุบันจัดเป็นกลุ่มอักษรต่ำทั้งหมด

4) เสียงพยัญชนะกึ่งสระ *j <ย> และ *ɲ <ญ> ในภาษาไทยดั้งเดิม ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ปัจจุบันได้รวมเป็นหน่วยเสียงเดียวกันคือเสียง /ɲ-/ ซึ่งนิยมใช้รูปเขียน <ญ> เนื่องจากพยัญชนะในภาษาไทยดั้งเดิมทั้งสองเสียงเป็นเสียงพยัญชนะฐานกรณเพดานแข็งและเป็นเสียงก้อง พยัญชนะทั้งสองจึงผันเสียงวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรต่ำเช่นเดียวกัน ดังนั้นร่องรอยความหมายของคำจึงแยกกันด้วยรูปเขียนหรือบริบทเท่านั้น เช่น <ยิง> หมายถึง ‘ยกขึ้นตี’ ส่วนคำว่า <ยิง> หมายถึง ‘ผู้ยิง’ (จารึกสมัยแรกยังใช้ <ยิง ญิง> ปะปนกัน แต่สมัยหลังโดยเฉพาะในโบราณนิยมใช้รูป <ยิง> เท่านั้น)

5) เสียงพยัญชนะกึ่งสระ *ʔj- แทนด้วย <อย> (จารึกล้านนาเขียนด้วยรูป ย หางยาว) เปลี่ยนแปลงเสียง /j-/ ทว่ารูปเขียนในเอกสารจะทำให้สับสนเพราะหลายคำไม่สะกดด้วยรูป <อย> แต่กลับนิยมสะกดด้วย <หย> ซึ่งเสียง *hj ไม่มีการสืบสร้างไว้ในภาษาไทยดั้งเดิม

ตัวอย่าง ภาษาไทยดั้งเดิม /*nep^D/ ‘เย็บ’ ภาษาไทยถิ่นเหนือออกเสียง /nip^{DS1}/ เขียน <หีบ> ซึ่งที่จริงควรเขียนว่า <ญีบ> ขณะที่คำที่แปลว่า ‘ปริบๆ อย่างกระพริบตา’ ควรสะกดว่า <อหีบ> เพราะออกเสียงว่า <jip^{DS1}> แต่กลับมีรูปแปร <หีบ> เช่นกัน เนื่องจากรูป <อย> ไม่เป็นที่นิยม ดังนั้นรูปเขียน <หย> จึงอาจหมายความได้ทั้งเสียง /ɲ/ ซึ่งมาจาก *j- *ɲ- และ /j/ ที่มาจาก *ʔj-

ทั้งนี้เพราะเสียงพยัญชนะชุดที่มีการกักที่เส้นเสียงดั้งเดิม ได้แก่ *ʔb- *ʔd- *ʔʔj- ซึ่งเขียนด้วย <บ ด อ อย> ได้กลายเป็นเสียง b- d- ʔ- j- ตามลำดับ มีเพียงพยัญชนะเฉพาะ 4 เสียงนี้เท่านั้นที่ภาษาไทยถิ่นเหนือถือเป็นกลุ่มอักษรกลาง และคำที่มีอักษรกลางเป็นพยัญชนะต้นจะผันวรรณยุกต์ได้เพียง 3 เสียง บางครั้งเมื่อเสียงไม่เพียงพอต่อการสร้างคำใหม่ก็อาจเป็นที่มาของการสะกดคำแบบใหม่

6) เสียงพยัญชนะเสียดแทรกก้องดั้งเดิม ได้แก่ *v- *z- *ʔ- เขียนด้วยรูป <ฟ ซ ค> ได้กลายเป็นเสียงเสียดแทรกไม่ก้องและรวมเสียงกับเสียงเสียดแทรกแบบไม่ก้องแต่ดั้งเดิม ได้แก่ *f- *s- *x- ที่เขียนด้วยรูป <ฝ ส ข> แต่พยัญชนะทั้งสองกลุ่มผันวรรณยุกต์แตกต่างกัน เสียงก้องแต่ดั้งเดิมจัดเป็นกลุ่มอักษรต่ำ ส่วนเสียงไม่ก้องแต่ดั้งเดิมจัดเป็นกลุ่มอักษรสูง รวมทั้งเสียง *h ที่เขียนด้วยอักษร <ห>

อนึ่ง กรณเสียง /x/ <ข ค> ซึ่งเป็นเสียงเสียดแทรกที่ฐานกรณเพดานอ่อน แต่เดิมชาวไทวน น่าจะออกเสียงได้ แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นเสียงกักไม่ก้อง /k^h-/ อันเป็นเสียงดั้งเดิมของรูปเขียน <ข> ดังนั้นคำที่สะกดด้วย <ข> ซึ่งเดิมเป็นเสียงไม่ก้องต้องผันวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรสูงเหมือน <ข> ขณะที่คำที่สะกดด้วย <ค> จะต้องผันวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรต่ำเหมือน <ค> ตัวอย่างเช่น

*xa:w^A ‘white’ <ขาว> ปัจจุบันออกเสียงว่า /k^ha:w^{A1}/

*ɣwa:j^A ‘water buffalo’ <ควาย> ปัจจุบันออกเสียงว่า /k^hwa:j^{A4}/

7) เสียงพยัญชนะรัว *r สูญเสียความก้องกลายมาเป็นเสียงพยัญชนะเสียดแทรก /h/ ทำให้พยัญชนะต้นที่สะกดด้วย <ร> ที่อยู่ในภาษาในช่วงเวลาเดียวกันทุกคำจะต้องกลายเสียงเป็นเสียง /h/ และผันวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรต่ำ ไม่ผันวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรสูง *h ดั้งเดิมอย่างอักษร <ห>

กรณีเสียง *r นี้สำคัญอย่างยิ่งเพราะมีผลให้เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยดั้งเดิม ได้แก่ *br- *k^hr *gr- เขียนด้วยรูป <พร ขร คร> กลายเป็นเสียงพยัญชนะกักไม่ก้องมีลมทั้งหมด bh- kh- gh- > p^h- k^h- k^h- กล่าวคือ <พร> ออกควรเสียงแบบเดียวกับ <ภ> เช่น *bro:ŋ^B ‘พ่อง’ สามารถเขียนได้ทั้ง <พ่อง> <ภ่อง> <ภ่อง> และออกเสียงแบบเดียวกันว่า /phoŋ^{B4}/ ส่วนคำที่เขียนด้วยรูป <คร> ควรออกเสียงแบบเดียวกับ <ค ฆ> เช่น *grok^D ‘ครก’ เขียนได้ทั้ง <ครก> และ <ครก, คก> เพราะปัจจุบันออกเสียงได้แบบเดียวกันว่า /khok^{DS4}/ ในขณะที่ <ขร> ออกเสียงไม่แตกต่างจาก <ข> จึงนิยมเขียนแบบเดียว เช่น <ขรว> ‘ข้าว’ เขียนเป็น <ข้าว>

กฎการเปลี่ยนแปลงเสียงนี้คลุมไปถึงเสียงพยัญชนะต้นอื่นๆ ซึ่งจะมีที่มาจากภาษาอื่นด้วยนั้น หากพยัญชนะควบกล้ำมีเสียง /r/ เช่น <ตร> <ปร> <กร> <ทร> ก็จะทำให้มีรูปเขียนแปรตามเสียงมากมาย เช่น <ตร ~ ทร ~ ถ> <ปร ~ ผร ~ ผ> <กร ~ ขร ~ ข> <ทร ~ ทร ~ ฐ> ตามลำดับ

ยิ่งไปกว่านั้น จากการศึกษาลักษณะของภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งยังไม่มีนักวิชาการแบ่งยุคสมัยตามหลักภาษาศาสตร์ พบเพียงการแบ่งยุคตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือสมัยของการบันทึก แต่กรณีกฎการเปลี่ยนแปลง *r <ร> ซึ่งน่าจะเกิดช่วงเดียวกับการที่เสียงก้องกลายเป็นเสียงไม่ก้องพร้อมกันทั้งระบบ การเปลี่ยนแปลงเสียงนี้อาจเป็นข้อบ่งชี้ยุคสมัยของภาษาได้คร่าวๆ ก็เป็นไปได้

ในจารึกภาษาไทยวนสมัยล้านนา พ.ศ. 1913 (ค.ศ. 1376) คือจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน จารเป็นอักษรไทยสุโขทัย ประเสริฐ ฦ นคร (ประเสริฐ ฦ นคร 2541 ก; ประเสริฐ ฦ นคร 2541 ข) ยืนยันว่าน่าจะเป็นจารึกภาษาไทยวนหลักแรกของอาณาจักรล้านนา (แม้พบอักษรธรรมที่เก่าแก่กว่า แต่ก็ใช้บันทึกพระธรรมเป็นภาษาบาลีเท่านั้น)

จารึกดังกล่าวพบคำที่ปริวรรตได้ว่า <คาบ> (ลพ. 38 ต.1 บ.10) ตรงกับคำในภาษาไทยว่า ‘คาบ’ ในบริบทแปลว่า ‘ครึ่ง คราว มื้อ’ (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร 2551: 361) คำนี้พจนานุกรมล้านนาระบุว่า <คาบ> ควรเขียน <คราบ> เพื่อรักษาร่องรอยเสียงดั้งเดิม (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: 213, 79) แม้จะไม่พบการสืบสร้างเสียงว่าเป็นคำนี้เป็นภาษาตระกูลไทดั้งเดิมเมื่ออนุมานด้วยพื้นฐานที่ว่าตัวอักษร 1 ตัวน่าจะแทนเสียง 1 เสียง กรณีนี้แสดงให้เห็นว่าสมัยดังกล่าว *r <ร> ที่ปรากฏกับ *g <ค> น่าจะกลายเป็นเสียง /h/ เหมือนเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันเรียบร้อยแล้ว เพราะไม่ว่าจะสะกด <คราบ> หรือ <คาบ> ก็ออกเสียงได้เพียงแบบเดียวคือ /k^ha:p^B/ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ 2539: 109, 23) อีกทั้งจะไม่สับสนกับเสียงคำว่า <คาบ> ที่แปลว่า ‘เอาปากจับไว้’ (อุดม รุ่งเรืองศรี 2534: 236) เพราะพบการสืบสร้างคำนี้ในภาษาตระกูลไทดั้งเดิมว่า *gap^D ‘คาบ’ (Pittayaporn 2009 a: 350) ส่วนในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันทั้งคำว่า <คราบ> และ <คาบ> คงจะรวมเสียงและรูปเขียนเป็นแบบเดียวกันคือ <คาบ> นั่นเอง

กรณีที่ยกมานี้ผู้วิจัยเห็นว่ากฎการเปลี่ยนแปลงเสียงดังกล่าวน่าจะช่วยแยกแยะเพื่อตรวจสอบช่วงสมัยของคำยืมได้บางส่วน โดยเฉพาะคำยืมที่มี <ร> สะกดในรูปเขียนหรือรูปแปรเกี่ยวเนื่องกัน

และปัจจุบันได้กลายเป็นเสียงตามกฎดังกล่าวจะต้องเป็นคำที่อยู่ในภาษามาก่อน พ.ศ. 1913 ส่วนคำที่มีเสียงปฏิภาคกับเสียง /r/ แต่ไม่ออกเสียงเป็น /h/ น่าจะเป็นคำที่เข้ามาในภาษาสมัยหลัง เช่น <รัฐ> ออกเสียงเหมือนคำที่เขียนว่า <ลัด> เป็นต้น

8) เสียงพยัญชนะควบกล้ำ *-l- ในภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันได้กร่อนหายไปทั้งหมด เช่น ในภาษาไทยดั้งเดิม คำว่า *pla:^A ‘fish’ <ปลา> ปัจจุบันออกเสียงว่า /pa:^{A1}/ (Pittayaporn 2009 a: 328) หรือ *klam^B ‘กล่ำ, ก่ำ’ <กล่ำ> ปัจจุบันภาษาไทยถิ่นเหนือออกเสียงว่า /kam^{B1}/ (แดงก่ำ) (Pittayaporn 2009 a: 342) เป็นต้น สำหรับเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นเหนือนั้น นอกจากเสียง *-r- และ *-l- ที่ได้กร่อนหายไป พบว่าเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำประเภท Cw- ปรากฏในคำที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน เช่น <งัววัย> ‘ก. วก, เลี้ยว’, <จवाद> ‘ก. โฉบเฉี้ยว’, <อวาย> ‘น. อาย, กลิ่น, ลมหายใจออก’ เป็นต้น นอกจากระบบเสียงและอักษรวิธีในจารึกที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเป็นพิเศษแล้ว กรณีย่อยอื่นๆ ของภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันและระบบอักษรปริวรรตที่ไม่ใช่ข้อสังเกตสำหรับการพิจารณาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมร ผู้วิจัยจะอธิบายในบทที่นำผลการวิจัย สำหรับระบบคำในภาษาไทยถิ่นเหนือมีข้อสังเกตที่ไม่แตกต่างจากภาษาตระกูลไทถิ่นอื่นๆ คือมักสร้างศัพท์จากการประสมคำ การซ้อนคำ และการซ้ำคำ ในการพิจารณาคำยืมที่น่าสนใจคือหากคำศัพท์ใดมีจำนวนพยางค์มากกว่า 1 พยางค์ และแต่ละพยางค์ไม่อาจวิเคราะห์ความหมายได้ คำศัพท์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าอาจเป็นคำยืม หากตรวจสอบกับภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาจีน หรือภาษาอื่นๆ ที่น่าสงสัยแล้วยังไม่พบที่มา ควรตรวจสอบคำศัพท์ดังกล่าวกับภาษาตระกูลมอญ-เขมรต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีและขั้นตอนการตรวจสอบวิเคราะห์คำยืม

ในบทนี้ผู้วิจัยสรุประเบียบวิธีและขั้นตอนการตรวจสอบวิเคราะห์คำยืม 4 หัวข้อ ได้แก่ หลักการพิจารณาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ขั้นตอนการตรวจสอบคำยืม หลักการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ และอักษรย่อ

3.1 หลักการพิจารณาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ฮัสเปลแมธ (Haspelmath 2009: 44-45) กล่าวถึงแนวทางการพิจารณาคำยืมไว้ว่า โดยทั่วไปเราจะรู้คำศัพท์ใดเป็นคำยืมได้ก็ต่อเมื่อเราสามารถระบุภาษาผู้ให้ได้ บางกรณีแม้จะไม่พบแหล่งอ้างอิงของคำศัพท์เลยก็ตาม แต่หากสามารถบ่งชี้ข้อผิดพลาดจากลักษณะปกติต่างๆ ในภาษาได้ก็อาจมั่นใจได้ว่าคำดังกล่าวน่าจะเป็นคำยืม ลักษณะภาษาที่ควรพิจารณา ได้แก่ ระบบเสียง ระบบคำ และความหมาย ฮัสเปลแมธ ใช้ศัพท์ donor languoids (donor languages or donor families) ซึ่งครอบคลุมทั้งภาษาและตระกูลภาษาของภาษาผู้ให้ เนื่องจากบางครั้งเงื่อนไขลักษณะต่างๆ ที่กล่าวไม่สามารถใช้แยกความแตกต่างได้ เพราะคำดังกล่าวในภาษาผู้ให้แต่ละภาษาคลายคลึงกันมาก

ผู้วิจัยเห็นว่าหลักนี้เหมาะกับการศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ดังที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลลักษณะภาษา ซึ่งพบว่าแต่ละภาษาต่างก็มีแง่มุมที่ซับซ้อนสัมพันธ์กัน ทั้งความสัมพันธ์ภายนอกคือการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่นหรือการส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ภายในคือความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย จึงเป็นไปได้ว่าอาจพบคำยืมแบบร่วมตระกูลภาษา และอาจพบคำยืมที่สามารถระบุว่าเป็นภาษาใดได้แน่ชัดได้เช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวทางระบุระดับการสันนิษฐานคำยืมตามหลัก World Loanword Database (WOLD) (Haspelmath & Tadmor 2009: 12-13) ซึ่งเป็นโครงการที่รวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับคำยืมของภาษาทั่วโลก สำหรับระดับความมั่นใจของการสันนิษฐานคำยืมมี 5 ระดับ รายละเอียดดูใน *บทที่ 2 หัวข้อ 2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคำยืม* และผู้วิจัยได้เพิ่มเกณฑ์ข้อสังเกตคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ดังนี้

คำยืมระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน) คำศัพท์ดังกล่าวจะต้องมีรูปแบบเสียงปฏิกิริยาตรงกัน หากมีการเปลี่ยนแปลงเสียงจะต้องเป็นไปตามกฎการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือ อาจพบการสืบสร้างคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม หรือการสืบสร้างในภาษาสาขาย่อย แต่ไม่พบว่ามี การสืบสร้างคำศัพท์นั้นในภาษาตระกูลไทหรือตระกูลอื่นๆ

ข้อสันนิษฐานระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม) คำศัพท์ดังกล่าวจะต้องมีรูปแบบการปฏิกิริยา ทั้งเสียงและความหมายตรงกัน อาจคลาดเคลื่อนเล็กน้อย พบใช้แพร่หลายในภาษาตระกูลมอญ-เขมร หรือมีลักษณะเฉพาะของภาษาตระกูลมอญ-เขมรปรากฏในคำยืม ไม่พบว่ามี การสืบสร้างในภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่นๆ

ข้อสันนิษฐานระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม) คำศัพท์ดังกล่าวมีเสียงและความหมายใกล้เคียงกัน แต่ไม่แสดงรูปแบบการปฏิกิริยาอย่างชัดเจน มีความคลาดเคลื่อนในคำศัพท์แต่หากมีหลักฐานด้านอื่นๆ เช่น ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มาสนับสนุนเพียงพอก็อาจสันนิษฐานว่าเป็นคำที่ยืมจากภาษาในตระกูลมอญ-เขมรได้ ไม่พบการสืบสร้างคำศัพท์นั้นในภาษาตระกูลไท หรือตระกูลอื่นๆ

ข้อสันนิษฐานระดับ 1 (พบหลักฐานการยิมน้อยมาก) คำศัพท์ดังกล่าวมีเสียงและความหมายใกล้เคียงกัน แต่ไม่มีรูปแบบการปฏิกิริยาหรือไม่ได้ปฏิกิริยากันโดยตรง อาจพบการสืบสร้างคำศัพท์นั้น อยู่ในภาษาทั้งสองตระกูล อาจพบคำศัพท์นั้นในภาษาตระกูลอื่น หรือมีลักษณะทางภาษาร่วมกับ ภาษาอื่นๆ ในระดับภูมิภาค

ข้อสันนิษฐานระดับ 0 (ไม่มีหลักฐานการยืม) ผู้วิจัยจะไม่ใช้ในงานวิจัยนี้

3.2 ขั้นตอนการตรวจสอบคำยืม

ผู้วิจัยรวบรวมคำศัพท์ที่อาจเป็นคำยืมจาก 2 วิธี ได้แก่

1) คาดเดาคำที่อาจเป็นคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรจากแหล่งข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยพิจารณาข้อสังเกตด้านลักษณะภาษา ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้งานวิจัยคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เพื่อเป็นแนวทางประกอบ หากพบคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่คล้ายกับคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมร ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ก็จะนำคำศัพท์ดังกล่าวไปตรวจสอบต่อไป

2) ตรวจสอบคำยืมจากแหล่งข้อมูลภาษาตระกูลมอญ-เขมรโดยตรง เนื่องจากหลักการที่ว่า บางครั้งเราจะสามารถระบุคำยืมได้ก็ต่อเมื่อพบคำศัพท์ในภาษาผู้ให้ เพราะในภาษาผู้รับไม่สามารถ ระบุได้ว่าคำดังกล่าวเป็นคำยืม ดังนั้นเมื่อพบว่าภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีคำที่คล้ายคลึงกับคำศัพท์ใน ภาษาไทยถิ่นเหนือก็จะนำคำศัพท์ดังกล่าวไปตรวจสอบต่อไป

เมื่อรวบรวมคำศัพท์แล้วจึงตรวจสอบคำยืมตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท เช่น

- *A Handbook of Comparative Tai* (Li 1977)
- *The Phonology of Proto-Tai* (Pittayaporn 2009 a)
- *William J. Gedney's Comparative Tai Source Book* (Hudak 2008)

หากพบคำศัพท์ใดเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท สันนิษฐานเบื้องต้นว่าคำดังกล่าวอาจไม่ใช่คำยืม แต่ให้ตรวจสอบในลำดับต่อไปเพื่อความแม่นยำ

(2) ตรวจสอบกับแหล่งคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย อาทิ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาจีน ฯลฯ เพื่อยืนยันว่าคำที่สงสัยไม่ใช่ทั้งภาษาตระกูลไทหรือภาษาตระกูลอื่นๆ เช่น

- *Indic loanwords in spoken Thai* (Gedney 1947)
- *A Study of Sino-Thai Lexical Correspondence* (Manomaivibool 1975)
- *Layers of Chinese Loanwords in Proto-Southwestern Tai as Evidence for the Dating of the Spread of Southwestern Tai* (Pittayaporn 2014)

(3) ตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรจาก

- *A Mon-Khmer Comparative Dictionary* (Shorto 2006)
- *A Mon-Khmer Comparative Dictionary (online database)* ซึ่งเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่รวบรวมคำศัพท์ภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่เพิ่มเติมจาก MKCD ฉบับพิมพ์ สามารถเข้าถึงได้จาก <http://sealang.net/monkhmer/dictionary/> (จำเป็นต้องป้อนข้อมูลเพื่อสืบค้นและไม่สามารถอ้างอิงที่อยู่เว็บไซต์เฉพาะได้)

หากพบว่าคำศัพท์ที่สงสัยมีเสียงปรากฏกับคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร จะพิจารณาเป็น 2 กรณี กรณีแรกที่ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าเป็นคำจากภาษาใดหรือภาษาสาขาย่อยใดในตระกูลมอญ-เขมรเนื่องจากคำศัพท์มีลักษณะเสียงและรูปเขียนคล้ายคลึงกันหลายภาษา กรณีที่สองหากคำศัพท์มีเสียงหรือรูปเขียนคล้ายคลึงกับภาษาสาขาใดสาขาหนึ่งจะตรวจสอบในลำดับต่อไป

(4) ตรวจสอบกับงานวิจัยและพจนานุกรมภาษาเขมร เช่น

- *A Dictionary of Pre-Angkorian Khmer* (Jenner 2009 b)
- *A Dictionary of Angkorian Khmer* (Jenner 2009 a)
- *A Dictionary of Middle Khmer* (Jenner 2011)
- *Modern Cambodian-English Dictionary* (Headley 1997)

(5) ตรวจสอบกับงานวิจัยและพจนานุกรมภาษามอญ เช่น

- *A Dictionary of Modern Spoken Mon* (Shorto 1962)
- *A Dictionary of the Mon Inscriptions from the Sixth to the Sixteenth Centuries* (Shorto 1971)
- *The Dvāravati Old Mon and Nyah Kur* (Diffloth 1984)
- *Notes on Mon Epigraphy* (Bauer 1991)
- *Sukhothai inscription II: Late Old Mon affinities and their implications for the history of Thai syntax* (Bauer 1993)

(6) ตรวจสอบกับงานวิจัยและพจนานุกรมภาษาขมุ เช่น

- *พจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ* (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2536)
- *The Kammu People in China and Their Social Customs* (Li 1984)
- *The Tai Element in Khmu* (Downer 1992)
- *A checklist of Kammu plant names* (Engstrand et al. 2009)

(7) ตรวจสอบกับงานวิจัยและพจนานุกรมภาษาละว้า เช่น

- *The Wa Languages* (Diffloth 1979)
- *ศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงภาษาละว้าะ บ้านป่าแป๋ บ้านช่างหม้อ บ้านอมพาย และบ้านดง จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (สุรีย์พร ไชยสูง่า 2528)
- *พจนานุกรมภาษาไทย-ละว้า* (สุรียา รัตนกุล และ ลักษณะ ดาวรัตนหงษ์ 2530)

3.3 หลักการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

3.3.1 การปริวรรตภาษาไทยถิ่นเหนือ

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในผลการวิจัยจะปริวรรตเป็น 2 ระบบ ได้แก่

(1) ปริวรรตด้วยระบบอักษรไทยปัจจุบัน เนื่องจากข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือทั้งหมดเป็นข้อมูลลายลักษณ์ซึ่งมีการปริวรรตจากอักษรที่บันทึกโดยตรงเป็นอักษรไทยปัจจุบัน ดังนั้นในงานวิจัยใช้ระบบเดียวกันกับที่ใช้ในแหล่งข้อมูล เพื่อความสะดวกในการสืบค้นตรวจสอบข้อมูล

(2) ปรีวรรตด้วยระบบอักษรโรมัน เพื่อความชัดเจนในการเปรียบเทียบรูปเขียนหรือเสียงที่ปรากฏกับภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ข้อสังเกต คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีการกำกับเครื่องหมายวรรณยุกต์จะปรีวรรตเป็นระบบอักษรโรมันโดยแทนรูปวรรณยุกต์ตามหลังแต่ละพยางค์

รูปวรรณยุกต์เอกแทนด้วย <1> รูปวรรณยุกต์โทแทนด้วย <2>

แต่หากคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมีรูปเขียนที่ไม่กำกับรูปวรรณยุกต์ รูปปรีวรรตอักษรโรมันก็จะไม่ปรากฏอักษรแทนรูปวรรณยุกต์ใดๆ

ตัวอย่าง

<พำเพง bām1 ben>

<จำจื่อ cām1 nī>

ภาษาไทยถิ่นเหนือมีการใช้พยัญชนะตัวเต็ม และพยัญชนะตัวเชิง เมื่อปรีวรรตเป็นอักษรภาษาไทย พยัญชนะตัวเต็มที่ตามด้วยพยัญชนะตัวเชิงจะต้องกำกับด้วยเครื่องหมายพินทุ < . > พยัญชนะดังกล่าวเมื่อปรากฏร่วมกันอาจหมายถึงเสียงดังต่อไปนี้

(ก) พยางค์ที่มีการควบกล้ำ

เช่น ‘พระเจ้า’ <พรเจา bracau>

(ข) พยางค์ที่เป็นอักษรนำ (ปรากฏกับเสียงภาษาตระกูลไทดั้งเดิม) ได้แก่

- เสียงนาสิกไม่ก้อง

*^hm-, *^hn-, *^hŋ-, *^hŋ-

<หม- hm-, หน- hn-, หญ- hñ-, หง- hn->

- เสียงเหลวไม่ก้อง

*^hr-, *^hl-

<หฺร- hr-, หฺล- hl->

- เสียงเลื่อนไม่ก้องหรือมีการกักที่เส้นเสียงนำ

*^hw-, *[?]j-

<หฺว- hw-, หฺย- y->

(ค) คำที่มีพยัญชนะท้าย (อักษรวิธีเฉพาะคำศัพท์ที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา)

เช่น ‘ได้’ <โดย taiy> ‘ไว้’ <ไวย waiy>

รูปเขียน <๓> ในภาษาไทยถิ่นเหนือปรากฏกับรูปเขียนภาษาไทยปัจจุบัน ได้แก่ <ฎ, ๓, ด> กล่าวคือ ในภาษาไทยถิ่นเหนือไม่มีรูปเขียน <ฎ ด> แต่ผู้วิจัยจะปริวรรตเป็น <ด ta> เมื่อคำศัพท์นั้น ปรากฏกับเสียงภาษาตระกูลไทตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม *ʔd- (pre-glottal voiced alveolar stop) (Pittayaporn 2009 b) และปริวรรตเป็น <ฎ ta> เมื่อปรากฏกับเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม *d- (alveolar implosive stop) หรือ *t- (voiceless alveolar stop) (Shorto 2006) ส่วน <๓> ที่ปรากฏกับเสียงภาษาบาลี-สันสกฤตซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจะไม่ใช้ในการปริวรรต ดังที่แสดงสัท อักษรและรูปปริวรรตในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการปริวรรตและการถ่ายถอดเสียงพยัญชนะต้นกักที่ปุ่มเหงือก *ʔd-, *t- *t^h, *d- และเสียงพยัญชนะที่ปรากฏกับเสียงในภาษาตระกูลไท ภาษาตระกูลมอญ-เขมร และภาษาบาลี-สันสกฤต

รูป ปริวรรต อักษรไทย และโรมัน	เสียงภาษา ไทตะวันตกเฉียงใต้ ดั้งเดิม	เสียงภาษา ไทยกลาง ปัจจุบัน	เสียงภาษา ไทยถิ่นเหนือ ปัจจุบัน	เสียงภาษา มอญ-เขมร ดั้งเดิม	เสียงภาษา มอญ ปัจจุบัน	เสียงภาษา เขมร ปัจจุบัน	เสียงภาษา บาลี-สันสกฤต
<ด, ta>	*ʔd-	d-	d- <๓, da หรือ ta>				
<ด, ta>	*t-	t-	t-	*d-	d ¹ -	t ¹ -	t-
<ฎ, ta>		d-	d- <๓, da>	*t-		d ¹ -	t-
<ฎ, ta>		t-	t-		t ¹ -		
<ฐ, tha >		t ^h -	t ^h -		th ¹ -	th ¹ -	t ^h -
<ถ, tha>	*t ^h -	t ^h -	t ^h -		th ¹ -	th ¹ -	t ^h -
<๓, da>		d-, t ^h -	d-		d ² -	d ² -	d-
<๓, da>	*d-	t ^h -	t-	*d	t ² -	t ² -	d-
<ฒ, dha>		t ^h -	t ^h -		th ² -	th ² -	d ^h -
<ธ, dha>		t ^h -	t ^h -		th ² -	th ² -	d ^h -

หมายเหตุตารางที่ 6

- เลขตัวยกในภาษามอญปัจจุบันหมายถึงลักษณะน้ำเสียง (register) ชุดที่ 1 หรือ ชุดที่ 2
- เลขตัวยกในภาษาเขมรปัจจุบันหมายถึงการออกเสียงตามสระ ชุดที่ 1 หรือ ชุดที่ 2
- คุณสมบัติทางสัทศาสตร์ของเสียงที่ปรากฏในตาราง 6 มีดังนี้
 - [?]d- เสียงกักท้องปุ่มเหงือกมีการกักที่เส้นเสียงนำ (เฉพาะภาษาตระกูลไท)
 - d- เสียงกักลมเข้าท้องปุ่มเหงือก (เฉพาะภาษาตระกูลมอญ-เขมร)
 - t- เสียงกักไม่ท้องไม่มีลมปุ่มเหงือก
 - t^h- เสียงกักไม่ท้องมีลมปุ่มเหงือก
 - d- เสียงกักท้องปุ่มเหงือก
 - t- เสียงกักไม่ท้องปลายลิ้นงอปุ่มเหงือก (เฉพาะภาษาบาลี-สันสกฤต)
 - q- เสียงกักท้องปลายลิ้นงอปุ่มเหงือก (เฉพาะภาษาบาลี-สันสกฤต)

3.3.2 การถ่ายทอดเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ

สัญลักษณ์ที่จะใช้ถ่ายทอดเสียงในงานวิจัยนี้ คือระบบสัทอักษรสากล (IPA) ตามที่งานวิจัยระบบเสียงภาษาตระกูลไทได้ศึกษาไว้ (Pittayaporn 2009 a; Pittayaporn 2009 b; กรรณิการ์ วิมลเกษม 2555) ผู้วิจัยได้รวบรวมและจัดข้อมูลเพื่อให้เข้าใจง่ายดังนี้

(1) เสียงพยัญชนะต้น ภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ อักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ (ไม่ใช่ระบบเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน) แบ่งโดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติ น้ำเสียงของเสียงภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ดังนี้

พยัญชนะไม่ก้อง เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวของภาษาไทยถิ่นเหนือที่มาจากเสียง พยัญชนะไม่ก้องของภาษาไทยดั้งเดิมจะผันเสียงวรรณยุกต์แบบ กลุ่มอักษรสูง สามารถแสดงสัทอักษร และรูปปริวรรตได้ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การถ่ายทอดเสียงและการปริวรรตรูปเขียนกลุ่มอักษรสูงในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ลักษณะ การเกิดเสียง	ฐานกรณ์					
	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ลิ้นไก่	เส้นเสียง
พยัญชนะกัก ไม่มีลม	*p- /p-/ <ป pa>	*t- /t-/ <ต ta, (ฏ ṭa)>	*c- /c-/ <จ ca>	*k- /k-/ <ก ka>	*q- /k-/ <ก ka>	
พยัญชนะกัก มีลม	*p ^h - /p ^h -/ <ผ pha>	*t ^h - /t ^h -/ <ถ tha, (ฐ ṭha)>	เสียงภาษาอื่น /s-/ <ฉ cha>	*k ^h - /k ^h -/ <ข kha>		
พยัญชนะ เสียดแทรก	*f- /f-/ <ฝ pha>	*s- /s-/ <ส sa>	เสียงภาษาอื่น /ç-/ <ศ śa>	*x- /k ^h -/ <ข kha>	*χ- /k ^h -/ <ข kha>	*h /h/ <ห ha>
พยัญชนะ นาสิก	* ^h m- /m-/ <หม hma>	* ^h n- /n-/ <หน hna>	* ^h ŋ- /ŋ-/ <หย hya>	* ^h ŋ- /ŋ-/ <หฺง hña>		
พยัญชนะ เหลว		* ^h r-, * ^h l- /h-, l-/ <หฺร hra, หฺล hla >				
พยัญชนะ เลื่อน	* ^h w- /w-/ <หฺว hva>					

พยัญชนะก้อง เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวของภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันมาจากเสียงพยัญชนะก้องในภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจะผันวรรณยุกต์แบบกลุ่มอักษรต่ำ สามารถแสดงสัทอักษรและรูปปริวรรตได้ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การถ่ายทอดเสียงและการปริวรรตรูปเขียนกลุ่มอักษรต่ำในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ลักษณะการเกิดเสียง	ฐานกรณ์					
	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ลิ้นไก่	เส้นเสียง
พยัญชนะกัก ไม่มีลม	*b- /p-/ <พ ba>	*d- /t-/ <ท da, (ท ḍa)>	*j- /c-/ <ช ja>	*g- /k-/ <ค ga>		
พยัญชนะกัก มีลม	เสียงภาษาอื่น /p ^h -/ <ภ bha>	เสียงภาษาอื่น /t ^h -/ <ธ dha, ฒ ḍha>	เสียงภาษาอื่น /s-/ <ฉ jha>	เสียงภาษาอื่น /gh-/ <ฆ gha>		
พยัญชนะ เสียดแทรก	*v- /f-/ <ฟ ba>	*z- /s-/ <ซ ja>		*ɣ- /kh-/ <ค ga>		เสียงแปร *r- /h-/ <ฮ ha>
พยัญชนะ นาสิก	*m- /m-/ <ม ma>	*n- /n-/ <น na, ณ ṇa>	*ɲ- /ɲ-/ <ญ ña>	*ŋ- /ŋ-/ <ง ṅa>		
พยัญชนะ เหลว		*r-, *l- /h-, l-/ <ร ra, ล la >				
พยัญชนะ เลื่อน	*w- /w-/ <ว wa>		*j- /j-/ <ย ya>			

หมายเหตุ เสียงพยัญชนะควบกล้ำภาษาไทยถิ่นเหนือที่มาจากภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม และเป็นเสียงควบกล้ำที่ไม่พบในภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ เสียง *ɲw- / ŋw- / <งว ṅwa> (Pittayaporn 2009 b: 121) รูปพยัญชนะอื่นๆ ซึ่งไม่ค่อยเป็นที่นิยมในระบบเขียนภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ <ซ ṣa, ฟ la>

พยัญชนะที่มีการกักที่เส้นเสียงนำ พยัญชนะต้นเดี่ยวของภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่มาจากเสียงที่มีการกักที่เส้นเสียงในภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจะมีผันเสียงวรรณยุกต์แบบ กลุ่มอักษรกลาง สามารถแสดงสัทอักษรและรูปปริวรรตได้ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การถ่ายถอดเสียงและปริวรรตรูปเขียนกลุ่มอักษรกลางในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ลักษณะ การเกิดเสียง	ฐานกรณ์					
	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ลิ้นไก่	เส้นเสียง
พยัญชนะกัก ไม่มีลม	* ^ʔ b- /b-/ <บ pa>	* ^ʔ d- /d-/ <ด ta, (ฎ ṭa)>				* ^ʔ - /ʔ-/ <อ a>
พยัญชนะ เลื่อน			* ^ʔ j- /j-/ <ย ya>			

(2) เสียงพยัญชนะท้าย ภาษาไทยถิ่นเหนือมีเสียงพยัญชนะท้ายทั้งหมด 9 เสียง ซึ่งมาจากภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมถ่ายถอดเสียงและปริวรรตได้ดังนี้

- /-k/ <-ก -k>, <-^ʔ -á> อักษรวิเศษเฉพาะ มักใช้เมื่อพินที่จารไม่เพียงพอ
- /-t/ <-ด -t>
- /-p/ <-บ -p>
- /-ʔ/ Ø ไม่ปรากฏรูป แต่ปรากฏเสียงร่วมกับสระเสียงสั้นที่ไม่มีเสียงท้ายอื่นๆ
- /-n/ <-น -n> ปรากฏเมื่อเป็นพยัญชนะสะกดตัวเชิง
- <-ร -r> ปรากฏเมื่อพยัญชนะสะกดตัวเต็มทุกคำ (อักษรวิเศษเฉพาะล้านนา)
- /-ŋ/ <-ง -ŋ>
- /-m/ <-ม -m>, <-^ʔ -ām> ปรากฏรูปเฉพาะเสียง /-am/
- /-j/ <-ย -y>, <-ไ -ai, -ไย -aiy, -ไ -ai> ปรากฏรูปเฉพาะเสียง /-aj/
- /-w/ <-ว -w>, <-เา -au> ปรากฏรูปเฉพาะเสียง /-aw/

รูปเขียนตัวสะกดหรือเสียงพยัญชนะท้ายอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวไปข้างต้น เช่น <-ข -kh, -ค -g, -ท -d, -ธ -dh, -ป -p, -พ -b, -ญ -ñ, -ล -l, -ส -s> ต่างเป็นเสียงและรูปเขียนที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต รวมทั้งภาษาตระกูลมอญ-เขมร

(3) เสียงสระ (vowels) ในภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันซึ่งมาจากเสียงสระภาษาไทย
สาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn 2009 b: 122) ดังตารางที่ 10 และ 11

ตารางที่ 10 การถ่ายถอดเสียงและปริวรรตรูปสระเดี่ยวภาษาไทยถิ่นเหนือ

ความ สูง-ต่ำ ของลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า		ลิ้นส่วนหลัง (back)			
	ริมฝีปากเหยียด			ริมฝีปากห่อ		
สูง	*i /i/ < - ^๕ -i>	*i: /i: < - ^๕ -ī>	*u, /u/ < - ^๕ -i>	*u: /u: < - ^๕ -ī, - ^๕ อ -ia>	*u /u/ < - ^๕ -u>	*u: /u: < - ^๕ -ū>
กลาง	*e /e/ < - ^๕ -eh>	*e: /e: < - ^๕ -ē>	*ɤ		*o /o/ < โ-ะ oḥ, ' (ลดรูป) -ō>	*o: /o: < โ- -ō>
			/ɤ/ < เ- ^๕ -ei, เ- ^๕ อะ -eiaḥ>	/ɤ: < เ- ^๕ อ -eia>		
ต่ำ	*ɛ		*a /a/ < - ^๕ -ah, ^๖ -á>	*a: /a: < - ^๕ -ā>	*ɔ	
	/ɛ/ < แ- ^๕ -ēḥ>	/ɛ: < แ- ^๕ -ē>			/ɔ/ < เ- ^๕ -ah>	/ɔ: < - ^๕ -aa, ^๖ -a>

ตารางที่ 11 การถ่ายถอดเสียงและปริวรรตรูปสระประสมภาษาไทยถิ่นเหนือ

ความ สูง-ต่ำ ของลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า		ลิ้นส่วนหลัง	
	ริมฝีปากเหยียด		ริมฝีปากห่อ	
เลื่อนลง	*io /io/ < -ย -y>	*uo, /uo/ < เ- ^๕ อ -eia, เ- ^๕ อ -eia>	*uo /uo/ < -'ว (สระลดรูป) -ōv, -'วะ -ōvḥ>	
เลื่อนขึ้น	-	*au /aj/ < ไ- ^๕ -ai>	-	

เสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันได้แก่ อักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ สามารถสรุประบบการผันเสียงวรรณยุกต์ได้ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 กล่องวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบัน ดัดแปลงจาก กรรณิการ์ วัฒนเกษม (2555) และอ้างอิงเสียงวรรณยุกต์จาก ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (2539)

กลุ่มอักษร แบ่งตามเสียงใน ภาษาตระกูลไท ดั้งเดิม	คำเป็น			คำตาย	
	A ไม่มีรูป วรรณยุกต์	B รูปวรรณยุกต์ เอก	C รูปวรรณยุกต์ โท	DS เสียงสั้น	DL เสียงยาว
สูง (ไม่ก้อง) (เสียงดแทรกไม่ก้อง)	เสียง 5 (ต่ำ-ขึ้น)	เสียง 2 (ต่ำ-ตก)	เสียง 6 (สูงระดับ-ตก ปิดเส้นเสียง)	เสียง 5 (ต่ำ-ขึ้น)	เสียง 2 (ต่ำ-ตก)
สูง (ไม่ก้อง) (กักไม่มีลม)					
กลาง (กักที่เส้นเสียงนำ)	เสียง 1 (กลางระดับ)	เสียง 3 (สูง-ตก)	เสียง 4 (สูง-ขึ้น)	เสียง 4 (สูง-ขึ้น)	เสียง 3 (สูง-ตก)
ต่ำ (ก้อง)					

3.3.3 การปริวรรตและถ่ายถอดเสียงภาษามอญและภาษาเขมร

คำศัพท์ทั้งภาษามอญและภาษาเขมรจะปริวรรตรูปเขียนเป็นระบบอักษรโรมัน เนื่องจากแหล่งข้อมูลอ้างอิงภาษามอญและภาษาเขมรได้ใช้ระบบเดียวกันคือปริวรรตคำศัพท์เป็นอักษรโรมัน และกำกับเสียงด้วยสัทอักษรสากล ทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงได้สะดวก ทว่าระบบเขียนภาษามอญและภาษาเขมรมีอักษรวิธีหลายสมัยทั้งยังมีรูปแบบจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นว่าหากอธิบายรายละเอียดอาจทำให้สับสนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจะแสดงเฉพาะคำศัพท์ที่ปรากฏในรายงานผลการวิจัยโดยยึดการปริวรรตและถ่ายถอดเสียงตามแหล่งอ้างอิงต้นฉบับ

3.4 อักษรย่อและการอ้างอิงที่ใช้ในรายงานผลการวิจัย

3.4.1 อักษรย่อรายชื่อภาษา

T	ภาษาตระกูลไท (Tai)
PT	ภาษาตระกูลไทดั้งเดิม (Proto-Tai)
SWT	ภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai)
PSWT	ภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai)
NTh	ภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai)
Th	ภาษาไทยกลาง/มาตรฐาน (Central/Official Thai)
AA	ภาษาตระกูลใหญ่ออสโตรเอเชียติก (Austo-Asiatic)
PAA	ภาษาตระกูลใหญ่ออสโตรเอเชียติกดั้งเดิม (Proto-Austo-Asiatic)
MK	ภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมร (Mon-Khmer)
PMK	ภาษาตระกูลย่อยมอญ-เขมรดั้งเดิม (Proto-Mon-Khmer)
KMER	ภาษาสาขาเขมรอีก (Khmeric branch)
PK	ภาษาเขมรดั้งเดิม (Proto-Khmer)
OK	ภาษาเขมรสมัยโบราณ (Old Khmer)
OPAK	ภาษาเขมรโบราณสมัยก่อนพระนคร (Pre-Angkorian Khmer)
OAK	ภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร (Angkorian Khmer)
MidK	ภาษาเขมรสมัยกลาง (Middle Khmer)
ModK	ภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน (Modern Khmer)
KHMU	ภาษาสาขาขมุอีก (Khmuic branch)
PKhmu	ภาษาสาขาขมุอีกดั้งเดิม (Proto-Khmuic)
Khmu	ภาษาขมุปัจจุบัน (Khmu)
PM	ภาษาสาขามอญอีกดั้งเดิม (Proto-Monic)
OM	ภาษาขมุสมัยโบราณ (Old Mon)
MidM	ภาษาขมุสมัยกลาง (Middle Mon)
LitM	ภาษาขมุปัจจุบันในเอกสารลายลักษณ์ (Modern Literary Mon)
ModM	ภาษาขมุปัจจุบัน (Mon)
PALUANG	ภาษาสาขาปะลองอีก (Palaungic branch)
Lw	ภาษาละว้า (Lawa)
Ky	ภาษากวย (Kuay)

3.4.2 อักษรย่อรายชื่อแหล่งข้อมูล

3.4.2.1 อักษรย่อเอกสารภาษาไทยถิ่นเหนือและเอกสารจารึกล้านนา

ขอม.	ศัพท์ขอมในภาษาล้านนา
ล้านนา.	พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง
เหนือ.	พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ
ใบลาน.	พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน
หริ.	โคลงนิราศหริภุญชัย
มंत्रา.	โคลงเรื่องมंत्रารบเชียงใหม่

รายชื่อจารึกล้านนาที่ใช้ในงานวิจัยอ้างอิงจาก จารึกล้านนา ภาค 1 และ จารึกล้านนา ภาค 2 ระบุรายละเอียดไว้ใน ภาคผนวก ก รายการเอกสารจารึกที่ใช้ศึกษา

หลักการอ้างอิงแหล่งข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือในผลการวิจัย

- เอกสารประเภทพจนานุกรมหรือศัพท์พจนานุกรม ได้แก่ ขอม. ล้านนา. เหนือ. และ ใบลาน. การอ้างอิงชื่อจะอยู่ในวงเล็บและตามด้วย หมายเลขหน้าเอกสารที่ปรากฏคำศัพท์ เช่น <กฎ> (ล้านนา. 15; เหนือ 8; ใบลาน. 2)
- เอกสารประเภทวรรณคดีล้านนา ได้แก่ มंत्रา และ หริ. การอ้างอิงชื่อจะอยู่ในวงเล็บและตามด้วยตัวเลข หมายถึง เลขที่โคลงบทที่ปรากฏคำศัพท์ เช่น <ทรวง> (มंत्रา. 74, 90; หริ. 27)
- เอกสารประเภทจารึกล้านนา การอ้างอิงชื่อจะอยู่ในวงเล็บ โดยใช้หมายเลขทะเบียนจารึกตามด้วย ด. หมายถึง ด้านของจารึก และ บ. หมายถึง บรรทัดที่ปรากฏคำศัพท์ เช่น <พง> (ชร.1 ด.1 บ.5.; ชร.2 ด.1 บ.4)
- กรณีที่พบคำศัพท์ในเอกสารหลายประเภท การอ้างอิงคำศัพท์จะค้นด้วยเครื่องหมาย / โดยเรียงลำดับจากเอกสารประเภทพจนานุกรมหรือศัพท์พจนานุกรม ตามด้วยเอกสารประเภทวรรณคดี และเอกสารประเภทจารึกล้านนา เช่น <สน่า> “ปี” (ล้านนา. 1249/ หริ. 1/ นน.12 ด.1 บ.2)
- กรณีพบคำศัพท์ในเอกสารรายการเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน 3 ครั้งขึ้นไปโดยมีรูปเขียนและความหมายเดียวกัน จะอ้างอิงชื่อเอกสารแต่ละประเภทจำนวน 3 ครั้งแรก เช่น <ดล> “ถึง” (หริ. 10, 30, 59) <ดล> “บันดาล” (หริ. 93, 95) คำศัพท์ <ดล> “ถึง” พบในโคลงนิราศหริภุญชัยจำนวน 12 ครั้ง คำศัพท์ <ดล> “บันดาล” พบในโคลงนิราศหริภุญชัยจำนวน 2 ครั้ง

3.4.2.2 อักษรย่อรายการเอกสารอ้างอิงภาษาอื่นๆ

PPT.	The Phonology of Proto-Tai (Pittayaporn 2009 a)
CT.	William J. Gedney's Comparative Tai Source Book (Hudak 2008)
ยืมสุโขทัย.	คำยืมในจารึกสมัยสุโขทัย (วันทนี ม่วงบุญ 2532)
ร่องรอย.	ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย (อุไรศรี วรรณ 2553)
ยืมเขมร.	พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย (ศานติ ภัคดีคำ 2549)
เขมรใช้.	เขมรใช้ ไทยยืม (ศานติ ภัคดีคำ 2553)
ขมุ.	พจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ 2536)
มอญ.	พจนานุกรมมอญ-ไทย ฉบับมอญสยาม (มหาพวน งามัญวงศ์ 2548)
ยืมมอญ.	ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ (วัฒนา บุรกลีกร 2541)
ละว้า.	พจนานุกรมไทย-ละว้า (สุริยา รัตนกุล และ ลักษณะ ดาวรัตน์หงษ์ 2530)
ละเวือะ.	ศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงภาษาละเวือะฯ (สุริย์พร ใหญ่สง่า 2528)
ยืมถิ่นใต้.	คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ (เปรมินทร์ คาระวี 2539)
MKCD.	A Mon-Khmer Comparative Dictionary (Shorto 2006)
MKCD.onl.	A Mon-Khmer Comparative Dictionary (Online Database) เข้าถึงได้จาก http://www.sealang.net/monkhmer/dictionary/
PAKD.	A Dictionary of Pre-Angkorian Khmer (Jenner 2009 b)
AKD.	A Dictionary of Angkorian Khmer (Jenner 2009 a)
OKD.	An Old Khmer-French-English Dictionary (Pou 1992)
MidKD.	A Dictionary of Middle Khmer (Jenner 2011)
ModKD.	Modern Cambodian-English Dictionary (Headley 1997)
DOM.	The Dvāravati Old Mon and Nyah Kur (Diffloth 1984)
OMI.	A Dictionary of the Mon Inscriptions from the Sixth to the Sixteenth Centuries (Shorto 1971)
ModM.	A Dictionary of Modern Spoken Mon (Shorto 1962)
OME.	A Comparative Study of Old Mon Epigraphy and Modern Mon (Hla 1976)
KUAY.	Kuay in Cambodia: a vocabulary with history comments (Diffloth 2011)
Wa.	The Wa languages (Diffloth 1979)

หลักการอ้างอิงแหล่งข้อมูลภาษาอื่นๆ ในผลการวิจัย

การอ้างอิงจะปรากฏในวงเล็บหลังรายละเอียดคำศัพท์ เรียงลำดับเอกสารตามรายการข้างต้น ตามด้วย น. หรือ p. หมายถึง หมายเลขหน้าที่ปรากฏ เช่น

<karom, karom, karomm > /kro:m/ “adj. to be located below, under; to be located to the sooth/ down-stream; to be lower; prep. below, beneath, under” (PAKD.31; AKD.17)

เอกสารทุกรายการจะอ้างอิงชื่อย่อเอกสารตามด้วยเลขหน้า ยกเว้น

- A Dictionary of Modern Spoken Mon (Shorto 1962)
- Dictionary of the Mon Inscriptions from the Sixth to the Sixteenth Centuries (Shorto 1971)
- Modern Cambodian - English Dictionary (Headley 1997)
- A Mon-Khmer Comparative Dictionary (Online Database)

บางคำศัพท์ที่มีแหล่งที่มาจากพจนานุกรมเหล่านี้บางครั้งจะอ้างอิงเป็นระบบเดียวกับ <http://www.sealang.net/monkhmer/dictionary/> เพื่อความสะดวกในการสืบค้นเพิ่มเติมจากฐานข้อมูลออนไลน์ภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งมีการปรับปรุงรวดเร็วกว่าฉบับตีพิมพ์ ตัวอย่างเช่น

ModK /kɔŋcək/ ‘n. mirror, (sheet/ pane of) glass; filter; TV screen. (Hea1997:C:95)

PMK *cnlaam ‘n. year’ (Sho2006:R:1368.B)

OM <srañ ~ sreñ > /rɔŋ/ ‘n. silver’ (Sho1971:C:396.2.1)

ModM /hlan/ ‘n. silver bowl with repoussé decoration’ (Sho1962:C:9828)

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอเกี่ยวกับระเบียบวิธีและขั้นตอนการตรวจสอบวิเคราะห์คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ในบทต่อไปเป็นผลการวิจัย กล่าวคือ เป็นข้อค้นพบจากการตรวจสอบ วิเคราะห์ และสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

บทที่ 4

ข้อสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ในบทนี้ ผู้วิจัยแสดงผลการตรวจสอบและวิเคราะห์คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยระบุภาษาที่มาจากคำยืมและระดับข้อสันนิษฐานคำยืม ดังต่อไปนี้

จากการตรวจสอบคำยืม พบคำศัพท์ที่อาจเป็นคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมร จำนวน 594 คำ สำหรับที่มาของคำยืมแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ คำยืมที่มาจากภาษาเขมร คำยืมที่มาจากภาษามอญ คำยืมที่มาจากภาษาละว้า และคำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญเขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คำยืมที่มาจากภาษาเขมร	จำนวน	536	คำ	คิดเป็นร้อยละ	90.24
2) คำยืมที่มาจากภาษามอญ	จำนวน	18	คำ	คิดเป็นร้อยละ	3.03
3) คำยืมที่มาจากภาษาละว้า	จำนวน	3	คำ	คิดเป็นร้อยละ	0.50
4) คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสาย	จำนวน	37	คำ	คิดเป็นร้อยละ	6.23

ภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้

4.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร

คำยืมที่มาจากภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นคำยืมกลุ่มที่พบมากที่สุด พบคำศัพท์ทั้งหมดจำนวน 536 คำ แบ่งเป็นข้อสันนิษฐานระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน) จำนวน 510 คำ และข้อสันนิษฐานระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม) จำนวน 26 คำ

4.1.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

คำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาเขมร ระดับ 4 เป็นคำศัพท์ซึ่งมีลักษณะตรงตามเกณฑ์การวิเคราะห์คำยืม กล่าวคือ พบรูปแบบการปฏิบัติทั้งเสียง รูปเขียน และความหมาย บางคำศัพท์พบการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายตระกูลมอญ-เขมร บางคำศัพท์เป็นคำศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะภาษาอย่างชัดเจน และอาจมีข้อสังเกตคำยืมภาษาเขมร ดังนี้

1) ข้อสังเกตจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเขมร จากเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรดั้งเดิม *t และ *p (ดูตารางที่ 4 การเปรียบเทียบเสียงปฏิภาคพยัญชนะต้นในภาษาตระกูลมอญ-เขมร หน้า 55) จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจากเสียงพยัญชนะกักไม่ก้องไม่มีลมกลายเป็นเสียงกักก้องลมเข้า เมื่ออยู่หน้าสระ (Jenner 2009: xiv-xv) ดังรูปแบบต่อไปนี้

PMK *t- > OK /d/ <t> > ModK /d/

PMK *p- > OK /b/ <p> > ModK /b/

การเปลี่ยนแปลงเสียงเช่นนี้ต่างจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรภาษาอื่นๆ แม้ว่าคำดังกล่าวจะเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายแต่ก็สามารถระบุว่าเป็นคำยืมจากภาษาเขมรได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

<เตียง² **tyaŋ**> /djaŋ¹/ ‘ก. รู้’ (ขอม. 145)

PMK	*tjŋ ~ *təŋ ‘to know’ (MKCD. 264)
OPAK	<tiŋ ~ teŋ > /d̪iə:ŋ ~ d̪uə:ŋ/ ‘v. to know’ (PAKD. 192)
OAK	<tyaŋ > /d̪iə:ŋ ~ d̪uə:ŋ/ ‘v. to know’ (AKD. 210)
ModK	/d̪ɛŋ/ ‘v. to know’ (MKCD. 264)
Sre (Bahnaric)	/ntiŋ/ ‘v. to send word (by)’ (MKCD. 264)
Biat (Bahnaric)	/nteŋ/ ‘v. to make recommendations’ (MKCD. 264)

<เบิก **peik**> /bək²/ ‘ก. เปิด’ (ม้งทรา. 32)

PMK	*pək ~ *pəək ‘to open’ (MKCD. 145)
OPAK	<pek > /b̪ɛ:k/ ‘v. to open’ (PAKD. 318)
OAK	<pek > /b̪ɛ:k/ ‘v. to open’ (AKD. 353)
ModK	<pək > /baək/ ‘v. to open, to uncover’ (MKCD. 145)
Biat (Bahnaric)	/pək/ ‘v. to open’ (MKCD. 145)

จะเห็นว่าคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือแสดงการปฏิภาคของเสียงพยัญชนะต้น <ด t> และ <บ p> ซึ่งสะท้อนเสียงในภาษาเขมรโบราณมากกว่าการรักษารูปเขียนภาษาเขมรสมัยโบราณ คำศัพท์ดังกล่าวจึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นคำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4 นอกจากนี้ลักษณะดังกล่าวยังเป็นข้อสังเกตแบบเดียวกับคำยืมจากภาษาเขมรในภาษาไทยมาตรฐานอีกด้วย

² การสะกดเป็นไปตามข้อมูลซึ่งมีเพียงการปริวรรตเป็นตัวอักษรไทย แต่หากจารตามอักขรวิธีของอักษรธรรมล้านนาหรืออักษรฝักขามควรปริวรรตว่า <ดยง **tyaŋ**>

อย่างไรก็ตาม มีคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือบางคำศัพท์ที่ไม่ได้แสดงการปฏิภาคตามการเปลี่ยนแปลงเสียงดังลักษณะข้างต้น แต่ปฏิภาคกับรูปเขียนภาษาเขมรโบราณมากกว่า ดังตัวอย่าง

<ตำเรย *tām reya* ~ ตำเรย *tām̐ reya* ~ ตำรี *tām̐ ri*>

/tam⁵ lia¹ ~ tam² lia¹ ~ tam² li:¹/ ‘น. ช้าง’ (ใบลาน.285; ล้านนา.501 / หริ.9, 29)

OPAK <tamre ~ tam̐mr̥> /d̥əm̐’re: ~ d̥əm̐’ri:/ ‘n. The Indian elephant’ (PAKD.180)

OAK <tam̐rya ~ tam̐mrya ~ tamrya ~ tam̐ryya ~ tamryya ~ tam̐mriy>

/d̥əm̐’ri:ə ~ d̥əm̐’ri:/ ‘n. the Indian elephant, *Elephas maximus*; prob. ‘the [trunk] swinger’, replacing a Mon-Khmer cognate *[]ciij̥ ‘elephan’ < infx /-ən/ + *trya /tri:ə/ ~ *trī /tri:/ v. swing, wave’ (AKD.192)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำยืมจากภาษาเขมร ระดับ 4 เนื่องจากเสียง รูปเขียน และความหมายปฏิภาคกับคำศัพท์ในภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร เห็นได้จากรูปแปรในภาษาเขมรโบราณ <-ya> หมายถึง /ia/ ซึ่งอาจมีอิทธิพลกับอักษรวิธีของล้านนา³

พิจารณาจากรูปเขียนในภาษาไทยถิ่นเหนือจะเห็นว่าพยัญชนะต้นปฏิภาคกับรูปเขียนของภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ไม่ปฏิภาคกับเสียงของภาษาเขมรสมัยโบราณ ภาษาไทยถิ่นเหนือจึงน่าจะยืมคำศัพท์ดังกล่าวโดยสื่อสารถ้าผ่านการเขียนมากกว่าการฟังหรือพูด (เปรียบเทียบกับคำศัพท์ในภาษาไทยมาตรฐาน *ตำรี ตำไร*) นอกจากนี้พบว่ามีกรกำกับรูปวรรณยุกต์เอกเพื่อให้ได้เสียงตรงตามฉันทลักษณ์ดังโคลงตัวอย่าง

ลูเถิงเถียงเส้าสร้อย	ศรีเสถียร
อัสตำเรยรถเกวียน	คลื่นเคล้ำ
ไทเหินจุฬาเจียน	ฉันทแม่ มาเอ
ยลไซซีพิตเจ้า	ที่ห้อยหุทัย

[มาถึงวัดเถียงเส้า ช้างม้าเกวียนเต็มไปหมด
ใจคิดเห็นเสมือนนางมหา พังคูแล้ว ไม่ใช่นางที่ตรึงใจพี่]
(หริ.9, ประเสริฐ ฤ นคร 2546: 109)

ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่เปรียบเทียบกับคำศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันเนื่องจากแหล่งที่พบข้อมูลคำศัพท์คือ โคลงนิราศทริภุญชัย ซึ่งขึ้นแต่งเมื่อราว พ.ศ. 2060 จึงไม่น่าจะเป็นคำที่ยืมจากภาษาเขมรปัจจุบัน

³ <-ย -eya> หมายถึงสระ /ia/ เป็นอักษรวิธีเฉพาะของอักษรของล้านนาที่ใช้ในกรณีไม่มีพยัญชนะท้าย หากมีพยัญชนะท้ายจะใช้รูปสระ <-ย -ya> เช่น <ชยงราย> ‘เชียงราย’ (เทียบรูปภาษาไทยมาตรฐาน เอีย)

2) ข้อสังเกตจากเสียงและรูปเขียนปฐกาคในกรณีอื่นๆ ที่พบว่ามี การสืบสร้างเป็น คำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ตัวอย่าง

<ไถง **thnai**> /t^ha²-nai⁵/ ‘น. ดวงอาทิตย์ วัน’

คำศัพท์ดังกล่าวมักปรากฏในเอกสารประเภทจารึกล้านนา (นน.11, นน.12, นน.16, ชม.2, ชม.14, ชม.16, ลป.3, ลป.11 เป็นต้น) หมายถึง ‘วัน’ และพบในวรรณคดี 1 ครั้ง ข้อความว่า <เตโชไชยชราบฝ้ายน ฝัปลไถง> (มัทธา.6) หมายถึง ‘อำนาจปราบได้ทั่วดินแดน (พระอาทิตย์)’

คำศัพท์นี้เป็นคำศัพท์ที่มีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ปรากฏใช้ในหลายภาษา เช่น ภาษาสาขากะตูกิก ภาษาสาขาบาหลีนาริก ภาษาสาขามอญิก และภาษาสาขเวียดิก เป็นต้น แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมร ระดับ 4 ดังข้อมูลต่อไปนี้

PMK	*t ₂ ŋiiʔ ‘sun, day’ (MKCD.76)
OM	<tney> /tŋoy/ ‘sun, day’ (MKCD.76)
OK	<tnai ~ thnai ~ thnaiy> /t ^h ŋay/ ‘sun, day’ (PAKD.206; AKD.226)
ModK	<thnai> /t ^h ŋay/ ‘sun, day’ (MKCD.76)
Khmu	/səŋiʔ/ ‘sun, day’ (MKCD.76)
Lw	/saŋaiʔ/ ‘sun, day’ (MKCD.76)
Vietnamese	/ngàj/ ‘sun, day’ (MKCD.76)

จะเห็นว่าภาษาเขมรเป็นภาษาเดียวที่รูปเขียนตรงกับคำศัพท์ที่พบในภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยปฐกาคทั้งรูปเขียนและเสียงพยัญชนะต้น <ถ th> ส่วนเสียงสระ หากอนุมานจากรูปเขียนก็น่าจะตรงกับรูปสระในภาษาเขมรมากกว่าภาษาอื่นๆ นอกจากนั้นยังพบว่าคำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำศัพท์ที่ไม่พบรูปแปรแบบอื่น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่ายืมมาจากภาษาเขมรโบราณ

<เพง **ben**> /peŋ¹/ ‘ก. เต็ม’

คำศัพท์ดังกล่าวพบในเอกสารประเภทจารึกล้านนาจำนวนมาก (ชร.1, ชร.2, นน.2, นน.11, พย.5, พย.28, พร.9, พร.10, ชม.8, ชม.12 เป็นต้น) ในบริบทหมายถึง ‘พระจันทร์เต็มดวง’ (เทียบภาษาไทยมาตรฐาน *เพ็ญ*) ใช้สำหรับบอกเดือนแบบจันทรคติ

คำศัพท์ดังกล่าวไม่ปรากฏเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท แต่ปรากฏเป็นคำศัพท์ที่มีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ใช้ในหลายภาษา เช่น ภาษาสาขากะตูกิก ภาษาสาขาบาหลีนาริก ภาษาสาขามอญิก ภาษาสาขาสลเยียน เป็นต้น แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาเขมร ระดับ 4 ดังข้อมูลต่อไปนี้

PMK	*dpəŋ; *tbijŋ; *tbiŋ; *tbiəŋ; *tbəŋ ‘full’ (MKCD.267)
OM	<piñ> /pøŋ/ ‘to be full’ (DOM. 175)
OK	<*beñ, *bañ> /beŋ/ ‘v. to fill, complete’ (AKD.404)
Stieng	/biʔi:ŋ/ ‘full’ (MKCD.267)
Sre	/bi:ŋ/ ‘full’ (MKCD.267)

พิจารณาจากรูปแบบการปฏิภาค พบว่าเสียงและรูปเขียนปฏิภาคกับภาษาเขมรโบราณ โดยมีการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้าย /-ŋ/ ซึ่งเป็นเสียงที่ไม่พบว่ามีการสืบสร้างเป็นหน่วยเสียง พยัญชนะในภาษาตระกูลไท ในภาษาไทยถิ่นเหนือเปลี่ยนแปลงเป็นเสียง /-ŋ/ โดยยังรักษาลักษณะ การออกเสียงเป็นเสียงนาสิกแต่เปลี่ยนฐานกรณ์จากเพดานแข็งเป็นเพดานอ่อน (ขณะที่รูปแบบการ เปลี่ยนแปลงกรณีนี้ภาษาไทยมาตรฐานเปลี่ยนจากฐานกรณ์เพดานแข็งไปเป็นฐานกรณ์ปุ่มเหงือก) เมื่อเปลี่ยนแปลงเสียงเช่นนี้จึงส่งผลให้รูปเขียนจาก <-ญ ฑ> กลายเป็น <-ง -ฑ> ทั้งนี้ยังคงรักษา รูปแบบการปฏิภาคของเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระตามแบบภาษาเขมรโบราณ

3) ข้อสังเกตจากความหมายที่ใช้เฉพาะในภาษาเขมร แม้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวจะเป็น คำศัพท์ที่สามารถสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร แต่ในภาษาเขมรกลับใช้ใน ความหมายแตกต่างจากภาษาอื่นๆ อย่างชัดเจน ตัวอย่าง

<มเสง mseñ> /ma⁴seŋ⁵/ ‘น. ปีงู’

คำศัพท์ดังกล่าวปรากฏในเอกสารประเภทจารึกล้านนา (นน.11, ชม.4, ชม.14, ลพ.43) หมายถึง ‘ปีนักษัตรที่มีสัญลักษณ์เป็นงู’ พบเฉพาะบริบทเพื่อบอกปีนักษัตรในจารึก คำศัพท์นี้พบว่า มีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร พบหลายภาษา เช่น ภาษาสาขาปะลองอีก ภาษาสาขาเวียดิก เป็นต้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมร ระดับ 4 ดังข้อมูลต่อไปนี้

PMK * [b]səŋʔ ‘snake’ (MKCD.273)

ModK <msāñ> /msəŋ/ ‘year of the snake’ (MKCD.273)

สำหรับภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมรที่มีคำศัพท์ปฏิภาคกับภาษามอญ-เขมรดั้งเดิม ทุกภาษาแปลว่า ‘งู’ โดยใช้เป็นคำนามทั่วไป แต่ในภาษาเขมรปัจจุบันเป็นภาษาเดียวที่แปลคำศัพท์ ดังกล่าวไว้ว่า ‘ปีงู’ หรือปีนักษัตรที่มีสัญลักษณ์เป็นงู

ด้านรูปเขียนและเสียงพยัญชนะท้ายแสดงการปฏิภาคกับภาษาไทยถิ่นเหนือ <มเสง> โดยมีการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายลักษณะเดียวกับคำว่า <เพง> และสำหรับเสียงสระ /a/ ในภาษาเขมรซึ่งกลายเป็นเสียง /e/ ในภาษาไทยถิ่นเหนือพบว่าเป็นรูปแปรที่มักพบในคำที่มีรูปเขียน และเสียงจากภาษาดั้งเดิม <-aŋ> /-aŋ/ เช่น อัญชลิ เองชูลิ, กัญญา เกงญา, ปัญจาล เปงจาล ฯลฯ (วัฒนา บุรุษสิกร 2541: 9) ดังนั้น /msaŋ/ จึงอาจแปรเป็น /ma⁴seŋ⁵/ ได้

อย่างไรก็ตามคำศัพท์ดังกล่าวไม่พบในจารึกภาษาเขมรโบราณหรือภาษาเขมรสมัยกลาง อีกทั้ง ซอร์โท (Shorto 2006: 273) ยังระบุไว้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำศัพท์ที่ภาษาเขมรยืมจาก ภาษาในตระกูลมอญ-เขมรภาษาอื่นๆ เข้ามาใช้ แต่ทั้งนี้ก็ไม่อาจทราบช่วงเวลาที่ยืมได้ หากพิจารณา ช่วงเวลาที่คำศัพท์ดังกล่าวปรากฏในจารึกล้านนา พบว่าน่าจะปรากฏอย่างช้าที่สุด พ.ศ. 2040 (ชม.4) แม้ว่าจะไม่ทราบช่วงเวลาการยืมที่แน่ชัดแต่คำศัพท์คำนี้สามารถระบุภาษาผู้ให้ได้อย่างชัดเจน

<สลา slā> /sa²-la⁵/ ‘น. หมาก’ (ใบลาน. 659)

คำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำที่สามารถสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรว่า PMK *sla ‘n. leaf’ (MKCD. 119) ซึ่งเสียงและรูปเขียนที่ปฏิภาคไม่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาความหมาย นอกจากภาษาเขมรและภาษาสเต็มซึ่งยืมคำศัพท์ไปจากภาษาเขมรแล้ว ภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมรที่ใช้คำศัพท์นี้ล้วนแปลว่า ‘ใบไม้’ ไม่ได้ใช้ในความหมายว่า ‘หมาก’

ตั้งข้อสังเกตของดิฟโฟลธ (Diffloth 2011: 26) ซึ่งระบุว่าคำศัพท์ร่วมเชื้อสายดังกล่าว ในภาษาเขมรได้เปลี่ยนแปลงความหมายทำให้แตกต่างจากภาษาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมร รวมไปถึง คำร่วมเชื้อสายในภาษาตระกูลใหญ่ออสโตรเอเชียติกด้วย

‘Leaf’: the word, with this meaning, is found almost everywhere in the AA family; it goes back to the most ancient period of AA. The Khmer word for ‘leaf’ ... Old Khmer <slikk> is not related; the real Khmer cognate is /sla:/ which has acquired a different meaning in Khmer: ‘areca nut’

จากตัวอย่างการวิเคราะห์คำยืมที่มีที่มาจากภาษาเขมรในกลุ่มข้อสันนิษฐานระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน) จะพบว่าคำศัพท์ส่วนใหญ่เป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร และ ไม่พบการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท บางคำเป็นคำสองพยางค์ที่ไม่สามารถแยก ความหมายของแต่ละพยางค์ได้ อีกทั้งมีข้อสังเกตลักษณะด้านเสียง รูปเขียน หรือความหมายแตกต่าง จากภาษาอื่นในตระกูล จึงทำให้สามารถวิเคราะห์ว่าเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาเขมรได้อย่างชัดเจน

สำหรับคำศัพท์อื่นๆ ดูเพิ่มเติมใน ภาคผนวก ข 1.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4

4.1.2 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

คำยืมที่มาจากภาษาเขมรกลุ่มนี้มีเสียง รูปเขียน และความหมายปฏิภาคกัน แต่อาจมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อย แต่ก็มีลักษณะเฉพาะภาษาเขมร อาจไม่พบการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร และไม่พบว่าเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายในภาษาตระกูลไทหรือภาษาตระกูลอื่นๆ พบจำนวน 26 คำ ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ต่อไปนี้

<ทุง duŋ> /tuŋ¹/ ‘น. ธง’ (ใบลาน.330, เหนือ.345; หริ.15, 115, 123)

คำศัพท์คำนี้ไม่พบการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายทั้งในภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาตระกูลไท แต่ปรากฏในจารึกภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร จารึกภาษาเขมรสมัยกลาง และภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ดังข้อมูล

OAK <dañ ~ doñ> /dɔŋ/ ‘n. banner, flag; ensign, standard’ (AKD.240)

MidK <daña ~ dañaña ~ doña ~ dañaña ~ duña> /dɔŋ/

‘n. banner, flag; ensign, standard’ (MidKD.125)

ModK <da’ñ> /tuəŋ/ ‘n. banner, flag; ensign, standard’ (AKD.240; MidKD.125)

จากข้อมูลจะเห็นว่าคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีรูปเขียนพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และความหมายปฏิภาคกับภาษาเขมร ส่วนรูปสระตรงกับรูปแปร <duña> ซึ่งเป็นรูปแปรหนึ่งที่พบในภาษาเขมรสมัยกลาง เมื่อพิจารณาเสียงสระพบว่ารูปแปรดังกล่าวสะท้อนเสียง /ɔ/ แต่อาจเป็นไปได้ว่าในภาษาเขมรสมัยกลางมีการเปลี่ยนแปลงในระบบเสียงจึงทำให้ผู้จัดทำพจนานุกรมเลือกเสียงที่เป็นตัวแทนของคำศัพท์ได้ยาก ดังที่ Jenner (2011: x) ระบุปัญหาการออกเสียงภาษาเขมรสมัยกลางว่า “Specifically, the old voiced stops are devoiced, while the vowels following them come to fall into two distinct subsets. Since these changes occur at different rates, their representation poses a problem for lexicographer.”

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าภาษาไทยถิ่นเหนืออาจยืมรูปเขียนของคำศัพท์ดังกล่าวมาจากรูปแปรหนึ่งของภาษาเขมรสมัยกลางก็เป็นได้ แม้จะมีข้อสงสัยว่าในภาษาเขมรพบรูปแปรหลายรูป แต่ในภาษาไทยถิ่นเหนือกลับพบรูปแปรเพียงรูปเดียว ทั้งยังเป็นรูปแปรที่มีรูปสระแตกต่างจากภาษาเขมรสมัยโบราณและภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน แต่สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นในงานวิจัยไม่อาจให้ข้อสรุปได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารูปแบบการปฏิภาคของเสียงและความหมายโดยรวม ประกอบกับไม่พบคำศัพท์ในภาษาอื่น ๆ จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3

<ประหลด **prahyal**> /pha²-hian⁵/ ‘น. เหมือน ประหนึ่ง คล้าย’ (ทริ.55, 125, 164)

คำศัพท์นี้ไม่พบการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายทั้งในภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาตระกูลไท ไม่พบใช้ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรภาษาอื่นๆ ทั้งยังไม่พบในภาษาเขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง แต่พบในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ดังข้อมูล ModK <prahael> /prahael/ ‘prenp. about, approximately; resembling, similar to; nearly identical; almost’ (ModKD.750)

พิจารณาจากโครงสร้างคำน่าจะเป็นภาษาเขมรมากกว่าภาษาไทยถิ่นเหนือ เนื่องจากมีลักษณะเป็นคำสองพยางค์ที่ไม่สามารถแยกความหมายของแต่ละพยางค์ได้ รูปแบบการปฏิภาคของความหมายและรูปเขียนใกล้เคียงกัน แตกต่างกันเพียงรูปสระ ซึ่งในภาษาไทยถิ่นเหนือรูปสระ <ย> สะท้อนเสียงสระ /ia/ ขณะที่ภาษาเขมรรูปสระ <ae> สะท้อนเสียง /ae/

อย่างไรก็ตาม คำศัพท์ดังกล่าวพบในโคลงนิราศทริภุญชัยซึ่งขึ้นแต่งเมื่อราว พ.ศ. 2060 ซึ่งใกล้เคียงกับยุคสมัยภาษาเขมรสมัยกลาง แม้จะไม่พบหลักฐานคำศัพท์ดังกล่าวในจารึกภาษาเขมรสมัยกลางหรือสมัยโบราณก็ตาม ทั้งนี้อาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น คำศัพท์ดังกล่าวไม่เกี่ยวกับเนื้อหาในจารึกหรือหลักฐานจารึกอาจสูญหายก็เป็นได้ แต่คำศัพท์ดังกล่าวน่าจะมีใช้ก่อนภาษาสมัยปัจจุบัน

นอกจากนี้พบว่าในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาตอนต้นก็ใช้คำศัพท์ดังกล่าวเช่นกัน โดยคำว่า *ประหลด ประหลล้ ประเหียล* (เขมรใช้. น. 165; ร่องรอย. น. 242) ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวอาจมีที่มาจากภาษาเขมร แต่เนื่องจากไม่พบหลักฐานภาษาสมัยเดียวกันจึงไม่อาจสันนิษฐานได้ว่ายืมคำศัพท์มาจากรูปเขียนใดหรือเสียงใด อนุมานตามหลักฐานผู้วิจัยจึงเห็นว่าคำศัพท์ดังกล่าวน่าจะมีข้อสันนิษฐานระดับ 3

<โตก ~ สโตก **tōk** ~ **satōk**> /to:k² ~ sa²- to:k²/ ‘น. ภาชนะทำด้วยไม้คล้ายพาน มีเชิงสูง สำหรับใส่สำหรับอาหาร ชันโตก กี่ว่า’ (ใบลาน.299; เหนือ. 307) คำศัพท์ดังกล่าวน่าจะเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาเขมร มีข้อสันนิษฐานระดับ 3 แต่เป็นกรณีพิเศษ กล่าวคือ เป็นคำศัพท์ที่น่าจะยืมผ่านรูปเขียนแต่รูปเขียนอาจเกิดจากความผิดพลาดในการบันทึก วิเคราะห์จากข้อมูลดังนี้

OPAK <svok> /swo:k/ ‘n. Footed tray, low dining table’ (PAKD.555)

OAK <svok ~ svauk ~ sbok> /swo:k ~ sbo:k / ‘n. Footed tray, low dining table’ (PAKD.694)

ModK <sbak> /spɔɔk/ ‘n. wooden tray, low table (on which to serve food)’ (ModKD.1385)

ModK <tōk> / taok/ ‘n. wooden plate with legs decorated with glass, gold or seashells (used for holding valuables or in ceremonies) (ModKD.445)

เมื่อพิจารณาความหมายของคำศัพท์ในภาษาเขมรโบราณจะพบว่ามีความหมายตรงกับ ความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนคำศัพท์ในภาษาเขมรปัจจุบัน <tök> ก็มีรูปเขียนที่ ปฏิภาศกับรูปเขียนในภาษาไทยถิ่นเหนือ <โตก> แต่น่าสังเกตว่าคำศัพท์ในภาษาเขมรแม้จะมีความหมายใกล้เคียงกันแต่รูปเขียน <tök> ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันเป็นคำที่ไม่มีหลักฐานเชื่อมโยงกับภาษาเขมรสมัยโบราณ ต่างจากคำว่า <sbak> ที่ปฏิภาศกับภาษาเขมรโบราณ

ส่วนคำว่า <โตก> พบในวรรณกรรมเรื่อง *ครวาลีบทและคำจุ่มของพระยาพรหมโวหาร* แต่งขึ้นในราว พ.ศ. 2371-2404 ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวน่าจะมีใช้อยู่ก่อนและน่าจะมี ความสัมพันธ์กับภาษาเขมรสมัยโบราณมากกว่าสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่พบหลักฐานภาษาเขมรสมัยกลาง

เมื่อพิจารณารูปเขียนทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาเขมรโบราณพบว่ารูปสระและพยัญชนะท้ายปฏิภาศกัน มีเพียงรูปพยัญชนะต้นที่ไม่ปฏิภาศกัน กล่าวคือ <ว v ~ พ b> กับ <ต t> หากพิจารณาเพียงรูปเขียนปวิวรรตหรือเสียงปฏิภาศอาจไม่พบว่าคำศัพท์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่า อาจมีที่มาจากคำเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณารูปตัวอักษรที่จารจะพบว่าคำศัพท์ดังกล่าวอาจเกิดการแปร เนื่องจากการบันทึกหรือการจารที่ผิดพลาด พิจารณาจากรูปเขียนอักษรธรรมล้านนา ดังต่อไปนี้

จากรูปเขียนอักษรธรรมล้านนาข้างต้นจะเห็นว่า ໋໊໋ <ต t> และ ໋໊໋ <พ b> มีรูปร่าง คล้ายคลึงกันและมีความเป็นไปได้ว่าอาจทำให้เกิดการอ่านหรือจารผิดพลาด กรณีการอ่านหรือจาร ผิดพลาดเนื่องจากตัวอักษรมีรูปร่างคล้ายกันนี้ในอักษรธรรมล้านนามักจะพบในตัวอักษร ได้แก่

นอกจากนี้รูปเขียนในภาษาเขมรโบราณอักษร <t> และ ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงมีความเป็นไปได้ว่าอาจเกิดการจารสลับได้เช่นกัน⁴ ดังนั้นคำว่า <โตก ~ สโตก> จึงน่าจะเป็นคำยืม จากภาษาเขมรโบราณและมีความเป็นไปได้ว่าอาจยืมมาจากรูปภาษาเขมรโบราณที่จารสลับกันด้วย เนื่องจากการพบคำว่า <tök> ในภาษาเขมรปัจจุบันซึ่งไม่น่าจะเป็นคำที่ยืมไปจากภาษาไทยถิ่นเหนือ ขณะเดียวกันก็พบคำศัพท์ <สพอก> ‘น. กระบะสำหรับใส่อาหาร’ ในภาษาไทยถิ่นเหนือด้วยเช่นกัน อาจเป็นไปได้ว่าภาษาไทยถิ่นเหนือยืมคำศัพท์เข้ามาแล้วจารสลับกันในภายหลัง หรือมีโอกาสเป็นไปได้ เช่นเดียวกันว่าทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยถิ่นเหนือบังเอิญจารตัวอักษรผิดพลาดสลับกันภายในภาษา

สำหรับคำศัพท์อื่นๆ ดูเพิ่มเติมใน *ภาคผนวก ข 1.2 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3*

⁴ กรณีการจารสลับกันเนื่องจากตัวอักษรคล้ายคลึงกันพบในคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยด้วย เช่น คำภาษาไทยใช้ <สาราญ> ในภาษาเขมรใช้ว่า <สาราล> (ศานติ ภัคดีคำ 2549: 174) การสะกดเช่นนี้อาจเกิดได้เนื่องจากตัวอักษร เขมรโบราณ <ล> และ <ญ> มีลักษณะคล้ายคลึงกันอาจทำให้ผู้จารอ่านและบันทึกผิดพลาดได้

4.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ

คำยืมที่มาจากภาษามอญในภาษาไทยถิ่นเหนือวิเคราะห์ได้ 18 คำ เป็นข้อสันนิษฐานระดับ 4 เป็นคำยืมอย่างแน่นนอน จำนวน 7 คำ เป็นข้อสันนิษฐานระดับ 3 เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืมจำนวน 8 คำ และเป็นข้อสันนิษฐานระดับ 2 อาจเป็นคำยืม จำนวน 3 คำ

4.2.1 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

คำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษามอญ ระดับ 4 เป็นคำศัพท์ที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์การวิเคราะห์คำยืม กล่าวคือ พบรูปแบบการปฏิภาคทั้งเสียง รูปเขียน และความหมาย บางคำศัพท์พบการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายตระกูลมอญ-เขมร บางคำศัพท์เป็นคำศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะภาษาอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

<ขอม> ในเอกสารภาษาไทยถิ่นเหนือพบคำศัพท์ที่มีความหมายว่า ‘ชาวเขมรโบราณ’ จำนวน 7 รูปแปร ปัจจุบันสามารถออกเสียงได้ 5 แบบ ดังนี้

<กรอม kram ~ ขรอม khram ~ ขอม kham>	/kʰo:m ⁵ /
<กลอม klam>	/ko:m ⁵ /
<กะหลอม ka.hlam>	/ka.lo:m ⁵ /
<กะหล่อม ka.hlam1>	/ka ¹ .lo:m ² /
<กระหล่อม kra.hlam1>	/kʰa ¹ .lo:m ² /

ผู้วิจัยสันนิษฐานให้เป็นคำยืมระดับ 4 เนื่องจากคำศัพท์ดังกล่าวมีรากศัพท์เป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร พบการสืบสร้างในภาษาสาขามอญอีกดั้งเดิม ตามข้อมูลต่อไปนี้

PMK	*ruum; *ruom ‘ด้านล่าง underneath’ (MKCD. 380)
PM	*kro:m ‘ด้านล่าง, ทิศใต้’ (DOM.219)
OM	<karom ~ krom> /kro:m/ ‘ชาวเขมร’ (DOM.219)
OM	<kinrom> /kənrom/ ‘(พื้นที่) ด้านล่าง’ (DOM.220)
LitM	<krom> ‘ชาวเขมร ชาวลาว’ (DOM.219)
OK	<karom ~ karom> /kro:m/ ‘ด้านล่าง ทิศใต้’ (AKD.17)

จะเห็นว่าภาษามอญโบราณและภาษาเขมรโบราณมีรูปเขียนที่ไม่ค่อยแตกต่างกันแต่เมื่อพิจารณาเสียง ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 279) ได้สืบสร้างเสียง *w: ของภาษามอญอีกดั้งเดิมไว้โดยระบุว่าภาษามอญโบราณเสียง /w:/ แทนด้วยรูป <o>

อักษรวิจาริกล้านนามีรูปสระ /o:/ <a> แยกกับ /o:/ <o> อย่างชัดเจน คำว่า <กรอม> จึงไม่น่าจะเกิดจากการจารสลบหรือผิดพลาดเพราะเอกสารของล้านนาไม่พบรูปแปร <โกรม> อยู่เลย อาจเป็นไปได้ว่าผู้จารให้ความสำคัญกับเสียง จึงบันทึกคำศัพท์ให้ตรงกับเสียงที่ได้ยิน ซึ่งปฏิภาคกับภาษามอญโบราณมากกว่าภาษาเขมรโบราณ นอกจากนี้ข้อมูลด้านอื่นๆ ก็ไม่ได้สนับสนุนว่าคำดังกล่าว มีที่มาจากภาษาเขมร ชัดแย้งกับข้อสันนิษฐานที่มีผู้เสนอไว้ เช่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่กล่าวถึงคำว่า “ขอม” ในคำนำหนังสือ *ประวัติศาสตร์กัมพูชา* (แซนด์เลอร์ 2546: (11)) ว่า

คำว่า “ขอม” นั้นเป็นคำไทย/ลาวโบราณ ที่เพี้ยนมาจากคำว่า “ขะแมร์-กรอม” (Khmer-Krom) คำว่า “กรอม” เป็นภาษาขะแมร์ แปลว่า “ต่ำ ใต้ ล่าง” ลิ่นไทยลิ่นลาว ออกเสียงคำนี้กร่อนเป็น “กะหลอม” เป็น “กล่อม” หรือเป็น “ก่อม” แล้วก็กลายเป็น “ขอม” ในที่สุด

จากหลักฐานภาษาจะเห็นว่า ภาษามอญเป็นภาษาเดียวที่ใช้ความหมายว่า ‘ชาวเขมร’ ทั้งยังใช้ความหมายนี้ตั้งแต่ในภาษามอญโบราณซึ่งน่าจะหมายถึง ‘ชาวเขมรโบราณ’ ที่อยู่ร่วมสมัยกัน พิจารณาทั้งด้านภาษา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ประกอบกันอาจเป็นไปได้ว่า <karom ~ krom> ในภาษามอญโบราณอาจหมายถึง ทิศใต้ หรือ ด้านล่าง เช่นเดียวกับรากศัพท์ภาษามอญ-เขมรดั้งเดิม อาจใช้เรียกผู้คนที่อยู่ทางด้านทิศใต้ของตนโดยทั่วไป แต่ในสมัยอาณาจักรศรีสุโขทัยนั้นภูมิศาสตร์ด้าน ทิศใต้มีความสำคัญ คือ เป็นที่ตั้งของรัฐละโว้ซึ่งเป็นรัฐดั้งเดิมที่ชาวมอญหรือสุโขทัยได้ยึดมา ทั้งยังเป็น รัฐที่ทำสงครามกันบ่อยครั้ง โดยเฉพาะเมื่อละโว้ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนเรศวรซึ่ง กำลังแผ่ขยายอำนาจไปทั่วบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คำศัพท์ดังกล่าวจึงน่าจะหมายถึงผู้คนที่ อาศัยอยู่ในแถบละโว้ซึ่งอาจเป็นชาวเขมรโบราณไปได้โดยปริยาย

ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า “ขอม” ในภาษาไทยมาตรฐานอาจเป็น คำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษามอญสมัยโบราณโดยอาจยืมผ่านภาษาของอาณาจักรล้านนาอีกทอดหนึ่ง เพราะทั้งอาณาจักรล้านนา อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา มีประวัติศาสตร์ว่าเคยติดต่อกัน สัมพันธ์กันอย่างชัดเจน แม้จะพบปรากฏในจารึก เช่น ในจารึกสมัยสุโขทัย หลักที่ 2 จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 25 <ขอมสบาดโขลญลำพง> [ขอมสบาดโขลญลำพง] ศัพท์านุกรมจารึกแปล *ขอมสบาด* ว่า เขมรดง (กรมศิลปากร 2526: 63) แต่กลับไม่ปรากฏคำศัพท์ใช้แพร่หลาย แม้ว่าจารึก สมัยสุโขทัยหลายหลักจะมีภาษาเขมรโบราณปะปนจำนวนมากก็ตาม

ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยมาตรฐาน ไม่มีการกร่อนเสียง *r > /h/ แบบในภาษาไทยถิ่นเหนือ เมื่อไม่ใช่ลักษณะปกติในภาษาไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคำศัพท์นี้อาจมีเส้นทางความเป็นมาที่แตกต่างจาก โกรม ‘ใต้ ต่ำ ล่าง’ (อุไรศรี วรเศริน 2553: 343) หรือ *กรอม* ตัวอย่างเช่น ‘สวมกระโปรงยาวกรอมเท้า’ ในภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะภาษาไทยถิ่นเหนือไม่ใช่ <กรอม ~ ขอม> ในความหมายว่า ‘ใต้ ต่ำ ล่าง’ แต่ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชาวเขมรโบราณเท่านั้น

ชนชาติกรอม กะหลอม ขอม ฯลฯ ในประวัติศาสตร์ล้านนาซึ่งมีผู้แสดงพรรณณะเกี่ยวกับที่มาไว้หลากหลาย จึงสะท้อนความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรเอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรกับผู้พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มต่างๆ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้พูดภาษาตระกูลไทด้วยกันเองด้วย

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะไม่สันนิษฐานว่าพลเมืองเขมรโบราณดังกล่าวหมายถึงชาติพันธุ์ใด เพราะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีผู้พูดภาษาต่างตระกูลอยู่ปะปนกันและติดต่อสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ทั้งยังมีการอพยพอยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยเห็นว่าหลักฐานทางภาษาที่ทิ้งร่องรอยไว้น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งให้ผู้สนใจประเด็นนี้ค้นคว้าต่อไป

<เมง> คำศัพท์ดังกล่าวพบในจารึกล้านนาจำนวนมาก (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ข 2.1) หมายถึง ‘ชาวมอญโบราณ หรือบรรพบุรุษของชาวมอญ’ เช่น ผีเมง หมายถึง ผีบรรพบุรุษของชาวมอญ ในจารึกล้านนาใช้สำหรับอ้างอิงระบบการนับวันแบบสัปดาห์ มักเรียกว่า <เมงวัน> ดังข้อมูลต่อไปนี้

OM <rmeñ > /rmɔŋ/ (OME. 915)

MidM <rman > /rmɔn ~ rman ~ man ~ mwan/ (OME. 915)

ModM <mon > /mɔn/ (OME. 915)

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการปฏิภาคของเสียงและรูปเขียนพบว่า <เมง meñ > /meŋ¹/ ปฏิภาคกับภาษามอญโบราณ โดยมีการกร่อนเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /rm-/ > /m-/ พยัญชนะต้นดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ไม่พบในภาษาตระกูลไท ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษามอญ กล่าวคือ ในภาษามอญสมัยกลางและสมัยปัจจุบันก็ได้กร่อนเสียงแบบเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายซึ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงปฏิภาคกับภาษามอญสมัยโบราณ /-ŋ/ > /-ŋ/ หรือ <-ญ ñ > เป็น <-ง -ŋ >

สำหรับคำศัพท์อื่นๆ ดูเพิ่มเติมได้ที่ ภาคผนวก ข 2.1 คำยืมจากภาษามอญ ระดับ 4

4.2.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าคำยืม)

คำยืมที่มาจากภาษามอญกลุ่มนี้มีเสียง รูปเขียน และความหมายปฏิกษกันแต่ อาจมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อย แต่ก็มีลักษณะเฉพาะภาษามอญ อาจไม่พบการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร และไม่พบว่าเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายในภาษาตระกูลไทหรือ ภาษาตระกูลอื่นๆ พบจำนวน 8 คำ ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ต่อไปนี้

<กท่า> อาจเป็นคำยืมจาก ภาษามอญโบราณ หมายถึง ‘ก. สร้าง’

คำศัพท์สองพยางค์ <กท่า> นี้เป็นคำที่ผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือโดยทั่วไปไม่น่าจะ วิเคราะห์ความหมายของแต่ละพยางค์ได้ พิจารณาเบื้องต้นเป็นคำศัพท์ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นคำยืม อย่างไรก็ตาม ไม่พบการสืบสร้างให้คำศัพท์เป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ขณะเดียวกัน ก็ไม่ปรากฏเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไทเช่นกัน แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานให้เป็นคำศัพท์ที่น่าจะยืมมา จากภาษามอญ และเป็นคำยืม ระดับ 3 ด้วยเหตุผลดังนี้

จากการวิจัยของ บาวเออร์ (Bauer 1993) ศึกษาภาษามอญโบราณตอนปลายในจารึก สมัยสุโขทัย หลักที่ 2 จารึกวัดศรีชุม พบว่ามีคำจารึกที่ลักษณะคล้ายคลึงกับ <กท่า> 5 รูปแปร ได้แก่ <ท่า dām ~ กท่า kdām ~ กท่า kadām ~ กท่า ka’dām ~ สท่า sdām> ใช้ในบริบทการก่อสร้างสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป อุโบสถ ฯลฯ รวมถึงการกระทำเกี่ยวกับบุญกุศล ต่อมาจึงพบใช้ในบริบทการกระทำทั่วไป บาวเออร์ระบุว่าศัพท์ดังกล่าวพบในจารึกภาษามอญโบราณ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 แต่ไม่ได้ปฏิกษกันชัดเจนโดยตรงเนื่องจากในภาษามอญพบเพียงคำศัพท์ว่า <กินท์ kindām ~ กนท์ kandām ~ สกินท์ skindām ~ สกนท์ skandām> โดยไม่พบรากศัพท์ว่า <*dām ~ *kdām> ปรากฏอยู่ บาวเออร์อธิบายว่าคำศัพท์ในจารึกสุโขทัยอาจเกิดจากการรับเข้ามา ใช้ให้ง่ายกว่า เนื่องจากรูปแบบที่พบในภาษามอญเป็นคำศัพท์ที่มีการสร้างคำด้วยหน่วยคำเติมกลาง ซึ่งภาษาตระกูลไทไม่พบการสร้างคำเช่นนั้น การกร่อนเสียงหรือรูปเขียนจึงไม่กระทบกับความหมาย สำหรับรูปเขียนที่เปลี่ยนแปลงจาก <-ท์ -dam> เป็น <-ท่า dām> บาวเออร์อธิบายว่าจารึกสุโขทัย และจารึกล้านนาคงจะได้รับอิทธิพลจากอักษรวิธีของภาษาเขมรโบราณที่รูป <-am> และ <-ām> ต่างก็หมายถึงสระเสียงสั้น /-am/ เช่นเดียวกัน ทั้งยังสันนิษฐานว่าคำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำศัพท์ที่มี เฉพาะในภาษามอญซึ่งพบในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเพื่อกับศาสนาหรือบุญกุศล

จากงานวิจัยของบาวเออร์ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือพบว่าคำว่า <กท่า> ปรากฏในอาณาจักรล้านนาครั้งแรกในจารึกวัดพระยืน (ลพ. 38) ซึ่งเป็นจารึกภาษาไทยหลักแรกที่พบ ในอาณาจักรล้านนา รับเข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ (เก่า) ซึ่งเป็นนิกายจากมอญ (รามัญวงศ์) (ประเสริฐ ฒ นคร 2541 ข) ดังตัวอย่าง

<เจตรอยสามสิบเอ็ดโสด ๗๓๑ กท่าพระยอินเปนเจานีในปรีกามาแลวในปีจ>
 [เจ็ตร้อยสามสิบเอ็ดโสด ๗๓๑ กระทำพระยอินเป็นเจ้านีในปรีกามาแล้วในปีจ]
 (ลพ.38 ด.2 บ.18-19 / พ.ศ. 1913 ไทยสุโขทัย)

ในจารึกล้านนาพบรูปแปร 4 รูป ได้แก่ <กท่า kadām ~ กท่า ka'dām ~ คท่า gadām ~ คท่า ga'dām> สำหรับที่มาของรูปแปร <คท่า gadām ~ คท่า ga'dām> บาวเออร์ (1993: 529) กล่าวถึงคำศัพท์ในภาษามอญสมัยกลางและสมัยปัจจุบันว่าพบรูป <gadām> ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเสียงรัว /-r/ ซึ่งเป็นหน่วยคำเติมกลางทำให้เป็นคำนาม *kərdam ‘ห้อง’ ส่งอิทธิพลทำให้เสียงไม่ก้อง กลายเป็นเสียงก้อง /k-/ > /g-/ เป็นไปได้ว่ามีการยืมจากศัพท์ที่แผลงคำแล้วดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตามชี้ให้เห็นว่าในจารึกล้านนามีรูปแปรน้อยกว่าในจารึกสมัยสุโขทัย อีกทั้งในภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันพจนานุกรมก็ระบุว่า <ท่า> เป็นคำยืมภาษาไทยกรุงเทพฯ เพราะในภาษาไทยถิ่นเหนือมีคำศัพท์ที่มีความหมายเดียวกันใช้อยู่แล้ว คือคำว่า <เยยะ> ‘ท่า’ เช่น <เยยะกาน> แปลว่า ท่างาน (ใบลาน.580) ส่วนความหมายเกี่ยวกับการก่อสร้างหรือการกระทำทั่วไปมักจะใช้ว่า <แปลง> เช่น <แปลงบ้าน> แปลว่า สร้างบ้าน <แปลงหน้า> แปลว่า ทำสีหน้า เป็นต้น

เมื่อสังเกตความหมายจะพบว่าในจารึกยังมักใช้ซ้อนกับคำว่า <สร้าง> ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรโบราณ <sān> แปลว่าการสร้างงานเพื่อศรัทธาในศาสนาเช่นกัน (PAKD. 514) บางครั้งปรากฏซ้อนกันว่า <กท่าสร้างแปลง> แต่ปัจจุบันคำว่า <สร้าง> ไม่นิยมภาษาไทยถิ่นเหนือแล้ว แต่มีร่องรอยที่หมายถึง ‘สร้างขึ้น ชูดขึ้น’ ในคำที่แปลว่า ‘บ่อน้ำ’ เช่น บ้านบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (ล้านนา.1281)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสันนิษฐานว่า <กท่า> น่าจะเป็นคำศัพท์จากภาษามอญโบราณที่ชาวล้านนายืมเข้ามาในภาษาโดยยืมผ่านวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยอีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้พิจารณาจากรูปเขียนที่ไม่เหมือนภาษามอญโบราณแต่กลับเหมือนรูปในจารึกสุโขทัย ประกอบกับข้อมูลประวัติศาสตร์ที่พบในจารึกสุโขทัยช่วงเวลาเดียวกันคือ สท. 9 จารึกวัดป่าแดง กล่าวถึงพระสุมนเถระ (วัดป่ามะม่วง) ซึ่งเป็นพระสงฆ์นิกายลังกาวงศ์ที่ศึกษาจากเมืองมอญได้เดินทางจากสุโขทัยไปเผยแพร่พุทธศาสนาที่ลำพูนและเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1912 ต่อมาพบว่าที่ลำพูนมีจารึกพระยอิน (ลพ. 38) จารใน

พ.ศ. 1913 ล้านนาจึงน่าจะรับการจารภาษาไทยด้วยตัวอักษรแบบไทยเป็นครั้งแรกเพราะเหตุนี้ด้วย (อาณาจักรล้านนามีตัวอักษรธรรมที่รับมาจากอักษรมอญโบราณของอาณาจักรศรีภูกุ้มชัยใช้อยู่แล้ว แต่ใช้สำหรับเขียนพระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลีเท่านั้น)

อย่างไรก็ตาม เมื่อความศรัทธาพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนาเปลี่ยนแปลงไป เช่น เกิดความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์นิกายต่างๆ คำศัพท์ที่รับมาพร้อมกันและใช้อยู่ในบริบทที่จำกัด อีกทั้งยังซ้ำซ้อนกับคำศัพท์ในภาษาอยู่แล้วเช่นนั้น ภายหลังจากคำศัพท์ดังกล่าวจึงไม่เป็นที่นิยม ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐานที่นิยมใช้คำศัพท์ดังกล่าวในบริบทที่กว้างขึ้น บาวเออร์ (Bauer 1993) ระบุว่า “In modern Thai reflex *kadām* is a rhotacized form *krahḍām* /kraḥḍam/. In fact, the modern Thai reflex is reanalysed in terms of Khmer loanwords of the structure *CrəCV(C)*.” ภาษาไทยมาตรฐานเมื่อคำศัพท์เดิมถูกทำให้ดูเป็นศัพท์แสงในวรรณคดี จากเดิม <กท่า> กลายเป็น <กระทำ> ซึ่งน่าจะมาจากภาษามอญโบราณแต่ก็จะถูกวิเคราะห์ใหม่ให้เป็นคำยืมจากภาษาเขมร เพราะในคำยืมที่มาจากภาษาเขมรมีโครงสร้างเช่นนี้จำนวนมาก

<คลอง *glān* ~ คอง *gan*> /kɔːŋ/ ‘น. ถนน ทาง วิถี แนว มักใช้กับการสัญจรทางบก’ (ล้านนา. 221; เหนือ. 120; ไบลาน. 111; หริ.88)

คำศัพท์ดังกล่าวสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร พบในภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษาสาขากะตือก และภาษาสาขาอัสเสียน แต่ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้เป็นคำยืมที่น่าจะมาจากภาษามอญ ระดับ 3 เนื่องจากข้อมูลต่อไปนี้

PMK	* <i>glɔwŋ</i> ‘path, road’ (MKCD.226)
PMonic	* <i>glɔːŋ</i> ‘n. path, road’ (Diffloth 1984:123)
LitM	< <i>glon</i> ~ <i>glān</i> > ‘n. path, road’ (Diffloth 1984:123)
ModM	/ <i>klɔːŋ</i> / ‘n. road, track, way, direction’ (Diffloth 1984:123)
OK	< <i>glon</i> > / <i>glɔːŋ</i> / ‘n. way, passage, waterway, canal’ (MKCD.226)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าคำศัพท์ดังกล่าวมีรูปเขียนปฏิภาคกับภาษามอญโบราณและภาษาเขมรโบราณ อีกทั้งยังสืบสร้างเสียงในภาษามอญ-เขมรดั้งเดิมคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณและภาษาเขมรโบราณ แต่ผู้วิจัยสังเกตว่ารูปเขียนในภาษามอญโบราณพบรูปแบบ <*glān*> ซึ่งน่าจะสัมพันธ์กับรูปเขียน <คลอง *glān* ~ คอง *gan*> ในภาษาไทยถิ่นเหนือมากกว่า เนื่องจากคำศัพท์

ดังกล่าวในภาษาไทยถิ่นเหนือไม่พบรูปแปร <โคลง>⁵ ที่หมายถึง ‘ทางสัญจร แนวทาง’ ใช้อยู่เลย กรณีเช่นนี้น่าจะคล้ายคลึงกับคำว่า <ขอม> แต่เนื่องจากความหมายของคำศัพท์ไม่ได้เป็นนวัตกรรม เฉพาะภาษามอญแบบคำว่า <ขอม> ผู้วิจัยจึงไม่วิเคราะห์ให้เป็นคำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 4 เพราะมีโอกาสเป็นไปได้ว่าอาจเป็นคำยืมจากภาษาเขมรได้เช่นกัน

สำหรับคำศัพท์อื่นๆ ดูเพิ่มเติมได้ที่ ภาคผนวก ข 2.2 คำยืมจากภาษามอญ ระดับ 3

4.2.3 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

คำศัพท์กลุ่มนี้เป็นคำศัพท์ที่มีความใกล้เคียงกับภาษามอญ แต่ไม่ได้ปรากฏในภาษามอญโดยตรง มีความคลาดเคลื่อนบางประการ วิเคราะห์ได้จำนวน 3 คำ ล้วนเป็นคำเรียกชื่อพืช ในท้องถิ่นแต่เนื่องจากพืชดังกล่าวพบได้ทั่วไปและอาจไม่ใช่พืชเศรษฐกิจ บางคำพบใช้แพร่หลายในภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมรสาขาอื่น จึงเป็นไปได้ว่าในภาษาไทยถิ่นเหนืออาจยืมคำศัพท์มาจากภาษาในตระกูลมอญ-เขมร แม้จะมีแนวโน้มเป็นภาษาสาขามอญมากกว่าสาขาอื่นๆ แต่หลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะสรุป ได้แก่ คำว่า <พล้าว> ‘มะพร้าว’ <กยง> ‘หัวขนิดหนึ่ง’ และ <ไซร> ‘ไทร’ ตัวอย่างการวิเคราะห์ เช่น

<พล้าว blāw2 ~ พ้าว bāw2> /pa:w⁴/ ‘น. มะพร้าว’ (ล้านนา.858)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าคำศัพท์นี้อาจมีที่มาจากภาษามอญโบราณ ระดับ 2 เนื่องจากในจารึกภาษามอญโบราณพบคำศัพท์ <brāw> ‘มะพร้าว’ หากเทียบรูปเขียนภาษามอญโบราณกับรูปเขียนภาษาไทยมาตรฐานปวิวรรตจะได้ว่า <-พร้าว brāw2> จะเห็นว่าปฏิภาคกันทั้งพยัญชนะต้น สระ พยัญชนะท้าย แต่เมื่อเทียบกับรูปเขียนของภาษาไทยถิ่นเหนือจะพบว่ามีความแตกต่างที่พยัญชนะต้น <พล- bl- ~ พ- b-> ซึ่งเป็นข้อที่น่าสงสัยว่าอาจไม่ใช่เป็นรูปแปรของ <brāw> ในภาษามอญโบราณ

ประการแรก ศัพท์คำนี้ในภาษาไทยถิ่นเหนืออาจเรียกได้ว่าไม่มีรูปแปร อาจพบรูปเขียน <พ้าว> แต่ก็ยังเป็นรูปที่สะกดตามเสียงที่ออกในปัจจุบันและที่ไม่นิยมใช้ ผู้ที่มีความรู้ภาษาโบราณมักนิยมให้จารว่า <พล้าว> แม้ว่าในปัจจุบันจะออกเสียงได้แบบเดียวกันก็ตาม และหากคำศัพท์ <พล้าว> ยืมมาจากภาษามอญโบราณ <brāw> ตามปกติในภาษาไทยถิ่นเหนือจะพบรูปแปรจำนวนมากในคำศัพท์ที่มีการควบกล้ำ Cr- เช่น <กรอม> ซึ่งพบรูปเขียนถึง 7 แบบ ปัจจุบันออกเสียงได้ถึง 5 แบบ

⁵ คำว่า <โคลง> ซึ่งหมายถึงคำประพันธ์ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีแนวโน้มว่าจะยืมจากรูปเขียนภาษาเขมรมากกว่า ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ข 1.1 คำยืมภาษาเขมร ระดับ 4

ในขณะที่คำว่า <พลั่ว> นิยมสะกดเพียงแบบเดียวและปัจจุบันออกเสียงแบบได้เดียว จึงนับว่าเป็น คำศัพท์แบบ Cr- ที่มีผิดปกติเพราะไม่หลงเหลือร่องรอยของเสียง /-r-/ ไว้ในคำศัพท์เช่นคำอื่นๆ เลย⁶ พิจารณาจากจากหลักฐานในจารึกเมื่อราว 500 ปีที่แล้วดังตัวอย่าง

<สักราด sakkhrād> [ศักรราช] (พย.1 บ.1 ด.1 / 2056 ฝักขาม)

<จุลสะกราด culasakkhrādai> [จุลศักรราชได้] (พย.2 ด.1/ 2031 ฝักขาม)

<ปาพลาว pāblāw> [ปาพร้าว] (พย.51 บ.7 / 2060 ฝักขาม)

จะเห็นว่าคำศัพท์ในจารึก พย.1 และ พย.2 ซึ่งจารในเวลาใกล้เคียงกับจารึก พย.51 เริ่มปรากฏรูปเขียนที่เกิดจากการแปรของเสียง /-r-/ แล้ว และสังเกตว่ามักจะแปรโดยเพิ่มเสียง /-h-/ มากกว่าแปรเป็นเสียง /-l-/ ซึ่งเป็นกรณีที่นิยมน้อยกว่า เมื่อเสียงและรูปเขียนไม่ปฏิภาคกันดังที่กล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า <พลั่ว> ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีทั้งความเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ว่ายืมคำศัพท์จากภาษามอญโบราณ <brāw> และไม่อาจทราบได้ว่ายืมจากภาษาใด สมัยใด หรือผ่านภาษาอื่นหรือไม่ อีกประการหนึ่ง ชอร์โท (Shorto 2006) สืบสร้างคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรได้ว่า *braaw ‘coconut’ ระบุว่าพบในภาษาตระกูลมอญ-เขมรสาขาปะลองอีก เวียดนาม นิโคบาอีก และระบุว่าภาษาไทยมาตรฐานยืมไปจากภาษามอญ ทั้งระบุว่าภาษาสาขาขมุอีกบางภาษายืมไปจากภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง

ขณะที่ ดิฟโฟลธ (1984: 92) สืบสร้างคำดังกล่าวในภาษาสาขามอญอีกตั้งเดิมว่า *braaw แต่ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาไทยไว้ว่า แม้จะพบในภาษามอญโบราณตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ 6 แต่ก็ไม่สามารถบอกได้แน่ชัดว่าภาษาใดยืมจากภาษาใดและยืมไปเมื่อใด ดังที่ว่า “มะพร้าว. Given the VIth cent. Old Mon attestation, it is not at all clear who borrowed from whom and when. Shorto (1971) favors a Mon-Khmer origin. In Nyahkur, the usual word is /duuŋ/, a Khmer borrowing”

นอกจากนี้คำว่า ‘มะพร้าว’ ยังใช้แพร่หลายในภาษาตระกูลไทหลายภาษา ทั้งภาษาไทย สาขาคะวันตักเฉียงใต้ ภาษาไทสาขากลาง ภาษาไทสาขาเหนือ (Hudak 2008: 100) แต่ยังไม่พบว่า

⁶ หากยืมจาก <brāw> ภาษาไทยถิ่นเหนือน่าจะออกเสียงว่า /pha:w⁴/ หรือ /pa.la:w⁴/ แต่ปัจจุบันออกเสียงได้แบบเดียว คือ /pa:w⁴/ ซึ่งเป็นไปตามกฎการเปลี่ยนเสียงกรณี /-l-/ ในคำควบกล้ำดั้งเดิมมีการกร่อนเสียงสูญหายไป เช่น ปลา /pa:⁵/ ปลาย /pa:j⁵/ เป็นต้น

⁷ หากแปรเป็น /-l-/ จาก Cr- จะต้องกลายเป็นคำ 2 พยางค์ เช่น <กรอม> เป็น <กะหลอม>

มีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไทดั้งเดิม (Pittayaporn 2009 a) ดังนั้นคำศัพท์ดังกล่าวจึงมีข้อสันนิษฐานตามหลักฐานในภาษาเป็นระดับ 2 อาจเป็นคำยืมจากภาษามอญ

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อพบข้อมูลจากภาษาอื่นเพิ่มเติม ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยมีข้อจำกัดที่การเก็บข้อมูลจากเอกสารลายลักษณ์และไม่ได้เก็บข้อมูลภาคสนามจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรหรือภาษาตระกูลไทโดยตรง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานได้เท่าที่ข้อมูลปรากฏ สำหรับคำศัพท์อื่นๆ ดูเพิ่มเติมได้ที่ *ภาคผนวก ข 2.3 คำยืมจากภาษามอญ ระดับ 2*

4.3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า

คำศัพท์ที่มีแนวโน้มว่าภาษาไทยถิ่นเหนือจะยืมมาจากภาษาละว้าหรือภาษาสาขาว่าอีกวิเคราะห์ได้เพียง 3 คำ เป็นคำยืมระดับ 4 จำนวน 2 คำ คือ <พิง ~ รมิง ~ ลมิง> ‘น.แม่ น้ำปิง’ และ <ม่อ ~ ม่าน> ‘น. ชาวพม่า’ ดูการวิเคราะห์ใน *ภาคผนวก ข 3.1 คำยืมจากภาษาละว้า ระดับ 4*

สำหรับคำศัพท์ที่เป็นคำยืมระดับ 3 พบ 1 คำ ได้แก่ <เคียะ> ‘น. สนภูเขา, สนน้ำมัน’ ผู้วิจัยนำเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์ ดังนี้

4.3.1 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน) คำศัพท์กลุ่มนี้เป็นคำศัพท์ที่มีการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาสาขาว่าอีกดั้งเดิม หรือเป็นคำที่มีลักษณะเฉพาะภาษาละว้า เมื่อประกอบกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับคำศัพท์จึงทำให้มีแนวโน้มเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาละว้า ดังตัวอย่าง

<พิง ~ รมิง ~ ลมิง **biñ** ~ **ramiñ** ~ **lamiñ** > /piŋ¹ ~ la¹-miŋ¹/ ‘น.แม่ น้ำปิง’

คำศัพท์ดังกล่าวพบในเอกสารของล้านนาจำนวนมาก เช่น จารึก (พย.55 ด.1 บ.5, ชม.2 ด.1 บ.3, ลป.8 ด.1 บ.2) วรรณคดีล้านนา (ทริ.49, 58, 73; มังทรา. 24, 128) เป็นต้น

<พิง> ในพจนานุกรมล้านนาระบุความหมายว่า ‘น. ชื่อแม่น้ำซึ่งไหลผ่านจังหวัดเชียงใหม่สายหนึ่งซึ่งมักเขียนตามเสียง ว่า แม่ปิง น. เรียกเชียงใหม่ว่า <เมืองพิง> ตามชื่อแม่น้ำ ต่อมาเขียนเป็น <เวียงพิงค์> ตามการผูกศัพท์บาลีว่า <พิงคนคร>’ (ล้านนา.877)

<รมิง ~ ลมิง> ปรากฏในโคลงนิราศทริภุชชัย ดังตัวอย่าง

ลาพระประเทศข้าง	ขุ ^๘ ระมิง ^๘ มิงเอ๋
เปี้ยวเปล่งสุยรถถึง	ยั้งร้อน
ทยิดาแต่เรียมถถึง	ถลากระหม่อม เรียมเอ๋
มาต่วนดับทุกข์ซ้อน	ข้าวเหยี่ยมยาทรวง

(หรื.58 ฉบับเชียงใหม่)

ลาพระประเทศข้าง	ขุ ^๘ ลมิ ^๘ ง มิงแฮ
เปี้ยวเป่งสุรินทถึง	ยั้งร้อย
พินิดาแต่ถถึง	ตากระหม่อม เรียมเฮย
มาต่วนดับทุกข์ซ้อย	ข้าวเหยี่ยมยังทอง

(หรื.58 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

อธิบายความหมายของโคลงว่า “ลาภูมิประเทศข้างแม่น้ำปิง พระอาทิตย์ส่องแสงเป็นเปลวถึง
 ฐีสีก้อน ขอให้รับมาดับทุกข์ ส่งข่าวมารักษาความร้อนใจให้หาย” (ประเสริฐ ญ นคร 2546: 139)
 และมีคำอธิบายศัพท์ในโคลงบทที่ 58 ว่า “ระมิง – แม่น้ำระมิง มีชื่อปรากฏในพงศาวดารโยนก
 ปัจจุบันคือแม่น้ำปิง” (ประเสริฐ ญ นคร 2546: 139) และคำอธิบายศัพท์ท้ายเอกสารว่า ลมิ^๘ง ระมิง^๘
 หมายถึง ‘ชื่อเดิมแม่น้ำปิง’ (ประเสริฐ ญ นคร 2546: 332)

พิจารณาจากความหมายและการใช้คำศัพท์ดังกล่าว อาจเป็นไปได้ว่าแม่น้ำปิงน่าจะมีชื่อเดิมว่า
 <รมิ^๘ง ~ ลมิ^๘ง> ก่อนจะแปรเป็น <พิง> ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ทั้งนี้อาจนิยมเพราะมีการใช้เป็น
 ชื่อเต็มของเมืองหลวงอาณาจักรล้านนาว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว
 2541: 30) โครงสร้างของคำศัพท์ที่เก่าแก่กว่าน่าจะเป็นคำสองพยางค์ที่ผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือไม่
 สามารถแยกความหมายของแต่ละพยางค์ได้ ทั้งนี้รูปเขียน <พิง> ‘น. แม่น้ำปิง’ ยังเป็นรูปเขียนที่ซ้ำ
 กับคำว่า ‘ก. อิง พาด อาศัย’ (ล้านนา.876) จึงน่าจะตั้งข้อสังเกตว่าชื่อเรียกแม่น้ำปิงอาจเป็นคำยืม

^๘ สกกดตามข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารซึ่งปริวรรตเป็นตัวอักษรไทย การสะกดเช่นนี้เป็นการปรับเพื่อให้ผู้ที่ไม่ทราบ
 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนาสามารถอ่านได้เข้าใจ สกกดเป็นอักษรธรรมล้านนาควรปริวรรตว่า <รมิ^๘ง> และ <ลมิ^๘ง>

^๙ คำศัพท์ดังกล่าวอาจมีรูปแปรคล้ายคำศัพท์ภาษาบาลีเป็นว่า พิงค์ หรือ ระมิงค์, รมิ^๘งค์ ซึ่งการผูกศัพท์บาลีจากชื่อ
 พื้นเมืองเช่นนี้เป็นวัฒนธรรมของชาวไทสมัยโบราณในบริเวณภาคเหนือ เช่น ชื่ออาณาจักร โยนก มาจากการทำให้เป็น
 ภาษาบาลีจากคำว่า “ยวน” ซึ่งเป็นชื่อชนเผ่าไทในบริเวณลุ่มแม่น้ำกก เขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ตามตำนานฉบับต่างๆ ของล้านนาพบว่า บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงเป็นที่อยู่ของชาวละว้าหรือชาวละว้ามาก่อนที่จะถูกชนเผ่าเมง (มอญ) ขับไล่ออกไป อีกทั้งชาวไทยยังเป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาในภายหลัง ดังนั้นชื่อเรียกแม่น้ำสำคัญซึ่งเคยเป็นที่อยู่เดิมของชนเผ่าสำคัญจึงไม่น่าจะเป็นคำศัพท์ภาษาไทย แต่น่าจะเป็นคำศัพท์ที่ชาวไทเรียกตามคำศัพท์ในภาษาของชนพื้นเมืองผู้อยู่มาก่อน เมื่อตรวจสอบคำศัพท์ดังกล่าวพบข้อมูลดังนี้

PMK	* <i>rməŋ</i> ‘v. to hear’ (MKCD.207)
OM	< <i>rmeñ</i> ~ <i>rmiñ</i> > / <i>rməŋ</i> / ‘v. to hear’ (MKCD.207)
LW Bo Luang	/ <i>hmaŋ</i> / ‘v. to hear’ (MKCD.207)
LW	/lɔ ^m <i>bjɪn</i> / ‘น. แม่น้ำปิง’ (ละว้า.351)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้ค้นคว้าคำศัพท์ในภาษาที่อาจเกี่ยวข้องกับคำว่าแม่น้ำปิง กล่าวคือ ภาษามอญและภาษาละว้า โดยสังเกตจากรูปเขียนและเสียงในคำศัพท์ พบเพียงคำศัพท์คำว่า ‘ไต้ยีน’ ซึ่งสามารถสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรได้ดังข้อมูลที่ปรากฏ แต่คำศัพท์ดังกล่าวแม้จะมีรูปเขียนหรือเสียงคล้ายคลึงกับคำว่า <رمىง> แต่ความหมายของคำศัพท์เป็นคำกริยาที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับคำศัพท์ที่เป็นชื่อแม่น้ำ ภาษาไทยถิ่นเหนือจึงไม่น่าจะยืมมาจากคำดังกล่าว

ผู้วิจัยพบคำศัพท์ว่า ‘น. แม่น้ำปิง’ ในพจนานุกรมภาษาละว้าเท่านั้น คำศัพท์ดังกล่าวมาจากคำหยอกในภาษาละว้าว่า /k^hiəh mah lɔ^m*bjɪn* ^m*bjɪn* ləih ^lɔŋ/ ‘ให้เป็นเหมือนกับแม่ปิงที่เรือลงได้’ (ละว้า.351) พิจารณาคำศัพท์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าจะเกี่ยวข้องกับคำ <พิง ~ رمىง ~ ลมิง>

พจนานุกรมละว้าที่ปรากฏข้อมูลระบุว่าเก็บคำศัพท์มาจากภาษาละว้าในหมู่บ้านป่าแป๋ อำเภอสระเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (เป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์และไม่มีระบบลักษณะน้ำเสียง) สุริย์พร ไชยสูง่า (2528: 301) ศึกษาวิวัฒนาการเสียงในภาษาละว้า (ละเวือะ) ของหมู่บ้านป่าแป๋ พบว่าเสียงพยัญชนะ /^m*b*/ ในภาษาละว้าปัจจุบันยังคงรักษาเสียงละว้าดั้งเดิม **mP* ปฏิภาคกับเสียงในภาษาว่าอีกดั้งเดิม **mb* ดังนั้นเมื่อเทียบยุคสมัยของภาษา จึงอาจพิจารณาว่าเสียง /^m*b*/ ในคำศัพท์ /lɔ^m*bjɪn*/ มีรูปแบบการปฏิภาคกับเสียง **b* <พ b> ในภาษาไทยดั้งเดิม ทั้งนี้ในภาษาไทยดั้งเดิมไม่มีหน่วยเสียง **mb* อาจเป็นไปได้ว่าหากมีการยืมคำศัพท์ผ่านการฟังและการพูด ผู้ฟังที่เป็นผู้พูดภาษาไทย อาจได้ยินเสียง **mb* เป็นเสียง /*m*/ หรือ /*b*/ ซึ่งสอดคล้องกับคำศัพท์ว่า <*biñ* ~ *ramiñ* ~ *lamiñ*> ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีรูปแบบเช่นนั้น ส่วนพยางค์ /lɔ-/ ในคำศัพท์ /lɔ^m*bjɪn*/ ก็ปฏิภาคกับรูปแบบ <*ramiñ* ~ *lamiñ*> ในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นไปได้ว่าอาจมีการกร่อนพยางค์แรกซึ่งโดยปกติไม่ได้รับการลงน้ำหนักทำให้กลายเป็นรูปแบบ <*biñ*> ก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ /*r*-/ และ /*l*-/ มีโอกาสแปรสลับกันได้

นอกจากเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระที่ปฏิภาคกันแล้ว เสียงพยัญชนะท้ายก็น่าจะปฏิภาคกับภาษาไทยถิ่นเหนือเช่นเดียวกัน เนื่องจากเสียง /-ŋ/ ไม่มีในระบบเสียงของภาษาไทยดั้งเดิม โดยปกติจึงมักจะเปลี่ยนแปลงเป็นเสียง /-ŋ/ นิยมเขียนด้วยรูป <-ง> ดังที่พบในคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรกรณีอื่นๆ เช่น <เมง> <เพง> เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ /lɑ^mbin/ ‘น. แม่น้ำปิง’ ในภาษาละว้าแสดงการปฏิภาคทั้งรูปเขียนและความหมายกับ <พิง ~ รมิง ~ ลมิง bin ~ ramin ~ lamin> ในภาษาไทยถิ่นเหนือ แม้จะพบคำศัพท์ดังกล่าวเฉพาะในภาษาละว้าปัจจุบัน แต่เมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์ประกอบกัน คำศัพท์นี้น่าจะเป็นคำที่ใช้ในภาษาละว้ามานานแล้วและยังคงเก็บรักษารูปแบบเสียงดั้งเดิมเอาไว้ ขณะที่ภาษาไทยถิ่นเหนือก็น่าจะยืมคำศัพท์ดังกล่าวเข้ามาใช้เป็นเวลานานเช่นกัน กล่าวคือ น่าจะยืมเข้ามาก่อนที่เสียง *b ในภาษาไทดั้งเดิมจะเปลี่ยนแปลงเป็นเสียง /p/ เช่นปัจจุบัน เนื่องจากคำศัพท์ดังกล่าวปรากฏในตำนานของล้านนาหลายฉบับ อีกทั้งยังมีการแปรและการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายตามกฎการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือ จากข้อมูลดังที่ได้อธิบาย ผู้วิจัยจึงสรุปว่าคำศัพท์ดังกล่าวน่าจะยืมมาจากภาษาละว้าอย่างชัดเจน

4.3.2 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าคำยืม)

<เคียะ **giah**> /kia^ʔ/ ‘น. ต้นสนภูเขา หรือไม้สนภูเขา’ (ล้านนา.255 เหนือ.144) พืชชนิดนี้ขึ้นอยู่ตามภูเขาสูงหรือป่าสนเขา ไม้เคียะอาจถือเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยสำหรับชาวบ้านทั่วไปที่อยู่ตามที่ราบลุ่มเนื่องจากเป็นของป่าที่มีเฉพาะชาวเขานำลงมาขาย ไม้สนภูเขาใช้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงเพื่อช่วยให้ฟันตีไฟง่าย มีราคาใกล้เคียงกับเชื้อเพลิงประเภทถ่าน

พิจารณาจากเสียงสระประสมในคำศัพท์ /-ia^ʔ/ เป็นเสียงที่พบได้น้อยในภาษาตระกูลไท อีกทั้งความหมายของคำศัพท์ยังมีภูมิศาสตร์ไม่สัมพันธ์กับถิ่นฐานชุมชนไทยวน ประกอบกับคำศัพท์ดังกล่าวไม่พบการสืบสร้างเป็นภาษาไทยดั้งเดิม ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าอาจเป็นคำยืม เมื่อตรวจสอบกับภาษาตระกูลมอญ-เขมร พบข้อมูลดังนี้

proto Wa-Lawa	*ŋgi ^ʔ	‘pine tree’ (Wa. 97)
proto Waic	*ŋgi ^ʔ	‘pine tree’ (Wa. 97)
Lw	/ŋgi ^ʔ /	‘pine tree’ (Ban Pa Phae) (Wa. 97)
Lw	/ŋgwi ^ʔ /	‘pine tree’ (Bo Luang) (Wa. 97)
Lw	/gi ^ʔ /	‘pine tree’ (L'up) (Wa. 97)

จากข้อมูลพบว่ามีคำศัพท์ที่แปลว่า ‘ต้นสน’ ในภาษาละว้า ทั้งเป็นคำที่สามารถสืบสร้างได้เป็นคำศัพท์ภาษาสาขาว่าอีกดั้งเดิม จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบเสียงที่ปรากฏกับ <เคียะ giah> /kia⁴/ ในภาษาไทยถิ่นเหนือ กล่าวคือ เสียงพยัญชนะต้น /ŋg-/ ซึ่งเสียง /ŋ-/ อาจร่อนหายไปเหลือเพียง /g-/ เช่นเดียวกับกรณีภาษาละว้าถิ่นละอุป (L’up) แม้ว่าภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบันเสียง *g- จากภาษาไทยดั้งเดิมจะเปลี่ยนแปลงเป็นเสียง /k-/ แล้วก็ตาม แต่สำหรับรูปเขียนยังคงใช้รูปอักษร <ค> โดยไม่สลับกับ <ก> ที่ออกเสียง /k-/ เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าคำศัพท์ดังกล่าวอาจยืมเข้ามาก่อนที่เสียง *g- ในภาษาไทยจะเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเสียงสระและเสียงพยัญชนะท้ายของคำศัพท์ดังกล่าว จะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่คำศัพท์ในภาษาละว้าจะปรากฏกับคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ เนื่องจากเสียง /-i?/ และ /-ia?/ เป็นเสียงที่มีคุณสมบัติสระเริ่มต้นเหมือนกัน ทั้งเสียงสระในภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายภาษามักจะมีลักษณะไม่คงที่ตลอดระยะเวลาการออกเสียง ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ชาวไทยอาจได้ยินเสียงสระที่มีคุณสมบัติสระแตกต่างกัน 2 คุณสมบัติติดต่อกันจากภาษาละว้า เช่นกรณี /ŋgoi?/ ของภาษาละว้าบ่อหลวง ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า <เคียะ> มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นคำยืมจากภาษาสาขาย่อยว่าอีก แต่ผู้วิจัยไม่สามารถระบุภาษาผู้ให้ได้แน่ชัดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือยืมคำดังกล่าวมาจากภาษาใด เนื่องจากคำดังกล่าวภาษาในสาขาย่อยว่าอีกมีความคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นจึงวิเคราะห์ให้คำศัพท์ดังกล่าวน่าจะมาจากภาษาละว้า ระดับ 3

4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้

คำศัพท์กลุ่มนี้พบจำนวน 37 คำ เป็นคำศัพท์ที่ไม่สามารถระบุภาษาผู้ให้ได้ชัดเจน เนื่องจากมีเสียงหรือรูปเขียนที่คล้ายคลึงกันมาก เป็นคำศัพท์ที่เสียงและความหมายใกล้เคียงกับคำศัพท์พื้นฐานภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายภาษา บางภาษาไม่พบประวัติเกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนาหรืออาจเป็นคำศัพท์ที่ไม่มีข้อมูลบ่งชี้แน่ชัดว่าเป็นคำศัพท์เฉพาะในภาษาสาขาใดภาษาหนึ่ง คำศัพท์บางคำแม้จะมีเสียงและรูปเขียนคล้ายกับคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือก็ตาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรละเลยแนวโน้มความเป็นไปได้ของภาษาอื่นในตระกูลมอญ-เขมรเช่นกัน ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงความซับซ้อนของภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ในบริเวณภาคเหนือและข้อจำกัดของข้อมูลลายลักษณ์รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภายในแต่ละภาษาที่แตกต่างกันด้วย

แบ่งระดับข้อสันนิษฐานเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ข้อสันนิษฐานระดับ 4 เป็นคำยืมอย่างชัดเจนจำนวน 27 คำ ข้อสันนิษฐานระดับ 3 เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม จำนวน 2 คำ ข้อสันนิษฐานระดับ 2 อาจเป็นคำยืม จำนวน 2 คำ ข้อสันนิษฐานระดับ 1 พบหลักฐานการยืมน้อยมาก จำนวน 5 คำ ดังนี้

4.4.1 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 4
(เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

คำศัพท์ที่ยืมมาจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 4 พบจำนวน 27 คำ เป็นคำศัพท์ที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์การวิเคราะห์คำยืม พบรูปแบบการปฏิบัติทั้งเสียง รูปเขียน และความหมาย มีการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ไม่พบการสืบสร้างในภาษาตระกูลไทหรือตระกูลอื่นๆ แต่คำศัพท์ดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันจึงไม่สามารถระบุว่าเป็นภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาผู้ให้ได้ ดังตัวอย่าง

<ฉนำ **chnām** ~ สนำ **snām** ~ สฉนำ **snām** ~ สนมม **snarmm**> ‘ปี’

คำศัพท์ดังกล่าวปรากฏในจารึกล้านนาจำนวนมาก มีลักษณะไม่ตรงกับคำศัพท์ภาษาตระกูลไทและพบที่มีการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์เป็นคำยืมระดับ 4 ดังข้อมูล

PMK	* cn₁am ; * cn₁aam ‘year’ (MKCD.374)
OM	< chnām > ‘year’ (MKCD.374)
OK	< cnām > / cnam / ‘year’ (MKCD.374)
Palaung	/ sənəm / ‘year’ (MKCD.374)
Bahnar	/ sənam / ‘year’ (MKCD.374)

จากข้อมูลจะเห็นว่า รูปแปร <ฉนำ **chnām**> ในภาษาไทยถิ่นเหนือแม้จะปฏิบัติกับรูปเขียนภาษาเขมรโบราณ < **chnām** > แต่คำศัพท์ดังกล่าวยังมีรูปแปรอื่นๆ ซึ่งรูปแบบพยัญชนะต้นควบกล้ำ /**cn- cl- cr- c^hn- c^hl- c^hr-**/ เป็นรูปแบบที่ไม่พบในภาษาไทยดั้งเดิม อีกทั้งไม่พบเสียงสืบสร้าง /**c^h-**/ ในภาษาตระกูลไท แต่ที่มีรูปเขียน <ฉ **ch**> เนื่องจากรับมาจากระบบเขียนซึ่งสะท้อนระบบเสียงของภาษาบาลี-สันสกฤตที่เป็นรากเหง้าของระบบเขียนล้านนา แม้จะมีรูปเขียน แต่โดยปกติแล้วในภาษาไทยถิ่นเหนือไม่นิยมออกเสียง /**c^h-**/ แต่จะออกเสียงทุกคำที่สะกดด้วย <ฉ- **ch-**> เป็น /**s-**/ และมีรูปแปร <ส- **s-**> เช่น <ฉันทะ **chanda** ~ สันทะ **sanda**> <ฉขัตติ **chakhatti** ~ สขัตติ **sakhatti**> (ป., ส.) (ล้านนา.324) รวมทั้งพยัญชนะต้น <จร- **cr-**> เช่น <สลิต **slit**> ‘น. จริต’ (ล้านนา.1240)

จะเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้ที่ภาษาไทยถิ่นเหนืออาจยืมคำศัพท์จากภาษาเขมรโบราณ แล้วเปลี่ยนแปลงจาก < **chnām** > เป็น < **snām** > เพราะในบริบทจารึกล้านนามักจะใช้คำศัพท์ดังกล่าวตามด้วยชื่อปีนักษัตรแบบเขมรโบราณ เช่นเดียวกับที่มีความเป็นไปได้ว่าอาจยืมจากภาษามอญโบราณและภาษามอญ-เขมรภาษาอื่นๆ เนื่องจากคำศัพท์ดังกล่าวไม่มีความแตกต่างด้านความหมาย ตามที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลจึงทำให้ไม่สามารถระบุภาษาผู้ให้ที่แน่ชัดได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นภาษาใดก็ตาม คำศัพท์ดังกล่าวยังคงอยู่ในขอบเขตเฉพาะคำยืมจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรเท่านั้น

<กรัก **krak** ~ ขรัก **khak** ~ ชัก **khak**> /k^hak⁵/ ‘น. แก่นขนุนใช้ต้มเอาน้ำย้อมผ้า’

PMK	*krak ‘heartwood, hard wood’ (MKCD. 157)
ModK	<krāk’> /krak/ ‘heartwood’ (MKCD. 157)
ModM	<krak> /krək/ ‘heartwood’ (MKCD. 157)
Proto-Palaungic	*krak ‘heartwood’ (MKCD. 157)

<กลับ **klap** ~ กับ **kap**> /kap⁵/ ‘น. กล่อง ตลับ’ (ล้านนา.38)

PMK	*klap; *klaap ‘to cover, shut’ (MKCD. 355)
OM	<kinlap> /kənləp/ ‘book, volume’ (MKCD. 355)
Bru	/klap/ ‘small box’ (MKCD. 355)
West Bahnar	/kla:p/ ‘to shut, stop up’ (MKCD. 355)
Praok (Palaung)	/klap/ ‘to shut’ (MKCD. 355)

<บวย **pvay**> /buaj¹/ ‘น. กระบวย ภาชนะใช้ตักน้ำทำด้วยกะลามะพร้าวมีคันถือ บวยน้ำ, น้ำบวย กี่ว่า’ (ล้านนา.664)

PMK	*kbooy ‘dipper, ladle’ (MKCD.400)
ModK	<pōy> /baoy/ ‘dipper, ladle’ (MKCD.400)
proto Palaungic	*booj ‘dipper, ladle’ (MKCD.400)
Palaung	/boy/ ‘dipper, ladle’ (MKCD.400)

<งอก **ṅək**>¹⁰ / ṅək³/ ‘วิ. โหนก คด โค้ง งอ เช่น <กล้องมูยาร็อก> ‘กล้องยาเส้นที่ ยื่นโค้งไปข้างหน้า’ (ล้านนา.300)

PMK	*ṅək; *kṅək ‘bent, crooked’ (MKCD.132)
Bru	/ṅv̄i/ ‘crooked, winding’ (MKCD.132)
Mon	/ṅək/ ‘to be bent, crooked’ (MKCD.132)
Khmer	/khṅək/ ‘hooked, hookshaped’ (MKCD.132)
Kuy	/ṅv̄i/ ‘winding, twisting, to turn’ (MKCD.132)
Palaungic, Katuic Riang-Lang	/ṅək/ ‘to be curly’ (MKCD.132)

¹⁰ คำศัพท์ดังกล่าวมีการกำกับเครื่องหมายให้เป็นสระเสียงสั้น เพื่อให้ออกเสียงแตกต่างจากคำว่า <งอก> ‘ก.อาการที่ เมล็ดพืชแตกออก ผลีออก’ ซึ่งการกำกับเสียงเช่นนี้เป็นลักษณะที่มักไม่พบในคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท

<ตุต tut ~ ตุต tūt> /tu:t/ (ล้านนา.513; ไบลาน.569) ‘น. หูด การบอกเวลาหรือนับยามโดยการเป่าเขา ตอนเช้าใช้เสียงตุต เป็นการเรียกชื่อยามตามเครื่องดนตรีที่ใช้บอกเวลา ประกอบด้วย ตุต แตร และ กลอง’ ดูเพิ่มเติมที่หัวข้อ *วันเดือนปีในเอกสารโบราณ ใน จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1* (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร 2551: 470) ตัวอย่างเช่น

ตุตเช้า	น. กำหนดยาม 06.00-07.30 น.
ตุตเดี๋ย (ตีก)	น. กำหนดยาม 18.00-19.30 น.
ตุตรุ่ง	น. กำหนดยาม 24.00-01.30 น.
กลองงาย	น. กำหนดยาม 07.30-09.30 น.
กลองรุ่ง	น. กำหนดยาม 01.30-03.00 น.
แตรใกล้เที่ยง	น. กำหนดยาม 09.00-10.30 น.
แตรใกล้รุ่ง	น. กำหนดยาม 03.00-04.30 น.
PMK	*t ₁ uut ‘to toot’ (MKCD.288)
Mon	/tut/ ‘to whistle, hoot’ (MKCD.288)
Praok	/tuut/ ‘horn’ (Palaungic) (MKCD.288)
T'in (Mal)	/tú:t/ ‘horn’ (Khmuic) (MKCD.288)

<ของ khə̀n> /k^ho:ŋ⁵/ ‘แม่น้ำโขง’ (ล้านนา.142)

PMK	*ruŋ; *ru:ŋ; *ruəŋ ‘channel, river’ (MKCD.212)
proto Bahnaric	*kro:ŋ ‘river’ (MKCD.212)
proto Wa-Lawa	*ro:ŋ ‘stream, river’ (MKCD.212)
proto Katuic	*kloŋ ‘river’ (MKCD.212)
proto Vietic	*k-ro:ŋ ‘fleuve, river’ (MKCD.212)
proto Monic	*kro:ŋ ‘stream, creek, small river / large river’

* ดิฟโฟลธ (Diffloth 1984: 133) ให้ความเห็นว่า “แม่น้ำโขง” ในภาษาไทยมาตรฐานน่าจะ เป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาสาขามอญอีก เนื่องจากเป็นสาขาเดียวที่คำศัพท์ดังกล่าวออกเสียงสระ /o:/ ส่วนภาษาลาว “น้ำแม่ของ” น่าจะยืมมาจากภาษาสาขาอื่นๆ ในตระกูลมอญ-เขมรซึ่งล้วน สามารถสืบสร้างได้เสียง /o:/ สำหรับพยัญชนะต้น *kr > k^h เป็นกรณีเดียวกับคำว่า <หอม> สำหรับ ภาษาไทยถิ่นเหนือใช้รูปศัพท์ว่า <ของ> เช่น *อำเภอยางของ* จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีอาณาเขตอำเภอ อยู่ติดแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนไทย-ลาว

ดูตัวอย่างเพิ่มเติมที่ ภาคผนวก ข 4.1 คำยืมจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 4

4.4.2 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 3
(เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

คำยืมที่มาจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรกลุ่มนี้วิเคราะห์ได้ จำนวน 3 คำ ได้แก่ มีเสียง รูปเขียน และความหมายปฏิภาคกัน แต่อาจมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อย วิเคราะห์ได้ ดังนี้ <ชะอิง> ‘น. กระตูด่าง’ <กรต่าย> ‘น. กระต่าย’ และ <กรทิง> ‘น. วัวกระทิง’ ดังตัวอย่าง

<ชะอิง **kha'in**> /kha²-ʔiŋ¹/ ‘น. กระตูด่าง’ (ขอม.124)

คำศัพท์ดังกล่าวพบในเอกสารเพียงฉบับเดียว คือ *ศัพท์ขอมในภาษาล้านนา* ปรากฏข้อมูลเฉพาะตัวอักษรไทยปวิวรรตและคำแปลซึ่งไม่มีบริบทประกอบ แม้ว่าในข้อมูลจะระบุว่าเป็น “ศัพท์ขอม” แต่พบว่าเสียงและรูปเขียนไม่ได้ปฏิภาคกับภาษาเขมรโดยตรง อย่างไรก็ตามคำศัพท์ดังกล่าวพบการปฏิภาคกับคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

PMK *cʔaŋ; *cʔaiŋ; *cʔi[]ŋ ‘bone’ (MKCD. 175)

Khmer /chʔɛŋ ~ chʔaŋ/ ‘bone’ (MKCD. 175)

Kammu-Yuan /cəʔá:ŋ/ ‘bone’ (MKCD. 175)

Palaung /kəʔaŋ/ ‘bone’ (MKCD. 175)

Lawa /saʔaŋ/ ‘bone’ (MKCD. 175)

จะเห็นว่าคำศัพท์ <ชะอิง> ไม่ได้ปฏิภาคกับคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรโดยตรง ทั้งเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระ รวมทั้งความหมาย แต่คำศัพท์ดังกล่าวไม่ปรากฏเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไท ทั้งยังพบใช้จำกัด ดังนั้นคำศัพท์ดังกล่าวจึงน่าจะเป็นคำยืมที่มาจากภาษาตระกูลมอญ-เขมร แต่ไม่อาจระบุได้ว่ามาจากผู้ให้ภาษาใด

<กรทิง **kradiŋ** ~ ขทิง **khadiŋ** ~ คทิง **gadiŋ** ~ ศทิง **ghadiŋ**> /ka¹-tiŋ¹/

‘น. วัวกระทิง’ (เหนือ. 12; ใบลาน.153) คำศัพท์ดังกล่าวไม่ใช่ลักษณะภาษาตระกูลไท และพบรูปสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ดังนี้

PMK **kdiŋ**; *kdu[]ŋ ‘n. wild ox’ (MKCD. 194)

Khmer /kht̪i:ŋ/ ‘Bos gaurus’ (MKCD. 194)

Thin /k(ə)tiŋ ~ ti:ŋ/ ‘gaur, wild ox’ (MKCD. 194)

Proto-Nyah Kur *kəntiŋ (MKCD. 194)

จากข้อมูลจะเห็นว่าภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายๆ ภาษา ซึ่งแต่ละภาษามีลักษณะใกล้เคียงกัน อีกทั้งในภาษาไทยถิ่นเหนือก็พบรูปแปร ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ว่าเป็นคำยืมระดับ 3

ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ ภาคผนวก ข 4.2 คำยืมจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 3

4.4.3 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

ข้อสันนิษฐานคำยืมระดับ 2 อาจเป็นคำยืม คำศัพท์กลุ่มนี้มีเสียงและความหมายใกล้เคียงแต่ไม่ปรากฏกันโดยตรง แม้จะพบการสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร แต่ขณะเดียวกันก็พบว่ามีการใช้แพร่หลายในภาษาตระกูลอื่นด้วย จึงทำให้ระดับข้อสันนิษฐานอ่อนลง คำศัพท์กลุ่มนี้วิเคราะห์ได้ 2 คำ ได้แก่ <พ> ‘น. ภูเขา’ และ <แพ> ‘น. แพะ’ ดังตัวอย่าง

<พ> อาจเป็นคำยืมจาก ภาษาสาขากะต็อก หมายถึง ‘ภูเขา’

ภาษาไทยถิ่นเหนือคำศัพท์ <พ bŭ> /puː/ ‘น. ภูเขา สิ่งที่มีลักษณะยาวนูนออกมา’ (ล้านนา.886; ไบลาน.488, 489) พบว่าเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พบใช้เป็นชื่อเรียกภูเขาในเขตภาคเหนือ เช่น <พเพียง, พูซาง, พูซิง> เป็นต้น และยังพบใช้ในจารึกล้านนา (ชร.11, นน.11 นน.20 พย.10 พย.11 ลพ.9) หรือพบเป็นนามของกษัตริย์ล้านนา <แสนพ> เป็นต้น คำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏเดี่ยวได้ หรืออาจใช้เป็นคำซ้อนก็ได้ เช่น <พดอย> ‘เทือกเขา, ภูเขา’ ซึ่งคำว่า <ดอย> เป็นคำศัพท์ที่พบการสืบสร้างเป็นภาษาไทยดั้งเดิม (Pittayaporn 2009 a: 334) ขณะที่คำว่า <พ> เป็นคำที่ไม่พบรูปแปรอื่นๆ เมื่อผู้วิจัยได้สืบค้นคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมร พบว่าคำศัพท์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าอาจเป็นคำยืม ดังข้อมูล

PMK	*bruu? ‘hill’ (MKCD.110)
Ky	/bruː/ ‘hill’ (MKCD.110; KUAY.21)
Sô	/bluh/ ‘termite hill’ (Sô) (MKCD.110)

คำศัพท์ดังกล่าวพบรูปสืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษามอญ-เขมรดั้งเดิม ทั้งยังสัมพันธ์กับภาษาตระกูลมุนดา Sora /bəˈruː-n/ Kharia /biru/ ‘hill’ (MKCD.110) นำแปลกว่ารูปแบบการปรากฏของเสียงและความหมายนี้สัมพันธ์กับคำศัพท์ที่พบในภาษาสาขากะต็อก เช่น ภาษากวย ภาษากูย ภาษาบรู ภาษาโซ เป็นต้น ซึ่งเป็นภาษาที่พูดอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทยและบริเวณภาคตะวันตกของประเทศกัมพูชา ซึ่งไม่พบข้อมูลประวัติศาสตร์หรือภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา ทั้งนี้ในอดีตอาจมีการปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของผู้คนซึ่งพูดภาษาต่างตระกูลในบริเวณประเทศไทยแต่ไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นได้

จากข้อมูลรูปเขียน <b-> และ <ū> ในภาษาไทยถิ่นเหนืออาจเป็นรูปแบบเสียงที่
 ปฏิภาคกับคำศัพท์จากภาษาตระกูลมอญ-เขมร การปฏิภาคกันเช่นนี้ไม่น่าจะเกิดจากความบังเอิญ
 เนื่องจากมีคำศัพท์ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันใช้ในภาษาอยู่แล้ว เช่น <ม่อน, ดอย, ผา> แต่คำศัพท์
 <พู่> ก็มีรูปแบบที่ไม่ปฏิภาคกับคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรเช่นกัน กล่าวคือไม่พบร่องรอยของ
 <-r-> /-r-/ ในภาษาไทยถิ่นเหนือในคำศัพท์ดังกล่าว ซึ่งเสียงที่กล่าวนี้มักจะมีอิทธิพลทำให้เกิดรูป
 แปรในคำศัพท์ แต่กรณีคำศัพท์คำนี้ไม่ทั้งพบรูปแปรและเสียงปัจจุบันก็สะท้อนว่าไม่น่าจะมีเสียง /-r-/
 ปรากฏอยู่ในคำศัพท์มาก่อน การไม่ปฏิภาคกันเช่นนี้จึงทำให้ผู้วิจัยข้อสันนิษฐานคำยืมอยู่ในระดับ 2

อนึ่ง ผู้วิจัยสังเกตว่าคำศัพท์ <ภู> ในภาษาไทยมาตรฐานก็มีลักษณะที่เข้าข่ายว่าอาจ
 เป็นคำยืมเช่นกัน เนื่องจากพยัญชนะต้น <ภ> เป็นรูปพยัญชนะที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ
 กล่าวคือเป็นรูปเขียนที่สะท้อนเสียง /bh-/ ในภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤต ซึ่งไม่ใช่เสียงพยัญชนะต้น
 ของภาษาไทยดั้งเดิม การสะกดคำเช่นนี้น่าจะมีเหตุผลเกี่ยวกับการยืมคำศัพท์เช่นกัน อย่างไรก็ตาม
 ผู้วิจัยไม่อาจสันนิษฐานได้ เนื่องจากทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐานต่างก็มีประวัติและ
 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาที่มีรายละเอียดแตกต่างกัน แต่ข้อสังเกตนี้อาจเป็นประโยชน์หาก
 มีผู้สนใจศึกษาที่มาของคำศัพท์ดังกล่าวในภาษาไทย

ดูตัวอย่างเพิ่มเติมที่ ภาคผนวก ข 4.3 คำยืมจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 2

4.4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 1

(พบหลักฐานการยืมน้อยมาก)

ข้อสันนิษฐานคำยืมระดับ 1 พบหลักฐานการยืมน้อยมาก คำศัพท์กลุ่มนี้เป็นคำศัพท์มี
 เสียงและความหมายใกล้เคียงกันแต่ไม่มีรูปแบบการปฏิภาคหรือไม่ได้ปฏิภาคกันโดยตรง หรือพบว่า
 มีการสืบสร้างคำศัพท์นั้นอยู่ในภาษาทั้งสองตระกูล หรือมีลักษณะทางภาษาร่วมกับภาษาตระกูลอื่นๆ
 วิเคราะห์ได้จำนวน 5 คำ ได้แก่ <งา> ‘น. เมล็ดงา’ <ตา> ‘น. พ่อของแม่’ <ยาย> ‘น. แม่ของแม่’
 <ป่า> ‘น. ส่วนของร่างกายระหว่างคอกับไหล่’ <พรั> ‘น. มีดขนาดใหญ่’ ดังตัวอย่าง

<ตา tā> /ta:^{5/11}) ‘พ่อของแม่’ (ล้านนา.487; เหนือ.282)

คำศัพท์ดังกล่าว มีข้อน่าสังเกตที่การเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง กล่าวคือ อาจแปลได้ว่า ‘น. ตา ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ที่ทำหน้าที่มอง’ ความหมายนี้มีหลายความหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ตาไม้, ตาน้ำ, ช่องที่เกิดจากการจักสาน, ช่องตาราง ฯลฯ ส่วนอีกความหมายหนึ่งหมายถึงแปลว่า ‘น. พ่อของแม่ ผัวของยาย’ คำศัพท์ดังกล่าวพบเป็นคำศัพท์ที่สืบสร้างได้ในภาษาไทยดั้งเดิมว่า

‘ดวงตา’ *p.ta:^A (Pittayaporn 2009 a: 323)

‘พ่อของแม่’ *ta:^A (Pittayaporn 2009 a: 336)

คำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวข้องกับร่างกายและเครือญาติซึ่งอาจมีความเป็นไปได้น้อยที่จะมีการยืมจากภาษาอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบคำศัพท์ซึ่งมีเสียงและความหมายใกล้เคียงกับร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งพบใช้หลายภาษา เช่น ภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษาสาขาบาห์นาริก ภาษาสาขาขมุ๊ก ภาษาสาขาปะลองอีก เป็นต้น ดังข้อมูล

PMK *t1a?-t1a? > *ʔt1a? & *t1a? ‘male elder’ (MKCD.85)

Late OM <ta> /taʔ/ ‘father’ (MKCD.85)

ModM /taʔ/ ‘father’ (MKCD.85)

OK <(ʔ)tā> ‘old man’ (MKCD.85)

ModKh <tā> /ta:/ ‘grandfather’ (MKCD.85)

จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรมีเสียงและความหมายใกล้เคียงกับคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ อย่างไรก็ตามพบหลักฐานการยืมคำศัพท์นี้น้อยมาก อาจเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ว่าเป็นคำยืม หรืออีกกรณีหนึ่งคืออาจเป็นคำศัพท์ที่ยืมหรือสืบทอดจากภาษาอื่นก็เป็นได้ (พบข้อมูลเปรียบเทียบจากภาษาตระกูลอื่นๆ Proto-Austronesian *tata; Proto-Oceanic *tata ‘father, mother’s brother’ (MKCD.85)

ตัวอย่างเพิ่มเติมที่ ภาคผนวก ข 4.4 คำยืมที่มาจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระดับ 1

¹¹ ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ผู้วิจัยใช้ (ถิ่นเชียงราย) นิยมออกเสียง ‘พ่อของแม่’ ว่า /ta:^{1/} ซึ่งพ้องกับรูปเขียน <ตา tā> และแยกกับเสียง /ta:^{5/} ‘ดวงตา’ อย่างชัดเจน

ในบทที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเพื่อระบุที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ข้อค้นพบสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่าคำยืมจากภาษาเขมร ภาษามอญ และภาษาละว้าในภาษาไทยถิ่นเหนือ แต่ไม่พบว่ามีคำยืมจากภาษาขมุในภาษาไทยถิ่นเหนือดังที่ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบที่มาของคำยืมซึ่งเพิ่มเติมจากสมมติฐาน นั่นคือ คำยืมที่มาจากคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาผู้ให้ที่ชัดเจนได้ ผลการวิจัยข้อนี้สนับสนุนว่าภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาไทยถิ่นเหนือน่าจะมีการสัมผัสภาษากันอย่างซับซ้อน ซึ่งข้อมูลเท่าที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยไม่อาจระบุภาษาได้แน่ชัด แต่ในอนาคตหากมีข้อมูลด้านอื่นๆ มาประกอบเพิ่มเติม ข้อเสนอฐานดังกล่าวนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้

หลังจากการวิเคราะห์และตรวจสอบคำยืมเพื่อระบุที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือโดยสันนิษฐานตามระดับข้อมูลหลักฐานดังที่ได้แสดงในบทนี้ ในบทถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในคำศัพท์หลังจากที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยถิ่นเหนือ

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ในบทนี้ ผู้วิจัยแสดงการเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาเฉพาะคำยืมที่มีข้อสันนิษฐานระดับ 3 และระดับ 4 เท่านั้น เนื่องจากคำยืมที่มีระดับข้อสันนิษฐานลดลงมาเป็นคำที่ไม่อาจทราบรูปคำศัพท์ที่แน่ชัดจากภาษาผู้ให้ จึงไม่สามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงได้ ผลการวิจัยแบ่งคำยืมออกเป็นคำยืมกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และคำยืมกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

5.1 คำยืมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หมายถึง คำศัพท์เมื่อยืมเข้ามาแล้วยังคงมีความหมายและรูปเขียนตรงกับภาษาผู้ให้ ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยเป็นการศึกษาจากข้อมูลลายลักษณ์ ไม่ได้ศึกษาจากการเก็บข้อมูลเสียง ดังนั้นจึงต้องอนุมานจากรูปเขียนที่น่าจะสะท้อนเสียงในภาษาได้ส่วนหนึ่ง

กรณีคำศัพท์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจะปรากฏตรงกับภาษาผู้ให้ และไม่ปรากฏรูปแปรใดๆ ในที่นี้พิจารณาเฉพาะเสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ และเสียงพยัญชนะท้าย สำหรับเสียงวรรณยุกต์จะไม่พิจารณาเนื่องจากคำศัพท์กลุ่มนี้ไม่กำกับรูปวรรณยุกต์ ประกอบกับภาษาตระกูลมอญ-เขมรเป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์จึงไม่สามารถเทียบการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ได้

คำยืมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มนี้มักจะเป็นคำที่สะกดด้วยเสียงสระ /a:/ เป็นคำที่มีโครงสร้างพยางค์ประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว หรือพยัญชนะต้นควบกล้ำที่ไม่ใช่เสียง /-r-, -l-/ ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือมักเปลี่ยนแปลงโดยไม่ส่งผลกระทบต่อ /a:/ ดังนั้น คำศัพท์ที่ยืมเข้ามาในภาษาแม้ยืมเข้ามาเป็นเวลานานแล้วก็ยังคงรักษารูปคำศัพท์ดั้งเดิมไว้ในภาษาปัจจุบันมากกว่าคำศัพท์ที่มีโครงสร้างพยางค์แบบอื่นๆ

ตัวอย่าง

Nth <กาง kǎn> /ka:ŋ⁵/ ‘ก. ถ่างออก เหยียดออก คลี่ออก’ (ล้านนา. น.65; เหนือ. น. 34)

PMK *kaŋ; *kaaŋ; ‘transverse, to branch, stretch’ (MKCD.177)

OK <kǎn> /ka:ŋ/ ‘v.intr. to extend sideways’ (PAKD. p.45; AKD. p.33)

<กาง kān> น่าจะยืมมาจากภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร แม้ว่าคำดังกล่าวจะเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร แต่รูปเขียนและความหมายตรงกับภาษาเขมรโบราณมากกว่าภาษาอื่นในตระกูลมอญ-เขมร คำศัพท์นี้มีเสียงพยัญชนะต้น สระ และพยัญชนะท้ายที่ไม่แตกต่างจากคำศัพท์ในภาษาตระกูลไท อาจนับเป็นคำยืมที่สังเกตได้ยาก หากไม่พบหลักฐานจารึกภาษาเขมรสมัยโบราณและการสืบสร้างเป็นคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร ก็อาจไม่ทราบว่าเป็นคำยืม

Nth <ถวาย thvāy> /thwa:j^{5/12} ‘ก. ให้, มอบให้ ใช้แก่สงฆ์หรือเจ้านาย’

(เหนือ. น.312; หริ. 15, 16, 22; ชร.3 ด.1 บ.14, นน.3 ด.2 บ.10, พย.37 ด.2 บ.4)

PAK <tvāy> /t^hwa:y/ ‘v.tr. To offer, make a gift to (to royalty, clergy)’ (PAKD. p.227)

AK <thvāy ~ thvai> /t^hwa:y/ ‘v.tr. To offer, present, make a gift to (to royalty. clergy)’ (PAKD. p.237)

OM <twāy> /tway/ ‘to present to a king’ (Sho1971:C:178.5.1)

คำศัพท์ <ถวาย thvāy> น่าจะยืมมาจากภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร เนื่องจากมีรูปเขียนเสียง และความหมายตรงกัน ทั้งยังใช้ในบริบทที่จำกัดจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่มีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลให้คำศัพท์เปลี่ยนแปลง คำศัพท์ดังกล่าวจึงยังคงรักษารูปดั้งเดิมเอาไว้

คำศัพท์ที่เป็นคำยืมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกกลุ่มหนึ่งเป็นคำที่มีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อย แต่ความคลาดเคลื่อนนั้นไม่น่าจะเกิดจากภาษาผู้รับ กล่าวคือ เป็นคำศัพท์ที่ภาษาไทยถิ่นเหนือรับมาหลังจากภาษาผู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว

ตัวอย่าง

Nth <เถลิม thlœm> /tha².lœ:m⁵/ (ขอม. น.128) ‘น. ใจ’¹³

PMK *t₁lœm; *t₁luœm ‘liver’ (MKCD. e.1411 p.384)

PAK <tlem> /t^hlœ:m/ ‘n. liver’ (PAKD. p.225)

AK <thlem ~ them> ‘n. liver’ (AKD. p.235)

MidK <thlœma> ‘n. liver’ (MidKD. p.124)

ModK <thlœm> /t^hla:œm/ ‘n. liver (regarded as a sest of emotions); (fig.) mind, spirit, soul’ (ModKD. p.489)

¹² พจนานุกรมระบุให้อ่านเป็นอักษรควบ ไม่ใช่คำสองพยางค์

¹³ ความหมายของคำศัพท์แปลโดยผู้จาร (หนานอินทวิชัย) ในขณะนั้น เมื่อราวปี พ.ศ. 2301

คำศัพท์ <เถลิม thlœm> พิจารณาจากรูปเขียนตรงกับภาษาเขมรสมัยกลางซึ่งแปลว่า ‘ดับ’ แต่ความหมายที่ปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบว่า ‘จิตใจ’ ซึ่งตรงกับคำภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน แต่เนื่องจากคำศัพท์ดังกล่าวจารไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2301 (ค.ศ. 1758) ร่วมสมัยกับภาษาเขมรสมัยกลาง แม้ความหมายจะคล้ายคลึงกับคำศัพท์สมัยปัจจุบันมากกว่าแต่ก็เป็นไปได้ว่า ความเปรียบดังกล่าวอาจมีใช้ก่อนช่วงภาษาเขมรสมัยปัจจุบันแต่อาจไม่ได้ถูกบันทึกไว้ในจารึกก็เป็นได้ และภาษาไทยถิ่นเหนือน่าจะรับความหมายดังกล่าวเข้ามาใช้โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลง

คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปเขียน เสียงอ่าน เป็นคำศัพท์ที่พบได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับคำศัพท์ที่ยืมเข้ามาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับธรรมชาติของภาษาผู้รับ นอกจากคำศัพท์ที่มีรูปแบบโครงสร้างพยางค์ไม่ขัดคำศัพท์ในภาษาตระกูลไท ดังที่ยกตัวอย่าง คำศัพท์อื่นๆ มักพบการเปลี่ยนแปลงในคำศัพท์ด้านใดด้านหนึ่ง

5.2 คำยืมที่มีการเปลี่ยนแปลง

คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่มีการเปลี่ยนแปลงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ คำศัพท์กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียน และคำศัพท์กลุ่มที่เปลี่ยนแปลงความหมายและไวยากรณ์ ดังนี้

5.2.1 คำยืมกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียน

คำศัพท์ที่ยืมเข้ามาในภาษาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียนจะพิจารณาไปพร้อมกัน เนื่องจากงานวิจัยศึกษาจากเอกสารลายลักษณ์ ซึ่งไม่สามารถทราบได้ว่าเสียงอ่านคำศัพท์ในช่วงเวลาต่างๆ ของภาษามีลักษณะอย่างไร การศึกษาจึงทำได้เพียงวิเคราะห์จากรูปเขียนที่ปรากฏและการออกเสียงในปัจจุบันเท่านั้น คำยืมมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ดังนี้

5.2.1.1 การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้น

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียนพยัญชนะต้นของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือพร้อมกัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระหว่างเสียงและรูปเขียนน่าจะส่งผลต่อกัน ลักษณะที่พบมาก คือ การมีรูปแปรจำนวนมากของพยัญชนะต้นควบกล้ำ อาจเกิดจาก 3 ปัจจัยประกอบกัน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงภายในระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือ 2) เสียงพยัญชนะควบกล้ำที่ไม่พบในภาษาตระกูลไทแต่พบมากในภาษาตระกูลมอญ-เขมร และ 3) การบันทึกคำศัพท์เป็นลายลักษณ์ ปัจจัยดังกล่าวทำให้การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นนับได้ว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้นอาจแบ่งเป็น 2 กรณีสำคัญ ได้แก่

(1) รูปแปรของคำยืมที่มีโครงสร้างพยางค์แบบพยัญชนะกักควบกล้ำกับพยัญชนะรัว รูปแบบที่พบ ได้แก่ kr- gr- tr- dr- pr- br- คำศัพท์กลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือ กรณี *r > h¹⁴ ทำให้เกิดรูปแปรจำนวนมาก ดังตัวอย่าง

kr-	<กรอุบ ~ ขรูบ ~ ขูบ ~ ครูบ > ‘น. ผอบ’ ¹⁵
gr-	<ครูบา ~ คูบา> ‘น. ครูผู้สอนกุลบุตร ใช้เรียกพระเถระที่น่านับถือ’
tr-	<ตริ ~ ถลิ ~ ถิ> ‘ก. คิดใครครวญ ตรึกตรอง, เสแสร้ง’
dr-	<ทรอ ~ ทร้อ ~ ธรล้อ ~ ถ้อ ~ ษล้อ ~ สล้อ> ‘น. เครื่องดนตรีประเภทซอ’
pr-	<โปรตปราย ~ โผตผาย> ‘ก. โปรต เมตตา เอ็นดู’
pr-	<พรยา ~ พรญา ~ พยา ~ พญา ~ ภยา> ‘น. ผู้นำ กษัตริย์ ผู้ปกครอง’

จากตัวอย่าง รูปแปรอาจสะท้อนว่าในช่วงเวลาที่บันทึกคำศัพท์ดังกล่าว ภาษาไทยถิ่นเหนืออาจมีการเปลี่ยนแปลงภายในระบบเสียง ทำให้พยัญชนะ *r <r> ลดความก้องกลายเป็น /h/ <ฮ> หรือบางครั้งกลายเป็น /l/ <ล> ขณะเดียวกันเสียง /-l-/ ในคำควบกล้ำ Cl- ก็กร่อนเป็น C- ดังนั้นคำศัพท์ซึ่งเดิมเคยมีเสียงควบกล้ำแบบ Cr- ในเอกสารจารึกจึงมีรูปแบบการสะกดตามที่ผู้จารเข้าใจซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้ง Cr- Chr- Ch- Cl- C- Ca.l- Cra.l- จากคำพยางค์เดียวจึงอาจกลายเป็นคำสองพยางค์ บางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงจากพยัญชนะต้นก็เป็นพยัญชนะต้นเสียดแทรกเช่นกรณี <ทรอ ~ สล้อ>

การพบรูปแปรจำนวนมากเช่นนี้น่าจะสะท้อนว่าคำศัพท์ดังกล่าวอาจยืมเข้ามาในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นเวลานานแล้ว จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับคำศัพท์อื่นๆ ที่อยู่ในภาษาเช่นกัน กล่าวคือคำศัพท์ที่ยืมจากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตที่มีโครงสร้างคำแบบดังกล่าวก็มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกัน นอกจากการออกเสียงแบบต่างๆ แล้ว รูปแปรเช่นนี้น่าจะมีปัจจัยเกี่ยวกับการจารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ รูปแบบการสะกดขึ้นกับตัวผู้จารว่าจะบันทึกคำศัพท์ตามเสียงที่พูดหรือได้ยินในขณะนั้น หรือบันทึกตามรูปเขียนที่เห็นดั้งเดิม ประกอบกับการจารในเอกสารของล้านนาไม่ได้มีอักขรวิธีที่เคร่งครัดตายตัวขึ้นอยู่กับความเข้าใจและความสะดวกของผู้จารเป็นหลัก ดังนั้นคำศัพท์ความหมายเดียวกันจึงอาจมีรูปแปรจำนวนมาก

¹⁴ คำยืมภาษาต่างๆ ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีเสียงพยัญชนะต้น /r-/ หากยืมเข้ามาก่อนที่ภาษาไทยถิ่นเหนือจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเสียง *r > h (อย่างช้าที่สุดเมื่อราว 500 ปีที่แล้ว) คำศัพท์ดังกล่าวจะออกเสียงแบบปัจจุบันเป็นเสียง /h-/ ทั้งหมด เช่น <เรียน> /hian¹/ แต่หากเป็นคำยืมที่เข้ามาสมัยหลังมักจะออกเสียงเป็น /l-/ เช่น <รัฐ> /lat³/

¹⁵ ดูรายละเอียดคำศัพท์เพิ่มเติม ที่ ภาคผนวก ข 1.1

บางกรณีพบการเพิ่มรูป <ร> เข้ามาในคำศัพท์ เช่น <ตรหม้อ> เทียบกับรูปแปรซึ่งน่าจะใกล้เคียงคำศัพท์ดั้งเดิมว่า <ถม> ‘น. หิน’ หรือ <ตรเหว่า> เทียบกับรูปแปรซึ่งน่าจะใกล้เคียงกับคำศัพท์ดั้งเดิมคือ <ตเวา> ‘น. นกกาเหว่า, นกดูเหว่า’ อย่างไรก็ตามแม้จะเพิ่มรูป <ร> หรือ <ล> เข้ามาในรูปเขียน กรณีดังกล่าวก็ไม่น่าจะส่งผลให้การออกเสียงพยัญชนะต้นเปลี่ยนแปลงไปจากหลักการข้างต้น การเพิ่มรูปเขียนเช่นนี้อาจเพราะความนิยมของผู้จารที่ต้องการให้คำศัพท์มีลักษณะคล้ายคำศัพท์ภาษาเขมรหรือภาษาบาลีสันสกฤตที่นับว่ามีฐานะความศักดิ์สิทธิ์สูงกว่า กล่าวคือผู้จารอาจต้องการให้คำศัพท์มีความสละสลวยคล้ายกับภาษาชั้นครูก็เป็นได้

(2) รูปแปรของคำที่มีโครงสร้างพยางค์แบบพยัญชนะกักปุ่มเหงือก /c- c^h-/ ควบคู่กับพยัญชนะนาสิกหรือพยัญชนะเหลว รูปแบบการแปร ได้แก่ /cn- cr- cl- c^hn- c^hr- c^hl-/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากในภาษาไทยดั้งเดิมไม่พบการสืบสร้างพยัญชนะต้นควบคู่กับรูปแบบดังกล่าว อีกทั้งเสียง /c^h/ เป็นเสียงที่ไม่ได้อยู่ในระบบเสียงภาษาไทยดั้งเดิม แม้จะมีตัวอักษร <ฉ> ซึ่งเป็นรูปเขียนที่สะท้อนเสียง /ch/ จากภาษาบาลี-สันสกฤตก็ตาม สำหรับภาษาไทยถิ่นเหนือมีการปรับเสียงให้เข้ากับธรรมชาติของภาษาไทยถิ่นเหนือ คือมักจะทำให้เสียงพยัญชนะกักปุ่มเหงือกกลายเป็นเสียงเสียดแทรกปุ่มเหงือก /s-/ สืบเกิดจากรูปเขียนแปร

สรุปรูปแบบได้เป็น cn- cl- cr- c^hn- c^hl- c^hr- / > sa^h²-n-, sa^h²-l- ดังตัวอย่าง

<ฉนำ ~ สนำ> ‘น. ปี’

<ฉลู่ ~ สลู่ ~ สหลู่> ‘น. ปีฉลู’

<ฉล่อง ~ จหล่อง ~ ฉล่อง ~ ฉหล่อง ~ ชล่อง ~ สล่อง> ‘ก. ข้าม’

<ฉรอก ~ สรอก> ‘น. ตรอก ซอย’

จากตัวอย่างจะเห็นว่าคำศัพท์บางคำพบรูปแปรที่สะกดเพื่อให้อ่านแบบอักษรนำหรือบ่งชี้ให้อ่านแบบคำสองพยางค์ อาจเนื่องมาจากภาษาไทยถิ่นเหนือไม่สามารถออกเสียงควบคู่กันได้เหมือนภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่มีโครงสร้างคำแบบคำพยางค์ครึ่งจำนวนมาก ภาษาไทยถิ่นเหนือจึงนิยมให้คำศัพท์รูปแบบดังกล่าวเป็นคำสองพยางค์ ทั้งนี้พยางค์แรกของคำยังแปรสลับกันระหว่างรูป <จ- ฉ- ช- ส- > ซึ่งอาจหมายถึงเสียง /c- c^h- s-/ ดังนั้นคำศัพท์บางคำจึงมีรูปเขียนแปรจำนวนมาก

(3) กรณีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงเสียงจากเสียงภาษาไทยดั้งเดิมดังลักษณะ *^hɲ *ɲ *j > /ɲ/ การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้อาจเกิดการจรร <ย> สลับกับ <ญ> เนื่องจากเสียงของอักษรทั้งสองได้รวมกันเป็นเสียง /ɲ/ โดยสมบูรณ์ พบรูปแปรในคำยืม <พฺรยา ~ พฺรญา ~ พยา ~ พญา ~ ภายา> ซึ่งต่างออกเสียงปัจจุบันว่า /pha¹- ja:¹/

5.2.1.2 การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้าย

การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้ายในคำยืมที่มาจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ รูปแบบที่มีลักษณะโดดเด่น พบมากที่สุด 4 รูปแบบ ได้แก่

(1) /-ŋ/ > /-ŋ/ การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายรูปแบบนี้นับว่าเป็นลักษณะเด่นของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ เนื่องจากภาษาไทยถิ่นเหนือนิยมปรับให้เสียงพยัญชนะท้ายนาสิกฐานกรณเพดานแข็ง /-ŋ/ จากภาษาต่างตระกูลกลายเป็นเสียงนาสิกฐานกรณเพดานอ่อน /-ŋ/ (เทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน /-ŋ/ > /-n/) นอกจากปรับเสียงแล้วยังปรับรูปเขียน กล่าวคือ ในคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือปรากฏรูป <-ญ> เป็นพยัญชนะท้ายน้อยมาก เนื่องจากน่าจะนิยมเขียน <-ง> ตามเสียง เทียบรูปเขียนกับการปฏิภาคกับคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น

OK	<khloñ >	<โขง ~ ขลง>	‘น. โขงประตุ, โขลญทวาร’
OK	<beñ>	<เพง>	‘วิ. เต็ม เพ็ญ’
ModK	<msañ>	<มเสง>	‘น. ปีมะเส็ง’
ModK	<mrañ>	<มเรง>	‘น. มะเร็ง ฝี่’
OM	<rmañ, rmeñ>	<เมง>	‘น. มอญ’
Lw	/lɑ ^m biñ/	<รมิง ~ ฟิง>	‘น. แม่น้ำปิง’

(2) /-r -l/ > /-n/ การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายรูปแบบนี้เป็นลักษณะปกติที่เนื่องจากการปรับให้เสียงพยัญชนะท้ายที่มีลักษณะรัวหรือเหลวเปลี่ยนเป็นเสียงนาสิกโดยยังคงรักษาฐานกรณเดิมคือฐานกรณปุ่มเหงือกเอาไว้ กรณีนี้อาจพบรูปเขียนทั้ง <-ร> <-ล> และ <-น> เทียบรูปเขียนดังกล่าวกับรูปแบบที่ปฏิภาคกับคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น

OK	<khnūr>	<ขนุน>	‘น. ขนุน’
OK	<cyar>	<จयर>	‘วิ. เจียร ไกล ยาว เกิน’
OK	<smir>	<(รอย)เสมียร>	‘น. รอยขีด’
OM	<tirwil>	<ถวิล>	‘ก. หวนนึกถึง’
OM	<kwel >	<กयर>	‘น. เกวียน’
OM	<khal>	<ขัน>	‘น. พาน’

กรณีดังกล่าวพบได้ในคำยืมภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตในภาษาไทยถิ่นเหนือด้วย รวมทั้งเป็นกรณีที่พบทั่วไปในคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่นกัน

(3) /-c -s/ > /-t/ การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายรูปแบบนี้เป็นลักษณะปกติที่พบได้ในคำยืมจากภาษาอื่นและคำยืมในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่นกัน เนื่องจากการปรับให้เสียงพยัญชนะท้ายที่มีลักษณะเสียดแทรกเปลี่ยนเป็นเสียงพยัญชนะกักโดยยังคงรักษาฐานกรณ์เดิมไว้ คือ ฐานกรณ์ปุ่มเหงือก ส่วนเสียงพยัญชนะกักฐานกรณ์เพดานแข็งย้ายฐานกรณ์มาเป็นฐานกรณ์ปุ่มเหงือกตามระบบเสียงภาษาตระกูลไท กรณีนี้อาจพบรูปเขียนทั้ง <-จ> <-ส> และ <-ต> อาจพบรูปแปรพิเศษ เช่น <-ฉ -ช -ซ -ศ> ซึ่งเป็นความนิยมของผู้จารบางคนเช่นกัน แต่รูปเขียนเหล่านี้ยังคงอยู่ในกลุ่มพยัญชนะท้าย /-t/ เทียบกับรูปแบบที่ปฏิภาคกับคำศัพท์ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น

OK	<stāc>	<สรเดรณ>	‘น. เสด็จ’
OK	<thnas>	<ถนัด>	‘ก. นัก เต็มที่’
MidK	<chlās>	<ฉลาส>	‘วิ. ฉลาด’

(4) /-h/ > /-ʔ/ การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้ายรูปแบบนี้เป็นลักษณะที่พบได้ในคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะเดียวกับคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่นเดียวกัน เนื่องจากการปรับให้เสียงพยัญชนะท้ายที่มีลักษณะเสียดแทรกซึ่งไม่มีในระบบเสียงภาษาตระกูลไทเปลี่ยนเป็นเสียงพยัญชนะกักโดยยังคงรักษาฐานกรณ์เดิมคือฐานกรณ์เส้นเสียงเอาไว้

กรณีนี้หากเป็นสระเสียงสั้น /i/ /u/ จะไม่มีรูปวิสรรชนีย์ (-ะ) ซึ่งสะท้อนรูปวิสรรค <-h> /-h/ แบบในจารึกภาษาเขมรหรือจารึกมอญโบราณ แต่หากเป็นรูปเขียนสระอื่น เช่น <-าะ> <-โอะ>¹⁶ รูปวิสรรชนีย์จะสะท้อนเสียง /-h/ ในภาษาที่มาเช่นกัน อย่างไรก็ตามไม่มีการออกเสียงพยัญชนะท้าย /-h/ ในภาษาไทยถิ่นเหนือ เปรียบเทียบกับรูปแบบที่ปฏิภาคกับคำศัพท์ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น

OK	<luh>	<ลู>	‘ก. ถึง’
OK	<thoh> /thoh/	<โทะ>	‘น. ปีเถาะ’

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือเมื่อยืมเข้ามาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะให้กลมกลืนกับระบบเสียงในภาษา ทั้งนี้เนื่องจากเสียงพยัญชนะต้นและเสียงพยัญชนะท้ายเป็นหน่วยเสียงที่ภาษาตระกูลมอญ-เขมรและภาษาตระกูลไทมีลักษณะแตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงซึ่งบางครั้งมีความน่าจะเป็นหลากหลายอาจสะท้อนให้เห็นว่ามีการยืมคำศัพท์เข้ามาใช้ในภาษาเป็นเวลานาน คำศัพท์บางรูปอาจรักษาร่องรอยคำศัพท์แบบโบราณหรืออาจพบทั้งรูปแปรที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในภาษา จนกระทั่งรูปที่สะท้อนเสียงปัจจุบัน

¹⁶ คำศัพท์ในจารึกบางครั้งถ่ายทอดรูปเขียนเป็น <-โอะ> แม้จะออกเสียงว่า /o/ เนื่องจากยึดตามอักขรวิธีเขมรโบราณ ซึ่งรูปสระโอะและสระเอาะมีความคล้ายคลึงกัน

5.2.1.3 การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์

การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ นับเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง เนื่องจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรเป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ทั้งนี้โดยปกติการจารอักษรล้านนาสมัยโบราณบางครั้งไม่มีการกำกับรูปวรรณยุกต์ในคำใดๆ แต่ผู้วิจัย พบว่ามีการกำกับรูปวรรณยุกต์ในคำยืมจากภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งลักษณะเช่นนี้พบเฉพาะ เอกสารประเภทวรรณคดีซึ่งแต่งเป็นโคลงและมักพบในคำสองพยางค์ที่พยางค์แรกเป็นเสียง /-am/ เช่น <กำเตา> <จำจ้อ> <ตำนาน> พยางค์ในคำศัพท์ดังกล่าวมักกำกับวรรณยุกต์เอกใน ตำแหน่งที่โคลงกำหนดให้เป็นเสียงเอก (เอกโทษ) หรือบางครั้งกำกับรูปวรรณยุกต์โทในตำแหน่งที่ โคลงกำหนดให้เป็นเสียงโท (โทโทษ) ซึ่งการกำกับวรรณยุกต์เช่นนี้ไม่ทำให้ความหมายของคำศัพท์ เปลี่ยนแปลงเนื่องจากเป็นคำยืมจากภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างเช่น

บวกรกลุล่วงแล้ว	ลาเจียร
จักตราบเถิงท้องเทียร	ทำน้ำ
เต็มคืดครอบปลดเบียน	ปางเปลา่ ทรวงเอย
เจ็บจำจ้อซุ้	จากซุ้มสมสงวน
	(มังทร.167)

ราตรีเทียนทีปแจ้ง	เจาะงาม
มัวม่วนนนตรีตาม	ตั้งหรือ
อูดสากันโลงยาม	ซึกชอบ ซีนเอ่
บุญพีบเปื่องป้อ	เปลา่ซ้าเซาทรวง
	(หริ.165)

สำหรับคำยืมอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการกำกับรูปวรรณยุกต์แม้จะไม่ได้ปรากฏในโคลง ผู้วิจัยสังเกตพบเช่นกัน แต่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์เนื่องจากไม่อาจทราบสาเหตุปัจจัยในการกำกับ วรรณยุกต์ที่แน่ชัด ตัวอย่างคำว่า <สร้าง> ‘ก. สร้าง’ ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏใน จารึกล้านนาเป็นจำนวนมาก (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข 1.1) อาจเป็นไปได้ว่ากำกับรูปวรรณยุกต์ เพื่อให้แตกต่างจากคำว่า <นาง> ‘น. ผีนาง’ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่สามารถสรุปได้ว่าเหตุใดจึงกำกับ ด้วยรูปวรรณยุกต์โท ขณะที่คำว่า <สว่าง> ‘ก. สร้าง คลาย’ ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาเขมรเช่นเดียวกัน กำกับด้วยรูปวรรณยุกต์เอก คำศัพท์ดังกล่าวจึงเป็นเพียงข้อสังเกตที่น่าจะต้องอาศัยการศึกษาเพื่อหา ข้อสรุปต่อไปในอนาคต

5.2.2 คำยืมกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายและไวยากรณ์

จากการศึกษาคำยืมระดับ 3 และระดับ 4 ซึ่งเป็นคำยืมที่สามารถระบุที่มาของคำยืมได้ค่อนข้างชัดเจนพบว่านอกจากเสียงและรูปเขียนจะปฏิภาคแล้ว ความหมายและบริบทการใช้ก็ยังคงคล้ายกับภาษาผู้ให้ ตัวอย่างเช่น

<กต ~ กต> ‘ก. กต, ทำเครื่องหมาย’ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข 1.1) พบว่าใช้เป็นคำซ้อน <กตหมาย> แต่ไม่ได้มีความหมายว่า ‘น. กฎหมาย’ เช่นเดียวกับคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน แต่มีความหมายและหมวดคำตรงกับภาษาเขมรโบราณ <kat> ‘v. to make a mark on’ (AKD. 4)

<กังวล kánval> /kaŋ⁵-won¹/ ‘ก. รบกวน’ (นน. 1 ต.1 บ.12) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข 1.1) ปฏิภาคกับภาษาเขมรโบราณ <kañval> ‘vt. to cause trouble to’ (AKD. 2)

จะเห็นได้ว่าในภาษาไทยถิ่นเหนือตามหลักฐานที่ปรากฏยังคงใช้คำศัพท์ตามความหมายและหน้าที่ในประโยคคล้ายคลึงกับภาษาเขมรโบราณ ผู้วิจัยไม่พบการเปลี่ยนแปลงความหมายหรือลักษณะทางไวยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญในคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

ทั้งนี้ พบคำศัพท์ที่มีความหมายเปลี่ยนแปลง เช่น <ขัน> ‘น. พาน’ (ดูรายละเอียดคำศัพท์ในภาคผนวก ข 2.2) คำศัพท์ดังกล่าวมีลักษณะความหมายย่ำที่จากภาชนะรูปทรงหนึ่งเป็นภาชนะอีกรูปทรงหนึ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวพบเพียงกรณีเดียว

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงความหมายและไวยากรณ์ของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือพบว่าการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ส่วนใหญ่ใช้ตามภาษาผู้ให้ อาจเป็นไปได้ว่าการวิจัยศึกษาจากเอกสารลายลักษณ์ที่มีลักษณะการใช้ภาษาและเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาความเชื่อชนบประเพณี วรรณคดี ดังนั้นจึงไม่พบการแปรของความหมายและไวยากรณ์ก็เป็นได้

ในบทที่ 5 ซึ่งเป็นผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนืออาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเด่นที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงรูปเขียนและเสียงซึ่งสะท้อนให้เห็นจากรูปเขียน โดยเฉพาะพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และวรรณยุกต์ ในขณะที่ด้านความหมายและไวยากรณ์มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและด้านอักขรวิธี แต่ผลการวิจัยดังกล่าวไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ว่าคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายและด้านไวยากรณ์

บทที่ 6

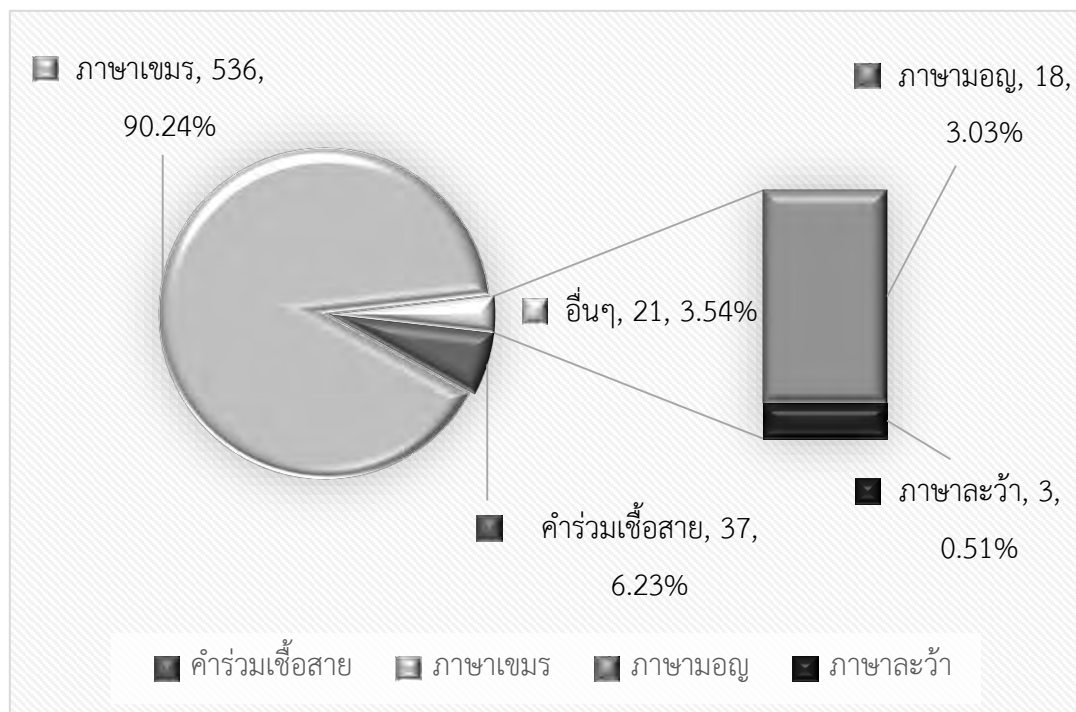
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของงานวิจัย อภิปรายประเด็นที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางการวิจัยต่อไป

6.1 สรุปผลการวิจัย

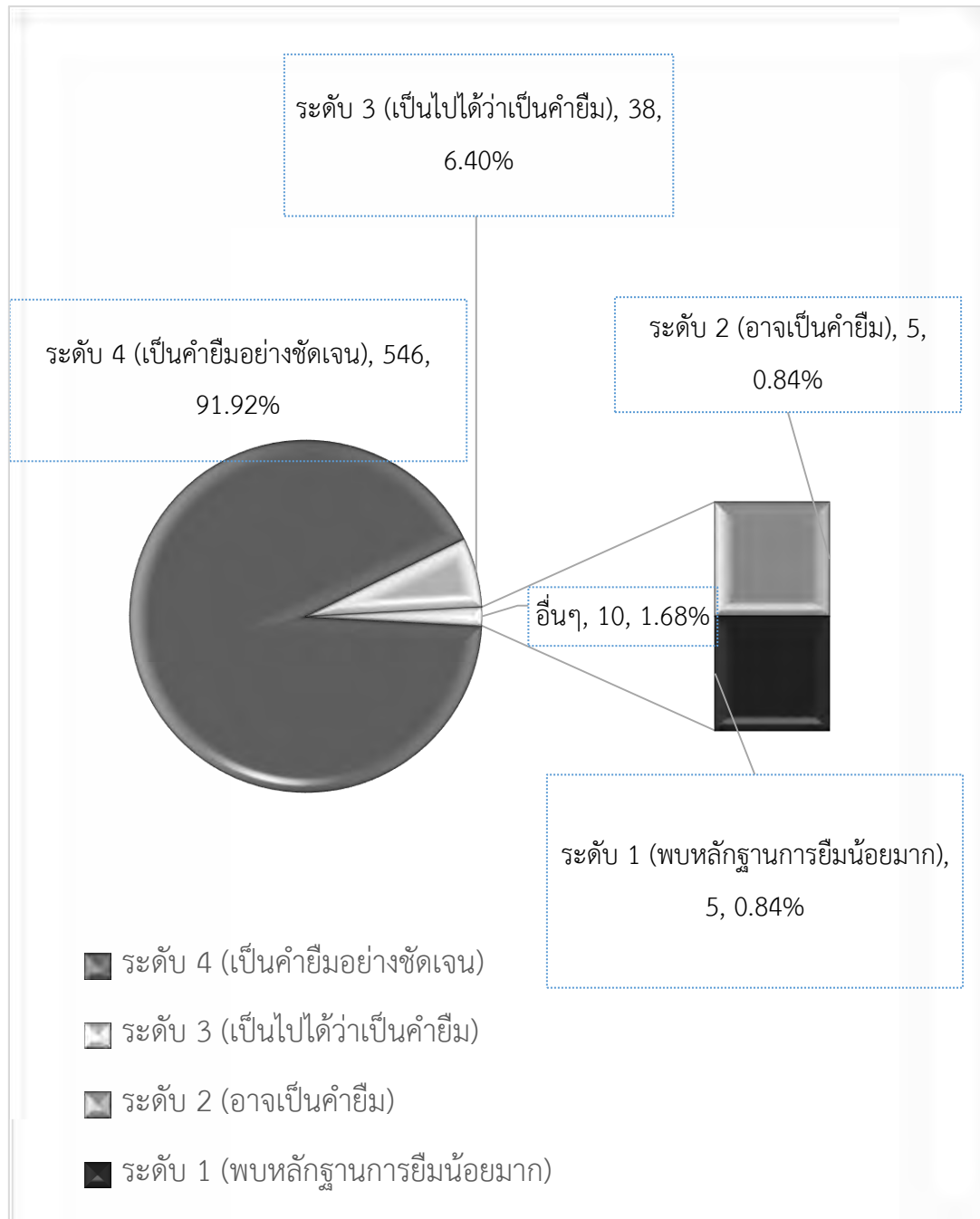
1) จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อสันนิษฐานระบุที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมร ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ผลการวิจัยตรงกับสมมติฐานที่ว่า คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นคำยืมที่มาจากภาษาเขมร ภาษามอญ และภาษาละว้า

แต่ผลการวิจัยไม่พบคำยืมที่มาจากภาษาขมุ่ดที่ตั้งสมมติฐานไว้ นอกจากนี้ยังพบผลการวิจัยเพิ่มเติมจากสมมติฐาน กล่าวคือ พบคำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร อย่างไรก็ตามคำศัพท์กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถระบุได้ว่ามาจากภาษาผู้ให้ใด สัดส่วนภาษาที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือที่พบสามารถสรุปได้ดัง ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สัดส่วนภาษาที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

สำหรับระดับข้อสันนิษฐานจากคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ
ทั้งหมดสามารถสรุปสัดส่วนได้ดัง ภาพที่ 4

ภาพที่ 4 สัดส่วนร้อยละของระดับความมั่นใจข้อสันนิษฐานคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรใน
ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2) จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านไวยากรณ์ ด้านความหมาย และด้านอักขรวิธีของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ สามารถสรุปได้ว่า คำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและอักขรวิธีตรงตามที่ตั้งสมมติฐาน การเปลี่ยนแปลงทั้งสองด้านพบควบคู่กัน เนื่องจากปัจจัยเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาตระกูลมอญ-เขมรแตกต่างจากระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ ประกอบกับบริบทการบันทึกคำศัพท์เป็นลายลักษณ์ซึ่งเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ใช้ศึกษา

อย่างไรก็ตาม สำหรับด้านไวยากรณ์และความหมายไม่พบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ พบการเปลี่ยนแปลงเป็นบางกรณีเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบคำศัพท์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่มีเสียงไม่แตกต่างจากระบบเสียงภาษาตระกูลไท

6.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนที่มาของคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือมีความน่าสนใจ กล่าวคือ คำยืมกลุ่มที่พบมากที่สุดถึงร้อยละ 90 เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมรและส่วนใหญ่ปฏิภาคกับภาษาเขมรสมัยโบราณ ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับข้อสังเกตด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชนชาติในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยดังที่ผู้วิจัยอธิบายไว้ในความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา แต่สาเหตุที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้เนื่องมาจากเหตุผล 3 ประการ ได้แก่

1) ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเป็นข้อมูลลายลักษณ์ ซึ่งความเป็นมาของอักษรที่ใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือได้รับอิทธิพลโดยตรงจากอาณาจักรสุโขทัย สันนิษฐานว่าชาวไทในอาณาจักรล้านนาจะใช้ตัวอักษรสำหรับบันทึกภาษาไทยอย่างช้าที่สุดเมื่อ พ.ศ. 1913 ปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์จากจารึกอักษรไทยสุโขทัย บนจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน (ลพ. 38) อักษรไทยสุโขทัยมีบทบาทในอาณาจักรล้านนาเนื่องจากการเผยแพร่พุทธศาสนา ประกอบกับกษัตริย์มีสัมพันธไมตรีต่อกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยและล้านนาเป็นความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนกัน โดยเฉพาะในสมัยพระยาลำปาง (เชียงใหม่) และพระยาลำปาง (พะเยา) ซึ่งเป็นเครือญาติในราชวงศ์เดียวกัน ทั้งสองพระองค์เกี่ยวพันเป็นพระสหายกับพ่อขุนรามคำแหง ทั้งเป็นศิษย์ร่วมสำนักศิลปวิทยาแห่งเมืองละโว้ ดังนั้นสุโขทัยและล้านนาจึงมีความร่วมมือกันทั้งด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งยังแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านศาสนาและอักษรศาสตร์กันอีกด้วย (สร้อยดี อ่องสกุล 2551: 245-57) ทั้งนี้อาณาจักรล้านนาใช้อักษรธรรมซึ่งดัดแปลงจากอักษรมอญโบราณสำหรับบันทึกพระธรรมเป็นภาษาบาลี และใช้อักษรฝักขามซึ่งดัดแปลงจากอักษรไทยสุโขทัยสำหรับบันทึกเรื่องราวของอาณาจักรเป็นภาษาไทยวน (ประเสริฐ ฒ นคร 2541 ก; ประเสริฐ ฒ นคร 2541 ข; ประเสริฐ ฒ นคร 2541 ค)

นอกจากหลักฐานด้านอักษรศาสตร์แล้ว นักโบราณคดีล้านนาบางท่านเชื่อว่าก่อนการก่อตั้งอาณาจักรล้านนา แคว้นโยนกได้มีการรับพุทธศาสนาก่อนการทำสงครามกับอาณาจักรทริภุชชัย โดยรับผ่านอาณาจักรสุโขทัยและอาศัยเส้นทางแม่น้ำอิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคเหนือตอนบน ก่อนขยายอาณาเขตไปยึดครองลุ่มแม่น้ำปิงที่มีชาวมอญโบราณอาศัย ดังที่ว่า “แคว้นโยนกในระยะตอนปลายนั้นได้รับอิทธิพลในทางศาสนา ศิลปกรรม จากภาคกลางโดยผ่านแคว้นสุโขทัยขึ้นมา หาใช่รับหรือถ่ายทอดมาจากทางทริภุชชัยใหม่” (ศรีศักร วัลลิโภดม 2545: 157)

ด้วยเหตุผลข้อนี้จึงทำให้ภาษาไทยถิ่นเหนือได้รับอิทธิพลทางภาษาในเอกสารลายลักษณ์จากภาษาไทยสมัยสุโขทัย และเนื่องจากอาณาจักรสุโขทัยเป็นรัฐที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมจากอาณาจักรเขมรโบราณอย่างชัดเจน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง ศิลปะ ภาษา และศาสนา (กรรณิการ์ วิมลเกษม 2524; พรพรรณ เลหาศิรินาถ 2519; วันทนี ม่วงบุญ 2532) จึงน่าจะส่งอิทธิพลภาษาเขมรมายังอาณาจักรล้านนาด้วย กรณีสำคัญ คือ การยืมคำศัพท์ภาษาเขมรโดยผ่านวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยและยืมผ่านวัฒนธรรมด้านอักษรศาสตร์หรือการอ่านเขียน ทั้งนี้ยังรวมถึงการยกย่องให้วัฒนธรรมเขมรโบราณเป็นวัฒนธรรมศักดิ์สิทธิ์ชั้นครู การรับคำศัพท์จึงไม่ได้มาจากการติดต่อกับชาวเขมรโบราณโดยตรง จะเห็นได้จากคำศัพท์จำนวนมากที่พบในจารึกล้านนาตรงกับที่พบในจารึกสมัยสุโขทัย (วันทนี ม่วงบุญ 2532) ซึ่งจารึกดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการทำบุญ ศาสนา การเมือง และการบันทึกประวัติศาสตร์ อันเป็นชนบของจารึก ตัวอย่างเช่น

ก้งวล	กำแพง	เกรง	เกิด	จง
จ้งหัน	จำพวก	จาร	จาริก	จำ
จำนำ	จำบัง	จำเริญ	ฉั่น	ฉลอง
โฉพะ	เชิง	ดล	ต๋บล	ตรา
ถวาย	โถะ*	ทูน (เทียน)	ทรง	นั๊ก
นำ	บังคม	บังเกิด	ปราบ	พนัง
พลู่	พวก	ยล	รยน (เรียน)	รำเพิง
ลู่ (ถึง)	เล็ก	เลย	แลง (ศิลา)	วยน (เรียน)
สเดจ	สรง	สรีด	สวด	ส้าง
สอาด	เสวย	อญเชิญ	อวย	อาจ

* รวมถึงชื่อเรียกปีนักษัตรแบบเขมรโบราณทั้งหมด

คำศัพท์ภาษาเขมรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ปรากฏเฉพาะบริบทในจารึก สำหรับผู้วิจัยซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาแม่เห็นว่าคำศัพท์บางคำไม่ใช่ในชีวิตประจำวัน เช่น จำบัง จำเริญ ดล บังคม บังเกิด พนัง พวก ยล สเดจ ส้าง เสวย เป็นต้น

2) ทั้งอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรสุโขทัยมีประวัติศาสตร์ติดต่อกับอาณาจักรอยุธยา โดยเฉพาะติดต่อกันผ่านสงคราม จะเห็นว่าพจนานุกรมคติสมัยอยุธยาตอนต้นเกิดขึ้นจากการทำสงครามกับอาณาจักรล้านนา เช่น *ยวนพ่ายโคลงดั้น* รวมถึงวรรณคดีอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลจากล้านนาเช่นกัน เช่น *ลิลิตพระลอ โคลงทริภุญชัย* และเนื่องจากอาณาจักรอยุธยาได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเขมรโบราณมาโดยตรง ผู้วิจัยพบคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ตรงกับคำภาษาเขมรสำนวนวรรณคดีซึ่งวรรณคดีล้านนาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาปรากฏคำศัพท์คล้ายกับวรรณคดีสมัยอยุธยาประเภทโคลงนิราศ เช่น *โคลงทวาทศมาส* และ *โคลงกำสรวลสมุทร* ดังตัวอย่าง

กำเดา	เขนย	จวบ	จาก	เจียร
จำ	ฉงน	ฉนำ	ฉงาย	ฉลิม
เซย	ดล (ถึง)	ดล	โดย	ดราบ
ตรู	ถนอม	ถมอ	ทรวง	ทีก (น้ำ)
เทา (ไป)	เนา (อยู่)	ผกา	ไพร	รบ่า
เรียม	เลย	เลอ (ขึ้น)	ยล	สงวน
ส้งด	สด้บ	สนอง	สม	ส้าง
สว่าง (คลาย) แสง		สรง	อวน (น้อง)	เอง

จะเห็นได้ว่าคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือจำนวนมากอาจได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมสุโขทัยและอยุธยา โดยรับผ่านตัวอักษรในช่วงเวลาที่รับอิทธิพลจากภาษาเขมรโบราณจนถึงภาษาเขมรสมัยกลาง ภายหลังจากอาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอิทธิพลดังกล่าวก็ลดลง

3) คำศัพท์ภาษาเขมรอีกกลุ่มหนึ่งที่ปรากฏใน *ศัพท์ขอมในภาษาล้านนา* (บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี 2530) เป็นคำศัพท์ที่ไม่ทราบบริบทเนื่องจากต้นฉบับเป็นจารึกใบลานที่รวบรวมคำศัพท์และคำแปลไว้เท่านั้น ผู้วิจัยสังเกตว่าคำศัพท์จำนวนหนึ่งเป็นคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือการเมืองซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของชนบจาร์กโดยทั่วไป ทั้งยังไม่ใช่คำศัพท์สำนวนที่มีปรากฏในวรรณคดี แต่เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย ครอบครวั สิ่งแวดล้อม ชีวิตประจำวัน บางคำเป็นสำนวนภาษาปากหรือคำหยาบ คำศัพท์กลุ่มนี้อาจได้รับอิทธิพลจากวิธีสื่อสารผ่านการฟังและพูดมากกว่าการรับคำศัพท์ผ่านการเขียน จึงไม่พบคำศัพท์บางคำในจารึกภาษาเขมรสมัยโบราณ ตัวอย่างเช่น

<กตอ **kata**> /ka²-do:1/ ‘อวัยวะเพศชาย’

ModK <kta> /kdaa/ ‘penis’ (vulgar) (ModK.88)

<กโด้ย **katōy**> /ka²-do:j1/ ‘อวัยวะเพศหญิง’

ModK <kṅṭvay> /kanduəy/ ‘n. ‘vagina’ (vulgar) (ModK.15)

<จราณ **crān**> /ca²-la:n1/ ‘แดง’

ModK <crāl> /craal/ ‘adj. to be bright-red, glowing red’ (ModK.289)

<ด้วง **tvañ1**> /duaŋ²/ ‘หมวก’

ModK <tvan> /duaŋ/ ‘conical straw or leaf hat’ (ModK.395)

คำศัพท์ที่ยกมาข้างต้นเป็นคำศัพท์ที่ไม่พบในจารึกภาษาเขมรสมัยต่างๆ แต่กลับพบในพจนานุกรมภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน อาจเนื่องมาจากบริบทเนื้อหาในจารึกไม่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ดังกล่าวก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม มีคำศัพท์บางกลุ่มที่ยังคงไม่อาจสันนิษฐานได้ตามที่ บำเพ็ญ ธรวิญ และอุดม รุ่งเรืองศรี (2530) ได้เคยศึกษาไว้ ทั้งนี้เนื่องจากไม่อาจทราบบริบทการใช้และบางคำอาจจารผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็เป็นได้ ซึ่งผู้วิจัยจะไม่นำคำศัพท์มารวมในผลการวิจัย หากมีผู้สนใจศึกษาหรือในอนาคตมีหลักฐานเพิ่มเติมก็อาจทำให้สรุปข้อสันนิษฐานได้

ด้วยสาเหตุดังกล่าวทั้ง 3 ประการ จึงทำให้ภาษาเขมรเป็นคำยืมที่มีสัดส่วนมากที่สุดในการจำนวนคำยืมภาษาตระกูลมอญเขมรในภาษาไทยถิ่นเหนือ

อย่างไรก็ตาม คำยืมที่มาจากภาษามอญก็มีความสำคัญในวัฒนธรรมล้านนาและยังคงใช้ในภาษาไทยถิ่นเหนือปัจจุบัน แม้ว่าจะพบคำศัพท์จำนวนน้อย แต่คำที่ยืมนั้นมีแนวโน้มปฏิภาศกับภาษามอญโบราณและเป็นคำศัพท์สำคัญในวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ ชื่อชนชาติสำหรับอ้างอิงในระบบบอกเวลา คือ <เมง> ‘ชาวมอญโบราณ’ และ <กรอม ~ ขอม> ‘ชาวเขมรโบราณ’ ดังตัวอย่าง

<จุลศกพทได้ ๑๑๖๐ ตัวกัมมเพาชะ**ขอมม**พิไสเขามาไนคิมมมหาตุกาลปขจตุ
ครุวารโถงไทภาสาวาปีเป็กสงาดิน ๘ แรมม ๕ คำ **เมง** ๕ ไทยกาบญี>

[จุลศกพทได้ ๑๑๖๐ ตัว อัสสะสนำกัมโพช**ขอม**พิสัยเข้ามาไนคิมหันตฤฎกาฬ
ปักขจตุครุวารโถงไทยภาสาวาปีเป็กซ้ง้าเดือน ๘ แรมม ๕ คำ **เม็ง** ๕ ไทยกาบญี]

(นน.6 ด.1 บ.1-3/ ฝักขาม พ.ศ. 2341)

<จุลศกพทได้ ๑๒๖๗ ตัวมเส่งสนำกมโพชฌมบรมภิสสรสเดมมาในคิมหานฤตตุ
จิตรมาสบุญณมีพุทธรวพเองไทยภาสาว่าปติทัปลั้เฮอร์ ๗ เพงเมงวันพุทธรไทย
เปกไ้ ตลงกับวันที่ ๑๙ เมสำโยน>

[จุลศกพทได้ ๑๒๖๗ ตัวมเส่งสนำกมโพชฌมภิสสรสเดมมาในคิมหันตฤตตุ
จิตรมาสบุญณมี พุทธรวเอง ไทยภาสาว่าปติทัปลั้ เดือน ๗ เพง เม็งวันพุท ไทย
เปกไ้ ตรงกับวันที่ ๑๙ เมษายน]

(นน.11 ด.1 บ.2-4/ ธรรมล้ำนนา พ.ศ. 2448)

จากข้อความข้างต้นเป็นการบอกเวลาในเอกสารจารึกของล้านนา กรรณิการ์ วิมลเกษม
(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร 2551: 452-73) ได้อธิบายเกี่ยวกับธรรมเนียม
การบอกเวลาในจารึกล้านนาว่า มักเริ่มต้นจารึกด้วยวงดวงชะตา จากนั้นระบุ ปี เดือน วัน และเวลา
ซึ่งประกอบด้วย การบอกศักราชเป็นจุลศักราช ชื่อปีนักษัตร (ในจารึกเรียกปีขอม) ปีหนไทย เดือน วัน
ข้างขึ้นหรือวันข้างแรม ชื่อวันแบบสัปตवारซึ่งมีทั้งบอกด้วยตัวอักษรและบอกด้วยตัวเลข (ในจารึก
เรียกวันเมง) ชื่อวันแบบหนไทย จากนั้นเป็นฤกษ์ ยาม ดิถี (ดิถี) และนาที

จะเห็นว่านอกจากจารึกล้านนาจะให้ความสำคัญกับโหราศาสตร์อย่างละเอียด การบอก
เวลาในจารึกยังสะท้อนระบบการบอกเวลาของแต่ละวัฒนธรรม เช่น ปีนักษัตร เป็นการนับปีระบบ
เดียวกันตามเกณฑ์จุลจักร กล่าวคือ 12 ปี เป็น 1 รอบ เรียกชื่อปีแบบขอมจาก “ชวด” จนถึง “กุน”
ซึ่งเป็นระบบเดียวกับปีนักษัตรหนไทยเพียงแต่เรียกชื่อต่างกัน หนไทยเรียกจาก “ไ้” จนถึง “ไ้”

ระบบดังกล่าวนี้ต่างรับมาจากวัฒนธรรมจีน เห็นได้จากสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของแต่ละปี
เป็นสัตว์ ชนิดเดียวกันคือ ปีหนู ถึง ปีหมู แต่ระบบปีหนไทยยังนับตามเกณฑ์มหจักรที่นับ 60 ปี
เป็น 1 รอบ อันเป็นระบบของวัฒนธรรมจีนเช่นกันเพียงแต่นับละเอียดกว่า การบอกปีนักษัตรซ้อนกัน
โดยเรียกต่างกันเช่นนี้จะมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมระหว่างผู้ส่งสารและ
ผู้รับสาร จะเห็นได้ชัดจากการเรียกชื่อวัน กล่าวคือ มีการเรียกชื่อวันแบบหนไทย (ระบบจีน) และ
เรียกชื่อวันแบบสัปตवार (1-7 หรือ อาทิตย์-เสาร์) อันเป็นระบบการนับวันแบบวัฒนธรรมอินเดียแต่
ชาวล้านนาเรียกว่า วันเมง หรือการนับวันแบบมอญ แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีการรับวัฒนธรรมอินเดีย
ผ่านวัฒนธรรมมอญด้วย วัฒนธรรมมอญดังกล่าวจึงมีความสำคัญในประวัติศาสตร์ล้านนา

สำหรับการเมืองการปกครองพบคำศัพท์จากภาษามอญที่ใช้เรียกผู้นำอาณาจักร คือ
<พญา> ‘น. กษัตริย์’ ด้านฝั่งเมืองส่วนที่สำคัญที่สุดของอาณาจักรเรียกว่า <เวียง> ‘น. เวียง
ขอบเขตบริเวณในกำแพงคูเมือง’ คำว่า <เดก> ‘น. ข้ารับใช้’ เป็นคำเรียกผู้รับใช้ของบุคคลสำคัญ

ด้านศาสนามีคำว่า <กทำ> ‘ก. กระทำ สร้าง’ ใช้เป็นคำกริยาเรียกการก่อสร้างวัตถุและการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา มีเครื่องใช้สำคัญในสังคมวิถีพุทธคำว่า <สลุง> ‘น. ชันน้ำดูนลาย’ ทั้งใช้ <ขัน> ‘น. พาน’ สำหรับบรรจุเครื่องสังเวทหรือเครื่องทานในทางทำพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ สำหรับการสัญจรพบคำศัพท์ว่า <ด่าน> ‘น. ทางผ่าน’ <กวยร> ‘น. เกวียน’ และ <คลอง> ‘น. ทาง’ ด้านวิถีชีวิตพบคำศัพท์ <สี่เสียด> ‘น. สี่เสียด’ ซึ่งเป็นสมุนไพรมะพร้าวที่จำเป็นในวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากแม้ปัจจุบันผู้คนจะไม่นิยมเคี้ยวหมากแล้วแต่ในพิธีบวงสรวงบรรพบุรุษล้านนายังคงใช้สี่เสียดเป็นเครื่องเช่น ด้านชื่อเรียกธรรมชาติพบคำว่า <ยาง> ‘น. ต้นยาง’ <กาเว่า> ‘น. นกกากาเว่า’ รวมทั้งคำกริยาว่า <ถวิล>¹⁷ ‘ก. หวนนึกถึง’ ซึ่งพจนานุกรมไม่ได้บรรจุคำศัพท์ดังกล่าวเอาไว้ แต่ปรากฏในวรรณคดีล้านนาหลายครั้ง ทั้งโคลงนิราศหรืออุคชัยและโคลงมังทรารบเชียงใหม่ คำศัพท์กลุ่มดังกล่าวนี้ไม่ใช่คำศัพท์ไกลตัว แม้บางคำไม่นิยมใช้ในปัจจุบันแล้ว แต่ยังมีความสำคัญในประวัติศาสตร์

สำหรับคำยืมจากภาษาละว้า แม้จะพบคำศัพท์เพียง 3 คำ ได้แก่ <พิง ~ รมีง ~ ลมีง> ‘น.แม่ น้ำปิง’ และ <มล่าน ~ ม่าน> ‘น. ชาวพม่า’ และ <เคียะ> ‘น. สนภูเขา, สนน้ำมัน’ แต่ก็เป็ คำศัพท์ที่มีความสำคัญ สอดคล้องกับภูมิศาสตร์ของชาวละว้าซึ่งอาศัยอยู่ในแถบภูเขาแนวเขตแดนระหว่างอาณาจักรล้านนากับอาณาจักรของชาวมอญและชาวพม่า ดังข้อเสนอของนักโบราณคดีที่ว่า

บริเวณที่สูงในเขตเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ทางด้านตะวันตกของลุ่มน้ำแม่ปิงนั้นเป็นแหล่งของป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีทั้งต้นไม้และสัตว์ป่านานาชนิดที่นำมาเป็นสินค้าได้มากกว่าแหล่งอื่นๆ ดังนั้นในที่นี้จึงใคร่ขุดด้วยข้อเสนอในขณะนี้ว่า พวกลัวะคือกลุ่มชนที่สำคัญในที่สูง ที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองกับล้านนา ทั้งนี้เพราะนอกจากเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่บนเส้นทางการติดต่อระหว่างล้านนาในลุ่มน้ำแม่ปิงกับพวกมอญ-พม่า ในลุ่มน้ำสาละวินแล้วยังเป็นเจ้าของแหล่งป่าที่อุดมสมบูรณ์มีการแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้ากับทางล้านนา จนกระทั่งการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเคลือบของล้านนาเองก็มุ่งที่จะส่งมาแลกเปลี่ยนของป่ากับชนที่เรียกว่าลัวะนี้

(ศรีศักร วัลลิโภดม 2545: 344)

¹⁷ อาจได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น เนื่องจากไม่ปรากฏคำดังกล่าวในเอกสารประเภทอื่น (พบคำว่า ถวิล ใน ทวาทศมาสโคลงสั้น ซึ่งเป็นโคลงนิราศเช่นกัน)

สำหรับคำยืมที่เป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาผู้ให้ที่ชัดเจนได้ส่วนใหญ่เป็นศัพท์พื้นฐานในชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ครอบครั้ว พืช สัตว์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทั่วไป ตัวอย่าง <บวย> ‘น. กระบวย’ <กลับ> ‘น. กลับ’ <กลือก> ‘น. ชันน้ำ’ <เกาะ> ‘น. แผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบ’ <กรูด> ‘น. มะกรูด’ เป็นต้น แม้จะพบจำนวนไม่มากแต่การพบคำศัพท์กลุ่มนี้ทำให้ไม่อาจละเลยผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะผู้พูดที่ไม่มีวัฒนธรรมการบันทึกภาษาเป็นลายลักษณ์อักษร ร่องรอยคำยืมที่ปรากฏน่าจะช่วยสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดภาษาตระกูลไทกับผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยได้มากขึ้น

ทั้งนี้ จากผลการวิจัยที่ไม่พบคำยืมจากภาษาขมุก็อาจเป็นไปได้ว่าเพราะข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจำกัดอยู่ในเอกสารลายลักษณ์ อันเป็นข้อมูลด้านอักษรศาสตร์ซึ่งจำกัดอยู่ในวัฒนธรรมของชาวเขมรโบราณและชาวมอญโบราณ จึงอาจทำให้ไม่พบข้อมูลภาษามอญ-เขมรกลุ่มอื่นๆ ก็เป็นไปได้

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปและอภิปรายผล ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการจะศึกษาคำยืมภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทยถิ่นต่างๆ โดยศึกษาจากข้อมูลภาคสนามประกอบด้วยข้อมูลลายลักษณ์ น่าจะทำให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ของผู้พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรและผู้พูดภาษาตระกูลไทในประเทศไทยได้รอบด้านมากขึ้น องค์ความรู้ดังกล่าวน่าจะช่วยสนับสนุนข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวกับภาษาและชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยได้มากขึ้น

รายการอ้างอิง

- Aikhenvald, Alexandra Y. & R.M.W. Dixon. 2001. Introduction. Areal Diffusion and Genetic Inheritance: Problems in Comparative Linguistics, ed. by A.Y. Aikhenvald & R.M.W. Dixon, 1-26. New York: Oxford University Press.
- Bauer, Christian. 1986. Northern Khmer /kamay/. *Mon-Khmer Studies* 15. 165-69.
- . 1991. Notes on Mon Epigraphy. *Siam Society* 79.1. 31-83.
- . 1993. Sukhothai inscription II: Late Old Mon affinities and their implications for the history of Thai syntax. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* Volume 56.525-65.
- Bernon, Olivier de. 1988. Khmer of Surin: Lexical Remarks. The International Symposium on Language and Linguistics ed. by Bamroongraks et al., 258-62. Bangkok: Thammasat University.
- Brown, J. Marvin. 2007. From Ancient Thai to Modern Dialects. 2nd edition. Bangkok: White Lotus.
- Campbell, Lyle. 1998. Historical Linguistics: An Introduction. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Crystal, David. 2008. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. 6th edition. MA; Oxford; Victoria: Blackwell. .
- Damrong Tayanin and Lindell, Kristina. 1993. The Khmu cycles of 60 days and 60 years. *Mon-Khmer Studies* 23.103-18.
- Diffloth, Gérard. 1979. The Wa languages. *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* 5, 2. 1-182.
- . 1984. The Dvaravati Old Mon and Nyah Kur. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- . 2011. Kuay in Cambodia: A Vocabulary with historical comments. Phnom Penh: Tuktuk.
- . [n.d.]. A History of the Khmer Language. An unpublished manuscript. [n.p.].
- Diffloth, Gérard & Norman Zide. 2003. Austro-Asiatic Languages. International Encyclopedia of Linguistics, 2nd edition., ed. by W. Frawley, 177-80. Oxford: Oxford University Press.

- Downer, Gordon. 1992. The Tai Element in Khmu. *Mon-Khmer Studies* 18-19.44-51.
- Edmondson, Jerold A. 2008. Shan and Other Northern Tier Southeast Tai Languages of Myanmar and China: Themes and Variations. . The Tai-Kadai languages., ed. by A.V.N. Diller, J.A. Edmondson & Y. Luo, 184-206. London; New York: Routledge.
- Engstrand, Lennart, Marie Widén, Damrong Tayanin, Björn Widén & Jan-Olof Svantesson. 2009. A checklist of Kammu plant names. *Mon-Khmer Studies* 38. 223-48.
- Ferlus, Michel. 1992. Essai de phonétique historique du khmer (du milieu du premier millénaire de notre èra à l'époque actuelle). *Mon-Khmer Studies* 2 (1). 57-89.
- Gedney, William J. 1947. Indic loanwords in spoken Thai. Doctoral dissertation, Yale University.
- . 1972. A Checklist for Determining Tones in Tai Dialects. Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager, ed. by M.E. Smith, 423-37. The Hague: Mouton.
- . [n.d.]. A Comparative Tai Wordlist. Michigan: University of Michigan.
- Haspelmath, Martin. 2009. Lexical borrowing: Concepts and issues. Loanwords in the World Languages: A Comparative handbook., ed. by M. Haspelmath & U. Tadmor, 35-54. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Haspelmath, Martin & Uri Tadmor. 2009. The Loanword Typology project and the World Loanword Database. Loanwords in the World Languages: A comparative Handbook., ed. by M. Haspelmath & U. Tadmor, 1-34. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Headley, Robert K. 1997. Modern Cambodian-English Dictionary. Kensington, MD: Dunwoody Press.
- Higham, Charles F.W. 2004 a. Funan. Encyclopedia of Ancient Asian Civilizations, 113-14. New York: Fact On File.
- . 2004 b. Chenla. Encyclopedia of Ancient Asian Civilizations., 74-77. New York: Fact On File.
- . 2004 c. Khmer Language. Encyclopedia of Ancient Asian Civilizations, 182. New York: Fact On File.

- . 2004 d. Dvaravati civilization. Encyclopedia of Ancient Asian Civilizations, 97-98. New York Fact On File.
- Hla, Nai Pan. 1976. A Comparative Study of Old Mon Epigraphy and Modern Mon. Oceanic Linguistics Special Publications 13, Austroasiatic Studies Part II. 891-918.
- . 1998. Kyansittha and the Indic words in Myanmar from Mon. Mon-Khmer Studies 28. 19-30.
- Hudak, Thomas J. 2008. William J. Gedney's Comparative Tai Source Book. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Huffman, Franklin E. 1986. Khmer loanwords in Thai. A Conference on Thai Studies In Honor of William J. Gedney, ed. by R.J. Bickner & e. al, 199-210. Ann Arbor: Center for South and Southeast Asian studies, the University of Michigan.
- Jenner, Philip N. 2009 a. A Dictionary of Angkorian Khmer. Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University.
- . 2009 b. A Dictionary of Pre-Angkorian Khmer. Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University.
- . 2011. A Dictionary of Middle Khmer. Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University.
- Lewis, M. Paul, Gary F. Simons & Charles D. Fennig (eds.). 2016 a. Austro-Asiatic. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/supgroups/austro-asiatic>, retrieved on September 12th, 2016.
- . 2016 b. Khmer, Central. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/khm>, retrieved on September 12th, 2016.
- . 2016 c. Khmer, Northern. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/kxm>, retrieved on September 12th, 2016.
- . 2016 d. Khmu. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/kjg>, retrieved on September 12th, 2016.

- . 2016 e. Lawa, Western. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/lcp>, retrieved on September 12th, 2016.
 - . 2016 f. Lawa, Eastern. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/lwl>, retrieved on September 12th, 2016.
 - . 2016 g. Mon. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/mnw>, retrieved on September 12th, 2016.
 - . 2016 h. Nyah Kur. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/cbn>, retrieved on September 12th, 2016.
 - . 2016 i. Thai, Northern. In *Ethnologue: Language of the World*. Dallas, Texas: SIL International. [online.] Available: <https://www.ethnologue.com/language/nod>, retrieved on September 12th, 2016.
- Li, Daoyong. 1984. The Kammu People in China and Their Social Customs. *Asian Folklore Studies* 43. 15-28.
- Li, Fang Kuei. 1977. *A Handbook of Comparative Tai*. Honolulu: The University Press of Hawaii.
- Luangthongkum, Theraphan. 1984. *Nyah Kur (Chao Bon) - Thai - English Dictionary*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Manomaivibool, Prapin. 1975. *A Study of Sino-Thai Lexical Correspondence*. Doctoral dissertation, University of Washington, Seattle.
- Matisoff, James A. 2001. *Genetic versus Contact Relationship: Prosodic Diffusibility in South-East Asian Language. Areal Diffusion and Genetic Inheritance: Problems in Comparative Linguistics*, ed. by A.Y. Aikhenvald & R.M.W. Dixon, 291-327. New York: Oxford University Press.
- Mishra, Patit Paban. 2008. Chenla. *Encyclopedia of World History*, Volume 2: The Expanding World 600 C.E. to 1450, ed. by M.E. Ackermann, M.J. Schroeder, J.J. Terry, J.-H.L. Upshur & M.F. Whitters, 81-82. New York: Fact On File.

- Nurfadzilah, Yahaya. 2008. Khmer kingdom. Encyclopedia of World History, Volume 2: The Expanding World 600 C.E. to 1450, ed. by M.E. Ackermann, M.J. Schroeder, J.J. Terry, J.-H.L. Upshur & M.F. Whitters, 233-35. New York: Fact On File.
- O'rielly, Dougald J.W. 2007. Early Civilization of Southeast Asia. New York: Altamira Press.
- Penth, Hans. 2000. A Brief History of Lan na. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Pittayaporn, Pittayawat. 2009 a. The Phonology of Proto-Tai. Doctoral dissertation, Faculty of Graduate School, Cornell University. .
- . 2009 b. Proto-Southwestern Tai revised. *Journal of Southeast Asian Linguistics Society* 2. 212-44.
- . 2014. Layers of Chinese Loanwords in Proto-Southwestern Tai as Evidence for the Dating of the Spread of Southwestern Tai. *Manusya* 20.47-68.
- Pou, Saveros. 1992. An Old Khmer-French-English Dictionary. Paris: Cedoreck.
- Pou, Saveros & Philip N. Jenner. 1974. Proto-Indonesian and Mon-Khmer. *Asian Perspectives* 17 (2). 112-24.
- Prakorb Phon-Ngam. 1993. The problem od aspirates in Central Khmer and Northern Khmer. *Mon-Khmer Studies* 22. 252-56.
- Premssirat, Suwilai. 1994. Phonetic variation of final trill and final palatals in Khmer dialects of Thailand. *Mon-Khmer Studies* 24. 1-26.
- . 2001. Appropriateness in Khmu Culture. *Mon-Khmer Studies* 32. 117-29.
- Schliesinger, Joachim. 2001 a. Tai Groups of Thailand: Volume 1 Introduction and Overview. Bangkok: White Lotus.
- . 2001 b. Tai Groups of Thailand: Volume 2 Profile of the Existing Groups. Bangkok: White Lotus.
- Sey, You. 1976. Similarities between Old Khmer and Old Mon. *Oceanic Linguistics Special Publications* 13 (Austroasiatic Studies Part II). 1249-57.
- Shorto, Harry L. 1962. A Dictionary of Modern Spoken Mon. London: Oxford University Press.
- . 1971. A Dictionary of the Mon Inscriptions from the Sixth to the Sixteenth Centuries. London: Oxford University Press.

- . 2006. A Mon-Khmer Comparative Dictionary. (Bauer, C., Cooper, D. and Sidwell, P. (Eds.)) Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies.
- Sidwell, Paul. 2013. Proto-Khamuic. An unpublished manuscript.
- Sidwell, Pual. 2009. Classifying the Austroasiatic languages: History and state of art. Muenchen: Lincom Europa.
- . 2014. Khmuic Classification and Homeland. *Mon-Khmer Studies* 43.1 (ICAAL5 special issue). 47-56
- Stark, Miriam T. 2001. Mainland Southeast Asia Late Prehistoric. Encyclopedia of Prehistory, Volume 3: East Asia and Oceania, ed. by P.N. Peregrin & M. Ember, 160-205. New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers.
- . 2004. Pre-Angkorian and Angkorian Cambodian. Southeast Asia: From prehistory to History, ed. by I. Glover & P.S. Bellwood, 89-119. London: Routledge and Kegan Paul.
- . 2006. From Funan to Angkor: Collapse and Regeneration in Ancient Cambodia. After Collapse: The Regeneration of Complex Societies ed. by G.M. Schwartz & J.J. Nichols, 144-67. Tucson: The university of Arizona Press.
- Thomas, D. & Tienmee W. 1987-1988. An acoustic study of Northern Khmer vowels. *Mon-Khmer Studies* 16-17. 99-108.
- Thomason, Sarah G. 2001. Language Contact. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- Trask, R. L. 1996. Historical Linguistics. London: Arnold.
- Wayland, Ratre P. 1998. An acoustic study of Battambang Khmer vowels. *Mon-Khmer Studies* 28. 43-62.
- Wayland, Ratre P. & Allard Jongman. 2001. Chanthaburi Khmer vowels: phonetic and phonemic analyses. *Mon-Khmer Studies* 31. 65-82.
- กัตัญญ ชูชื่น. 2543. คำยืมภาษาต่างประเทศ ชุด ภาษาเขมรในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- กรรณิการ์ ชินะโชติ. 2522. คำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กรรณิการ์ วัฒนเกษม. 2524. อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 2552. ตำราเรียนอักษรไทยโบราณ: อักษรขอมไทย อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 2555. ภาษาไทยถิ่นเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร. .
- กาญจนา นาคสกุล. 2502. คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นคำภาษาเขมร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เกษม ศิริรัตน์พิริยะ. 2548. “ตัวเมือง”: การเรียนผ่านโครงสร้างคำ. นนทบุรี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร. 2551. จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1: จารึก
จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- จิตร ภูมิศักดิ์. 2540. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชน
ชาติ ฉบับสมบูรณ์ เพิ่มเติม ข้อเท็จจริงว่าด้วยเรื่องชนชาติขอม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
สยาม.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. 2554. จากลายสือไทยสู่อักษรไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำ ทองคำวรรณ. 2520. หลักภาษาเขมร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- แซนด์เลอร์, เดวิด. 2546. ประวัติศาสตร์กัมพูชา. (แปลจาก A History of Cambodia, 2nd
edition. โดย พรรณงาม เเงาธรรมสาร, สดใส ชันติวรพงศ์ และ วงเดือน นาราัจจ์). พิมพ์
ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทศพร โสดาบรรล. 2546. คติการสร้างเมืองเชียงใหม่ในวัฒนธรรมล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. .
- ธวัช ปุณโณทก. 2553. วิวัฒนาการภาษาและอักษรไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. 2557 ก. ความหลากหลายและความกลมรวมทางภาษาในประเทศกลุ่ม
ประชาคมอาเซียน. เอเชียปริทัศน์ 35 (มกราคม - มิถุนายน 2557). 1-28.

- . 2557 ข. เรียนรู้ภาษาไทยโบราณผ่านภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขาขมุขิก. ภาษาและ
ภาษาศาสตร์ 33 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2557). 23-40.
- บำเพ็ญ ะวิน และอุดม รุ่งเรืองศรี. 2530. ศัพท์หมวดภาษาบาลี-ล้านนา และศัพท์ขอมในภาษา
ล้านนา: รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประยูร ทรงศิลป์. 2526. การเปลี่ยนแปลงของภาษา: คำยืมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ประสงค์ ทองประ. 2546. การศึกษาคำที่มีความสอดคล้องกันในภาษาไทยและภาษาเขมร. รายงาน
การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ประเสริฐ ฐ นคร. 2541 ก. ที่มาของอักษรไทยล้านนาและไทลื้อ. สารนิพนธ์ ประเสริฐ ฐ นคร, 74-
81. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- . 2541 ข. ประวัติศาสตร์ล้านนาจากจารึก สารนิพนธ์ ประเสริฐ ฐ นคร, 388-96. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- . 2541 ค. ตัวอักษรไทเหนือและไทอาหม. สารนิพนธ์ ประเสริฐ ฐ นคร, 82-92. กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- . 2546. โคลงนิราศหริภุญชัย: ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฐ นคร สอบกับต้นฉบับเชียงใหม่.
กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- เปรมินทร์ คาระวี. 2539. คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผณินทรา อีรานนท์. 2557. เสียงวรรณยุกต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ. พิมพ์
ครั้งที่ 2. เชียงราย: ชอบพิมพ์.
- พงศ์เกษม สนธิไทย. 2533. การเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบการเขียนมอญโบราณกับมอญ
ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษา
ตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. .
- พรพรรณ เลหาศิรินาถ. 2519. ความสัมพันธ์ของมอญ พม่า และสุโขทัย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-
20. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาจรรยา จอกสมุทร. 2540. แบบเรียนภาษามอญ. กรุงเทพฯ: เท็คโพรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไท
ซิ่ง.

- พระมหาสุเทพ พรหมเลิศ. 2542. คำยืมในจารึกอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
จารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนตรี ศรีบุษรา. 2528. ภาษาเขมรในปักษ์ใต้. จันทบุรี: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี วิทยาลัยรำไพ
พรรณี.
- มหาพวน รามัญวงศ์. 2548. พจนานุกรมมอญ-ไทย ฉบับมอญสยาม. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน. 2534. จารึกล้านนา ภาค 1 เล่ม 1: จารึกจังหวัดเชียงราย น่าน
พะเยา แพร่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- วัฒนา บุรกลีกร. 2541. ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: เท็ค
โปรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง.
- วันทนี ม่วงบุญ. 2532. คำยืมในจารึกสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาจารึกภาษาไทย
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2550. ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรีเลา เกษพรหม. 2541. ลัทธิเยะไร่ ไทใส่นา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. 2545. ล้านนาประเทศ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศานติ ภัคดีคำ. 2549. พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- . 2553. เขมรใช้ ไทยยืม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2539. พจนานุกรม
ภาษาถิ่นภาคเหนือ. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. 2543. ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สร้อยดี อ่องสกุล. 2551. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สฤกษ์พงศ์ ชุนทรง. 2557. ประวัติศาสตร์ของรัฐทวารวดี: ข้อสังเกตจากเอกสารจีนและจารึกร่วม
สมัย. ความสัมพันธ์ของภาษาและรัฐโบราณในอาเซียน, 17-35. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
โบราณคดีและภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิงฆะ วรรณสัย. 2522. โคลงเรื่องมั่งทรงารบเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. 2543. น่านภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1: ภาษาตระกูลออสโตรเอเชีย
ติก และตระกูลจีน-ทิเบต. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุริยา รัตนกุล และ ลักขณา ดาวรัตนหงษ์. 2530. พจนานุกรมภาษาไทย-ละว้า. นครปฐม:
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุรีย์พร ใหญ่สง่า. 2528. ศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงภาษาละเวือะ บ้านป่าแป๋ บ้านช่างหม้อ บ้านอมพาย และบ้านดง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2536. พจนานุกรมไทย-ขมุ-อังกฤษ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนันต์ อารีพงษ์. 2548. ภาษาเขมรที่สัมพันธ์กับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: การกิจเอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2545. ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. 2541. ลัวะ (ละว้า) : ศึกษาจากเอกสารคัมภีร์ใบลานและจารึก เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. 2539. พจนานุกรมศัพท์ล้านนา เฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2534. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- อุไรศรี วรรณศรี. 2553. ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย. (แปลจาก Les éléments khmers dans la formation de la langue siamoise, 1984. โดย จตุพร โคตรรกน, สมเกียรติ วัฒนา พงษากุล และอรุณวรรณ บุญยฤทธิ์). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.
- ฮอลล์, ดี. จี. อี. 2526. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1. (แปลจาก A History of South-East Asia, 1968, 3rd edition โดย คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฮันเตอร์, วัตสัน. 2557. จารึกภาษามอญโบราณในประเทศไทย. ความสัมพันธ์ของภาษาและรัฐโบราณในอาเซียน, 37-50. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดีและภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาคผนวก ก รายการจารึกที่ใช้ศึกษา

ภาคผนวก ก รายการจารึกที่ใช้ศึกษา

ที่	พ.ศ. ที่จาร	ทะเบียน จารึก	ชื่อจารึก	ตัวอักษร
1	2011	ชร. 1	จารึกวิหารจันทรอาราม	ฝักขาม
2	2039	ชร. 2	จารึกพอกคำพระเจ้าตนหลวง	ฝักขาม
3	2039	ชร. 3	จารึกวัดปราสาท	ฝักขาม
4	2041	ชร. 4	จารึกพระมหาเถรนำพระพุทศาศนาจาก ลังกามาหริภุชชัย	ฝักขาม
5	2045	ชร. 5	จารึกวัดศรีสุทธาวาส	ฝักขาม
6	2147	ชร. 6	จารึกฐานพระฤๅษีวิชฌฤค	ฝักขาม, ธรรมล้านนา
7	2158-9	ชร. 7	จารึกวัดผ้าขาวบ้าน (วัดสุนทราราม)	ฝักขาม
8	2269	ชร. 8	จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าล้านทอง	ธรรมล้านนา
9	2270	ชร. 9	จารึกฐานปราสาทโลหะ	ธรรมล้านนา
10	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 10	จารึกถวายเป็นที่ดินพระไสยาสน์	ฝักขาม
11	2023	ชร. 11	จารึกสร้างพระพุทธรูปวัดดอนยาง	ฝักขาม
12	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 12	จารึกพระศรีมหาโพธิ	ฝักขาม
13	2108	ชร. 13	จารึกกษัตริย์ผู้เป็นธรรมิกราชาธิราช	ฝักขาม
14	2024	ชร. 15	จารึกฐานพระพุทธรูปปางประทับรอยพระ บาท	ฝักขาม
15	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 16	จารึกบนแผ่นอิฐ	ฝักขาม
16	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 18	จารึกบนดินขอโรงเหนือ	พม่า, ธรรมล้านนา

17	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 19	จารึกบนดินขอยุณปั้น	ฝักขาม
18	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 20	จารึกบนแผ่นอิฐรัตนทัณฑ์	ฝักขาม, ธรรมล้ำนนา
19	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 22	จารึกบนแผ่นอิฐพุทธสร	ฝักขาม
20	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 23	จารึกบนแผ่นอิฐอุทิศชัยปั้น	ธรรมล้ำนนา
21	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 24	จารึกบนแผ่นอิฐอุทิศคนและเงินให้วัด	ฝักขาม
22	2022	ชร. 33	จารึกวัดบ้านยางหมากม่วง	ฝักขาม
23	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 35	จารึกคูบ้านค้ายเจริญ	ไทยสุโขทัย
24	2067	ชร. 36	จารึกชาวอัยดาบเรื่อน	ฝักขาม
25	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	ชร. 37	จารึกชื่อคัมภีร์	ฝักขาม, ธรรม ล้ำนนา
26	2030	ชร. 61	จารึกวัดพุซิ่ง	ฝักขาม
27	2039-2041	ชร. 63	จารึกวัดคูสีตาอาราม	ฝักขาม
28	1935	นน. 1	จารึกคำปู่สภ	ไทยสุโขทัย
29	2043	นน. 2	จารึกวัดเมืองพง (วัดพระเกิด)	ฝักขาม
30	2091	นน. 3	จารึกวัดช้างค้ำ	ธรรมล้ำนนา
31	2108	นน. 4	จารึกวัดนิรโรคัธอาราม	ฝักขาม
32	2129	นน. 5	จารึกนางแสนพลัวสร้างพระพุทธรูป ไสยาสน์	ฝักขาม
33	2341	นน. 6	จารึกเจ้าอัครวราชสร้างวิหาร	ฝักขาม
34	2340-2343	นน. 7	จารึกเจ้าอัครวราชสร้างปราสาท	ธรรมล้ำนนา

35	2376-2380	นน. 8	จารึกพระกัญจนมหาเถรสร้าง พระไตรปิฎก	ธรรมล้ำนา
36	2363	นน. 9	จารึกระฆังทิศเหนือวิหารวัดพระธาตุแช่ แห้ง	ฝักขาม
37	2363	นน. 10	จารึกระฆังทิศใต้วิหารวัดพระธาตุแช่แห้ง	ฝักขาม
38	2448	นน. 11	จารึกฉลองพระวิหารหลวงเจ้าปู่เพียง	ธรรมล้ำนา
39	2389	นน. 12	จารึกเจ้ามหายศฯ ซ่อมพระธาตุแช่แห้ง	ธรรมล้ำนา
40	1969	นน. 13	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู องค์ที่ 1	ไทยสุโขทัย
41	1969	นน. 14	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู องค์ที่ 2	ไทยสุโขทัย
42	1969	นน. 15	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดช้างค้ำ	ไทยสุโขทัย
43	2332	นน. 16	จารึกเจ้าอัครวรปัญญาเสริมยอดพระธาตุ แช่แห้ง	ธรรมล้ำนา
44	2449-2456	นน. 20	จารึกวัดพระธาตุเขาน้อย	ธรรมล้ำนา
45	2056	พย. 1	จารึกวัดหนองขวาง	ฝักขาม
46	2031	พย. 2	จารึกวัดดอนคราม	ฝักขาม
47	2033	พย. 3	จารึกเจ้าสีหิ้นทำสีมาใหม่	ฝักขาม
48	2035	พย. 4	จารึกวัดวิสุทธาราม	ฝักขาม, ธรรม ล้ำนา
49	2026	พย. 5	จารึกวัดป่าเหียง	ฝักขาม
50	2036	พย. 6	จารึกวัดนางหมื่น	ฝักขาม
51	2038	พย. 7	จารึกวัดอารามป่าญะ	ฝักขาม
52	2040	พย. 8	จารึกวัดป่าใหม่	ฝักขาม
53	2041	พย. 9	จารึกวัดพระญาร่วง	ฝักขาม, ธรรมล้ำนา

54	2046	พย. 10	จาริกมหาสามีเจ้าญาณเทพคุณวัดบ้านดอน	ฝึกขาม
55	2051	พย. 11	จาริกวัดพูปอ	ฝึกขาม
56	2056	พย. 12	จาริกมหาสามีญาณสุนทรเจ้าวัดพระเกิด	ฝึกขาม
57	2058	พย. 13	จาริกมหาเถรสังฆกรรมไพริคัมภีร์ฯ วัดสิบสองห้อง	ฝึกขาม
58	2065	พย. 14	จาริกวัดหลวง	ฝึกขาม
59	2079	พย. 15	จาริกวัดเจ้าเมืองเซริง	ฝึกขาม
60	2039	พย. 16	จาริกเจ้าศรีฯ	ฝึกขาม
61	พุทธศตวรรษที่ 21-22	พย. 17	จาริกคำอริชฐาน	ไทยสุโขทัย
62	2065	พย. 18	จาริกขึ้นส่วนของเสมา	ฝึกขาม
63	พุทธศตวรรษที่ 21-22	พย. 19	จาริกคำสาปแข่ง	ฝึกขาม
64	พุทธศตวรรษที่ 21	พย. 20	จาริกพุทธรักษา	ฝึกขาม, ธรรมล้านนา
65	2066-2071	พย. 21	จาริกสถานที่ประดิษฐานพระธาตุ	ฝึกขาม, ธรรมล้านนา
66	พุทธศตวรรษที่ 21-22	พย. 22	จาริกมหาสังฆราชเจ้าผญาวัดหมื่นฯ	ฝึกขาม
67	2025	พย. 23	จาริกปกเวียงพยาว	ฝึกขาม
68	พุทธศตวรรษที่ 21-22	พย. 24	จาริกพุทธศาสน์	ฝึกขาม, ธรรมล้านนา
69	2037	พย. 26	จาริกวัดอารามปาน้อย	ฝึกขาม
70	2038	พย. 27	จาริกเจ้าสี่หมื่นพยาวฝั่งเสมาวัดลี	ฝึกขาม
71	2044	พย. 28	จาริกเจ้าหมื่นลอมงคล	ฝึกขาม

72	2047	พย. 29	จารึกเจ้าหัวแสนญาณกัลยา	ฝักขาม
73	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 30	จารึกคระซังเจตีย์หินทรายวัดลี	ฝักขาม
74	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 31	จารึกวัดพระเจ้า	ฝักขาม
75	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 33	จารึกรอยบุญ	ฝักขาม
76	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 37	จารึกวัดทองแสง	ฝักขาม
77	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 38	จารึกวัดตมสูง	ฝักขาม
78	2038	พย. 39	จารึกวัดจอยแซ	ฝักขาม
79	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 40	จารึกวัดโลกติลกสังฆาราม	ฝักขาม
80	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 41	จารึกฐานพระพุทธรูปชาวหมุกสร้าง	ฝักขาม
81	2014	พย. 44	จารึกเจ้าสี่หมื่นสร้างพระพุทธรูปและ เจ้ามหาราชอุทิศที่นา	ฝักขาม
82	2021	พย. 45	จารึกสมเด็จพระราชาเอกกราชพิงธรรม เทศนา	ฝักขาม
83	2033	พย. 46	จารึกเจ้าสี่หมื่นผู้เป็นปู่เลี้ยง	ฝักขาม
84	2014	พย. 47	จารึกเจ้าสี่หมื่นเลี้ยงมาเป็นเจ้าสี่หมื่น	ฝักขาม
85	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 48	จารึกวัดควาง	ฝักขาม
86	2053	พย. 49	จารึกเจ้าพันมหาดา	ฝักขาม
87	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 50	จารึกวัดหนองสระ	ฝักขาม
88	2060	พย. 51	จารึกวัดสุวันณาราม	ฝักขาม

89	2014	พย. 52	จารึกเจ้าสี่หมื่นสร้างพระพุทธรูป	ฝักขาม
90	2138	พย. 53	จารึกวัดบ้านยาง	ฝักขาม
91	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 54	จารึกวัดพระยางำเมืองและพระญาร่วง	ฝักขาม
92	2113	พย. 55	จารึกวัดบ้านขามเมืองป็น	ฝักขาม
93	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 56	จารึกคามวาสีรัฐวาสิ	ฝักขาม
94	2032	พย. 57	จารึกสมเด็จมหาสามิญาณเทพสร้างพิหาร วัดกลาง	ฝักขาม, ธรรม ล้านนา
95	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 58	จารึกวัดเค้าราชสถาน	ฝักขาม
96	2040	พย. 59	จารึกวัดหมื่นล่อ	ฝักขาม
97	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 60	จารึกฐานพระพุทธรูปพ่อบุญสร้าง	ฝักขาม
98	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 61	จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าเถรองค์ 26	ฝักขาม
99	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 62	จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าพ่อจน	ฝักขาม
100	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 63	จารึกฐานพระพุทธรูปพระเถรอนงค์	ฝักขาม
101	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 64	จารึกฐานพระพุทธรูปสามเจ้าสร้าง	ฝักขาม
102	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 65	จารึกฐานพระพุทธรูปพุดเถ่างสร้าง	ฝักขาม
103	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 66	จารึกฐานพระพุทธรูปที่ปึงกรพ่อหลอม สร้าง	ฝักขาม
104	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 67	จารึกกรอบฐานสลูปศิลา	ฝักขาม

105	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 68	จารึกรอบองค์ระฆังสุปศิลา	ฝักขาม
106	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 69	จารึกชิ้นส่วนหินทรายวัดห้วย แผ่นที่ 1	ฝักขาม
107	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 70	จารึกชิ้นส่วนหินทรายวัดห้วย แผ่นที่ 2	ฝักขาม
108	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 71	จารึกชิ้นส่วนหินทรายสันกู่หือ	ฝักขาม
109	2021-2035	พย. 72	จารึกส่วนยอดของใบเสมา	ฝักขาม
110	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 74	จารึกด้านหลังฐานพระพุทธรูปหินทราย	ฝักขาม
111	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 75	จารึกฐานพระพุทธรูปพระพุทธรูปตันหังกร	ฝักขาม
112	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 76	จารึกฐานพระพุทธรูปเมียนายร้อยสวน ลิสร้าง	ฝักขาม
113	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 77	จารึกฐานพระพุทธรูปพระพุทธรูปสรณัง	ฝักขาม
114	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 78	จารึกฐานพระพุทธรูปสามหมากม่วงสร้าง	ฝักขาม
115	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 79	จารึกฐานพระพุทธรูปเกล้าเอี้ยงสร้าง	ฝักขาม
116	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 80	จารึกฐานพระพุทธรูปชาวเงินสร้าง	ฝักขาม
117	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 81	จารึกรอบฐานพระพุทธรูปคำต่อนสร้าง	ฝักขาม
118	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 82	จารึกฐานพระพุทธรูปพันข้มหล้าสร้าง	ฝักขาม
119	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 85	จารึกชิ้นส่วนแผ่นอิฐวัดลี	ฝักขาม

120	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 86	จารึกลุงพระเจ้า	ฝักขาม
121	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 87	จารึกกษัตริย์เจ้า	ฝักขาม
122	พุทธศตวรรษ ที่ 21-22	พย. 88	จารึกพบที่วัดลี	ฝักขาม
123	2039	พย. 89	จารึกวัดบ้านปาน	ฝักขาม
124	1882	พร. 1	จารึกวัดบางสนุก	ไทย
125	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	พร. 2	จารึกแสดงผลกรรมนำสู่นิพพาน	ฝักขาม
126	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	พร. 3	จารึกอุทิศสิ่งของ	ฝักขาม
127	พุทธศตวรรษ ที่ 21-23	พร. 4	จารึกรัตนติลก	ฝักขาม
128	1999	พร. 5	จารึกที่โรงเรียนพิริยาลัย (จารึกพรหม จินดาและเจ้าสมุทรมงคลรุจี)	ฝักขาม
129	2040	พร. 6	จารึกวิหารวัดศรีบุญเรือง	ฝักขาม
130	2072	พร. 9	จารึกวัดบุญพาราม	ฝักขาม
131	2416	พร. 10	จารึกวัดสมเด็จ	ธรรมล้านนา
132	2124	ชม. 1	จารึกวัดเชียงมั่น	ฝักขาม
133	2333	ชม. 2	จารึกบนหลังกรอบไม้สักด้านปฤษฎางค์ พระศิลาปางทรมานข้างนาราคีรี	ธรรมล้านนา
134	1988	ชม. 3	จารึกหมื่นจ้าวเชียงของ	ฝักขาม
135	2040	ชม. 4	จารึกวัดแก้วหาด	ฝักขาม
136	2102	ชม. 5	จารึกเจ้าแสนดาบเรือนหน่อแก้ว	ฝักขาม
137	2046	ชม. 6	จารึกมหาสามัญญาคัมภีระ	ฝักขาม

138	2096	ชม. 7	จารีกวัดเชียงสา	ฝึกขาม
139	2347	ชม. 8	จารีกสุวรรณปราสาท	ฝึกขาม
140	2034	ชม. 9	จารีกวัดพวกซอด (เชียงราย)	ฝึกขาม
141	พุทธศตวรรษ ที่ 21	ชม. 10	จารีกพุทธศตวรรษที่ 21	ฝึกขาม
142	2354	ชม. 12	จารีกหน้าอุโบสถวัดพระสิงห์	ฝึกขาม
143	2035	ชม. 13	จารีกวัดตโปทาราม	ฝึกขาม
144	2352	ชม. 14	จารีกวัดศรีเกิด	ฝึกขาม
145	2124	ชม. 15	จารีกวัดเกตการาม	ฝึกขาม
146	2039	ชม. 16	จารีกวัดศรีบุญเรือง	ฝึกขาม
147	2099	ชม. 17	จารีกวัดพระธาตุศรีจอมทอง	ฝึกขาม
148	2083	ชม. 18	จารีกวัดพระธาตุศรีจอมทอง	ฝึกขาม
149	2322	ชม. 19	จารีกพระยาหลวงวชิรปราการ	ธรรมล้ำนา
150	2097	ชม. 20	จารีกจุลคีรี	ฝึกขาม
151	2031	ชม. 21	จารีกวัดศาลกัลป์ญาณมหันตาราม	ฝึกขาม
152	2129	ชม. 22	จารีกบนระฆังวัดพระสิงห์	ฝึกขาม
153	2172	ชม. 23	จารีกระฆังด้านขวาพระวิหารวัดพระสิงห์	ธรรมล้ำนา
154	ไม่ระบุ	ชม. 24	จารีกวัดกุ้เสาหิน	ฝึกขาม
155	2052	ชม. 25	จารีกวัดศรีสุพรรณ	ฝึกขาม
156	2065	ชม. 26	จารีกวัดยางหนุ่ม	ฝึกขาม
157	2124	ชม. 27	จารีกหมื่นชุลนจำสร้างพระพุทธรูป	ฝึกขาม
158	2354	ชม. 29	จารีกวัดเชียงมัน 2	ฝึกขาม
159	2370	ชม. 30	จารีกวัดอารามคันระ	ฝึกขาม

160	2010	ชม. 31	จารีกอคันตูกะอาราม	ฝักขาม
161	2390	ชม. 38	จารีกวัตโบสถ์ บ้านบ่อ	ธรรมล้ำนา
162	2347	ชม. 40	จารีกพระพุทธรูปสลักบนงาช้าง	ฝักขาม, ธรรมล้ำนา
163	2005	ชม. 52	จารีกมหาเศรษฐีธรรมไตรปิตร	ฝักขาม
164	2038	ชม. 62	จารีกวัตหนองน้ำถุ้ง	ฝักขาม
165	2031	ชม. 67	จารีกวัตมหาวัน (พะเยา)	ฝักขาม
166	2020-2120	ชม. 69	จารีกอำเภอพวน จังหวัดเชียงราย	ฝักขาม
167	2045	ชม. 175	จารีกวัตอุทุมพรอาราม	ฝักขาม
168	2391	ชม. 177	จารีกวัตพระธาตุช่างเคิ่ง	ฝักขาม
169	2024	ชม. 178	จารีกฐานพระพุทธรูปวัดศรีบุญเรือง	ฝักขาม
170	2019	ลป. 1	จารีกเจ้าหมื่นคำเพชร	ฝักขาม
171	2046	ลป. 2	จารีกวัตพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. 2046	ฝักขาม
172	2375	ลป. 3	จารีกการสร้างฉัตร	ธรรมล้ำนา
173	2382	ลป. 4	จารีกวัตพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. 2382	ธรรมล้ำนา
174	2339	ลป. 5	จารีกวัตพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. 2339	ฝักขาม, ธรรมล้ำนา
175	2039	ลป. 6	จารีกวัตบ้านดำน	ฝักขาม
176	2045	ลป. 7	จารีกตอยจำ	ฝักขาม
177	2145	ลป. 8	จารีกฐานพระพุทธรูปไสยาสน์วัดเกาะวาลุการาม	ฝักขาม
178	ไม่ระบุ	ลป. 9	จารีกวัตพระแก้วดอนเต้า	ฝักขาม
179	2217	ลป. 10	จารีกฐานพระพุทธรูปวัดวิชัย	ฝักขาม
180	2382	ลป. 11	จารีกวัตคตะตึกเชียงมั่น	ธรรมล้ำนา

181	2039	ลป. 12	จารึกวัดป่าบาง	ฝักขาม
182	2456	ลป. 13	จารึกการปฏิสังขรณ์ศาลาวัดพระธาตุ ลำปางหลวง	ธรรมล้ำนา
183	ไม่ระบุ	ลป. 14	จารึกเมืองลอง	ไทยสุโขทัย
184	2011	ลป. 15	จารึกวัดบ้านแลง	ฝักขาม
185	2500	ลป. 16	จารึกการปฏิสังขรณ์พระมหาชินธาตุ เจ้าลำปาง	ธรรมล้ำนา
186	2469	ลป. 17	จารึกการสร้างทุ่งศิลา	ธรรมล้ำนา
187	2460	ลป. 18	จารึกการสร้างวิหารวัดพระแก้วดอนเต้า	ไทย, ธรรม ล้ำนา
188	2416	ลป. 20	จารึกรอบระฆังวัดปงสนุกเหนือ	ธรรมล้ำนา
189	ไม่ระบุ	ลป. 21	จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดปงสนุก เหนือ	ฝักขาม
190	ไม่ระบุ	ลป. 22	จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดแสงเมือง มา	ฝักขาม
191	2226	ลป. 23	จารึกวัดเสลารัตนบัณฑิตราม	ธรรมล้ำนา
192	2469	ลป. 39	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง 1	ธรรมล้ำนา
193	2469	ลป. 40	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง 2	ธรรมล้ำนา
194	2469	ลป. 41	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง 3	ธรรมล้ำนา
195	ไม่ระบุ	ลป. 42	จารึกถ้ำเต๋นงัว 1	ฝักขาม
196	ไม่ระบุ	ลป. 43	จารึกถ้ำเต๋นงัว 2	ฝักขาม
197	ไม่ระบุ	ลป. 44	จารึกถ้ำเต๋นงัว 3	ฝักขาม
198	2058	ลป. 45	จารึกถ้ำเต๋นงัว 4	ฝักขาม
199	2059	ลพ. 8	จารึกวัดตันผึ่ง	ฝักขาม
200	1954	ลพ. 9	จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (พะเยา)	ฝักขาม

201	2039	ลพ. 10	จารีกวัดพระคำ (พะเยา)	ฝักขาม
202	พุทธศตวรรษ ที่ 21	ลพ. 11	จารีกสังฆราชธรรมทิน	ฝักขาม
203	2078	ลพ. 12	จารีกการสร้างพระมหามณฑป (พะเยา)	ฝักขาม
204	ไม่ระบุ	ลพ. 13	จารีกหงสาวดีศรีสัตยาธิษฐาน	ฝักขาม
205	2025-2050	ลพ. 14	จารีกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันตก เฉียงเหนือ	ฝักขาม
206	2043	ลพ. 15	จารีกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุม ตะวันออกเฉียงเหนือ	ฝักขาม
207	2031	ลพ. 16	จารีกวัดต้องแต้ม (เชียงใหม่)	ฝักขาม, ธรรม ล้านนา
208	2153	ลพ. 17	จารีกบ้านเชียงแล (เชียงราย)	ฝักขาม
209	2050	ลพ. 18	จารีกวัดสันมะค่า จังหวัดลำพูน	ฝักขาม
210	2045	ลพ. 19	จารีกเจ้าหัวแสนญาณกัลยา (พะเยา)	ฝักขาม
211	2046	ลพ. 20	จารีกวัดขุนบาน	ฝักขาม
212	2027	ลพ. 21	จารีกพระพุทธรูปในถ้ำ (เชียงราย)	ฝักขาม
213	2049	ลพ. 22	จารีกวัดวิสุทธาราม (พะเยา)	ฝักขาม
214	2032	ลพ. 23	จารีกวัดช่วงซุ่มแก้ว	ฝักขาม
215	2017	ลพ. 24	จารีกพระยาสองแควเก่า	ฝักขาม
216	2102	ลพ. 25	จารีกวัดป่ากู่แก้ว	ฝักขาม
217	2043	ลพ. 26	จารีกวัดมหาโพธิ	ฝักขาม
218	1955	ลพ. 27	จารีกวัดเก้ายอด (พะเยา)	ฝักขาม
219	2088	ลพ. 28	จารีกจากจังหวัดเชียงราย	ฝักขาม
220	2066	ลพ. 29	จารีกพระเจ้าตนหลวง	ฝักขาม

221	พุทธศตวรรษที่ 21	ลพ. 30	จารึกวัดทงแลง	ฝักขาม
222	2042	ลพ. 31	จารึกวัดกานโถม	ฝักขาม
223	พุทธศตวรรษที่ 21	ลพ. 32	จารึกวัดโลกติลกสังฆาราม 1	ฝักขาม
224	2042	ลพ. 33	จารึกวัดกลางพยาว	ฝักขาม
225	2055	ลพ. 34	จารึกวัดสุวรรณอาราม	ฝักขาม
226	2010	ลพ. 35	จารึก จ.ศ. 829	ฝักขาม
227	1913	ลพ. 38	จารึกวัดพระยืน	ไทยสุโขทัย
228	2403	ลพ. 40	จารึกบนห้องวัดพระธาตุ	ฝักขาม
229	2371	ลพ. 41	จารึกที่ฐานพระพุทธรูป	ธรรมล้ำนนา
230	2051	ลพ. 42	จารึกบนปล่องประทีป (โคมไฟ)	ฝักขาม
231	2100	ลพ. 43	จารึกวัดป่าอูางเลี้ยงแขง	ฝักขาม
232	พุทธศตวรรษที่ 21-22	ลพ. 44	จารึกท้าวพญา	ฝักขาม
233	ไม่ระบุ	ลพ. 45	จารึกป๋ามะต๋บเต๋า	ฝักขาม
234	2031-2050	ลพ. 50	จารึกพญา	ฝักขาม
235	ไม่ระบุ	ลพ. 51	จารึกพุทธ	ฝักขาม
236	พุทธศตวรรษที่ 22-23	ลพ. 52	จารึกเจ้าพุดพัตเทวาร 1	ฝักขาม
237	พุทธศตวรรษที่ 22-23	ลพ. 53	จารึกเจ้าพุดพัตเทวาร 2	ฝักขาม
238	พุทธศตวรรษที่ 22-23	ลพ. 54	จารึกเจ้าพุดพัตเทวาร 3	ฝักขาม
239	พุทธศตวรรษที่ 22-23	ลพ. 55	จารึกเจ้าพุดพัตเทวาร 4	ฝักขาม

240	พุทธศตวรรษที่ 22-23	ลพ. 56	จารึกเจ้าพุดพัทเทวาร 5	ฝักขาม
241	2098	ลพ. 57	จารึกพระเจ้าเมกุฎ	ฝักขาม
242	2033	มส. 1	จารึกวัดศรีเกิด	ฝักขาม

ภาคผนวก ข รายการคำยืม

ภาคผนวก ข รายการคำยืม

1) ข้อกำหนดรายละเอียดในตารางภาคผนวก ข

- ภายในตารางแต่ละภาษาจะเรียงลำดับคำศัพท์ตามตัวอักษรของรูปเขียนภาษาไทยถิ่นเหนือ
- รูปเขียนปริวรรตของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือจะไม่อยู่ในเครื่องหมาย < >
- แหล่งอ้างอิงที่มาของคำศัพท์จะอยู่ในกรอบแฉกกลางของคำศัพท์แต่ละคำ
- การอ้างอิงในตารางภาคผนวกเป็นไปตามหลักที่ตกลงไว้ใน หัวข้อที่ 3.4 อักษรย่อและหลักการอ้างอิงในรายงานผลการวิจัย

2) ลำดับหัวข้อในภาคผนวก ข

ภาคผนวก ข 1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร

ภาคผนวก ข 1.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ภาคผนวก ข 1.2 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ

ภาคผนวก ข 2.1 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ภาคผนวก ข 2.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 2.3 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า

ภาคผนวก ข 3.1 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ภาคผนวก ข 3.2 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมรซึ่งไม่อาจระบุภาษาได้

ภาคผนวก ข 4.1 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ภาคผนวก ข 4.2 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 4.3 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

ภาคผนวก ข 4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 1 (พบหลักฐานการยิมน้อยมาก)

ภาคผนวก ข 1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร

ภาคผนวก ข 1.1 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาเขมร	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
รูปเขียน	เสียง			
กก (สก) kok ~ โกก kōk	kok ² ~ ko:k ²		<ko'k> /kak/ 1 p to wash; to clean; to soak (in order to clean)	ก. สระผม
ขอม.142	ขอม.142		ModK.3	ขอม.142
กต koṭ ~ กต koṭ ~ กฏ koṭ	koṭ ⁵		<kat> /koṭ/ 'v. to mark, make a mark'	ก. ตราไว้ ทำ เครื่องหมายไว้
ล้านนา.15, ไบลาน.2; เหนือ.8	ไบลาน.2; เหนือ.8		PAKD,10; AKD.10	ล้านนา.15, ไบลาน.2; เหนือ.8
ก่อ kaḷ ~ กั ka	ko: ²		OPAK, OAK <ka ~ ko> /ko:/ '1 v. to come into being, happen, occur 2 v. to cause, to create	ก. ทำให้เกิดขึ้น ทำให้มีขึ้น เริ่ม, สร้างโดยใช้อัฐ และปูน
ล้านนา.46; เหนือ.24/ นน.11 ด.1 บ.24, พร.1 ด.1 บ.21	เหนือ.24		PAKD.1; AKD.1	ล้านนา.46; เหนือ.24
กะตอ kaḥṭa	ka ¹ - do: ¹		ModK /kdaa/ 'n. penis (vulgar)'	น.อวัยวะเพศชาย
ขอม.121	ขอม.121		ModK.88	ขอม.121

กระจก kacôk ~ กระจก kracôk ~ กาก kacôk ~ กระจก khracôk ~ ขะจก khacôk	ka ¹ -cok ²	ModK /kaŋcak/ 'n mirror, (sheet / pane of) glass; (optical) filter; (TV) screen.'	น. แก้วที่ทำเป็นแผ่น, กระจกเงา
ล้านนา.2, 18	ล้านนา.2, 18	ModKD.10	ล้านนา.2, 18
กังวล kánwôl	kaŋ ⁵ -won ¹	OPAK, OAK <kaŋval ~ kamvala ~ kamval > /kəŋwəl/ 'v. act or result of disturbance, worry' ModK <kaŋva'l > 'adj. to be concern n. anxiety, worry'	ก. รบกวน น. กังวล ความห่วงใย
ล้านนา.55/ นน.1 ด.1 บ.10, 12	ล้านนา.55	PAKD.2; AKD.2	ล้านนา.55/ นน.1 ด.1 บ.10, 12
กแจะ, กระจแจะ, กระจแฮะ, ขแจะ, ขุระแฮะ, ขะแฮะ, , คะแฮะ, คุระแฮะ, คแจะ, คแฮะ kceḥ ~ krceḥ ~ krjeḥ ~ khceḥ ~ khraḥjeḥ ~ khaḥjeḥ ~ gaḥjeḥ ~ graḥjeḥ ~ gceḥ ~ gjeḥ	k ^h a ¹ cɛɽ ⁵	ModK <kraceḥ > /kraceḥ/ 'n. a kind of tree having an aromatic heartwood which is crushed to make a perfumed powder'	น. กระจแจะ, พญายา
ล้านนา.20, ไบลาน.117	ไบลาน.117	ModKD.98	ล้านนา.20, ไบลาน.117

กำเนิด <u>kāmneit</u>	kam ⁵ - nət ²	ModK /kəmnaət/ ‘birth, beginning, source, origin; profit; utility; success.’	ก. เกิด, ให้เกิด
ชร.35 ด.1 บ.5, ชม.2 ด.1 บ.17, ลป.14 ด.1 บ.25	ชร.35, ชม.2, ลป.14	Hea1997:C:807	ชร.35 ด.1 บ.5, ชม.2 ด.1 บ.17, ลป.14 ด.1 บ.25
กำเตา <u>kāmtau</u> ~ กำเตา <u>kām¹tau</u>	kam ⁵ - daw ¹ kam ² - daw ¹	OPAK, OAK <kantau> /kəndɤw/ ‘n. one who is heated, ardent, energetic’ ModK <kāmtau> /kamdaw/ ‘v. to warm, heat. n. heat, warmth’	น. ความร้อน, ความทุกข์ร้อน
เหนือ.38/ มังทรา.188	เหนือ.38	PAKD.16	เหนือ.38
กตาม <u>ktām</u> ~ คะ ตาม <u>gahtām</u>	ka ¹ da:m ¹	PMK *ktlaam ‘n. crab’ ModK /kdaam/ ‘n. crab; cramp’	น. ปู
ขอม.124	ขอม.124	Hea1997:C:1041; Sho2006:R:1348.A	ขอม.124
ดวง <u>tvañ</u>	duaŋ ¹	OPAK, OAK <toiñ ~ tvañ ~ tvāñ> /du:əŋ ~ dɔ:ŋ/ ‘n. coconut’ ModK <tūñ> /dɔ:ŋ/	น. มะพร้าว
ขอม.127	ขอม.127	AKD.219	ขอม.127
เตียง <u>tyañ</u>	diaŋ ¹	PMK *tijñ ~*təŋ ‘to know’	ก. รู้

		OPAK <tiñ ~ teñ > OAK <tyañ > /d̪iəŋ ~ d̪uəŋ/	
ขอม. 145	ขอม. 145	PAKD. 192; AKD. 210MKCD. 264	ขอม. 145
ตำเรย tām reya ~ ตำเรย tām ¹ reya ~ ตำรี tām ¹ rī	tam ⁵ lia ¹ ~ tam ² lia ¹ ~ tam ² li: ¹	OPAK, OAK <tamre ~ tamr̥r̥ ~ tamrya ~ tamr̥mrya ~ tamrya ~ tamr̥rya ~ tamryya ~ tammriy > /d̪əm're: ~ d̪əm'ri:/ 'n. The Indian elephant'	น. ช้าง
ใบลาน.285; ล้านนา.501 / หริ.9, 29		PAKD.180; AKD.192	ใบลาน.285; ล้านนา.501/ หริ.9, 29
ไถง thñai	tha2- ŋai5	PMK *t2ŋii? 'sun, day' OM <tney > /t̪ŋy/ OK <tñai ~ thñai ~ thñaiy > /th̪ŋy/ 'sun, day' ModK <thñai > /th̪ŋay/	น. ดวงอาทิตย์ วัน
มั่งทรา.6/ นน.11, นน. 12, นน.16, ชม.2, ชม.14	มั่งทรา.6/ นน.11	PAKD.206; AKD.226; MKCD.76	มั่งทรา.6/ นน.11, นน.12

เบิก peik	bə:k²	PMK *pək ~ *pəək 'to open' (MKCD. 145) OPAK, OAK <pek > /bɤ:k/ 'v. to open'	ก. เปิด
โบลาน.393; มังทรา. 32	โบลาน.393; มังทรา. 32	PAKD. 318; AKD. 353; MKCD. 145	โบลาน.393; มังทรา. 32
เพง ben	peŋ¹	PMK *dpəŋ; *tbij; *tbiij; *tbiəŋ; *tbəŋ 'full' OK <*beñ, *bañ > /beŋ/ 'v. to fill, complete'	ก. เต็ม
ชร.1, ชร.2, นน.2, นน. 11, พย.5, พย.28, พร. 9, พร.10	เหนือ.559	AKD.404; MKCD.267	เหนือ.559
มัด mat	Mat	OPAK, OAK <mat > /mat/ 'n. mouth, edge'	น. ปาก
ขอม.134	ขอม.134	PAKD.360	ขอม.134
มเสง mseñ	ma⁴seŋ⁵	PMK *[b]saŋ? 'snake' ModK <msāñ' > /msaŋ/ 'year of the snake'	น. ปีงูเล็ก
นน.11 ด.1 บ.2, ชม.4 ด.1 บ.2 ชม.14 ด.2 บ.8	เหนือ.559	MKCD.273	นน.11 ด.1 บ.2 ชม.4 ด.1 บ.2 ชม.14 ด.2 บ.8

สลา slā	sa [?] 2-la ⁵	PMK *sla ‘n. leaf’ Khmer <slā > ‘n.arcacea nut’	น. หมาก
ใบลาน. 659	ใบลาน. 659	MKCD.119	ใบลาน. 659
สลิด salit	sa ¹ -lit ⁵	OPAK, OAK <sralit > /sralit/ ‘n. shrub of the species Dischidia (Asclepiadaceae)’	น. ต้นสลิด, ดอกขจร
ใบลาน.660	ใบลาน.660	AKD.683	ใบลาน.660
กทิ kadi	kati ³	ModK /ktih/ ‘n. cream (of plants, e.g. coconut cream)’ Surin Khmer /kthi?/ ‘coconut milk’	น. น้ำที่คั้นจาก มะพร้าวขูด
ล้านนา.4	ล้านนา.4	Dha1978:C:1098	ล้านนา.4
กเทีย kadeiy	ka ¹ t ^h əj ¹	ModK <khadey > /ktəy/ ‘n. hermaphrodite’	น. คนที่มีอวัยวะทั้ง เพศชายและหญิง, คนที่มีจิตใจและ อาการตรงข้ามกับ เพศตน
ล้านนา.5	ล้านนา.5	Headley1997	ล้านนา.5

กะเพรา	ka ¹ p ^h aw ₁	ModK < mrahbrao > /mreah priv/ n. small plant whose leaves, flowers and fruits are used in the preparation of certain sour soups.	น.กะเพรา
ล้านนา.6	ล้านนา.6	ModKD.960	ล้านนา.6
กระจับ	kra ¹ cap ²	ModK /kracap/ 'n.an edible aquatic plant (Triceros cochinchinensis or Trapa nactans)'	น. นวมหรือวัตถุ รูปร่างคล้าย กระจับ ใช้ใส่เพื่อ ป้องกันอวัยวะที่ หว่างขาเวลาชก มวย น.2 ชื่อพืชน้ำชนิด Trapa bicornis Osb. และชนิด T.insica Sleb. et Zucc (Trapaceae)
ล้านนา. 19	ล้านนา.19	ModKD.97	ล้านนา.19
กระมุข kraḥmum		ModK /kramum/ 'n. virgin, single adult'	น. ผู้หญิง
โบลาน.12	โบลาน.12	ModKD.104	ขอม.121

กระสอบ krahsáp	kra ¹ sap ²	ModK /chap/ fast (quickly)	ก. แล่นพลัน วิ่งเร็ว
ขอม.122	ขอม.122	Huf1971:C:2196-296-2	ขอม.122
กองเชิง kaan jen	kəŋ ⁵ cəŋ ¹	ModK /kaŋ/ 'ring, circle; bracelet, necklace, anklet' /caŋkraŋ cəŋ/	น. กรองเชิง, กำไล ข้อเท้า
ใบลาน.14	ใบลาน.14	Hea1997:C:58	ใบลาน. 14
กะจอกเชิง	kacə:k ⁵ cəŋ ¹	ModK /kracəak/ 'n nail'	น. เล็บเท้า
ใบลาน.18	ใบลาน.18	ModK.97	ใบลาน.18
กะเจียก กระเจียก ทะเจียก	kra ¹ ciak ²	Mod./traciek/ 'ear'	น. เครื่องประดับหู
ล้านนา.2	ล้านนา.2	Hea1997:C:4819	ล้านนา.2
กหุลก	kahlok	ModK. /krah/ armor, armor plating	น. เกราะ
ล้านนา.11	ล้านนา.11	Hea1997:C:1430	ล้านนา.11

กโหล้ง	ka ¹ loŋ ⁴	ModK /tralaok/ 'n. scoop / dipper made from the shell of a coconut; skull'	น. กะโหลก กะลา
ล้านนา.11	ล้านนา.11	Hea1997:C:4940	ล้านนา.11
กวร kvar	kuan ⁵	ModK <kōr> /kao/ to shave; to take advantage of, cheat, swindle, rip-off' /kɔ:r/ 'to shave (beard, hair) (Surin Khmer)	ก. โคน
ใบลาน.12	ใบลาน.12	Hea1997:C:745 Dha1978:C:3412	ใบลาน.12
กสัง กาดสัง kasaŋ kātsaŋ	kra ¹ saŋ ⁵	/krasaŋ tiep/ 1 kind of vegetable (Peperomia pelludica) resembling water cress 2 Chinese leek (Allium odorum)	น. กระสัง Peperomia pelludica Korth. Peperomiaceae
ล้านนา.10	ล้านนา.10	ModKD.107	ล้านนา.10
กะเกี่ยม kakyam	ka ² - kiam ⁵	ModK /triem/ 'v to make ready, get ready; to prepare, hold (oneself) in readiness for. adj to be ready, prepared'	ก. ตระเตรียม
ล้านนา.119	ล้านนา.119	Hea1997:C:4997	ล้านนา.119

ภาคผนวก ข 1.2 คำยืมที่มาจากภาษาเขมร ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษาเขมร	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 1.2 (1)	กราสะวาน krāsawān	k ^h a:t ⁵ sa ¹ wan ¹	OAK <krās> /kra:h/ 'v. to brush' ModK <krās> /kra:h/ 'n. comb, brush v. to brush'	น. ทวี
	ขอม.121	ขอม.121	AKD.54	ขอม.121
ข 1.2 (2)	กอน kaŋ ~ กูน kūn	ko:n ~ ku:n	PMK *kuun; *kuən 'n. child' OPAK, OAK <kon ~ kvan ~ kvān ~ kun >/ku:ən/	น. ลูก
	ขอม.121, 125	ขอม.121, 125	PAKD.59; AKD.59	ขอม.121, 125
ข 1.2 (3)	กะโดย kaḥtōy	ka ² -do:ɣ ¹	ModK <kḥtvay> /kanduəy/ 'n. 'vagina' (vulgar)	น.อวัยวะเพศหญิง
	ขอม.122	ขอม.122	ModK.15	ขอม.122
ข 1.2 (4)	กเซ็ง kajein ~ กระเซ็ง krajein	ka ¹ -sə:ŋ ¹	ModK /krasəŋ/ 'n. ministry (of a government), department'	น. กระทรวง
	ล้านนา.2	ล้านนา.2	Hea1997:C:1270	ล้านนา.2
ข 1.2 (5)	จราน crān ~ (สก) จาน crān ~ (ไท) สราน srān ~	ca ² -lan ¹ ca:n ⁵ sa ² -lan ¹	ModK <crāl> /craal/ 'adj. to be bright-red, glowing red'	ว. แดง
	ขอม.125, 130, 138	ขอม.125, 130, 138	ModK.289	ขอม.125, 130, 138

ข 1.2 (6)	ชาม jāṃ	cam ¹	PMK *jhaam; *jhiim ‘n. blood’ MidK <jhām> /jha:m/ ModK. /chiəm/ Cf. OM <chim> /chim/	น. เลือด
	ขอม.126	ขอม.126	MKCD.388; MidKD.93	ขอม.126
ข 1.2 (7)	ต้วง tvaṅ ¹	duaŋ ²	ModK <tvaŋ> /duən/ ‘n. conical straw or leaf hat’	น. หมวก
	ขอม.127	ขอม.127	ModK.395	ขอม.127
ข 1.2 (8)	แดง tēṅ	deŋ ¹	OAK <katyān> /kɔf:əŋ/ ‘n. small bell, chim’ Mod. <kaŋtīn> /kaŋɔf:əŋ/ ‘n. small bell, hand bell’	น. ระฆัง
	เหนือ.258	เหนือ.258	AKD.5	เหนือ.258
ข 1.2 (9)	โตก tōk ~ สโตก satōk	to:k ² ~ saŋ ² - to:k ²	OPAK, OAK <svok ~ svauk ~ sbok> /swo:k ~ sbo:k / ‘n. footed tray, low dining table’ ModK <sbak> /spɔ:k/ ModK <tōk> /taok/ ‘n. wooden plate with legs decorated with glass, gold or seashells.	น. น. ภาชนะทำ ด้วยไม้คล้ายพาน มีเชิงสูง สำหรับใส่ สำหรับอาหาร ชั้นโตก กี่ว่า
	โบราณ.299; เหนือ. 307	โบราณ.299; เหนือ. 307	PAKD.555, 694; ModKD. .445,1385	โบราณ.299; เหนือ. 307
ข 1.2 (10)	(ประวิง) เถา thau	thaw ⁵	OPAK, OAK <dau ~ dov> /dɔw/ ‘v. to go’ ModK <dau> /dɔw/	ก. เข้าไป
	ขอม.131	ขอม.131	PAKD.255	ขอม.131
ข 1.2 (11)	จึก thik ~ ทีก dik	tʰik ³ ~ tik ³	PMK *ḍaak ‘n. water’ OPAK, OAK <dik ~ dikk> /dik/ ‘n. water’ Cf. OM <ḍāk ~ ḍek> /ḍaik/ ModK <dik> /tu:k/ ‘n. water’	น. น้ำ
	ขอม.139/ มั่งทรา.104	ขอม.139	PAKD.242; Sho2006:R:274.A	ขอม.139

ข 1.2 (12)	ทุง duñ ~ ทีก dik	tuŋ ¹	OAK <dañ ~ doñ> /dɔŋ/ 'n. banner, flag; ensign, standard' MidK <daña ~ daña ~ doña ~ daña ~ duña> /dɔŋ/ ModK <da'n> /tuŋ/ 'n. banner, flag; ensign, standard'	น. ธง
	โบราณ.330, เหนือ.345; ทริ. 15, 115, 123	โบราณ.330, เหนือ.345; ทริ. 15, 115, 123	AKD.240; MidKD.125	โบราณ.330, เหนือ.345; ทริ. 15, 115, 123
ข 1.2 (13)	ปรหยล prahyal	pha ² -hian ⁵	ModK <prahael> /prahael/ 'prepp. about, approximately; resembling, similar to; nearly identical; almost'	น. เหมือน ประหนึ่ง คล้าย
	ทริ.55, 125, 164	ทริ.55, 125, 164	ModKD.750	ทริ.55, 125, 164
ข 1.2 (14)	ผลิต phlit	p ^{ha} ² -lit ⁵	ModK <phlit> /plət/ 'n. hand fan'	น. พัด
	ขอม.132	ขอม.132	Hea1997:C:8530	ขอม.132
ข 1.2 (15)	(ทรงพระ) พยะ byaḥ	pia ³	ModK <bā'k> /peak/ 'v. to wear / put on (hat, ring, shoes, or any garment) Surin Khmer /piaʔ/ 'n. to put on, to wear, to encircle the neck	ก. นุ่งผ้า
	ขอม.129	ขอม.129	Hea1997:C:8846; Dha1978:C:3306	ขอม.129
ข 1.2 (16)	พื่อ bithai	p ^h thaj ⁵	PAK, OAK <phdai ~ phdaiy ~ pdai ~ pey> /p ^h dɔy/ 'n. belly' Cf. OM <pḍey> /pḍɔy/ ModK <phdai> /ptej/ 'n. belly, stomach; pregnancy'	น. ท้อง
	ขอม.133	ขอม.133	AKD.394; Hea1997:C:8494	ขอม.133

ข 1.2 (17)	พูลีเย bŭleiy ~ พลูลีเย blŭleiy	pu: ¹ -lo: ²	ModK <banlai> /pʊənlej/ 'n. kind of herbaceous plant (poss. Zingiber Cassumunar, with a yellow root having medicinal and magical uses)	น. ไพล Zingiber cassumunar Roxb. ในวงศ์ Zingiberaceae
	ล้านนา.886; เหนือ.558	เหนือ.558	Hea1997:C:8721	ล้านนา.886; เหนือ.558
ข 1.2 (18)	เพี้ย bya ²	pia ⁴	PMK *kr6ə[ə]ʔ 'crocodile' ModK <krabā ក្រាបា > /krapie/ 'kind of crocodile (it is smaller and more aggressive than ក្រាបា and has strongly webbed feet)' /krapəə/ <ក្រាបា > 'crocodile'	น. จระเข้
	ขอม.134	ขอม.134	MKCD.96; Hea1997:C:1209; Hea1997:C:1215	ขอม.134
ข 1.2 (19)	ยอก yak	yok ³	PMK *yok; *yok 'v. to take' OPAK,OAK <yok ~ yauk > ModK <yak > /yok/ 'v. to take, bring, get, accept, receive'	ก. เอา
	ขอม.135	ขอม.135	MKCD.154; AKD.457	ขอม.135
ข 1.2 (20)	ยิป yip	jip ³	ModK <yap' > /jup/ 'n. night'	น. เมื่อก่อน
	ขอม.135	ขอม.135	Sho2006:C:1268-7	ขอม.135
ข 1.2 (21)	ริต rit	/rit ³ /	PMK *ris; *riəs; *rəs; *rʔiəs 'n. root' ModK <rs > /rih/ 'n. root' (of a plant or a number)	น. ราก
	ขอม.136	ขอม.136	MKCD.493; Hea1997:C:17817	ขอม.136
ข 1.2 (22)	สรอก srak	sa ¹ -lo:k ²	OPAK, PAK <sruk ~ srūk > 'n.viallge, hamlet, territory' ModK <sruk > /srok/ 'country, nation; district, village'	น. บ้าน (หมู่บ้าน)
	ขอม.138	ขอม.138	MKCD.156 ; Hea1997:C:15187	ขอม.138
ข 1.2 (23)	สะหมุก sahhmuk	sa ¹ -muk ²	PMK *muuh 'n. nose' OAK <cramuh > /crəmuh/ Cf. Th <จมูก >	น. จมูก
	ขอม.139	ขอม.139	AKD.134 ; Sho2006:R:2045.B	ขอม.139

ข 1.2 (24)	สะเหล็ก sahhlek	sa ¹ -lək ²	OPAK, OAK <slik ~ slicc> /slik/ ‘n. leaf’ ModK <slik> ‘n. leaf, sheet’	น. ใบ
	ขอม.139	ขอม.139	PAKD.551	ขอม.139
ข 1.2 (25)	เสี้ยด	sa ¹ -niat ²	PMK *siət ‘to comb’ ModK <snit> /sɾt/ Chrau /səni:t/ Stieng, Biat /ne:t/	น. ปิ่น
	ขอม.139	ขอม.139	Sho2006:R:1097.B	ขอม.139
ข 1.2 (26)	เสต set	set ²	PMK *sac ‘n.edible substance, fruit, meat’ OM <sac> /sɔc , ModM /sɔt/ OAK <sac> /sac/ ‘flesh, meat’	น. เนื้อ
	ขอม.139	ขอม.139	MKCD.257; AKD.611	ขอม.139

ภาคผนวก ข 2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ

ภาคผนวก ข 2.1 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายใน ภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.1 (1)	กรอม kram ~ ขรอม khram ~ ขอม khəm ~ กลอม klam ~ กะหลอม ka.hlam ~ กะหล่อม ka.hlam1 ~ กระหล่อม kra.hlam1	/kʰɔ:m⁵ ~ kɔ:m⁵ ~ ka¹.lɔ:m² ~ kʰa¹.lɔ:m²/	PMonic *krɔ:m OM <krom ~ karom ~ krom > ‘n. Cambodian’ OM <kīnrom >/kənrom/ ‘n. (space) under’	น. ชาวเขมรโบราณ
	สำนาน. 27; ไบลาน. 9; เหนือ. 19	ไบลาน. 9; เหนือ. 19	DOM.219; MKCD: 380	ไบลาน. 9; เหนือ. 19
ข 2.1 (2)	กวยร kwyar ~ กयर kyar	/kwian⁵ ~ kian⁵/	OM <kwel > ModM /kwi/ ‘n. vehicle cart’ เป็นคำศัพท์เฉพาะภาษามอญ แต่มีการสะกดอาจได้อิทธิพล อักษรวิธีจากเขมรโบราณ (Bauer 1993: 529)	น. เกวียน
	ไบลาน.1, 3/ ทริ. 33, 50, 73	ไบลาน.1, 3	Bauer 1993: 42	ไบลาน.1, 3
ข 2.1 (3)	ด่าน dān	/dam²/	PMonic *dān LitM <dān > ModM /dān/ ‘n. path, road’ Nyah /- ciij/ ‘n.elephant track’	น. ด่าน
	สำนาน. 440, เหนือ. 249	เหนือ. 249	DOM.124	สำนาน. 440, เหนือ. 249

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.1 (4)	เดก dek	/dek ⁵ /	OM < dɨk ~ dɨk > OM /dɨk/ DVOM /dek/ ModM /doik/ 'n. temple servant, debt-slave, unpaid servant'	น. คนที่อายุน้อย, เข้ารับใช้ ตำแหน่ง ขุนนางระดับสูง ที่เริ่มมีมาตั้งแต่รัชสมัย พระยาสามฝั่งแกน (พระยาเด็กชาย)
	ล้านนา.453, เหนือ.258	เหนือ.258	DOM. 110	ล้านนา.453, เหนือ.258
ข 2.1 (5)	พญา brañā ~ พญา brayā ~ พญา byā ~ พญา bñā ~ ภญา bhyā	/pha ⁴ - ja: ¹ /	ModM < bañā > ModM /pəŋəa/ 'n. nobleman, title prefixed to names of royalty and high nobility'	น. พระยา, เจ้า แผ่นดิน, หัวหน้า, ตำแหน่งผู้นำของกลุ่ม ชน ใช้หลังยุคตำนาน ซึ่งเรียกผู้นำว่า ขุน
	ล้านนา. 849-850, โบราณ. 473	โบราณ.473	Sho1962:8198:105:1148	ล้านนา. 849-850, โบราณ. 473
ข 2.1 (6)	เมง meñ	/meŋ ¹ /	OM < rmeñ > /rmɨŋ/ MidM < rman > /rmɔŋ ~ rman ~ man ~ mwan/ ModM < man > /mòŋ/ 'n. Mon people'	น. บรรพบุรุษของ มอญ, บรรพบุรุษของ ชาวมอญ (ผีเมง)
	ล้านนา.933, เหนือ.609; โบราณ. 533	โบราณ.533	OME.915; Sho1971:C:325.3.1; Sho1971:C:325.3.2	โบราณ.533, เหนือ.609;
ข 2.1 (7)	สลุง sluñ ~ สลุง sahlun	/sa ² luŋ ⁵ /	LitM sluŋ > ModM /hlaŋ/ 'n. silver bowl with repousse decoration'	น. ชันน้ำโลหะ, มักทำด้วยเงินหรือ ทองดุนลาย
	ล้านนา. 1307, โบราณ. 682	โบราณ. 682	Sho1962:C:9828	โบราณ. 682

ภาคผนวก ข 2.2 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.2 (1)	กท่า kadām ~ กท่า ka'dām ~ คท่า gadām ~ คท่า ga'dām	/ka'tam ¹ /	OM <kindām ~ kandām ~ skindām ~ skandām > OM /kəndəm/ 'v. to construct buildings'	ก. สร้างวัดถมุงคล หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน พุทธศาสนา, กระทำ สิ่งเกี่ยวกับศาสนา
	ล้านนา. 4, เหนือ. 3	เหนือ. 3	Bauer 1993	ล้านนา. 4, เหนือ. 3
ข 2.2 (2)	กาเว้า kāwau ¹ ~ ตฺรเหว่า trahwau ¹	/ka: ⁵ -waw ³ ~ t ^h a: ⁵ -waw ² /	PMK *twaaw 'koel' PM *t[ɿ]wa(a)w OM <twāw > /twaw/ LitM <kwau ~ kwau > ModM /kaowao ~ kəwao/ Cf. OPAK <duvau > Khmer /ta:vau/ <i>Onomatopoeic</i> 'n. koel, Eudynamys scolopaceus malayana Cabanis and Meine.	น. กาเหว่า, ดุเหว่า Eudynamys scolopacea
	ใบลาน.347, เหนือ.33	ใบลาน.347, เหนือ.33	DOM.71; MKCD.478 Sho1971:C:178.6.1	ใบลาน.347, เหนือ.33
ข 2.2 (3)	ขัน khan	/khan ⁵ /	PMonic *khal OM <khal > /khol/ ModM /khol/ 'n. small cup for food-offerings'	น. พาน ภาชนะสำหรับใส่ เครื่องบูชา เช่น ขันโยง (พานสำหรับ ใส่ดอกไม้ธูปเทียน สำหรับพิธีไหว้ผี)
	ล้านนา. 147-149, ใบลาน. 68-69	ใบลาน.68-69	DOM.128; MKCD.467	ล้านนา. 147-149, ใบลาน. 68-69

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายใน ภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.2 (4)	คลอง glǎn ~ คอง gañ	/kɔŋ ¹ /	PMK *glɔŋ 'path, road' PMonic *glɔ:ŋ ModM /klɔ:ŋ ¹ / LitM <glɔŋ ~ glǎn > 'n. road, way, direction' cf. OKM <glɔŋ > /glɔ:ŋ/ 'way, , waterway, canal'	น. ถนน, ทาง, แนว มักใช้กับการสัญจร ทางบก หมายถึงทาง ในซอย หรือทางถนน
	ล้านนา. 221, ใบลาน. 111, เหนือ. 120	ใบลาน. 111, เหนือ. 120	DOM.123; MKCD.226	ล้านนา. 221, ใบลาน. 111, เหนือ. 120
ข 2.2 (5)	ถวิล thawil ~ ถวิน thawin	/tha ² win ⁵ /	PMK *wil 'to turn' PM *tr-wiil OM <tirwil > LitM <trawi > 'v. to attend on (s.one); To cause (s.one) to attend on (s.one)'	ก. ทวนนี้ถึง
	หริ. 8; 19, 85; มังตรา. 112, 138	หริ. 8; 19; มังตรา. 112	DOM.238; MKCD.464	หริ. 8; 19, 85; มังตรา. 112, 138
ข 2.2 (6)	ยาง yǎn	/ŋa:ŋ ³ /	PM *g[ɿ]ya(a)ŋ OM <gayǎn > /həyǎjŋ/ 'n. wood-oil tree: Dipterocarpus alatu, Roxb.'	น. ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ หลายชนิดในสกุล <i>Dipterocarpus</i>
	ล้านนา.1010	ล้านนา.1010	DOM.89	ล้านนา.1010

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายใน ภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.2 (7)	วุง wyaŋ	/wiaŋ ¹ /	PMK *wiŋ; *wiŋ; *wiŋ; *waiŋ; *wəŋ; *wuŋ; *wuŋ; *wuŋ 'v. to go round, turn' OM <wiŋ > /wəŋ/ ModM <wuiŋ > /wəŋ/ 'v. to go round, to be bent round, circular'	น.1 รั้วเพนียด, กำแพง. บ่อม, เมืองขนาดเล็ก น.2 เรียกแหล่งชุมชน หรือแหล่งความเจริญ ภายในกำแพงเมืองว่า ในเวียง
	ล้านนา. 1204, ใบลาน. 639, เหนือ. 771	ใบลาน. 639, เหนือ. 771	MKCD.232 ; MKCD.272	ล้านนา. 1204, ใบลาน. 639,
ข 2.2 (8)	สี่สยด sīsyd	/si: ⁵ siat: ² /	PMK *[s]rsiət; *[] siit 'kind of tree' PMonic *sit-siət LitM <kaset > PNyah *çit-çiat 'n. Large timber tree, Burmese mahogany, Pentace Burmanica, Kurz.'	น. ต้นสี่เสียด Acacia catechu ในวงศ์ Leguminosae ใช้เคี้ยวสกัดเป็นก้อน ผสมปูนกินหมาก
	ล้านนา. 1307	ล้านนา. 1307	DOM.90; MKCD.313	ล้านนา. 1307

ภาคผนวก ข 2.3 คำยืมที่มาจากภาษามอญ ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษามอญ	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 2.3 (1)	กยง kyaŋ	/kiaŋ ⁵ /	PM *kriəŋ OM <kreŋ>/kriəŋ/ MidM <kreŋ> LitM <kreŋ> ModM /kreəŋ/ 'n. Eugenia tree, Eugenia cumimi Druce, general term for Eugenia spp.'	น. หว้า, ไม้ยืนต้นจากต่างประเทศชนิด <i>Eugeniapaniala Roxb.</i> ในวงศ์ Myrtaceae สุกสีม่วงแดงหรือแดงเข้ม รสเปรี้ยวอมฝาดและเปรี้ยวและสีซีดกว่าลูกหว้า <ห้า ~ หร้า> 'หว้า' <i>Eugenia cumimi</i> Druce
	ล้านนา. 102, เหนือ. 49	เหนือ. 49	DOM.89	ล้านนา. 102
ข 2.3 (2)	พลาว blāw ~ พล้าว blāw ² ~ พ้าว bāw ²	/pa:w ⁴ /	PMK *braaw 'n. coconut palm' PMonic *braaw ProtoMon /preə/ OM <brāw> 'n. coconut'	น. มะพร้าว พบแพร่อย่างหลายในภาษาตระกูลไท (Hudak 2008: 100) และพบเสียงสืบสร้างเป็นคำศัพท์ในภาษาตระกูลมอญเขมรเช่นกัน
	ล้านนา. 858, เหนือ. 537	ล้านนา. 1307	DOM.92	ล้านนา. 858, เหนือ. 537
ข 2.3 (3)	ไซร jrai ~ ไซร srai ~ ไร rai ~ ไทร trai	/saj ¹ ~ saj ⁵ ~ haj ¹ ~ tha ¹ -lai ¹ /	PMK *jrii? 'figus' PMonic *jrey OM <jrey> MidM <jray> LitM <jray> 'n. banyan tree, Ficus benghlensis' Cf. OK <jrai>	น. ต้นไทร banyan tree, <i>Ficus benghlensis</i> สืบสร้างเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลไทดั้งเดิม 'ไทร' *rajA Pittayaporn 2009 a: 332) พบใช้ในภาษาไทยหลายสาขา (Hudak 2008: 103)
	ล้านนา.592 ใบลาน.588	ใบลาน. 588	DOM.94; MKCD.108	ล้านนา.592 ใบลาน.588

ภาคผนวก ข 3 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า

ภาคผนวก ข 3.1 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษาละว้า	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 3.1 (1)	พิง bin ~ รมิง ramin ~ ลมิง lamin	/piŋ ¹ ~ la ¹ -miŋ ¹ /	LW /ɔ ^m biŋ/ 'น. แม่น้ำปิง'	น. แม่น้ำปิง น. เรียกเชียงใหม่ว่า <เมืองพิง> ต่อมาเป็น <เวียงพิงค์> ตามการผูก ศัพท์บาลีว่า <พิงนคร>
	ล้านนา. 887	ล้านนา. 887	ละว้า. 351	ล้านนา. 887
ข 3.1 (2)	ม่าน mān ~ มุล่าน mlān	/ma:n ³ /	PWL *mran Wa /marön/ Danaw /mlan ² / Lawa / ^m bran ~ ^m blan/ 'n. Burman, Burmese'	น. ชาวพม่า เคยปรากฏใน คัมภีร์จากสิบสองพันนาว่า มุล่าน, ม่าน
	ล้านนา. 936, ทริ.88	ล้านนา. 936	Wa: 141	ล้านนา. 936

ภาคผนวก ข 3.2 คำยืมที่มาจากภาษาละว้า ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม) จำนวน 1 คำ

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		ภาษาละว้า	ความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 3.2 (1)	เคียะ giah	/kia ⁴ /	proto Wa-Lawa *ŋgi? proto Waic *ŋgi? Lw (Ban Pa Phae) /ŋgi?/ Lw (Bo Luang) /ŋgoi?/ Lw (L'up) /gi?/ 'n. pine tree'	'น. ต้นสนภูเขา หรือไม้สนภูเขา' (ล้านนา.255 เนื้อ.144)
	ล้านนา.255 เนื้อ.144	ล้านนา.255 เนื้อ.144	Wa.97	ล้านนา.255 เนื้อ.144

ภาคผนวก ข 4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ภาคผนวก ข 4.1 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 4 (เป็นคำยืมอย่างชัดเจน)

ร.พ.	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.1 (1)	กง koŋ	/koŋ ⁵ /	PMK *koŋ; *kwoŋ; *kɔ[]k 'n. ring-shaped artefact' OK <kaŋ > ModK /koŋ/ Kuy /kaŋ/, Sre /koŋ/ Lw /kuaŋ/ 'n. ring, bracelet, wheel'	น. วงล้อของรถ วงล้อของเกวียน
	ใบลาน.1	ใบลาน.1	MKCD.178	ใบลาน.1
ข 4.1 (2)	ก่ง koŋ1 ก่อง kaŋ1 โก่ง koŋ1	/koŋ ² / /kɔŋ ² / /koŋ ² /	PMK *koŋ 'v. bent.' ModM kaŋ 'v. to be bent' Palaung /koŋ/ 'v. to droop' ModK /kaŋ/ 'v. to bend'	ก. ดิ่งลง โน้มลง ทำให้โค้ง ว. ค้อม น้อมลง โกง อย่างหลังโกง
	ล้านนา.15, 51,116	ใบลาน.47; เหนือ.8, 25	MKCD.178	ล้านนา.15, 51, 116
ข 4.1 (3)	กึ่ง็อก kaŋək	/ka-ŋək ³ /	PMK *ŋuk; *ŋuuk; *ŋək 'v. to bow head, nod' PMK *kŋək 'v. bent, crooked.' ModK /phŋək/ 'v. to nod' Kammu-Yuan /cəŋúk-cəŋúk/ 'nodding one's head' Riang-Lang /kəŋək/ 'v. to nod to wag'	ก. ผงก พยัก เช่น <กึ่ง็อกหัว> 'ผงกหัว'

	ล้านนา.2	เหนือ.26	MKCD.132	ล้านนา.2; เหนือ.26
ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง	ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	
ช 4.1 (4)	กรูด <i>krūt</i> ~ ขรูด <i>khṛūt</i> ~ ชูด <i>khūt</i>	<i>khu:t²</i>	PMK * <i>kruuc</i> ; * <i>kruəc</i> 'n. citrus.' LitMon < <i>krot</i> > 'orange' OK < <i>krvac</i> > ModK / <i>kroːc</i> / 'citrus' Kuy / <i>kroːc</i> / Stieng / <i>kruːic</i> /	น. มะกรูด
	ล้านนา 28; โบราณ.89	โบราณ.89	MKCD.251	ล้านนา 28; โบราณ.89
ช 4.1 (5)	กรัก <i>krak</i> ~ ขรัก <i>khṛak</i> ~ ซัก <i>khak</i>	<i>kʰak⁵</i>	PMK * <i>krak</i> 'heartwood, hard wood' ModK < <i>krāk</i> '> / <i>krak</i> / ModM < <i>krak</i> > / <i>krek</i> / Proto-Palaungic * <i>krak</i> 'heartwood'	น. แก่นขนุนใช้ต้มเอาน้ำ ย้อมผ้าเพื่อให้ได้สีฝาด อย่างสีจิวรพระ หรือ สีเหลืองคล้ำ
	ล้านนา 27	เหนือ.13	MKCD.157	ล้านนา 27; เหนือ.13
ช 4.1 (6)	กลีบ <i>klap</i> ~ กับ <i>kap</i>	<i>kap⁵</i>	PMK * <i>klap</i> ; * <i>klaap</i> 'to cover, shut' OM < <i>kinlap</i> > / <i>kənləp</i> / 'book, volume' Bru / <i>klap</i> / 'small box' West Bahnar / <i>klaːp</i> / Praok / <i>klap</i> / 'to shut'	น. ตลับ กล่อง
	ล้านนา 38	ล้านนา 38	MKCD.355	ล้านนา 38
ช 4.1 (7)	กะหล็อก	<i>kaʔ²-lək⁵</i>	PMK * <i>lək</i> ; * <i>klək</i> 'n. container' MidM < <i>tlāk</i> > / <i>klək</i> / ModM / <i>klək</i> / 'box' ModK / <i>khlak</i> / 'box' Riang-Lang / <i>klək</i> / 'bowl' Praok / <i>klək</i> / → Thai / <i>klək</i> /	น. จอก ขันขนาดเล็ก กะลา กระป๋อง
	ล้านนา. 10	เหนือ.28	MKCD.163	ล้านนา.10

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.1 (8)	กรอง kraŋ~ ขูรอง khraŋ~ ของ khaŋ	khoŋ ⁵	PMK *ruŋ; *ruːŋ; *ruoŋ ‘channel, river’ proto Bahnaric *kroːŋ ‘river’ proto Wa-Lawa *roːŋ ‘stream, river’ proto Katuic *kloŋ ‘river’ proto Vietic *k-roːŋ ‘fleuve, river’ proto Monic *kroːŋ ‘stream, creek, small river or large river’	น. แม่น้ำโขง ชาวไทยวน เรียกว่า แม่น้ำของ หรือ น้ำแม่ของ
	ล้านนา.27	เหนือ.68	MKCD.212	ล้านนา.27
ข 4.1 (9)	เกาะ kaḥ	kaʔ ⁵	PMK *tkoʔ; *tkoʰ ‘n. island’ OM <tko’> /tkoʔ/ ModM /koʔ/ Biat /koːu/ ModK <koḥ>/koʰ/ Stieng /koːh/ Bru /koʰ/ ‘n. island’	น. หาดทราย, ที่ขายนํ้า ซึ่งปรากฏเมื่อนํ้าลด, แผ่นดินที่มีนํ้าล้อมรอบ
	ล้านนา.119	เหนือ.55	MKCD.74	ล้านนา.119; เหนือ.55
ข 4.1 (10)	เกาะ kaḥ	kaʔ ⁵	PMK *koʔ; (*koʔkoʔ >) *ko(ʋ)k neck. OMon <ko’> /koʔ/ ModMon /koʔ/ ModK, Biat /koː/ Stieng /koːu/ Sakai /kua’/ Sre /nko/ Chrau /ŋkoː/ Bahnar /akoː/	น. คอ
	ขอม.123	ขอม.123	MKCD.73	ขอม.123

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.1 (11)	ขอบก khəpək บก pok	/khɔː ⁵ -bək ⁵ / /bək ⁵ /	PMK *gɔ̀ək 'v. to chop, hoe' LitMon <khaɓək > /həbək/ 'n. hoe' ModM /bək/ 'v. to chop, hoe, to peck' Thin /bək/ 'to chop down' Khasi /kboh/ 'to scratch'	น. <ขอบก> จอบ เครื่องมือสำหรับ ขุดดินหรือถางหญ้า ก. <บก> เจาะให้เป็นรู ขุด ดินด้วยจอบเพื่อเตรียม เพาะปลูก
	ล้านนา.141, 657	ล้านนา. 141, 657	MKCD.151	ล้านนา.141, 657
ข 4.1 (12)	ขาก khāk	/k ^h a:k ² /	PMK *khaak; *khaik 'v. to hawk and spit' ModM /khaik/ ModK /khaek/ /kha:k/ Bahnar /kha:k/ → Thai /k ^h āk/ (ขาก) 'to hawk and spit' Kammu-Yuan /kəmhá:k/	ก. อาการที่ทำให้เสมหะ ในลำคอหลุดออก มักมีเสียงดังเช่นนั้น
	ล้านนา 153; ใบลาน.71	ใบลาน.71	MKCD.172	ล้านนา 153; ใบลาน.89
ข 4.1 (13)	คั่ง		PMK *[]gaŋ stiff, bristling. ModK /kəəŋ/ 'v. obstinate, opinionated, bristling, jammed' Sre /gaŋ/ 'v. stiff, straight, rigid' → Thai /k ^h āŋ/ (คั่ง) 'v. obstructive, congested, jammed'	ก. ตรึง มัดให้แน่น ผูกสัตว์ให้เข้าคู่กันเพื่อ ไม่ให้พรางจากกัน น. เฟือก เข้าเฟือก
	ล้านนา 229	ล้านนา 229	MKCD.180	ล้านนา 229

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.1 (14)	จ็อก nək	/ɲək ³ /	PMK *ɲək; *kɲək 'bent, crooked' Bru /ɲəʔ/ 'crooked' Mon /ɲək/ 'to be bent' Khmer /khɲək/ 'hooked, hookshaped' Kuy /ɲəʔ/ Palaungic, Katuic /ɲək/ 'to be curly'	วิ. โหนก คด โค้ง งอ เช่น <กล้องมูอย่างจ็อก> 'กล้องยาเส้นที่ยื่น โค้งไปข้างหน้า
	ล้านนา.300	ล้านนา.300	MKCD.132	ล้านนา.300
ข 4.1 (15)	จาก cāk	/ca:k ² /	PMK *caak; *caik; *ciək; *ciik; *c[ə]k; *cak 'v. to separate, split' OM <cāk> /caik/ ModM /caik/ ModK /ca:k/ 'to leave' → Thai /càak/ (จาก) 'v. to be separated from'	ก. ออกไป เช่น จากบ้านจากเมือง
	ล้านนา.336	เหนือ.178	MKCD.251	ล้านนา.336
ข 4.1 (16)	จก cok	/cok ⁵ /	PMK *kcok; *kcook 'v.to prick, puncture' Biat /co:k/ 'to peck [snake] to bite' Sre /cok/ 'to prick, to provoke by pricking buttocks' Palaung /cəʔ/ 'to prick'	ก. ล้วง ค้วง จี้ จิ้มเช่น <จกทะลึ่ง, จกเคี้ยวแร่> 'ก. จี้รักแร้'
	ล้านนา 319	เหนือ.165	MKCD.135	ล้านนา.319

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ช 4.1 (17)	ฉนำ chnām ~ สนำ snām ~ สฉนำ sñām ~ สนรมม snarmm	/saʔ²-nam⁵/	PMK *cn₁am; *cn₁aam 'year' OM <chnām> /chnam/ OK <cnām> /cnam/ Palaung /sənəm/ Bahnar /sənam/	น. ปี
	ล้านนา. 363	โบราณ.198	MKCD.374	ล้านนา. 363
ช 4.1 (18)	จลอง claj̄n ~ จหลอง cahlj̄n ~ ฉลอง chlj̄n ~ ฉหลอง chahlj̄n ~ สลอง slaj̄n ~ ชลอง jlj̄n	/caʔ²-lɔːŋ⁵ ~ saʔ²-lɔːŋ⁵/	PMK *clɔwŋ ModK /chlɔːŋ/ Kuy /(c)lɔːŋ/ Stieng /cɔlɔːŋ, səlɔːŋ/ Biat /rlɔːŋ/ 'v. to cross, pass'	ก. ทำบุญหรือบูชาสิ่งใดสิ่ง หนึ่งเป็นการเอิกเริก ก. ร้อง แทน ทดแทน <i>* ยืมคำศัพท์ความหมาย ดังกล่าวจากจารึกสุโขทัย</i>
	ล้านนา.363	เหนือ.198	MKCD.227	ล้านนา. 363
ช 4.1 (19)	ตุต tut̄ ~ ตูต tūt̄	/tuːt/	PMK *t₁uut 'to toot' Mon /tut/ 'to whistle, hoot' Praok /tut/ 'horn' T'in (Mal) /tút/ 'horn'	น. หูด การบอกเวลาหรือนัยยามโดยการเป่าเขาประกอบด้วย ตุต แตรและ กลอง
	โบราณ.569	โบราณ.569	MKCD.251	ล้านนา.513; โบราณ.569
ช 4.1 (20)	บวย	/boj¹/	PMK *kɔooy 'n. dipper, ladle' ModK <pōy> /baoy/ proto Palaungic *ɔooj Palaung /boy/ 'dipper, ladle'	น. กระบวย ภาชนะสำหรับตักน้ำทำด้วยกะลามะพร้าวมีคันถือ บวยน้ำ หรือ น้ำบวย ก็ว่า
	ล้านนา.664	เหนือ.401	MKCD.251	ล้านนา.664

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.1 (21)	พลู blū ~ พู bū	/pu: ¹ /	PMK *ml[əw] ‘betel’ ModK /mlu:/ Kuy /mphlù:/ Bru /manlùə/ Stieng, Chrau, Biat /mlu:/ Kammu-Yuan /plù:/ Palaung /plu/ → Thai /p ^h luu/ (พลู)	น. ต้นพลู
	เหนือ.537	เหนือ.537	MKCD.478	เหนือ.537
ข 4.1 (22)	มุย muy	/muj ¹ /	PMK *[d2] muy ‘n. axe’ ModM <muy> /mù:/ Kammu-Yuan /muy/ Palaung /muy/ Praok /moy/ Lawa /?mɔi/	น. ขวาน
	เหนือ.606	เหนือ.606	MKCD.402	เหนือ.606
ข 4.1 (23)	ละมั้ง lamaan	/la ¹ -man ³ /	PMK *rmaŋ ‘kind of deer’ OM <ramaŋ> /rəmmaŋ/ ModM /meàŋ/ OK <ramaŋ> ModK /rəmeəŋ/ Kuy /lmaŋ/ ‘n. Rucervus thamin’	น. ละมั้ง
	โบราณ.613	โบราณ.613	MKCD.207	โบราณ.613
ข 4.1 (24)	ลุย luy	/luj ¹ /	PMK *luy [?] ; *luuy[]; *luəy[]; *ləəy[] ‘v. to wade, to swim’ ModK /lù:/ ‘to wade’ ModM /lùi/ ‘to wade’ P Nyah *luuy ‘to swim’ OM <lwuy> /lwuy/ ‘n. station in water’	ก. ลุย เดินเรือเปื้อยในน้ำ ลุยผ้า ก. ซักน้ำ กริยาที่ย่ำ เอาผ้าที่ฟอกผงซักฟอกมา ซักล้างในน้ำให้หมดฟอง
	เหนือ.728	เหนือ.728	MKCD.407	เหนือ.728

ข 4.1 (25)	สก sok	/sok ⁵ /	PMK *suk; *suuk; *suək; *sək ‘n. hair’ OM < sok > /sok/ ModM /sok/ OK < suk > /suk/ ModK /sək/ Bahnar /sək/ Halang /sok/ Stieng /sɔːk/	น. ผม
	ขอม.138	ขอม.138	MKCD.170	ขอม.138
ข 4.1 (26)	เสมอ smei	/sa ¹ -məːʔ/	PMK *smə[]ʔ; *sməh ‘equal, alike’ ModK /smaə/ Kuy /mhəː/ /sməː/ Chrau /səməː/ Thin /s(ə)mx/ OM < smoh > /sməh/	ว. เท่ากัน ปานกัน เหมือนกันราบเรียบ
	เหนือ.844	เหนือ.844	MKCD.103	เหนือ.844
ข 4.1 (27)	เอง 'en	/ʔeːŋ ¹ /	PMK *ʔeŋ ‘n.self, oneself’ LiM < 'iŋ > ‘oneself’ ModK /ʔaeŋ/ ‘self, oneself’ Kuy /ʔeːŋ/ ‘oneself, alone’ Stieng /iːŋ/ ‘oneself, alone’	น. คำที่เด็กหรือผู้ที่ด้อย กว่าใช้เป็นสรรพนาม เรียกตนเอง ว. ลำพัง เฉพาะตน <เองเดียว> ว. โดยลำพัง ด้วยตัวเอง
	เหนือ.1011	เหนือ.1011	MKCD.174	เหนือ.1011

ภาคผนวก ข 4.2 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระดับ 3 (เป็นไปได้ว่าเป็นคำยืม) จำนวน 3 คำ

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.2 (1)	กรต่าย kratāy1 ~ ขรต่าย khratāy1 ~ ขต่าย khatāy1 ~ ครต่าย gratāy1 ~ คต่าย gatāy1 ~ คะต่าย ghatāy1	/k ^h a ¹ -taij ² /	PMK *bt1aay (metathesis) *dpaay ‘n. hare’ OM < batāy > /bətay/ ModM /hətai/ Riang-Lang /pəltay/ Palaung /pəŋtay/ Kuy /ktai/ (k-animal prefix?) → Thai /kratāy/	น. กระต่าย
	ล้านนา.23; เหนือ.12	เหนือ.12	MKCD.396	ล้านนา.23; เหนือ.12
ข 4.2 (2)	กรทึง kradiñ ~ ขทึง khadiñ ~ คทึง gadiñ ~ คทึง ghadiñ	/ka ¹ -tiŋ ¹ /	PMK kdiin; *kdu[]ŋ ‘n. wild ox’ Khmer /khti:ŋ/ ‘n. Bos gaurus’ Thin /k(ə)tiŋ ~ ti:ŋ/ ‘gaur, wild ox’ Proto-Nyah Kur *kəntiŋ	น. วัวกระทิง
	เหนือ. 12; ไบลาน. 153	เหนือ. 12; ไบ ลาน.153	MKCD.194	เหนือ. 12; ไบลาน.153
ข 4.2 (3)	ขะอิง kha ¹ iñ	/kha ¹ -iŋ ¹ /	PMK *c ¹ aəŋ; *c ¹ aiŋ; *c ¹ i[]ŋ ‘n. bone’ Khmer /ch ¹ iŋŋ ~ ch ¹ aiəŋ/ Kammu-Yuan /cə ¹ ai:ŋ/ Palaung /kə ¹ aiŋ/ Lawa /sa ¹ aiŋ/	น. กระดูกคาง’ (ขอม.124)
	ขอม.124	ขอม.124	MKCD. 175	ขอม.124

ภาคผนวก ข 4.3 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร
ระดับ 2 (อาจเป็นคำยืม)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.3 (1)	พู bū	/pu: ¹ /	PMK *bruuʔ 'hill' Kuy /bru:/ 'hill' Sô /bluh/ 'termite hill'	น. เทือกเขา ภูเขา
	ล้านนา.886; โบราณ.488, 489	โบราณ. 489	MKCD.110	ล้านนา.886; โบราณ.488, 489
ข 4.3 (2)	แพะ beh	/pe: ⁴ /	PMK *bəbeʔ 'goat' OM <bəbeʔ> /bəbeʔ/ ModM /həbeʔ/ OK <vave> ModK /pəpe/ Kuy, Biat /be: ¹ / Stieng /beh, be: ¹ ih, LW /pe: ¹ / LW Mae Sariang /pi: ¹ / ใช้แพร่หลายในภาษาตระกูลไท เช่น ไทขาว ไทดำ ไทใหญ่ ลุงโจว แสก ญ้อ อาจเป็นคำเลียนเสียงธรรมชาติ	น. แพะ (สัตว์)
	เหนือ.563	เหนือ.563	MKCD.99; CT.99	เหนือ.563

ภาคผนวก ข 4.4 คำยืมที่มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายภาษาตระกูลมอญ-เขมร
ระดับ 1 (พบหลักฐานการยืมน้อยมาก)

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.4 (1)	งา nā	/ŋaː¹/	PMK *ŋaaʔ; *ŋawʔ ‘n. sissamum’ Kammu /ŋə̀əʔ/ Palaung /ŋə̀ə/ Danaw /ŋə̀ ɲəʔ/ OK <ŋə> ModK /ŋə̀:/ MidM <laŋəu > ModM /tə̀ŋə̀ə/ ‘n. sissamum’ PT *r.ŋa:A ‘sesame’	น. ต้นงา (พืชล้มลุก)
	เหนือ. 155	เหนือ. 155	MKCD.77; PPT.332	เหนือ. 155
ข 4.4 (2)	ตา tā	/taː⁵/	PMK *t1aʔ-t1aʔ > *ʔt1aʔ & *t1aʔ ‘male elder’ Late OM <ta > /taʔ/ ‘father’ ModM /taʔ/ ‘father’ OK <()tā > ‘old man’ ModKh <tā > /taːː/ ‘grandfather’ PT *p.ta:A ‘eye’ *ta:A ‘motherly grandfather’ Cf. Proto-Austronesian *tata; Proto-Oceanic *tata ‘father, mother’s brother’	น. พ่อของแม่
	ล้านนา.487; เหนือ.282	เหนือ.282	MKCD.85; PPT.323, 336	ล้านนา.487; เหนือ.282

ที่	ภาษาไทยถิ่นเหนือ		คำร่วมเชื้อสาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร	ความหมายในภาษาไทย ถิ่นเหนือ
	รูปเขียน	เสียง		
ข 4.4 (3)	ป่า pā1	/baːʔ/	PMK *blaʔ ‘n. shoulder’ Kammu-Yuan /plàʔ/ Khasi /tabla/ ‘shoulder-piece of animal’ Kuy /mplaːʔ/ ‘shoulder-blade’ Cf. Proto-Austronesian *baya ‘n. shoulder’ PT *C̣ .ba:B ‘n. shoulder’	น. ส่วนของร่างกาย ระหว่างคอกับไหล่ ก. เศร้าหมอง สลด
			เหนือ.409	เหนือ.409
ข 4.4 (4)	พริ้ว brā2 ~ ภา bhā2	/phaː˥/	PMK *mraʔ ‘n. dah, matchet’ MidM <mra > ModMon /pəreʔ/ Chrau /vraːʔ/ (probably → Thai pʰráa) PT. *ɲm .ra:C ‘machete, big knife’	น. พริ้ว-มีด, มีดขนาดใหญ่
			เหนือ.532	เหนือ.532
ข 4.4 (5)	ยาย yāy ย่า yā	/jaːj˥/ /jaː˥˥/	PMK *yaʔ (*yaʔ-yaʔ >) *yaay ‘n. grandmother’ Old Mon <’ja > /ŋjaʔ/ Mon /yài/ ‘mother’ Khmer <yāy > /yìːəy/ Bahnar /yaʔ/ Kammu-Yuan /yàʔ/ Palaung /ya/ ‘n. grandmother’ PT. *naːjA ‘n. maternal grandmother’	น. แม่ของพ่อ ย่า แม่ม่าย หรือ แม่นาย ก็ว่า บรรพบุรุษฝ่ายสตรี คู่กับ ปู่ และเรียก สืบบรรพบุรุษว่า ผีปู่ย่า ย่านาย หมายถึง ย่าและยาย หรือยายทวด
			ล้านนา. 1009; เหนือ. 635	เหนือ. 635

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอารีญา บุญล้ำ เกิดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ที่จังหวัดเชียงราย ครอบครัวมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงราย จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนอนุบาลเชียงราย จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (แผนกวิทยาศาสตร์) จากโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จังหวัดเชียงราย จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2555 โดยได้รับทุนการศึกษาจากโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย (โครงการช้างเผือก) ตลอดระยะเวลาการศึกษา ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2556 โดยได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทยเป็นระยะเวลา 2 ปี

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์สนใจเกี่ยวกับภาษาถิ่นตระกูลไท ประวัติความสัมพันธ์ของภาษาต่างๆ บริเวณภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และด้านศัพทมูลวิทยา